

ભારતીય આઝાદીના 75મા વર્ષ નિમિત્તે દાંડી માર્ચ

MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ

ભારતનો સૌથી મોટો તરતો સોલર પાવર પ્લાન્ટ

CLICK TO JOIN WHATSAPP
joinicerajkot.com

FOLLOW US ON INSTAGRAM
[icerajkot](https://www.instagram.com/icerajkot)

FOLLOW US ON YOUTUBE
[icerajkot](https://www.youtube.com/icerajkot)

JOIN TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

1. બંધારણ અને રાજ્યવ્યવસ્થા...1

- ગ્રામીણ વિકાસ અંગેની સંસદીય સ્થાયી સમિતિ.....01
- મુખ્યમંત્રી: નિમણૂક, શક્તિ, કાર્ય અને પદ.....01
- અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ.....02
- CBI ડિરેક્ટરની નિમણૂક.....02
- નામંજૂર ચેકને લગતા કેસો માટે ફાસ્ટ-ટ્રેક કોર્ટ.....03
- ઓવરસીઝ સિટિઝન્સ ઓફ ઇન્ડિયાના અધિકાર.....04
- મધ્યપ્રદેશ વિધાનસભામાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતા બિલ પસાર થયું.....05
- પ્રશ્નોત્તરી.....06

2. અર્થતંત્ર.....07

- દિલ્હી સરકારે 'દેશભક્તિ' બજેટ રજૂ કર્યું.....07
- નીતી આયોગે ખાનગીકરણ માટે 12 જાહેર ઉપક્રમોની પ્રથમ સૂચિ રજૂ કરી.....07
- મૂડીઝનો કોરોનાવાયરસની અસર પર અહેવાલ.....07
- યુકવણી સિસ્ટમો માટે નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટી.....08
- ફરજિયાત ઇ-ઇનવોઇસ માટેની મર્યાદા ઘટાડીને 50 કરોડ કરી દેવામાં આવી છે...09
- EPFO: વર્ષ 2020-21 માટે વ્યાજ દર.....09
- SBI પેમેન્ટ્સે 'RuPay SoftPoS' લોન્ચ કર્યું..10
- HDFC બેંકે 'સ્ટાર્ટઅપ ઉન્નતી' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો.....10
- પ્રશ્નોત્તરી.....11

3. આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટનાઓ.....12

- બ્રહ્મપુત્રા નદીના ડાઉનસ્ટ્રીમ પર ડેમ બનાવવાની ચીનની યોજના.....12
- INSTC કોરિડોર અને ચાબહાર બંદર.....12
- યુરોપિયન યુનિયનની 2030 ડિજિટલ કંપાસ યોજના.....13
- ફ્રાન્સનો પ્રથમ અવકાશ સૈન્ય અભ્યાસ - 'એસ્ટરએક્સ'.....14
- ક્વાડ(Quad) નેતાઓની પ્રથમ વર્ચુઅલ સમિતિ.....14
- આર્થિક અને વેપાર મુદ્દાઓ પર બ્રિક્સ સંપર્ક જૂથની પ્રથમ બેઠક યોજાઈ.....15
- OECDએ વચગાળાના 'આર્થિક દષ્ટિકોણ' જાહેર કર્યા.....15
- તુર્કીના સાલ્ડા સરોવરને 'Mars on Earth' કેમ કહેવામાં આવે છે?.....15
- ભારત-બાંગ્લાદેશ: 'મૈત્રી સેતુ' નું ઉદ્ઘાટન 9 માર્ચે થશે.....16
- બાંગ્લાદેશના મોંગલામાં ભારતીય નૌકાદળ ના જહાજોની ઐતિહાસિક સફર.....16
- પ્રશ્નોત્તરી.....17

4. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી....18

- ક્વાસર P172 + 18.....18
- ડીઝલ ઇલેક્ટ્રિક સબમરીન માટે 'એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન' સિસ્ટમ.....19
- INS કરંજ.....19
- કુગાકુ : વિશ્વનું સૌથી શક્તિશાળી સુપર કમ્પ્યુટર.....20
- ઇસરો-નાસાએ સંયુક્ત પૃથ્વી નિરીક્ષણ સેટેલાઇટ મિશન માટે રડારનો વિકાસ કર્યો.....21
- પ્રશ્નોત્તરી.....21

5. યોજના/પોર્ટલ/રિપોર્ટ.....22

- ‘સબ-મિશન ફોર એગ્રોનોમી’ (SMAF) યોજના.....22
- વન ધન વિકાસ કેન્દ્ર પહેલ.....22
- ‘માય રેશન મોબાઇલ એપ્લિકેશન’ લોન્ચ કરવામાં આવી.....22
- કેન્દ્ર સરકાર ‘આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ’ શરૂ કરશે.....23
- મધ્યાહન ભોજન યોજનાનું વિસ્તરણ...23
- ઓટોકેટાઇઝેશન ગોજ વાયરલ અહેવાલ.....24
- પ્રોજેક્ટ ઇન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ અને મેનેજમેન્ટ: SERB.....25
- રાષ્ટ્રીય રેલ યોજના.....25
- ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન રિપોર્ટ, 2021: UNCTAD.....26
- GST હેઠળ લાવવામાં આવે તો ઇંધણના ભાવ ઘટશે: SBI સંશોધન.....27
- ભારતની ડિજિટલ કુશળ વર્કફોર્સ પર AWS સર્વે.....28
- મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે તમામ યોજનાઓ ત્રણ વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરી છે...28
- સ્ટેન્ડ અપ ઇન્ડિયા સ્કીમ: 81% થી વધુ એકાઉન્ટ ધારકો મહિલાઓ છે...29
- પ્રશ્નોત્તરી.....29

6. પર્યાવરણ અને ભૌગોલિક ઘટનાઓ.....31

- પૈય ટાઇગર રિઝર્વ.....31
- અસોલા બટ્ટી વન્યજીવ અભયારણ્યમાં જડ / નિષ્ક્રિય કચરાનો નિકાલ.....31
- પૃથ્વીનું છુપાયેલ સ્તર.....32
- ભારતનો સૌથી મોટો તરતો સોલર પાવર પ્લાન્ટ.....32
- ઇન્ડોનેશિયાનો માઉન્ટ સીનાબુંગ.....33
- પ્રશ્નોત્તરી.....34

7. ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિ.....35

- ભારતીય આઝાદીના 75 મા વર્ષ નિમિત્તે દાંડી માર્ચ.....35
- બીજૂ પટનાયક.....36
- આસામનો ‘સતરા’ (વૈષ્ણવ મઠ).....36
- મધ્યપ્રદેશ: સિંગરગઢ કિલ્લાનું સંરક્ષણ કાર્ય શરૂ થયું.....37
- પ્રશ્નોત્તરી.....37

8. અન્ય સંક્ષિપ્ત વર્તમાન પ્રવાહો.....38

- વેકસીન પાસપોર્ટ.....38
- વડાપ્રધાન સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા નિધિ...39
- રાજા ભૂમિબોલ વર્લ્ડ સોઇલ ડે- 2020 એવોર્ડ..39
- આંતરરાષ્ટ્રીય ચંદ્ર સંશોધન કેન્દ્ર.....40
- મિતાલી રાજ આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રિકેટમાં 10,000 રન બનાવનારી પ્રથમ ભારતીય મહિલા ક્રિકેટર બની.....41
- ડસ્ટલીક-II - ભારત - ઉઝબેકિસ્તાન સૈન્ય વ્યાયામ.....41
- ISRO-JAXA ચંદ્ર ધ્રુવીય સંશોધન (Lunar Polar Exploration) પરના સહયોગની સમીક્ષા કરી.....42
- ફ્યુઅલ આઉટલેટ્સ પર બેન્જિન ઉત્સર્જનમાં ઘટાડો લાવો : સમિતિ.....42
- સાહિત્ય અકાદમી એવોર્ડ 2020 ના વિજેતાઓની જાહેરાત કરવામાં આવી...43
- રાષ્ટ્રીય રોજગારક્ષમતા દ્વારા એપ્રેન્ટિસશીપ પ્રોગ્રામ.....43
- વિચરતી/વિમુક્ત જનજાતિઓ.....44
- શાળાઓ અને આંગણવાડીઓમાં પાણી પુરવઠાની સ્થિતિ.....45
- સ્વતંત્ર પર્યાવરણીય નિયમનકાર.....46

- નવું SMS સ્ક્રિનિંગ માપદંડ નિર્લંબિત....47
- FIAF એવોર્ડ 2021: અમિતાભ બચ્ચનનું સન્માન કરવામાં આવશે.....48
- ઉદ્ધૂપી રામચંદ્ર રાવ.....48
- 75 સ્થળોએ અમૃત મહોત્સવ 75 અઠવાડિયા સુધી યોજાશે.....49
- ‘એક્સલરેટર બેંગલુરુ’ (Xcelerator Bengaluru) પહેલનું બેંગલુરુમાં અનાવરણ થયું.....49
- ફૂડ વેસ્ટ ઇન્ડેક્સ રિપોર્ટ 2021.....49
- સેરાવિક વૈશ્વિક ઉર્જા અને પર્યાવરણીય નેતૃત્વ પુરસ્કારો.....50
- લિંગ સમાનતાનો માર્ગ: UNDP.....50
- ઇન્ડિયન સાયન્સ રિસર્ચ ફેલોશિપ, 2021..52
- MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ.....52
- એમ.ટી. સ્વર્ણ કૃષ્ણ: આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ.....53
- IMPCL હવે તેના ઉત્પાદનોનું વેચાણ GeM પોર્ટલ પર કરશે.....54
- ગૂગલે ‘બુમન વિલ’ વેબ પ્લેટફોર્મ શરૂ કર્યું.....55
- આર્થિક સ્વતંત્રતા સૂચકાંક 2021.....55
- બજરંગ પુનિયાએ વિશ્વમાં પ્રથમ ક્રમાંક મેળવ્યો.....56
- અક્ષય પાત્ર: અખિલ મહિલા કલા પ્રદર્શન.....56
- પ્રશ્નોત્તરી.....57

PSI / ASI / કોન્સ્ટેબલ

ફ્રી સ્પેશિયલ લેક્ચર કાયદો

IPC, CRPC, EVIDENCE Actના પરીક્ષાલક્ષી અભ્યાસનું તજજ્ઞો દ્વારા સચોટ માર્ગદર્શન

કાયદાની અસંખ્ય કલમોમાંથી પરીક્ષાલક્ષી મહત્વની કલમો અંગેની માહિતી

કાયદાની કલમોની સમજણશક્તિ તથા તેને યાદ રાખવાની મેમરી ટેકનિક્સ

લેક્ચરમાં ભાગ લેનાર દરેક વિદ્યાર્થીઓને કાયદાના સંબંધિત Que-Ansની બુક ફ્રી

જૂનાગઢ

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત
76985-01110 / 76986-01110

OFFLINE

20/03/21 શનિવાર | સવારે 10:00 વાગ્યે

www.iceonline.in | t.me/icerajkotofficial | icerajkot

ગ્રામીણ વિકાસ અંગેની સંસદીય સ્થાયી સમિતિ

- તાજેતરમાં જ ગ્રામીણ વિકાસ અંગેની સંસદીય સ્થાયી સમિતિ (Parliamentary Standing Committee) એ જણાવ્યું હતું કે કેન્દ્ર સરકારે ગરીબ વરિષ્ઠ નાગરિકો, વિધવાઓ અને અપંગોને આપવામાં આવતી પેન્શનની રકમ વધારવી જોઈએ.

Back to Basics : સંસદીય સ્થાયી સમિતિ દ્વારા સૂચવવામાં

આવતા મુદ્દાઓ

- સમિતિએ કહ્યું કે અગાઉ તેણે પોતાના અહેવાલમાં પેન્શન વધારવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો, પરંતુ સરકારે આ રકમ વધારવામાં ઢીલાશ બતાવી છે.
- આ સમિતિએ સમાજના ગરીબ અને દલિત વર્ગ સુધી રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાયતા કાર્યક્રમ (National Social Assistance Programme)ની પહોંચ મર્યાદિત રહેવા પર સરકારની ટીકા કરી.
- યોજનાના વિવિધ ઘટકો હેઠળ, દર મહિને રૂ. 200 થી 500 પ્રતિ મહિનાની અલ્પ સહાય આપવામાં આવે છે.
- બેરોજગારી ભથ્થાની જોગવાઈના યોગ્ય અમલીકરણમાં રાજ્ય સરકારોનો અભિગમ સમજાવવામાં આવ્યો.
- મનરેગા યોજના (MGNREGA Scheme) ના અમલીકરણમાં ઉદભવતા પ્રશ્નોના નિરાકરણ માટે ગ્રામીણ વિકાસ વિભાગ (Department of Rural Development) પર દબાણ કરવામાં આવ્યું છે.

સમિતિ દ્વારા ઉલ્લેખિત મનરેગા યોજના સંબંધિત મુદ્દાઓ

- કાર્ય પુરવઠામાં ઘટાડો:
- આ પરિસ્થિતિ એ સમયે ઉભી થઈ જ્યારે કોવિડ-19 રોગચાળાને કારણે આર્થિક સંકટ દરમિયાન મનરેગા હેઠળ કામ કરવાની માંગમાં વૃદ્ધિ થઈ હતી.
- ભંડોળ આપવામાં વિલંબ:
- આ યોજનાને નિરૂત્સાહિત કરતી એક મોટી બાબત છે, જે યોજનાની અંતર્ગત ભાવના સાથે સુસંગત નથી.
- જુદા જુદા રાજ્યોમાં જુદા જુદા વેતન:
- સમિતિએ ઉલ્લેખ કર્યો છે કે આ કેવી રીતે શક્ય છે ગ્રામીણ ઉમેદવારોને સો દિવસની ગેરંટીવાળી કામગીરીની જોગવાઈ વાળી યોજનામાં સમયગાળો અને વિસ્તારની ચુકવણીની પદ્ધતિઓ દેશભરમાં અલગ-અલગ છે.
- આ સમાન કામ માટે સમાન પગારની બંધારણીય જોગવાઈ ની વિરૂદ્ધ છે.

રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય કાર્યક્રમ

- તે ગ્રામ વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા સંચાલિત એક કલ્યાણકારી કાર્યક્રમ છે.
- આ કાર્યક્રમ ગ્રામીણ વિસ્તારો તેમજ શહેરી વિસ્તારોમાં લાગુ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- આ કાર્યક્રમ સૌ પ્રથમ 15 ઓગસ્ટ, 1995 ના રોજ કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના તરીકે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તેને વર્ષ 2016 માં કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજનાઓની 'કોર ઓફ કોર' (Core of Core) યોજના અંતર્ગત લાવવામાં આવ્યો હતો.
- આ યોજનામાં હાલમાં પાંચ ઘટકો છે:
- ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વૃદ્ધાવસ્થા પેન્શન યોજના.
- રાષ્ટ્રીય કુટુંબ લાભ યોજના
- અન્નપૂર્ણા યોજના.
- ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય વિધવા પેન્શન યોજના.
- ઈન્દિરા ગાંધી રાષ્ટ્રીય અપંગતા પેન્શન યોજના.
- રાષ્ટ્રીય માતૃત્વ લાભ યોજના (National Maternity Benefit Scheme), રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય કાર્યક્રમનો ભાગ હતી, જે પાછળથી આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલયથી સ્વાસ્થ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય અંતર્ગત તબદિલ કરવામાં આવી હતી.

ગ્રામ વિકાસ વિભાગની મહત્વપૂર્ણ યોજનાઓ

- મહાત્મા ગાંધી રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ રોજગાર ગેરંટી અધિનિયમ.
- પ્રધાનમંત્રી ગ્રામીણ આવાસ યોજના.
- પ્રધાનમંત્રી ગ્રામ સડક યોજના.
- દીનદયાળ અંત્યોદય યોજના – રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ આજીવિકા મિશન.
- રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય કાર્યક્રમ.
- શ્યામા પ્રસાદ મુખર્જી અર્બન મિશન.
- સાસંદ આદર્શ ગ્રામ યોજના.

મુખ્યમંત્રી: નિમણૂક, શક્તિ, કાર્ય અને પદ

- તિરથસિંહ રાવતને ઉત્તરાખંડના નવા મુખ્યમંત્રી તરીકે નિમાયા છે.

Back to Basics : નિમણૂક

- મુખ્યમંત્રીની નિમણૂક રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- બંધારણના અનુચ્છેદ 164 માં કરવામાં આવેલી જોગવાઈ ઓ મુજબ, રાજ્યપાલને સલાહ અને સહાય કરવા માટે પ્રધાનોની પરિષદ હશે, જેનું નેતૃત્વ મુખ્યમંત્રી કરશે.

‘મુખ્યમંત્રી’ તરીકે કોની નિમણૂક થઈ શકે?

- > રાજ્ય વિધાનસભાની સામાન્ય ચૂંટણીઓ પછી, ગૃહમાં બહુમત મેળવનાર પક્ષો અથવા ગઠબંધન દ્વારા પોતાના નેતાની પસંદગી કરે છે, અને રાજ્યપાલને તેની જાણ કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ રાજ્યપાલ તેમને ઔપચારિક રીતે ‘મુખ્યમંત્રી’ પદ પર નિમણૂક કરે છે અને તેને તેમનું પ્રધાનમંડળ બનાવવાનું કહે છે.
- > રાજ્યની વિધાનસભામાં કોઈ પણ પક્ષની સ્પષ્ટ બહુમતી ન હોવાના સંજોગોમાં, રાજ્યપાલ મોટાભાગે સૌથી મોટી પાર્ટીના નેતાને સરકાર બનાવવા માટે આમંત્રણ આપે છે.

કાર્યકાળ

- > સૈદ્ધાંતિક રીતે, મુખ્યમંત્રી રાજ્યપાલના આગ્રહ પછી પદ સંભાળે છે. જો કે, હકીકતમાં મુખ્યમંત્રી ત્યાં સુધી તેમના પદ પર રહે જ્યાં સુધી તેમને રાજ્ય વિધાનસભામાં સદસ્યોની બહુમતી હાંસેલ રહે છે અને રાજ્ય વિધાનસભામાં બહુમતીના નેતા બને.
- > વિધાનસભામાં બહુમતી સમર્થન ગુમાવવાની સ્થિતિમાં રાજ્યપાલ મુખ્યમંત્રીને બરખાસ્ત કરી શકે છે.
- > રાજ્ય વિધાનસભા પણ, તેમની સામે અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ પસાર કરીને પદ—મુક્ત કરી શકે છે.

મુખ્યમંત્રીની શક્તિ અને કાર્યો

- > રાજ્યપાલને સહાયતા અને સલાહ આપે છે.
- > મુખ્યમંત્રી, કેબિનેટના વડા હોય છે.
- > તે ગૃહના નેતા છે.
- > તે રાજ્યના વહીવટને લગતા મંત્રી પરિષદના તમામ નિર્ણયોથી તે રાજ્યપાલને વાકેફ કરે છે.
- > ગૃહમાં મુખ્યમંત્રી દ્વારા તમામ નીતિઓની જાહેરાત કરવામાં આવે છે.
- > તે રાજ્યપાલને વિધાનસભા ભંગ કરવાની ભલામણ કરે છે.
- > તે રાજ્યપાલને સમયાંતરે રાજ્ય વિધાનસભાના સત્રને બોલાવવા અને સમાપ્ત કરવા માટે સલાહ આપે છે.

અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ

- > હરિયાણામાં, ભારતીય જનતા પાર્ટી—જન્નાયક જનતા પાર્ટીની ગઠબંધન સરકારની વિરુદ્ધ કોંગ્રેસ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ 55-32 મતોના અંતરે હારનો સામનો કરવો પડ્યો.

Back to Basics : ‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ એટલે શું?

- > મંત્રીપરિષદ, સામૂહિક રૂપથી લોકસભા/રાજ્ય વિધાનસભા માટે જવાબદાર હોય છે અને જ્યાં સુધી તે ગૃહમાં બહુમતીનો વિશ્વાસ મેળવે છે, ત્યાં સુધી તેનું કાર્યભાર સંભાળે છે.
- > તેથી, મંત્રી પરિષદને હટાવવા અને સરકારને પદ—મુક્ત કરવા માટે અવિશ્વાસનો પ્રસ્તાવ (No-Confidence Motion) લાવવામાં આવે છે.

બંધારણીય જોગવાઈઓ

- > ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 75 મુજબ, મંત્રીપરિષદ, સામૂહિક રૂપથી લોકસભા માટે જવાબદાર રહેશે, તથા અનુચ્છેદ—164 મુજબ મંત્રી પરિષદ રાજ્ય વિધાનસભા માટે સામૂહિક રીતે જવાબદાર રહેશે.
- > લોકસભા / વિધાનસભા દ્વારા ‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ પસાર કરીને કોઈને પણ મંત્રીપરિષદના પદ પરથી હટાવી શકાય છે.
- > લોકસભાના નિયમ 198 માં ‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ માટેની પ્રક્રિયાને નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે છે.

‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ સબમિટ કરવાની કાર્યવાહી

- > નિયમ 198 હેઠળ, સરકાર વિરુદ્ધ અવિશ્વાસની દરખાસ્ત ફક્ત લોકસભામાં રજૂ કરી શકાય છે.
- > લોકસભામાં અવિશ્વાસની દરખાસ્ત માટે ગૃહમાં ઓછામાં ઓછા 50 સભ્યોના ટેકાની જરૂર છે. જ્યારે 50 થી ઓછા સભ્યોને ટેકો મળે ત્યારે આ પ્રસ્તાવ નિષ્ફળ જાય છે. અવિશ્વાસની દરખાસ્ત માટે, સવારે 10 વાગ્યા પહેલાં, કોઈપણ સભ્ય લેખિત સૂચના આપી શકે છે.
- > ગૃહમાં, અધ્યક્ષ દ્વારા ‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ વાંચીને સંભળાવવામાં આવશે અને જે આ પ્રસ્તાવના પક્ષમાં સભ્યોને તેમની જગ્યાએ ઉભા થવાનું કહેવામાં આવશે.
- > જો તે મુજબ ઓછામાં ઓછા 50 સભ્યો, દરખાસ્તની તરફેણમાં ઉભા રહે તો ચેરમેન દ્વારા પ્રસ્તાવ અંગે ચર્ચા કરવા માટે એક તારીખ નક્કી કરવામાં આવશે. પરંતુ આ તારીખ પ્રસ્તાવ રજૂ કર્યાના 10 દિવસની અંદર હોવી જોઈએ.
- > આ પછી, પ્રસ્તાવ પર મત આપવામાં આવે છે, જેના માટે વોઈસ મતો, વોટ સિલ્લટ્સ અથવા અન્ય કોઈપણ પ્રક્રિયાનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.
- > જો સરકાર વિશ્વાસ પ્રસ્તાવ ગુમાવે અથવા અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ બહુમતી દ્વારા સ્વીકારવામાં આવે તો સરકારે રાજીનામું આપવું પડશે.

‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ સંબંધિત શરતો

- > ‘અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ’ ફક્ત લોકસભા અથવા રાજ્ય વિધાનસભામાં રજૂ કરી શકાય છે, તે રાજ્યસભા અથવા રાજ્ય વિધાન પરિષદમાં રજૂ કરી શકાતી નથી.
- > આ પ્રસ્તાવ, મંત્રીપરિષદની સામે સામૂહિક રીતે લાવવામાં આવે છે, તથા એક પણ મંત્રી અથવા ખાનગી સભ્યો સામે લાવી શકાતો નથી.

CBI ડિરેક્ટરની નિમણૂક

- > સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (CBI)ના નિયમિત ડિરેક્ટરની નિમણૂક કરવા માટે સુપ્રીમ કોર્ટમાં રિટ અરજી કરવામાં આવી હતી.

- > CBI ડિરેક્ટરની નિમણૂક વર્ષ 1946ના દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ (DSPE) એક્ટની કલમ 4એ અનુસાર કરવામાં આવે છે.

Back to Basics : CBI ના ડિરેક્ટર

- > CBIનું નેતૃત્વ એક ડિરેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- > DSPE હેઠળ પોલીસ મહાનિરીક્ષક તરીકે CBIના નિયામક સંગઠનના વહીવટ માટે જવાબદાર છે.
- > જો કે, ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ (Prevention of Corruption Act) હેઠળના ગુનાઓની તપાસના કિસ્સામાં સત્તાની અધિક્ષતા કેન્દ્રિય તકેદારી આયોગ (Central Vigilance Commission) પાસે છે.
- > CVC એક્ટ, 2003 હેઠળ CBIના ડાયરેક્ટરને બે વર્ષની મુદત માટે સુરક્ષા આપવામાં આવી છે.

નિમણૂક

- > લોકપાલ અને લોકાયુક્ત અધિનિયમ (2013)માં દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ (1946)માં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને CBIના ડિરેક્ટરની નિમણૂક અંગે નીચે મુજબના ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા.
- > કેન્દ્ર સરકાર વડાપ્રધાન, લોકસભામાં વિપક્ષના નેતા અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અથવા તેમના દ્વારા નામાંકિત સુપ્રીમ કોર્ટના ન્યાયાધીશોની બનેલી ત્રણ સભ્યોની સમિતિની ભલામણ પર CBIના ડિરેક્ટરની નિમણૂક કરશે.
- > ત્યારબાદ દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ (સુધારા) અધિનિયમ, 2014માં ડાયરેક્ટર, CBIની નિમણૂક સાથે સંબંધિત સમિતિની રચનામાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો.
- > તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જો લોકસભામાં વિપક્ષના કોઈ માન્ય નેતા નહીં હોય તો લોકસભામાં સૌથી મોટા વિપક્ષી પક્ષના નેતા તે સમિતિના સભ્ય હશે.

સેન્ટ્રલ બ્યુરો ઓફ ઇન્વેસ્ટિગેશન (CBI)

- > CBIની સ્થાપના વર્ષ 1963 માં ગૃહ મંત્રાલયના પ્રસ્તાવ દ્વારા કરવામાં આવી હતી
- > CBI હવે કર્મચારી, જાહેર ફરિયાદ અને પેન્શન મંત્રાલયના કર્મચારી અને તાલીમ વિભાગ (DoPT)ના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળ આવે છે.
- > ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ સમિતિ (1962-1964) દ્વારા CBIની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > CBI કોઈ વૈધાનિક સંસ્થા નથી. તે દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ, 1946 માંથી તેની સત્તાઓ મેળવી છે.
- > CBI કેન્દ્ર સરકારની મુખ્ય તપાસ એજન્સી છે.
- > તે સેન્ટ્રલ વિજિલન્સ કમિશન અને લોકપાલને પણ સહાય પૂરી પાડે છે.
- > તે ભારતની નોડલ પોલીસ એજન્સી પણ છે જે ઇન્ટરપોલના સભ્ય દેશો વતી તપાસનું સંકલન કરે છે.

આગળનો રસ્તો

- > સરકારે નિયમિત નિમણૂકને બદલે તાજેતરમાં વયગાળાના/કાર્યકારી CBI ડિરેક્ટરની નિમણૂક કરી છે. 1946ના DSPE અધિનિયમની વૈધાનિક યોજનામાં એક્ટિવ ઓર્ડર દ્વારા વયગાળાની નિમણૂકની કલ્પના કરવામાં આવી ન હતી.
- > અગ્રણી તપાસ એજન્સીએ કારોબારી અથવા રાજકીય સત્તાના પ્રભાવની બહાર સ્વતંત્ર રીતે કામ કરવું જોઈએ. CBI ડિરેક્ટરની પસંદગીની પ્રક્રિયા વર્તમાન ડિરેક્ટરની નિવૃત્તિના એક કે બે મહિના પહેલાં પૂર્ણ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવાની વ્યવસ્થા હોવી જોઈએ.

નામંજૂર ચેકને લગતા કેસો માટે ફાસ્ટ-ટ્રેક કોર્ટ

- > સર્વોચ્ચ અદાલતની બંધારણીય ખંડપીઠે મર્યાદિત સમય માટે નામંજૂર ચેકને લગતા કેસોની સુનાવણી માટે ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ સ્થાપવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે.
- > અગાઉ સર્વોચ્ચ અદાલતે ચેક બાઉન્સ/રિજેક્ટ ચેકને લગતા કેસોની પેન્ડેન્સીની સમસ્યાને દૂર કરવા માટે એક સમિતિની રચના કરવાનું સૂચન કર્યું હતું.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- સુપ્રીમ કોર્ટનો પ્રસ્તાવ:
- > કોર્ટે નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટ, 2018ની કલમ 138 હેઠળ ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ સ્થાપવાનું સૂચન કર્યું છે.
- > વધારાની અદાલતો સ્થાપવાની સત્તા: ભારતના બંધારણની કલમ 247 હેઠળ સરકાર પાસે સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદાઓના વધુ સારા વહીવટ માટે 'વધારાની અદાલતો' સ્થાપવાની સત્તા છે, જેમાં ચેકને લગતા નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ એક્ટનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- કલમ 247:
- > આ લેખ સંસદને કાયદાના વધુ સારા વહીવટ અથવા યુનિયન યાદીમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ વિષયના સંદર્ભમાં તેના દ્વારા બનાવવામાં આવેલા કોઈ પણ હાલના કાયદાઓ માટે કેટલીક 'વધારાની અદાલતો' સ્થાપિત કરવાની મંજૂરી આપે છે.
- નામંજૂર ચેક કેસોની પેન્ડેન્સી:
- > ચેક બાઉન્સ/રિજેક્ટ ચેક કેસોની પેન્ડેન્સી ટ્રાયલ કોર્ટમાં 30% થી 40% બેકલોગ માટે જવાબદાર છે અને મોટી સંખ્યામાં આવા કેસો હાઈકોર્ટમાં પેન્ડિંગ છે.

નેગોશિએબલ સાધન

- > આ એક પ્રકારનો સહી કરેલ દસ્તાવેજ છે, જે હેઠળ સ્પષ્ટ વ્યક્તિ અથવા સહી કરનાર વ્યક્તિને ચોક્કસ રકમની ચુકવણીનું વચન આપવામાં આવે છે.

- > તેઓ ટ્રાન્સફરેબલ છે એટલે કે તેઓ ધારકને રોકડ તરીકે પૈસા લેવાની અથવા વ્યવહાર માટે અથવા તેમની પસંદગી મુજબ તેનો યોગ્ય ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપે છે.
- > પ્રોમિસરી નોટ (Promissory Note), બિલ અને ચેક વગેરેને નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

નામંજૂર ચેક

- > બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ચેક બાઉન્સ/રિજેક્ટ ચેક એવી પરિસ્થિતિ છે જેમાં બેંક કરદાતાને ચેકની રકમ ચૂકવવાનો ઇનકાર કરે છે.
- > ચેક બાઉન્સ એ સજાપાત્ર ગુનો છે અને આવી સ્થિતિમાં બે વર્ષ સુધીની કેદ અથવા નાણાકીય દંડ અથવા બંને સજાને પાત્ર થઈ શકે છે.
- > જો બેંક ચૂકવનાર ને રકમ ચૂકવે છે, તો તે ચેકને સ્વીકારેલો ચેક કહેવામાં આવે છે. જો બેંક ચૂકવનાર ને રકમ ચૂકવવાની ના પાડે તો ચેક નામંજૂર માનવામાં આવે છે.
- ચેક:
 - > આ એક નેગોશિએબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ છે. પેયર્સ સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચેક નેગોશિએબલ નથી. ચેક ચૂકવનારના બેંક ખાતામાં જમા કરવો જરૂરી છે.
 - > ચેકના લેખકને ડ્રોઅર (Drawer), જેની તરફેણમાં ચેક જારી કરવામાં આવે છે, તેને પેઈ (Payee) કહેવામાં આવે છે અને જે બેંક પાસે ચુકવણી નિર્દેશિત કરવામાં આવે છે તેને ડ્રોવી (Drawee) કહેવામાં આવે છે.

કોર્ટમાં કેસોની પેન્ડેન્સી

- > આર્થિક સર્વેક્ષણ 2018-19 મુજબ ન્યાયિક વ્યવસ્થામાં, ખાસ કરીને જિલ્લા અને ગૌણ અદાલતોમાં લગભગ 3.5 કરોડ કેસો પેન્ડિંગ છે.
- > પડતર કેસોમાં લગભગ 87.54 ટકા કેસો જિલ્લા અને ગૌણ અદાલતોમાં છે.
- > 64 ટકાથી વધુ કેસ 1 વર્ષથી વધુ સમયથી પેન્ડિંગ છે.
- > 2018 માં ભારતીય જિલ્લા અને ગૌણ અદાલતોમાં નાગરિક અને ગુનાહિત કેસો માટે સમાધાનનો સરેરાશ સમય યુરોપિયન કાઉન્સિલના સભ્યો કરતા અનુક્રમે 4.4 અને 6 ગણો વધારે હતો.
- > નીચલી અદાલતોમાં માત્ર 2,279, ઉચ્ચ અદાલતોમાં 93 અને સુપ્રીમ કોર્ટમાં માત્ર એક જ વધારાનું પદ છે, ત્યારે 100 ટકા નિકાલ દર હાંસલ કરી શકાય છે.

સુધારાઓ

- > કામના દિવસોની સંખ્યામાં વધારો.
- > કાનૂની વ્યવસ્થાના વહીવટી પાસાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા માટે ભારતીય કોર્ટ અને ટ્રિબ્યુનલ સેવાની સ્થાપના કરી શકાય છે.
- > અદાલતોની કાર્યક્ષમતા સુધારવા માટે ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરી શકાય છે, ઉદાહરણ તરીકે, 'ઈ-કોર્ટ મિશન મોડ પ્રોજેક્ટ' અને વધુમાં કાયદા અને ન્યાય મંત્રાલય દ્વારા તબક્કાવાર 'નેશનલ જ્યુડિશિયલ ડેટા ગ્રીડ' લાગુ કરવામાં આવી રહી છે.

વધુ સાઈઝ કોર્ટ મેનેજમેન્ટ:

- > 13મા નાણાં પંચ દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા પ્રોફેશનલ કોર્ટ મેનેજરોની નિમણૂક કરી શકાય છે. કોર્ટ મેનેજરો અથવા સમક્ષ વ્યાવસાયિકો વર્તમાન દૃશ્યમાં અત્યંત ઉપયોગી થઈ શકે છે અને જો અદાલતો તેમના વહીવટમાં વ્યાવસાયિકોની મદદ સ્વીકારે અને અપનાવે તો જ ન્યાય ડિલિવરીમાં સુધારો થઈ શકે.
- > વધુને વધુ મહત્વપૂર્ણ કેસો નિકાલ ઝડપી બનાવવા માટે ટ્રિબ્યુનલ, ફાસ્ટ ટ્રેક કોર્ટ અને વિશેષ અદાલતની રચના કરી શકાય છે.
- > વૈકલ્પિક વિવાદ નિવારણ (ADR), લોક અદાલત, ગ્રામ ન્યાય જેવી વ્યવસ્થાનો અસરકારક રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

આગળનો રસ્તો

- > ન્યાય વિતરણ વ્યવસ્થામાં વિલંબના મૂળ કારણોને ઓળખવા અને ન્યાય ડિલિવરી સિસ્ટમમાં સુધારો કરવા માટે અર્થપૂર્ણ ઉકેલો પૂરા પાડવા માટે વ્યાપક ચર્ચા વિચારણા, ચર્ચાઓ અને પરામર્શ દ્વારા વ્યાપક આત્મનિરીક્ષણ કરવાની જરૂર છે.
- > ન્યાયિક સુધારાને ગંભીરતાથી લેવામાં આવે તો તે ઝડપી અને અસરકારક ન્યાય પૂરો પાડવામાં અને વૈશ્વિક ન્યાયિક પ્રક્રિયાઓ સાથે સંબંધિત વિશ્વ બેંક અને અન્ય સંસ્થાઓ અને સંસ્થાઓના અહેવાલોમાં ભારતની સ્થિતિ સુધારવામાં મદદ કરી શકે છે.

ઓવરસીઝ સિટિઝન્સ ઓફ ઇન્ડિયાના અધિકાર

- > તાજેતરમાં કેન્દ્ર સરકારે ઓવરસીઝ સિટિઝન્સ ઓફ ઇન્ડિયા (OCI) ને લગતા અધિકારોની એકીકૃત સૂચિ બહાર પાડી છે.
- > આ અધિકારો અને પ્રતિબંધો નવા નથી, પરંતુ વર્ષ 2005, 2007 અને 2009 ની શરૂઆતમાં પણ તેમને સૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા. નવેમ્બર 2019 માં ગૃહ મંત્રાલય દ્વારા પ્રકાશિત OCI બ્રોશરમાં પણ તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.

Back to Basics : મલ્ટીપલ એન્ડ્રી લાઇફટાઇમ વિઝા

- > કોઈપણ હેતુથી ભારત આવવા અને આજીવન વિઝા મેળવવા માટે OCI કાર્ડ ધારકોને બહુવિધ પ્રવેશ માટે હકદાર રહેશે.

પહેલાનો અધિકાર

- > OCI કાર્ડ ધારકોને સંશોધન, પત્રકારત્વ, પર્વતારોહણ, મિશનરી અથવા ટેબ્લોઈડ કાર્ય અને પ્રતિબંધિત વિસ્તારોની મુલાકાત વગેરે માટે પૂર્વ પરવાનગીની જરૂર રહેશે.

NRI સાથે સમાનતા

- > બાળક દત્તક લેવા, સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓમાં ઉપસ્થિત થવું, કૃષિ જમીન અને ફાર્મહાઉસ જેવા સ્થાવર મિલકત ખરીદવી અથવા વેચવી અને ડોક્ટરો, વકીલો, આર્કિટેક્ટ અને ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ જેવા વ્યવસાયોમાં OCI કાર્ડધારકોને બિન-નિવાસી ભારતીય (NRI) જેવા સમાન અધિકાર હશે.

ભારતીય નાગરિકો સાથે સમાનતા

- > OCI કાર્ડ ધારકોને ઘરેલુ ભાડા, સ્મારકોની પ્રવેશ ફી અને જાહેર સ્થળોની બાબતમાં સામાન્ય ભારતીય નાગરિકો જેટલા જ અધિકાર હશે.

પ્રવેશ પરીક્ષા અને પ્રવેશ

- > OCI કાર્ડ ધારકો ઓલ ઈન્ડિયા પ્રવેશ પરીક્ષાઓમાં ભાગ લઈ શકશે જેમ કે રાષ્ટ્રીય પાત્રતા ક્રમ પ્રવેશ પરીક્ષા (NEET), સંયુક્ત પ્રવેશ પરીક્ષા (MAINS), સંયુક્ત પ્રવેશ પરીક્ષા (એડવાન્સ) અથવા અન્ય કોઈ પરીક્ષા કે જેના માટે બિન-નિવાસી ભારતીય (NRI) પાત્ર છે.
- > જો કે OCI કાર્ડ ધારકો ફક્ત ભારતીય નાગરિકો માટે આરક્ષિત કોઈપણ સીટ માટે પાત્ર રહેશે નહીં.

અન્ય આર્થિક, નાણાકીય અને શૈક્ષણિક ક્ષેત્ર

- > નવીનતમ સૂચનામાં ઉલ્લેખિત અન્ય તમામ આર્થિક, નાણાકીય અને શૈક્ષણિક ક્ષેત્રોના સંબંધમાં અથવા વિદેશી વિનિમય વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, 1999 હેઠળ ભારતીય રિઝર્વ બેંકના સૂચનો દ્વારા આવરી લેવામાં આવતું નથી OCI કાર્ડધારકના અધિકારો અને વિશેષાધિકારોના સંબંધમાં વિદેશી જેવા સમાન અધિકાર હશે.

આપવા

- > OCI કાર્ડ ધારકોને ભારતમાં રહેવા માટે પ્રાદેશિક વિદેશી નોંધણી કચેરી (FRRO) સાથે નોંધણીમાંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે.
- > નોંધનીય છે કે લાંબા ગાળાના વિઝા (180 દિવસથી વધુ) ધરાવતા ભારતમાં આવતા વિદેશીઓએ પ્રાદેશિક વિદેશી નોંધણી કચેરી (FRRO) માં નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે.

પ્રતિબંધ

- > ધાર્મિક સ્થળોની મુલાકાત લેવી અને ધાર્મિક પ્રવચનોમાં શામેલ થવી જેવી સામાન્ય ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવા OCI કાર્ડ ધારકોને કોઈ પ્રતિબંધ રહેશે નહીં.
- > જો કે ધાર્મિક વિચારધારાઓનો પ્રચાર, ધાર્મિક સ્થળોએ ભાષણો આપવા, ધાર્મિક ઓડિઓ અથવા વિડિઓ પ્રદર્શિત કરવા, ધાર્મિક મંતવ્યોથી સંબંધિત બુકલેટ વિતરણ વગેરેને મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

ઓવરસીઝ સિટીઝન ઓફ ઈન્ડિયા (OCI)

- ગૃહ મંત્રાલયે ઓવરસીઝ સિટીઝન ઓફ ઈન્ડિયા (OCI) ની વ્યાખ્યા આવા એક વ્યક્તિ તરીકે કરી છે:
- > એ વ્યક્તિ જે 26 જાન્યુઆરી, 1950 ના રોજ અથવા તે પછી ભારતનો નાગરિક હતો;
- > એ વ્યક્તિ જે 26 જાન્યુઆરી, 1950 ના રોજ ભારતનો નાગરિક બનવા માટે પાત્ર હતો;
- > તે આવા વ્યક્તિની સંતાન અને પૌત્ર છે અને અન્ય તમામ માપદંડોને પૂર્ણ કરે છે.
- > OCI કાર્ડ નિયમોની કલમ A મુજબ, જો કોઈ અરજદાર, તેના માતાપિતા અથવા દાદા-દાદી પાકિસ્તાન અથવા બાંગ્લાદેશના નાગરિક હોત તો તે OCI કાર્ડ માટે પાત્ર રહેશે નહીં. આ કેટેગરી વર્ષ 2005 માં રજૂ કરવામાં આવી હતી.

- > ભારત સરકારે નાગરિકત્વ (સુધારા) અધિનિયમ, 2015 દ્વારા વર્ષ 2015 માં OCI કેટેગરીને પર્સન ઓફ ઈન્ડિયન ઓરિજિન (PIO) કેટેગરીમાં મર્જ કરી દીધી હતી.

બિન-નિવાસી ભારતીય (NRI)

- > બિન-નિવાસી ભારતીય (NRI) નો અર્થ એ છે કે ભારતની બહાર રહેતી વ્યક્તિ, જે કાં તો ભારતીય નાગરિક છે અથવા ભારતીય મૂળની છે.
- > નાણાકીય વર્ષમાં ઓછામાં ઓછા 183 દિવસ ભારતની બહાર રહેતા ભારતીય નાગરિકને બિન-નિવાસી ભારતીય માનવામાં આવે છે.
- > NRIને મત આપવાનો અધિકાર છે અને તેઓ નિવાસી ભારતીયોની જેમ આવક પર આવકવેરા રીટર્ન ભરવા અને ફાઈલ કરવા જરૂરી છે.
- > જો કે, જો કોઈ બિનનિવાસી ભારતીય વિદેશી નાગરિકત્વ લેવાનું ઇચ્છે છે, તો તેણે અથવા તેણીએ ભારતીય નાગરિકત્વ છોડી દેવું જોઈએ, કારણ કે ભારતીય બંધારણ દ્વિ નાગરિકત્વની મંજૂરી આપતું નથી.
- > વ્યક્તિ એક સાથે ભારતીય અને વિદેશી નાગરિકત્વ મેળવી શકતું નથી.

વિદેશી

- > ફોરેનર્સ એક્ટ, 1946 મુજબ, વિદેશીનો અર્થ એવી વ્યક્તિ છે કે જે ભારતનો નાગરિક નથી.
- > ભારતીય બંધારણની કલમ 14, 20, 21, 21A, 22, 23, 24, 25, 26, 27 અને 28 દ્વારા બાંહેધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકાર, નાગરિકો કે વિદેશી બધા જ લોકોને ઉપલબ્ધ છે. કલમ 15, 16, 19, 29 અને 30 દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકાર ફક્ત ભારતના નાગરિકો માટે જ ઉપલબ્ધ છે.

મધ્યપ્રદેશ વિધાનસભામાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતા બિલ પસાર થયું

- > મધ્યપ્રદેશ સરકારે વિધાનસભામાં 'મધ્યપ્રદેશ સ્વતંત્ર બિલ, 2021' પસાર કર્યું છે. આ બરડાએ સરકારને કોઈપણ કપટકારક માધ્યમથી ધાર્મિક રૂપાંતર અટકાવવા માટે લાવેલા વટહુકમને બદલે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > નવા બિલમાં વટહુકમને બદલે છે, જેને ડિસેમ્બર 2020 માં સરકારે મંજૂરી આપી હતી અને જાન્યુઆરી 2021 માં લાગુ કરવામાં આવી હતી. બિલમાં કેટલાક કેસોમાં 10 વર્ષની સજા અને ઉલ્લંઘન કરનારાઓને દંડની જોગવાઈનો સમાવેશ છે. ગૃહ પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી દ્વારા આ બિલ રજૂ કરાયું હતું. હવે આ બરડો વિચારણા માટે મૂકવામાં આવશે. સભ્યો બિલમાં સુધારા સૂચવી શકે છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- > મધ્યપ્રદેશના રાજ્યપાલ આનંદીબેન પટેલે 9 જાન્યુઆરી 2021 ના રોજ 'મધ્યપ્રદેશ ધાર્મિક સ્વતંત્રતા અધિનિયમ, 2020' ને સંમતિ આપી હતી. આ વટહુકમમાં ધર્મ પરિવર્તનનાં

સાધનો અને લગ્નની સાથે ધાર્મિક રૂપાંતર પર પ્રતિબંધ મૂકવાની જોગવાઈનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. આ વટહુકમ હેઠળ અત્યાર સુધીમાં 23 કેસ નોંધાયા છે.

આ પ્રકારના અન્ય બિલ

- અગાઉ, ઉત્તર પ્રદેશ સરકારે રૂપાંતર વિરોધી કાયદો પસાર કર્યો હતો. આ કાયદામાં ફરજિયાત ધાર્મિક રૂપાંતરના કેસમાં 10 વર્ષ સુધીની કેદની પણ જોગવાઈ છે.

પ્રશ્નોત્તરી

1. તાજેતરમાં કયાં રાજ્યે ધાર્મિક સ્વતંત્રતા બિલ પસાર કર્યું છે?
(A) રાજસ્થાન (B) મધ્યપ્રદેશ
(C) મહારાષ્ટ્ર (D) ઉત્તરાખંડ

2. રાષ્ટ્રીય સામાજિક સહાય કાર્યક્રમના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ કાર્યક્રમ સૌ પ્રથમ 15 ઓગસ્ટ, 1995 ના રોજ કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના તરીકે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
2. તેને વર્ષ 2016 માં કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજનાઓની 'કોર ઓફ કોર' (Core of Core) યોજના અંતર્ગત લાવવામાં આવ્યો હતો.
3. આ યોજનામાં હાલમાં ત્રણ ઘટકો છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

3. મુખ્યમંત્રીના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. મુખ્યમંત્રીની નિમણૂક રાજ્યપાલ દ્વારા કરવામાં આવે છે.
2. તે રાજ્યપાલને વિધાનસભા ભંગ કરવાની ભલામણ કરે છે.
3. બંધારણના અનુચ્છેદ 165 માં કરવામાં આવેલી જોગવાઈ ઓ મુજબ, રાજ્યપાલને સલાહ અને સહાય કરવા માટે પ્રધાનોની પરિષદ હશે, જેનું નેતૃત્વ દ્વારા મુખ્યમંત્રી કરશે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

4. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ 75 મુજબ, મંત્રીપરિષદ, સામૂહિક રૂપથી લોકસભા માટે જવાબદાર રહેશે.
2. અનુચ્છેદ 164 મુજબ મંત્રી પરિષદ રાજ્ય વિધાનસભા માટે સામૂહિક રીતે જવાબદાર રહેશે.
3. લોકસભામાં અવિશ્વાસની દરખાસ્ત માટે ગૃહમાં ઓછામાં ઓછા 50 સભ્યોના ટેકાની જરૂર છે.

4. 'અવિશ્વાસ પ્રસ્તાવ' ફક્ત લોકસભા અથવા રાજ્ય વિધાનસભામાં રજૂ કરી શકાય છે, તે રાજ્યસભા અથવા રાજ્ય વિધાન પરિષદમાં રજૂ કરી શકાતો નથી.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, 2 અને 3 (B) ફક્ત 2, 3 અને 4
(C) ફક્ત 1, 3 અને 4 (D) 1, 2, 3 અને 4

5. CBIના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. CBIની સ્થાપના વર્ષ 1963 માં ગૃહ મંત્રાલયના પ્રસ્તાવ દ્વારા કરવામાં આવી હતી

2. CBI વૈધાનિક સંસ્થા છે.

3. તે દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ, 1946માંથી તેની સત્તા ઓ મેળવે છે

4. કેન્દ્ર સરકાર વડાપ્રધાન, લોકસભામાં વિપક્ષના નેતા અને ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અથવા તેમના દ્વારા નામાંકિત સુપ્રીમ કોર્ટના ન્યાયાધીશોની બનેલી ત્રણ સભ્યોની સમિતિની ભલામણ પર CBIના ડિરેક્ટરની નિમણૂક કરશે.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, 2 અને 3 (B) ફક્ત 2, 3 અને 4
(C) ફક્ત 1, 3 અને 4 (D) 1, 2, 3 અને 4

6. ભારતના બંધારણની કઈ કલમ હેઠળ સરકાર પાસે સંસદ દ્વારા ઘડવામાં આવેલા કાયદાઓના વધુ સારા વહીવટ માટે 'વધારાની અદાલતો' સ્થાપવાની સત્તા છે?

- (A) કલમ 247 (B) કલમ 246
(C) કલમ 248 (D) કલમ 249

7. ઓવરસીઝ સિટીઝન ઓફ ઈન્ડિયા (OCI)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. એ વ્યક્તિ જે 26 જાન્યુઆરી, 1950 ના રોજ અથવા તે પછી ભારતનો નાગરિક હતો અથવા એ વ્યક્તિ જે 26 જાન્યુઆરી, 1950 ના રોજ ભારતનો નાગરિક બનવા માટે પાત્ર હતો તે આવા વ્યક્તિની સંતાન અને પૌત્ર છે અને અન્ય તમામ માપદંડોને પૂર્ણ કરે છે.

2. ભારત સરકારે નાગરિકત્વ (સુધારા) અધિનિયમ, 2015 દ્વારા વર્ષ 2015 માં OCI કેટેગરીને પર્સન ઓફ ઈન્ડિયન ઓરિજિન (PIO) કેટેગરીમાં મર્જ કરી દીધી હતી.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

8. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતીય બંધારણની કલમ 14, 20, 21, 21A, 22, 23, 24, 25, 26, 27 અને 28 દ્વારા બાંહેધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકાર, ભારતીય નાગરિકો કે વિદેશી બધા જ લોકોને ઉપલબ્ધ છે.

2. કલમ 15, 16, 19, 29 અને 30 દ્વારા બાંહેધરી આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકાર ફક્ત ભારતના નાગરિકો માટે જ ઉપલબ્ધ છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

દિલ્હી સરકારે 'દેશભક્તિ' બજેટ રજૂ કર્યું

- દિલ્હી સરકારે 9 માર્ચ, 2021 ના રોજ નાણાકીય વર્ષ 2021-2022 માટેનું બજેટ રજૂ કર્યું હતું. સરકારે 69,000 કરોડનું બજેટ રજૂ કર્યું હતું જે દેશભક્તિ પર આધારિત હતું.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- દિલ્હીના નાયબ મુખ્યમંત્રી મનીષ સિસોદિયા દ્વારા બજેટ રજૂ કરાયું હતું. બજેટ રજૂ કરતાં તેમણે જાહેરાત કરી હતી કે સરકારે ભારતનો 75 મો સ્વતંત્રતા દિવસ ઉજવવાનું નક્કી કર્યું છે. દિલ્હી સરકાર 12 માર્ચ, 2021 થી આ કાર્યક્રમનું આયોજન કરશે, જે 75 અઠવાડિયા સુધી ચાલશે.

બજેટના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- નાયબ મુખ્ય પ્રધાને જાહેરાત કરી હતી કે, 'દેશભક્તિ બજેટ' અંતર્ગત, સરકારે દિલ્હીમાં 500 સ્થળોએ રાષ્ટ્રધ્વજ લહેરાવવા માટે ઉચ્ચ પોલ સ્થાપવા માટે રૂ.45 કરોડ ફાળવવાનો પ્રસ્તાવ મૂક્યો હતો. દેશભક્તિકાળનું આયોજન શહેરની શાળાઓમાં યોજાશે. બજેટમાં જણાવાયું છે કે, સરકાર વર્ષ 2047 સુધીમાં, સિંગાપુરના સ્તરે પહોંચવા માટે દિલ્હીની માથાદીઠ આવક વધારવા માંગે છે. સરકાર દેશભક્તિ સમારોહ દરમિયાન ભગતસિંહના જીવન પર યોજનારા કાર્યક્રમો માટે 10 કરોડની ફાળવણી પણ કરશે.

દિલ્હીની અર્થતંત્રવસ્થા

- દિલ્હીનું અર્થતંત્ર તમામ રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં 13મું સૌથી મોટું છે. દિલ્હીની નજીવા GSDPનો અંદાજ નાણાકીય વર્ષ 2017-18 માટે 6.86 લાખ કરોડ રૂપિયા હતો. વર્ષ 2014-15માં વિકાસ દર 9.2% હતો. વર્ષ 2017-18માં, ત્રીજા ક્ષેત્ર એ દિલ્હીમાં GSDPમાં લગભગ 85% યોગદાન આપ્યું જ્યારે દ્વિતીયક અને પ્રાથમિક ક્ષેત્રોએ અનુક્રમે 12% અને 3% યોગદાન આપ્યું. સેવા ક્ષેત્રે વાર્ષિક વૃદ્ધિદર 7.3% નોંધાવ્યો હતો. રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર ઉત્તર ભારતનું સૌથી મોટું વ્યાપારી કેન્દ્ર છે. તાજેતરના અંદાજ મુજબ, 2020 સુધીમાં, દિલ્હીમાં શહેરી ક્ષેત્રનું અર્થતંત્ર 295 અબજ ડોલર હતું.

નીતી આયોગે ખાનગીકરણ માટે 12 જાહેર ઉપક્રમોની પ્રથમ સૂચિ રજૂ કરી

- સરકારના થિંક ટેન્ક નીતિ આયોગે જાહેર ક્ષેત્રના 12 ઉપક્રમોના ખાનગીકરણ માટેની પ્રથમ સૂચિ રજૂ કરી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- નીતિ આયોગ દ્વારા પ્રસ્તુત કરવામાં આવેલી સૂચિમાં વ્યૂહાત્મક ક્ષેત્રના PSU પણ શામેલ છે. હવે આ સૂચિની સમીક્ષા હવે રોકાણ વિભાગ અને જાહેર સંપત્તિ મેનેજમેન્ટ વિભાગ (DIPAM) અને Core Group of Secretaries on Divestment (CGD) દ્વારા કરવામાં આવશે, જેનું નેતૃત્વ કેબિનેટ સચિવ કરશે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- નાણા પ્રધાન નિર્મલા સીતારમણ દ્વારા બજેટ 2021માં જાહેર ઉપક્રમોના ખાનગીકરણની યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. આનાથી નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં ડિસઇન્વેસ્ટમેન્ટના રૂ. 1.75 લાખ કરોડના લક્ષ્યાંકને પહોંચી વળવાનો કેન્દ્રનો માર્ગસ્પષ્ટ થશે. નાણા પ્રધાન નિર્મલા સીતારમણે વર્ષ 2021-22માં બે જાહેર ક્ષેત્રની બેંકો અને એક સામાન્ય વીમા કંપનીના ખાનગીકરણની જાહેરાત કરી હતી. નીતિ આયોગને વ્યૂહાત્મક જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમોના નામ સૂચવવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું છે, જેમણે નવા જાહેર ક્ષેત્ર ઉપક્રમ (PSE) નીતિ અનુસાર અન્ય જાહેર ક્ષેત્ર ઉપક્રમોને મર્જ, ખાનગીકરણ અથવા પેટાકંપનીઓ બનાવવી જરૂરી છે.

વ્યૂહાત્મક ક્ષેત્રો

- વ્યૂહાત્મક ક્ષેત્રોમાં પેટ્રોલિયમ, વીજળી, પરમાણુ ઊર્જા, કોલસો અને અન્ય ખનિજો, અવકાશ, સંરક્ષણ, વીમા, બેંકિંગ, નાણાકીય સેવાઓ, પરિવહન અને દૂરસંચાર શામેલ છે.

મૂડીઝનો કોરોનાવાયરસની અસર પર અહેવાલ

- મૂડીઝે એક અહેવાલ પ્રકાશિત કર્યો છે અને જણાવ્યું છે કે, રોગચાળા સંબંધિત લોકડાઉનને પગલે વિશ્વનાં વ્યવસાયો અને આર્થિક પ્રવૃત્તિ ફરી શરૂ થઈ છે, તેમ છતાં વર્ષ 2022 સુધીમાં મોટાભાગના દેશો માટે રોગચાળા પહેલાંની પ્રવૃત્તિના સ્તરે પાછા ફરવાનું મુશ્કેલ બની જશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- રિપોર્ટમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે વૈશ્વિક રિકવરી ધીમી પડશે. એપ્રિલ 2020થી તેની આગાહીમાં સાપેક્ષ સ્થિરતા હોવા છતાં મેક્રોઇકોનોમિક આઉટલુક વિશેની અનિશ્ચિતતા સામાન્ય કરતાં વધુ રહેશે.

મૂડીઝ

- આ મૂડીઝ કોર્પોરેશનનો બોન્ડ કેડિટ રેટિંગ બિઝનેસ છે. આ મૂડીઝની પરંપરાગત વ્યવસાય રેખાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. મૂડીઝ રોકાણકારોની સેવા વ્યવસાયિક અને સરકારી સંસ્થાઓ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલા બોન્ડ પર આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય સંશોધન માટે પણ માહિતી પૂરી પાડે છે. મૂડીઝ, સ્ટાન્ડર્ડ એન્ડ પુઅર્સ અને ફીચ ગ્રુપ વિશ્વની ત્રણ મોટી કેડિટ રેટિંગ એજન્સીઓ છે. તે પ્રમાણિત રેટિંગ સ્કેલનો ઉપયોગ કરીને લોન લેનારાની કેડિટવર્થને કમ આપે છે જેનો ઉપયોગ ડિફોલ્ટના કિસ્સામાં અપેક્ષિત રોકાણકારોના નુકસાનને માપવા માટે થાય છે.

યુકવણી સિસ્ટમો માટે નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટી

- ખાનગી કંપનીઓએ યુકવણી સિસ્ટમો માટે ‘નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટી—NUEs’ સ્થાપિત કરવામાં રસ દાખવ્યો છે. નોંધનીય છે કે નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટીનો ખ્યાલ રિઝર્વ બેંક ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.
- હાલના રાષ્ટ્રીય યુકવણી નિગમ (NPCI) માટે વૈકલ્પિક મિકેનિઝમ બનાવવાનું લક્ષ્ય ધરાવે છે.
- ‘નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટી’ (NUEs):
- NUEs એ એક નફાકારક એન્ટિટી હશે જે સ્થાપિત નવી યુકવણી સિસ્ટમોનું સંચાલન અને સંચાલન કરશે, ખાસ કરીને રિટેલ ક્ષેત્રમાં જેમાં એટીએમ, બાઈટ-લેબલ પી.ઓ.એસ., અને રેમિટન્સ સેવાઓ અને આધાર આધારિત યુકવણીઓ શામેલ છે.

Back to Basics : NUEs દેહન વ્યાખ્યાયિત કાર્યો

- નવી યુકવણી પદ્ધતિઓ, ધોરણો અને તકનીકીઓ NUEs દ્વારા વિકસિત કરવામાં આવશે.
- તેઓ ફિલયરિંગ અને સેટલમેન્ટ સિસ્ટમ્સનું સંચાલન કરશે, પતાવટ, કેડિટ, લિક્વિડિટી અને ઓપરેશન જેવા સંબંધિત જોખમોને ઓળખવા અને સંચાલન કરશે અને સિસ્ટમમાં અખંડિતતા જાળવવામાં મદદ કરશે.
- તેઓ દેશ અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે રિટેલ પેમેન્ટ સિસ્ટમ્સ અને તેનાથી સંબંધિત મુદ્દાઓના વિકાસની દેખરેખ કરશે જેથી સિસ્ટમ અને અર્થવ્યવસ્થાને વિપરીત અસર થઈ શકે તેવા નુકસાન અને છેતરપિંડીથી બચી શકાય.

NUEsની જરૂરિયાત

- રાષ્ટ્રીય યુકવણી નિગમની મર્યાદાઓ: હાલમાં NPCI અમ્બ્રેલા સંસ્થા છે, જે બેંકોની માલિકીની એક નફાકારક સંસ્થા છે, જે રિટેલ પેમેન્ટ સિસ્ટમ્સ પ્રદાન કરે છે.
- UPI, AEPS, રૂપે, ફાસ્ટેગ વગેરે NPCI પતાવટ સિસ્ટમ દ્વારા સંચાલિત થાય છે.
- NPCI, જે ભારતની તમામ રિટેલ યુકવણી પ્રણાલીઓનું સંચાલન કરવાની એકમાત્ર એન્ટિટી છે, તેમાં વિવિધ યુકવણી ચેનલો દ્વારા થતા નુકસાનને નિર્દેશ કરે છે.
- સ્પર્ધામાં વધારો:
- આરબીઆઈની યુકવણી પ્રણાલીઓ માટે અન્ય સંસ્થાઓ દ્વારા અમ્બ્રેલા સંસ્થાઓ સ્થાપવાની યોજના આ ક્ષેત્રમાં સ્પર્ધાત્મક લેન્ડસ્કેપને વિસ્તૃત કરવાનો છે.
- વિવિધ સંસ્થાઓ દ્વારા NUEs સ્થાપવાનો મુખ્ય હેતુ ડિજિટલ પેમેન્ટ્સ ક્ષેત્રમાં મોટો હિસ્સો મેળવવાનો છે.

NUEs ને લગતી રચના

- નિવાસીઓની માલિકી અને નિયંત્રણ: ફક્ત ભારતમાં વસેલા નાગરિકોની માલિકીની અને અંકુશવાળી કંપનીઓ NUEના પ્રમોટર્સ અથવા પ્રમોટર જૂથો તરીકે અરજી કરવા પાત્ર રહેશે. આ સિવાય, તેઓને યુકવણી ઇકોસિસ્ટમનો 3 વર્ષનો અનુભવ પણ હોવો જોઈએ.
- શેરહોલ્ડિંગની પદ્ધતિઓમાં વિવિધતા હોવી જોઈએ. NUE દ્વારા ચૂકવવામાં આવતી મૂડીના 25% કરતા વધુની કોઈપણ એન્ટિટી પ્રમોટર ગણવામાં આવશે.
- મૂડી:
- અમ્બ્રેલા એન્ટિટીની ઓછામાં ઓછી ચૂકવણી અપ મૂડી 500 કરોડ હશે.
- કોઈ પણ પ્રમોટર અથવા પ્રમોટર જૂથને એન્ટિટીની મૂડીમાં 40% થી વધુના રોકાણની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.
- દરેક સમયે લઘુત્તમ નેટવર્થ 300 કરોડ રૂપિયા રાખવાની છે.
- ગવર્નન્સ સ્ટ્રક્ચર:
- NUEના બોર્ડમાં નિયુક્ત થનારી વ્યક્તિઓએ ફીટ અને યોગ્ય ધોરણો તેમજ કોર્પોરેટ ગવર્નન્સના ધોરણોને અનુરૂપ હોવા જોઈએ.
- આરબીઆઈ ડિરેક્ટર્સની નિમણૂકને મંજૂરી આપવાની સત્તાને જાળવી રાખે છે અને NUEના બોર્ડમાં સભ્યની નિમણૂક કરે છે.
- વિદેશી રોકાણો:
- વિદેશી રોકાણકારો જ્યાં સુધી તેઓ વર્તમાન માર્ગદર્શિકાનું પાલન કરે છે ત્યાં સુધી NUE માં રોકાણ કરવાની મંજૂરી છે.

ફરજિયાત ઇ-ઇનવોઇસ માર્કેટી મર્યાદા ઘટાડીને 50 કરોડ કરી દેવામાં આવી છે

- સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ ઇનડાયરેક્ટ ટેક્સ અને કસ્ટમ્સ (CBIC) એ તાજેતરમાં સૂચન કર્યું હતું કે નાણાં મંત્રાલયે ફરજિયાત ઇ-ઇન્વોઇસ મર્યાદાને રૂ. 100 કરોડથી ઘટાડીને 50 કરોડ કરી દીધી છે. આ નવો નિયમ 1 એપ્રિલ 2021 થી અમલમાં આવશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- ઇ-ઇન્વોઇસમાં સરકાર દ્વારા સૂચિત પોર્ટલ પર નિર્દિષ્ટ માલ અને સેવાઓ કરના દસ્તાવેજોની વિગતોની જાણ કરવી અને સંદર્ભ નંબર મેળવવાનો સમાવેશ થાય છે. આ ઇન્વોઇસ 'ઇન્વોઇસ નોંધણી પોર્ટલ (IPR)' નો અહેવાલ છે. જ્યારે રિપોર્ટિંગ કરવામાં આવે છે, ત્યારે ઇ-ઇન્વોઇસ ડિજિટલી સહી થયા પછી અને ક્યૂઆર કોડ આઈડી ઉમેર્યા પછી, આઈઆરપી અનન્ય ઇન્વોઇસ સંદર્ભ નંબર (IRN) સાથે ઇ-ઇન્વોઇસ પરત આપે છે.

કેન્દ્રિય પરોક્ષ કર અને કસ્ટમ્સ બોર્ડ (CBIC)

- તે ભારતમાં કસ્ટમ, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ, જીએસટી, સર્વિસ ટેક્સ અને માદક દ્રવ્યોના સંચાલન માટે જવાબદાર નોડલ રાષ્ટ્રીય એજન્સી છે. આ વિભાગની સ્થાપના ભારતના તત્કાલીન બ્રિટીશ ગવર્નર જનરલ દ્વારા 1855 માં કરવામાં આવી હતી. તેની સ્થાપના ભારતમાં કસ્ટમ કાયદાના સંચાલનના હેતુથી કરવામાં આવી હતી. આ વિભાગ એ ભારતનો સૌથી જૂનો સરકારી વિભાગ છે. હાલમાં, તે નાણાં મંત્રાલયના મહેસૂલ વિભાગ હેઠળ આવે છે.

ગુડ્સ અને સર્વિસ ટેક્સ નેટવર્ક (GSTIN)

- GSTIN સોફ્ટવેર ઇન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીઓ અને ઇન્ફર્મેશન ટેકનોલોજી નેટવર્ક દ્વારા વિકસાવવામાં આવ્યો છે. તે એક નફાકારક સંસ્થા છે, જે એક સુસંસ્કૃત નેટવર્ક બનાવવા માટે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી.

EPFO: વર્ષ 2020-21 માટે વ્યાજ દર

- તાજેતરમાં કર્મચારી પ્રવિડન્ટ ફંડ સંગઠન (Employees Provident Fund Organisation- EPFO)એ ભલામણ કરી છે કે શેરધારકોને વર્ષ 2020-2021 માટે પ્રવિડન્ટ ફંડ યોગદાન (કર્મચારી પ્રવિડન્ટ ફંડ યોજના હેઠળ) માટે 8.5 ટકા વ્યાજ ચૂકવવામાં આવે.

Back to Basics : કર્મચારીઓની પ્રવિડન્ટ ફંડ યોજના

- EPFO કર્મચારી પ્રવિડન્ટ ભંડોળ અને પરચૂરણ જોગવાઈ ઓ અધિનિયમ (Miscellaneous Provisions Act), 1952નો અમલ કરે છે.

- EPFO એક્ટ, 1952 ફેક્ટરીઓ અને અન્ય સંસ્થાઓમાં કામ કરતા કર્મચારીઓને સંસ્થાકીય પ્રવિડન્ટ ફંડ પૂરું પાડે છે.
- કર્મચારીઓ અને નોકરીદાતાઓ બંને કર્મચારીના મૂળભૂત પગાર અને ડિયરનેસ એલાઉન્સના 12 ટકા ઇપીએફમાં જમા કરે છે.
- આર્થિક સર્વેક્ષણ વર્ષ 2016-17માં સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે કર્મચારીઓને તેમના પગારના 12 ટકા EPFOમાં જમા કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે અથવા તેને પગાર તરીકે મેળવવાનું પસંદ કરવામાં આવે.
- EPFO જે કર્મચારીઓનો મૂળ પગાર દર મહિને 15,000 રૂપિયા સુધી હોય તેમના માટે આ યોજના ફરજિયાત છે.
- વ્યાજનો દર:
 - વ્યાજ દર અગાઉના વર્ષની સમકક્ષ રાખવામાં આવ્યો છે.
 - EPFO માર્ચ 2020માં વર્ષ 2019-2020 માટે પ્રવિડન્ટ ફંડ ડિપોઝિટ પર વ્યાજ દર ઘટાડીને 8.5 ટકા કરી દેવામાં આવ્યો હતો.
 - વર્ષ 2018-19માં વ્યાજ દર 2017-18માં 8.65 % અને 8.55 % હતો.
- ઊંચું વળતર:
 - વર્ષ 2020માં કોવિડ-19ના રોગચાળાને કારણે આર્થિક મંદી દરમિયાન વ્યાજ દરમાં ઘટાડો વચ્ચે EPFO ચાલુ વર્ષમાં 8.5 % ઊંચો વ્યાજ દર જાળવી રાખ્યું છે.

ઊંચા વળતરના કારણો

- EPFO એક્સચેન્જ ટ્રેડેડ ફંડ (Exchange Traded Fund) દ્વારા ઇક્વિટીમાં રોકાણ નાબૂદ કરવાનો નિર્ણય લીધો હતો, જે વર્ષ 2015-2016માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- આનાથી EPFO તેના શેરધારકોને ઊંચું વળતર આપવા માટે સક્ષમ બનાવવામાં આવ્યું છે અને EPFO ભવિષ્યમાં પણ સારા સરપ્લસ સાથે તેના શેરધારકોને વધુ વળતર પ્રદાન કરવાની મંજૂરી આપી છે.
- ભલામણ કરેલ વ્યાજ દર એ ડેટ રોકાણના (Debt Investment) વ્યાજમાંથી આવક અને ઇક્વિટી રોકાણથી (Equity Investment) આવકનું પરિણામ છે.

લોન રોકાણ

- આ શબ્દ એક રોકાણકારનો ઉલ્લેખ કરે છે જે પેઢી અથવા પ્રોજેક્ટ સ્પોન્સરને એવી અપેક્ષા સાથે નાણાં આપે છે કે તે મુદ્દલને વ્યાજ સાથે ચૂકવણી કરશે.

ઇક્વિટી રોકાણો

- આ તે પૈસા છે જે શેરબજારમાં (Stock Market) કંપનીના શેર ખરીદીને રોકાણ કરવામાં આવે છે.

કર્મચારી પ્રવિડન્ટ ફંડ સંસ્થા

- > તે એક સરકારી સંસ્થા છે જે ભારતમાં સંગઠિત ક્ષેત્રમાં રોકાયેલા કર્મચારીઓ માટે પ્રવિડન્ટ ફંડ અને પેન્શન ખાતાઓનું સંચાલન કરે છે.
- > તે કર્મચારી જોગવાઈ ભંડોળ અને પરચૂરણ જોગવાઈઓ અધિનિયમ, 1952નો અમલ કરે છે.
- > 1952 નો કાયદો ફેક્ટરીઓ અને અન્ય સંસ્થાઓમાં કામ કરતા કર્મચારીઓ માટે પ્રોવિડન્ટ ભંડોળ સંસ્થા(Provident Fund Institution) તરીકે કામ કરે છે.
- > આ સંસ્થાનો વહીવટ ભારત સરકારના શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવે છે.
- > તે સભ્યો અને નાણાકીય વ્યવહારોની દ્રષ્ટિએ વિશ્વની સૌથી મોટી સંસ્થા છે.

SBI પેમેન્ટ્સ 'RuPay SoftPoS' લોન્ચ કર્યું

- > નેશનલ પેમેન્ટ્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા (NPCI) એ SBI પેમેન્ટ્સ સાથે મળીને કરોડો ભારતીય વેપારીઓ માટે 'RuPay SoftPoS' શરૂ કરવાની જાહેરાત કરી છે. આ તકનીક રિટેલર્સ માટે એનએફસી સક્ષમ સ્માર્ટફોનને મર્યન્ટ પોઇન્ટ ઓફ સેલ ટર્મિનલ્સમાં રૂપાંતરિત કરવામાં મદદરૂપ થશે.

Back to Basics : RuPay SoftPoS

- > RuPay SoftPoS સિસ્ટમની મદદથી, વેપારીઓ સરળ ટેપ દ્વારા 5000 રૂપિયા સુધીની સંપર્ક વિનાની ચુકવણી સ્વીકારી શકશે અને તેમના સ્માર્ટફોનનો ઉપયોગ કરીને ચુકવણી કરશે. સિસ્ટમ નજીવી કિંમતે રિટેલરો માટે માળખાગત સુવિધા પૂરી પાડશે.
- > આ લાખો ભારતીય MSMEમાં ડિજિટલ ચુકવણી સ્વીકૃતિને પણ પ્રોત્સાહન આપશે.
- > આ મિકેનિઝમ હેઠળ, વેપારીઓ સપોર્ટેડ એપ્લિકેશનને ડાઉનલોડ કરીને તેમના સ્માર્ટફોન ડિવાઇસને પેમેન્ટ ટર્મિનલ્સમાં કન્વર્ટ કરી શકશે.
- > આ સિસ્ટમ માઈક્રો અને નાના વેપારીઓને ચુકવણી પ્રાપ્ત થાય તે રીતે પરિવર્તન લાવશે.

આ સિસ્ટમ કેવી રીતે કાર્ય કરશે?

- > આ સિસ્ટમ અનુકૂળ અને સારી વ્યવહાર પ્રણાલી છે. આ હેઠળ, એકવાર સંપર્ક વિનાનું મેનૂ પસંદ થઈ જાય, પછી યોગ્ય રકમ દાખલ કરવામાં આવશે. ત્યારબાદ રૂપે કાર્ડને વેપારીના મોબાઇલ પર ટેપ કરવામાં આવશે અને આ વ્યવહાર તરત જ પૂર્ણ થઈ જશે. ટ્રાન્ઝેક્શનને મંજૂરી મળ્યા પછી, રીઅલ-ટાઇમમાં એક સફળ ટ્રાન્ઝેક્શન રસીદ ઉત્પન્ન થશે.

ભારતની રાષ્ટ્રીય ચુકવણી નિગમ (NPCI)

- > તે એક એવી સંસ્થા છે જે ભારતભરમાં રિટેલ પેમેન્ટ અને સેટલમેન્ટ સિસ્ટમ્સનું સંચાલન કરે છે. તેની સ્થાપના ડિસેમ્બર 2008 માં કરવામાં આવી હતી. એનપીસીઆઈ એ કંપની એક્ટ 2013 ની કલમ 8 હેઠળ નોંધાયેલ એક નફાકારક સંસ્થા છે. આની સ્થાપના ભારતીય રિઝર્વ બેંક અને ભારતીય બેન્ક સંઘ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

HDFC બેંકે 'સ્ટાર્ટઅપ ઉન્નતિ' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો

- > HDFC બેંકે 'સ્માર્ટઅપ ઉન્નતિ માર્ગદર્શન કાર્યક્રમ' શરૂ કર્યો છે. આ કાર્યક્રમ મહિલા ઉદ્યમીઓને મદદ પૂરી પાડવા માટે શરૂ કરાયો હતો.

Back to Basics : સ્માર્ટઅપ ઉન્નતિ માર્ગદર્શન કાર્યક્રમ

- > આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ નિમિત્તે આ કાર્યક્રમની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી. આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત, HDFC બેંકમાં વિશેષતા ધરાવતા વરિષ્ઠ મહિલા આગેવાનો મહિલા ઉદ્યમીઓને સલાહ આપે છે કે તેઓ આગામી એક વર્ષમાં તેમના લક્ષ્યોને પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ કરે. આ પ્રોગ્રામ બેંકના હાલના ગ્રાહકો માટે ઉપલબ્ધ છે.
- > આ કાર્યક્રમ શરૂઆતમાં 3,000 થી વધુ મહિલા ઉદ્યમીઓને લક્ષ્ય બનાવશે જેઓ બેંકના સ્માર્ટઅપ કાર્યક્રમ સાથે સંકળાયેલી છે. આમ, તે મહિલાઓ દ્વારા મહિલાઓ માટેનો એક કાર્યક્રમ છે.

પ્રોગ્રામનું મહત્વ

- > આ કાર્યક્રમ મહિલાઓને માર્ગદર્શક બનાવવાની સુવિધા આપશે અને તેમની દ્રષ્ટિ વધારવામાં મદદ કરશે. તે તેમના વ્યવસાયને વિસ્તૃત કરવા માટે પણ સક્ષમ કરશે. આ, તે મહિલા ઉદ્યમીઓને પડકારોનો સામનો કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરશે જે તેમના માટે અનન્ય છે.

સ્માર્ટઅપ પ્રોગ્રામ

- > HDFC બેંક દ્વારા વર્ષ 2018 માં સ્માર્ટઅપ કાર્યક્રમ શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તે એક ઓનલાઇન માર્ગદર્શિકા પ્લેટફોર્મ છે જે બેંકિંગ સ્ટાર્ટ અપ્સ માટે શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. આ કાર્યક્રમ અંતર્ગત HDFC રાજ્ય સરકારો, ઇન્ક્યુબેટરો અને પ્રવેગક સાથે મળીને સાહસિકતાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે કામ કરી રહી છે.

HDFC બેંક લિમિટેડ

- > તે એક ભારતીય બેંકિંગ અને નાણાકીય સેવાઓ કંપની છે. તેનું મુખ્ય મથક મુંબઈમાં છે. સંપત્તિ દ્વારા બેંક ભારતની સૌથી મોટી ખાનગી ક્ષેત્રની બેંક છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- તાજેતરમાં કઈ બેંકે 'સ્ટાર્ટઅપ ઉન્નતી' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો છે?
(A) ICICI (B) SBI
(C) HDFC (D) IDBI
- તાજેતરમાં કઈ સરકારે 'દેશભક્તિ' બજેટ રજૂ કર્યું હતું?
(A) રાજસ્થાન સરકાર (B) ઉત્તરાખંડ સરકાર
(C) દિલ્હી સરકાર (D) આસામ સરકાર
- 'નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટી' (NUEs)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. નવી અમ્બ્રેલા એન્ટિટીનો ખ્યાલ રિઝર્વ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.
2. NUEs એ એક નફાકારક એન્ટિટી હશે જે સ્થાપિત નવી ચુકવણી સિસ્ટમોનું સંચાલન અને સંચાલન કરશે.
ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ
- નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. ફરજિયાત ઇ-ઇનવોઇસ માટેની મર્યાદા ઘટાડીને 50 કરોડ કરી દેવામાં આવી છે.
2. આ નવો નિયમ 1 મે 2021 થી અમલમાં આવશે.
3. સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ ઇનડાયરેક્ટ ટેક્સ અને કસ્ટમ્સ (CBIC) એ તાજેતરમાં આ મર્યાદા ઘટાડવાનું સૂચન કર્યું હતું.
ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

- કર્મચારી પ્રવિડન્ટ ફંડ સંસ્થા(EPFO)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તે એક સરકારી સંસ્થા છે જે ભારતમાં સંગઠિત ક્ષેત્રમાં રોકાયેલા કર્મચારીઓ માટે પ્રવિડન્ટ ફંડ અને પેન્શન ખાતાઓનું સંચાલન કરે છે.
2. તે કર્મચારી જોગવાઈ ભંડોળ અને પરચૂરણ જોગવાઈઓ અધિનિયમ, 1952નો અમલ કરે છે.
3. આ સંસ્થાનો વહીવટ ભારત સરકારના નાણા મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવે છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
- RuPay SoftPoSના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. નેશનલ પેમેન્ટ્સ કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા (NPCI) એ SBI પેમેન્ટ્સ સાથે મળીને કરોડો ભારતીય વેપારીઓ માટે 'RuPay SoftPoS' શરૂ કરવાની જાહેરાત કરી છે.
2. RuPay SoftPoS સિસ્ટમની મદદથી, વેપારીઓ સરળ ટેપ દ્વારા 10000 રૂપિયા સુધીની સંપર્ક વિનાની ચુકવણી સ્વીકારી શકશે અને તેમના સ્માર્ટફોનનો ઉપયોગ કરીને ચુકવણી કરશે.
ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

NOW AVAILABLE

GPSC 1/2, PI, PSI/CONSTABLE,
S.T.I., Dy.SO, નાયબ મામલતદાર,
નિભસચિવાલય કલાર્ક,
તલાટી, TET, TAT વગેરે વિવિધ સ્પર્ધાત્મક
પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તક

**ગુજરાતનો
સાંસ્કૃતિક વારસો**

લેડવાનસ તૈલનું પરીક્ષાત્મક પુસ્તક
જેમાં તમામ સરકારી પુસ્તકોનો
અડ રૂપે સમાવેશ

ગુજરાત અંગેની વિશેષ માહિતી અને
તરબોળુ વિશદ-પરિપૂર્ણ સંકલન

સ્વાયંત્ર પરીક્ષામાં જુદા-જુદા પ્રશ્નોને જાણનાં
સમીપે રજૂ કરેલો ગુજરાતના સાંસ્કૃતિક
વારસાનો તાજ તરસ લાગનાર

LATEST
2021

ગુજરાતનો
સાંસ્કૃતિક વારસો

ICE
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

બ્રહ્મપુત્રા નદીના ડાઉનસ્ટ્રીમ પર ડેમ બનાવવાની ચીનની યોજના

- ચીનની નવી પંચવર્ષીય યોજના (2021-2025) માં, 'યારલુંગ ઝંગબો' (Yarlung Zangbo) નદીના ડાઉનસ્ટ્રીમ ક્ષેત્ર પર પ્રથમ ડેમ બનાવવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી છે. બ્રહ્મપુત્રાને ભારતમાં પ્રવેશતા પહેલાં તિબેટમાં 'યારલુંગ ઝંગબો' નામથી ઓળખવામાં આવે છે.
- પંચવર્ષીય યોજનાના અન્ય પ્રમુખ પ્રોજેક્ટમાં, ઓનશોર પરમાણુ પાવર પ્લાન્ટ તથા પાવર ટ્રાન્સમિશન સિસ્ટમ્સનું નિર્માણ શામેલ છે.

Back to Basics : ભારતની ચિંતાઓ

- ચીનની ડેમ બાંધકામ હાયપરએક્ટિવ પ્રવૃત્તિઓ, ભારત માટે એક ચિંતાનો વિષય છે કારણ કે, ચીન સાથે ભારતનો કોઈ દ્વિપક્ષીય અથવા બહુપક્ષીય કરાર નથી.
- ચીનનું માનવું છે કે બ્રહ્મપુત્ર પર ડેમ બાંધવાથી અરૂણાચલ પ્રદેશ પરનો તેનો દાવો મજબૂત બનશે.
- ભારતનું માનવું છે કે તિબેટીયન પઠારમાં ચીનના પ્રોજેક્ટ્સ ભારતમાં નદીના પ્રવાહને ઘટાડવાની ધમકી છે.
- ડેમ, નહેરો, સિંચાઈ પ્રણાલીઓ, યુદ્ધ અથવા શાંતિ કાળમાં સહ-તટવર્તી દેશને ખિન્નતાનો સંદેશ આપવા હેતુ, પાણીને એક રાજકીય હથિયારમાં ફેરવી શકે છે.
- નદીમાં પ્રવાહ ખૂબ વધારે હોવાથી હાઈડ્રોલોજિકલ ડેટા શેર કરવાનો ઈનકાર કરવો સંકટમય બની જાય છે.
- ચીન, યારલુંગ ઝંગબો (બ્રહ્મપુત્રનું તિબેટીયન નામ) નું વહેણ ઉત્તર તરફ વળવાનું વિચારી રહ્યું છે.
- બ્રહ્મપુત્રા નદીના પ્રવાહને બદલી નાખવાના વિચારની ચર્ચા દ્વારા જાહેરમાં ચર્ચા કરવામાં આવતી નથી, કારણ કે તેનાથી ભારત પૂર્વોત્તર મેદાનો અને બાંગ્લાદેશમાં પૂરને કારણે અથવા પાણીના અભાવથી વિનાશ થઈ શકે છે.

ભારત માટે બ્રહ્મપુત્રનું મહત્વ

- બ્રહ્મપુત્રા નદી તિબેટ, ભારત અને બાંગ્લાદેશથી થઈને 3,000 કિ.મી.ના અંતર સુધી વહે છે.
- ભારત માટે એ અગત્યનું છે કે બ્રહ્મપુત્રા નદીનો બેસિન, અરૂણાચલ પ્રદેશ, આસામ, મેઘાલય, સિક્કિમ, નાગાલેન્ડ અને પશ્ચિમ બંગાળ માટે એક મહત્વપૂર્ણ જળસ્ત્રોત છે.
- બ્રહ્મપુત્ર ખીણ ઘણા સ્થાનિક સમુદાયોના જીવન-નિર્વાહ માટે મદદરૂપ છે.

INSTC કોરિડોર અને ચાબહાર બંદર

- ભારતે ચાબહાર બંદરને 13 દેશોના 'આંતરરાષ્ટ્રીય ઉત્તર-દક્ષિણ ટ્રાન્સપોર્ટ કોરિડોર' (INSTC) માં શામેલ કરવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી છે અને 'મેરિટાઈમ ઈન્ડિયા સમિટ' દરમિયાન ચાબહાર દિવસની સમારોહમાં INSTC સદસ્યતાનો વિસ્તાર કરવા માટે અફઘાનિસ્તાન અને ઉઝબેકિસ્તાનથી આમાં શામેલ થવાનો આગ્રહ કરવામાં આવ્યો.
- આ સમિટમાં અફઘાનિસ્તાન, આર્મેનિયા, ઈરાન, કઝાકિસ્તાન, રશિયા અને ઉઝબેકિસ્તાનના ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ક્ષેત્રના પ્રધાનો સહિત અનેક પ્રાદેશિક અધિકારીઓ ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

Back to Basics : ભારતનો પ્રસ્તાવ

- INSTC જે ઈરાનના સૌથી મોટા બંદર, બંદર અબ્બાસથી પસાર થાય છે, તેમાં ચાબહાર બંદરને સમાવવાનો પ્રસ્તાવ ભારતે મૂક્યો છે અને કહ્યું છે કે કાબુલ (અફઘાનિસ્તાન) અને તાશકંદ (ઉઝબેકિસ્તાન) માં જમીન માર્ગ દ્વારા INSTC ના 'પૂર્વીય કોરિડોર' નું નિર્માણ થશે.
- ચાબહારને INSTC માં સમાવવા માટે ભારતનો આ પ્રસ્તાવ, યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ દ્વારા સંયુક્ત વ્યાપક કારવાઈ યોજના (Joint Comprehensive Plan Of Action-JCPOA) પરમાણુ પ્રતિબંધો પર ઈરાનની સાથે વાટાઘાટોની સ્થિતિને પુનઃસ્થાપિત કરવા અને કેટલાક પ્રતિબંધોમાં સંભવિત હળવાશને ધ્યાનમાં રાખીને પણ મુકવામાં આવ્યો છે.
- અફઘાનિસ્તાન દ્વારા એક પૂર્વીય કોરિડોરની સ્થાપના તેની ક્ષમતામાં વૃદ્ધિ કરશે.
- ભારતે અફઘાનિસ્તાન અને ઈરાનને માનવતાવાદી સહાય, કટોકટી પુરવઠો અને વેપારની તકોના સંદર્ભમાં વૃદ્ધિ કરવાની બાબતમાં તાજેતરના વર્ષોમાં ચાબહારની ભૂમિકા પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

ચાબહાર બંદર

- સ્થાન:
- તે ઓમાનના અખાત પર સ્થિત છે અને પાકિસ્તાનના ગ્વાદર બંદરથી માત્ર 72 કિમી દૂર છે, જે ચીન દ્વારા વિકસિત કરવામાં આવ્યું છે.
- અન્ય તથ્યો:
- તે એકમાત્ર ઈરાની બંદર છે જેની પાસે હિંદ મહાસાગરનો સીધો પ્રવેશ છે અને તેમાં બે અલગ બંદરો છે – જેમના નામ શાહિદ બેહિશ્તી અને શાહિદ કલંતરી છે.
- અફઘાનિસ્તાન, ઈરાન અને ભારતે ચાબહાર બંદરને વિકસાવવા અને વર્ષ 2016 માં એક ત્રિપક્ષીય પરિવહન અને

પરિવહન કોરિડોર સ્થાપિત કરવા માટે ત્રિપક્ષીય કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

મહત્વ

■ ભારતના સંદર્ભમાં:

> આ ભારતની અફઘાનિસ્તાન અને મધ્ય એશિયન રાજ્યો સાથે કનેક્ટિવિટી વધારવાની એક મહત્વપૂર્ણ યોજના છે.

■ ચીન અને પાકિસ્તાનના સંદર્ભમાં:

> આ અફઘાનિસ્તાન અને મધ્ય એશિયા સાથે વેપાર માટે એક કાયમી વૈકલ્પિક માર્ગ ખોલે છે, કારણ કે પાકિસ્તાન મુખ્ય માર્ગ પર અવરોધો ઉત્પન્ન કરે છે.

> ચીન અને પાકિસ્તાન 'ચાઈના પાક ઇકોનોમિક કોરિડોર' (CPEC) તથા ગ્વાદર બંદર દ્વારા આર્થિક અને વેપાર સહયોગ વધારવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે, પાકિસ્તાન પણ ચીનના 'બેલ્ટ એન્ડ રોડ ઇનિશિએટીવ' (BRI) નો ભાગ છે.

> ભારત-પ્રશાંત વ્યૂહરચનાનો એક ભાગ: ચાબહાર બંદર એ ભારતની ભારત-પ્રશાંત વ્યૂહરચનાનો એક મુખ્ય ભાગ છે જેમાં હિંદ મહાસાગરના ક્ષેત્રની સાથે યુરેશિયા પણ સામેલ છે.

■ અફઘાનિસ્તાનના સંદર્ભમાં:

> તે ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને શિક્ષણ પ્રોજેક્ટ્સ દ્વારા અફઘાનિસ્તાનના વિકાસમાં ભારતની ભૂમિકાને સરળ બનાવશે.

■ મધ્ય એશિયન દેશોના સંદર્ભમાં:

> મધ્ય એશિયન દેશો જેમકે- કઝાકિસ્તાન, ઉઝબેકિસ્તાન ચાબહાર બંદરને હિંદ મહાસાગર ક્ષેત્રના પ્રવેશદ્વાર તરીકે જુએ છે.

■ આંતરરાષ્ટ્રીય ઉત્તર-દક્ષિણ પરિવહન કોરિડોર (INSTC):

> આ સભ્ય દેશો વચ્ચે પરિવહન સહયોગને પ્રોત્સાહન આપવાના ઉદ્દેશ્યથી ઈરાન, રશિયા અને ભારત દ્વારા સેન્ટ પીટર્સબર્ગમાં 12 સપ્ટેમ્બર, 2000 ના રોજ સ્થાપિત કરાયેલ એક મલ્ટિ-મોડેલ પરિવહન પ્રોજેક્ટ છે.

> INSTC માં અગિયાર નવા સભ્યોનો સમાવેશ કરવા માટે આને વિસ્તૃત કરવામાં આવ્યું – અઝરબૈજાન રિપબ્લિક, આર્મેનિયા રિપબ્લિક, કઝાકિસ્તાન રિપબ્લિક, કિર્ગીઝ રિપબ્લિક, તાજિકિસ્તાન રિપબ્લિક, તુર્કી રિપબ્લિક, યુક્રેન રિપબ્લિક, બેલારૂસ રિપબ્લિક, ઓમાન, સીરિયા અને બલ્ગેરિયા (નિરીક્ષક).

> તે માલ પરિવહન માટે જહાજ, રેલ્વે અને રોડવેના 7,200 કિલોમીટર લાંબા મલ્ટિ-મોડ નેટવર્કને લાગૂ કરે છે, જેનો હેતુ ભારત અને રશિયા વચ્ચે પરિવહન ખર્ચ લગભગ 30% ઘટાડવાનો છે અને પરિવહન સમયને 40 દિવસના અડધાથી વધુ ઘટાડવાનો છે.

> આ કોરિડોર ઇસ્લામિક રિપબ્લિક ઈરાન દ્વારા હિંદ મહાસાગર અને પર્શિયન ગલ્ફને કેસ્પિયન સમુદ્રથી જોડે છે અને રશિયન ફેડરેશન દ્વારા સેન્ટ પીટર્સબર્ગ અને ઉત્તરી યુરોપ સાથે જોડાયેલ છે.

યુરોપિયન યુનિયનની 2030 ડિજિટલ કંપાસ યોજના

> યુરોપિયન યુનિયન દ્વારા તેની યોજના '2030 ડિજિટલ કંપાસ યોજના' રજૂ કરવામાં આવી છે. કોવિડ –19 રોગચાળા દ્વારા ચીની અને અમેરિકન કંપનીઓની માલિકીની મુખ્ય તકનીકો પર 27 દેશોની અવલંબનતાને બહાર કાઢ્યા પછી આ યોજના રજૂ કરવામાં આવી છે. આ યોજનાને અંતિમ મંજૂરી માટે સંસદ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

> યુરોપિયન યુનિયન આ દાયકાના અંત સુધીમાં અદ્યતન સેમીકન્ડક્ટરનું ઉત્પાદન કરવાનું વિચારે છે. યુરોપિયન યુનિયન પાંચ વર્ષમાં પોતાનું પહેલું ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટર બનાવવા માંગે છે. આ પગલું બિન-યુરોપિયન દેશોમાંથી આવતી તકનીકીઓ પરની તેની નિર્ભરતા ઘટાડવાના પ્રયત્નના ભાગરૂપે લેવામાં આવી રહ્યું છે.

2030 ડિજિટલ કંપાસ યોજના

> 2030 ની યોજનામાં સેમિકન્ડક્ટર્સના મહત્વ પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે જેનો કનેક્ટેડ કાર, ઈન્ટરનેટથી જોડાયેલા ઉપકરણો, સ્માર્ટફોન, હાઈ પરફોર્મન્સ કમ્પ્યુટર અને કૃત્રિમ બુદ્ધિમાં ઉપયોગમાં કરવામાં આવે છે. સેમિકન્ડક્ટર મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે તેમની વૈશ્વિક અછત અસ્તિત્વમાં છે. તેથી, આ નીતિ સાથે, યુરોપિયન યુનિયન, યુરોપમાં અત્યાધુનિક અને કાયમી સેમિકન્ડક્ટર્સના ઉત્પાદનની દરખાસ્ત કરી રહ્યું છે, જે વિશ્વ ઉત્પાદનના ઓછામાં ઓછું 20% છે. આ યોજનામાં ક્વોન્ટમ તકનીકીઓમાં પણ રોકાણ કરવાની ભલામણ કરવામાં આવી છે. યુરોપિયન યુનિયનનો મત છે કે ક્વોન્ટમ ટેકનોલોજી નવી દવાઓ વિકસાવવા અને જીનોમ સિક્વિન્સિંગને વેગ આપવા માટે ગેમ ચેન્જર સાબિત થશે. યુરોપિયન યુનિયને એ પણ લક્ષ્ય રાખ્યું છે કે, 2025 સુધીમાં, યુરોપમાં ક્વોન્ટમ એક્સિલરેશન સાથેનું પ્રથમ કમ્પ્યુટર હશે.

યોજનાનો હેતુ

> તે 1 અબજ ડોલરના મૂલ્યાંકનવાળી કંપનીઓને ડબલ કરવાનો પ્રયાસ કરશે. આ યોજના 2030 સુધીમાં તમામ યુરોપિયન પરિવારોને ગીગાબાઈટ નેટવર્કથી આવરી લેવાનું લક્ષ્ય રાખે છે. તે 5G દ્વારા તમામ વસ્તીવાળા વિસ્તારોને આવરી લેવાનો પ્રયાસ પણ કરે છે.

ફાન્સનો પ્રથમ અવકાશ સૈન્ય અભ્યાસ - 'એસ્ટરએક્સ'

- અંતરિક્ષના ક્ષેત્રમાં વૈશ્વિક શક્તિઓ વચ્ચે વધી રહેલી સ્પર્ધાને કારણે ફાન્સે તેના ઉપગ્રહોની સંરક્ષણ ક્ષમતાની ચકાસણી માટે પ્રથમ અવકાશ સૈન્ય અભ્યાસ શરૂ કર્યો છે.

Back to Basics : એસ્ટરએક્સ

- આ સૈન્ય અભ્યાસનું કોડનેમ (Codename) વર્ષ 1965 ના પ્રથમ ફ્રેન્ચ સેટેલાઈટ એસ્ટરિક્સની યાદમાં 'એસ્ટરએક્સ' રાખવામાં આવ્યું છે.
- આ સૈન્ય અભ્યાસ અમેરિકા અને ચીન પછી વિશ્વની ત્રીજી મોટી અવકાશ શક્તિ બનવાની ફાન્સની વ્યૂહરચનાનો એક ભાગ છે.
- આ અવકાશ સૈન્ય અભ્યાસ માત્ર ફ્રેન્ચ આર્મી માટે જ નહીં પણ યુરોપ માટે પણ આ પ્રકારનો પ્રથમ પ્રયાસ છે.
- વધારામાં, ફાન્સે તેના હરીફો (જેમ કે ચાઈના અને રશિયા) સાથે સ્પર્ધાને મજબૂત બનાવવા માટે એન્ટી-સેટેલાઈટ લેસર શસ્ત્રોના વિકાસ માટે અને નિરીક્ષણ ક્ષમતાને મજબૂત કરવાની યોજના બનાવી છે.

સૈન્ય અભ્યાસનું લક્ષ્ય

- અવકાશમાં સંભવિત ખતરનાક પદાર્થો/લક્ષ્યોની સાથે-સાથે પર્યાપ્ત અવકાશ ક્ષમતા ધરાવતી અન્ય વિદેશી શક્તિ (દેશ) થી પોતાના ઉપગ્રહને થતાં જોખમનું નિરીક્ષણ કરવું.
- અન્ય ભાગીદારો:
- ફાન્સ સાથેની આ સૈન્ય કવાયતમાં નવસ્થાપિત યુએસ સ્પેસ ફોર્સ અને જર્મન સ્પેસ એજન્સી પણ ભાગ લઈ રહી છે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- વર્ષ 2018 માં, 'ઓલિમ્પ-કે' નામના રશિયન ઉપગ્રહ એ ઇટલી અને ફાન્સની સેના દ્વારા સુરક્ષિત સંચાર માટે ઉપયોગમાં લેવાતા 'એથેના-ફીડસ' ઉપગ્રહનું પ્રકાશન અટકાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. રશિયન ઉપગ્રહના આ પગલાંને 'જાસૂસી'ની કાર્યવાહીની સંજ્ઞા આપવામાં આવી હતી.
- વર્ષ 2020 માં, અમેરિકાએ પણ રશિયા પર અવકાશમાંથી એન્ટી-સેટેલાઈટ હથિયારના 'બિન-વિનાશક પરીક્ષણ' કરવાનો આરોપ પણ લગાવ્યો હતો.
- વર્ષ 2019 માં, ફાન્સે તેની [સ્પેસ કમાન્ડ ફ્રેન્ચ સ્પેસ કમાન્ડ (Commandement de l'Espace- CdE)] ની જાહેરાત કરી હતી.
- આ કમાન્ડમાં વર્ષ 2025 સુધીમાં 500 જવાનોની નિમણૂક કરવામાં આવશે.
- આ ક્ષેત્રમાં ભારત દ્વારા સમાન પ્રકારની પહેલ
- IndSpaceEx: આ ભારતની પ્રથમ સિમ્યુલેટેડ (કૃત્રિમ / બનાવટી) અવકાશ યુદ્ધ અભ્યાસ છે.

■ મિશન શક્તિ :

- આ એક એન્ટી-રોધક અથવા એન્ટી-સેટેલાઈટ (ASAT) મિસાઈલ પરીક્ષણ છે.

ક્વાડ(Quad) નેતાઓની પ્રથમ વચ્ચુંઅલ સમિટ

- ભારતના વડા પ્રધાન નરેન્દ્ર મોદી, ઓસ્ટ્રેલિયાના વડા પ્રધાન સ્કોટ મોરિસન, જાપાનના વડા પ્રધાન યોશિહેદિસુ અને અમેરિકાના રાષ્ટ્રપતિ જો બિડેન Quadrilateral Framework (QUAD)ના પ્રથમ નેતાઓના શિખર સંમેલનમાં ભાગ લેશે. આ સમિટ 12 માર્ચ, 2021ના રોજ યોજાશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- QUAD નેતાઓ પ્રાદેશિક અને વૈશ્વિક મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરશે જે સામાન્ય હિતમાં છે. તેઓ ઓપન અને સમાવેશી ભારત-પેસિફિક ક્ષેત્રને જાળવી રાખવા માટે સહકારના અનેક વ્યવહારિક ક્ષેત્રો પર તેમના વિચારોનું આદાન-પ્રદાન કરશે. આ વચ્ચુંઅલ સમિટ દેશોને લવચીક સપ્લાય ચેઇન્સ, દરિયાઈ સુરક્ષા, જળવાયુ પરિવર્તન અને ઉભરતી અને નિર્ણાયક ટેકનોલોજી જેવા સમકાલીન પડકારો પર તેમના વિચારોનું આદાનપ્રદાન કરવાની તક પૂરી પાડે છે.
- નેતાઓ કોવિડ-19 રોગચાળાને પહોંચી વળવા માટે ચાલી રહેલા પ્રયાસો અંગે પણ ચર્ચા કરશે.

ચતુર્બુજ સુરક્ષા સંવાદ (Quadrilateral Security Dialogue-QUAD)

- તેને એશિયન નાટો તરીકે જોવામાં આવે છે. તે જાપાન, યુએસ, ભારત અને ઓસ્ટ્રેલિયા વચ્ચે એક અનોપચારિક વ્યૂહાત્મક મંચ છે. તે અર્ધનિયમિત શિખર સંમેલન ધરાવે છે. તેની શરૂઆત જાપાનના તે સમયનાં વડા પ્રધાન શ્રીઝો આબેએ 2007માં કરી હતી. સંયુક્ત લશ્કરી કવાયતો દ્વારા તે એકરૂપ હતું.

મહત્વ

- જૂથના ચારેય સભ્ય દેશોનો ઉદ્દેશ ભારત-પેસિફિક ક્ષેત્રને મુક્ત અને સમાવેશી બનાવવાનો છે. આ જૂથ પ્રસાર અને આતંકવાદ જેવા સામાન્ય પડકારો સાથે સંબંધિત છે. તેના સભ્યો ઉત્તર કોરિયાના પરમાણુ અને મિસાઈલ કાર્યક્રમોને રોકવામાં સહકાર આપે છે.

ક્વાડ જરૂરિયાત

- ભારત અને ભૂતાન જેવા તેના પડોશી ઓની સરહદો પર ચીનની આક્રમક ચાલને કારણે ચીનની ચાલનો સામનો કરવા માટે ક્વાડને ફરજ પડી છે. પૂર્વ સમુદ્ર અને દક્ષિણ ચીન સમુદ્ર ક્ષેત્રમાં વેપાર અને નેવિગેશન અંગે ચિંતા વ્યક્ત કરવામાં આવી રહી છે.

આર્થિક અને વેપાર મુદ્દાઓ પર બ્રિક્સ સંપર્ક જૂથની પ્રથમ બેઠક યોજાઈ

- બ્રિક્સ સંપર્ક જૂથ (CGETI)એ આર્થિક અને વેપાર મુદ્દાઓ પર ભારતની અધ્યક્ષતામાં પ્રથમ બેઠક યોજાઈ હતી. આ બેઠક 9 માર્ચથી 11 માર્ચ, 2021 વચ્ચે યોજાઈ હતી.
- થીમ – ‘BRICS@15: Intra BRICS Cooperation for Continuity, Consolidation, and Consensus’
- ભારતે 2021 માટે તેની અધ્યક્ષતામાં BRICS CGETI 2021 માટે કાર્યક્રમોનું કેલેન્ડર રજૂ કર્યું હતું.

Back to Basics : બ્રિક્સનું 13મું શિખર સંમેલન

- બ્રિક્સ સંગઠનનાં સભ્ય દેશોવચ્ચે 2021 અથવા 13મી સમિટ "BRICS @ 15: Intra-BRICS Cooperation for Continuity, Consolidation and Consensus " થીમ હેઠળ યોજાશે. આ સમિટમાં ત્રણ સ્તંભો પર ચર્ચા કરવામાં આવશે:
- રાજકીય અને સુરક્ષા – આ દરમિયાન સભ્યો વૈશ્વિક અને પ્રાદેશિક સુરક્ષા પર ચર્ચા કરશે, જેમાં પ્રાથમિકતાના ક્ષેત્રો-આતંકવાદ વિરોધી સહયોગ અને બહુપક્ષીય વ્યવસ્થામાં સુધારાનો સમાવેશ થાય છે.
- આર્થિક અને નાણાકીય – સભ્ય દેશો કૃષિ, વેપાર, માળખાગત સુવિધાઓ, ઉર્જા, નાણાં અને બેંકિંગ, નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો સહિતના ક્ષેત્રોમાં સહયોગ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.
- સાંસ્કૃતિક સ્તંભો – સંસ્કૃતિ અને લોકો વચ્ચે આદાનપ્રદાન સભ્યો વચ્ચેના સંબંધોને વધુ મજબૂત કરશે.

OECDએ વચગાળાના ‘આર્થિક દષ્ટિકોણ’ જાહેર કર્યા

- આર્થિક સહકાર અને વિકાસ માટેની સંસ્થા (OECD) એ 9 માર્ચ, 2021 ના રોજ તેના વચગાળાના આર્થિક દષ્ટિકોણને પ્રકાશિત કર્યું. નાણાકીય વર્ષ 2022 માં ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા 12.6% ના દરે વૃદ્ધિ કરશે એવો અંદાજ છે. તે G-20 દેશોમાં સૌથી વધુ છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દો

- આ અહેવાલમાં નોંધ્યું છે કે, કેટલાક અર્થવ્યવસ્થામાં નવા વાયરસ ફાટી નીકળવાના અને કડક નિયંત્રણના ધોરણો હોવા છતાં, 2020 ના ચોથા ક્વાર્ટરમાં રિકવરી ચાલુ રહી.

અહેવાલની વિશેષતા

- આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે, ઘણી મોટી ઉભરતી બજારની અર્થવ્યવસ્થાઓ પ્રમાણમાં ઝડપથી સુધરી રહી છે. તુર્કી, ચીન અને ભારતમાં, મજબૂત નાણાકીય અને

અર્થ-નાણાકીય પગલાં, ઉત્પાદન અને બાંધકામ સુધારણા અને અન્ય ઘણી પ્રવૃત્તિઓ પૂર્વ રોગચાળાના સ્તરથી ઉપર પહોંચી ગઈ છે. આ પ્રવૃત્તિઓથી આ અર્થતંત્રને પુનઃપ્રાપ્ત કરવામાં મદદ મળી છે. રિપોર્ટમાં નાણાકીય વર્ષ 2021 માટે અર્થવ્યવસ્થામાં સંકુચિતતાનો આંક 7.4 ટકા હતો.

ભારતના વિકાસ અંગેના અન્ય અહેવાલો

- રેટિંગ એજન્સી ક્રિસિલ લિમિટેડે પણ આગાહી કરી છે કે નાણાકીય વર્ષ 2022 માં ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા 11% ના દરે વૃદ્ધિ કરશે. આ વધારો રસીકરણ કાર્યક્રમો અને રોકાણ કેન્દ્રિત સરકારી ખર્ચને કારણે થશે.

વિશ્વ આર્થિક દષ્ટિકોણ

- વર્લ્ડ ઇકોનોમિક આઉટલુક એ આર્થિક સહકાર અને વિકાસ સંસ્થા (ઓઈસીડી) દ્વારા પ્રકાશિત એક વિશ્લેષણ છે. તેમાં ઓઈસીડીના સભ્ય દેશોના ભાવિ આર્થિક પ્રભાવનું આગાહી અને આર્થિક વિશ્લેષણ શામેલ છે. આ અહેવાલનું મુખ્ય સંસ્કરણ અંગ્રેજીમાં પ્રકાશિત થયું છે, તેમ છતાં, તે ફ્રેન્ચ અને જર્મન ભાષાઓમાં પણ પ્રકાશિત થાય છે.

આર્થિક સહકાર અને વિકાસ માટેની સંસ્થા (OECD)

- તે એક આંતર સરકારી આર્થિક સંસ્થા છે જેમાં 37 સભ્ય દેશોનો સમાવેશ થાય છે. આર્થિક પ્રગતિ અને વિશ્વ વેપારને જોવા માટે વર્ષ 1961 માં તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. તે યુએનનો સત્તાવાર નિરીક્ષક પણ છે.

તુર્કીના સાલ્ડા સરોવરને ‘Mars on Earth’ કેમ કહેવામાં આવે છે?

- નાસાના પર્સિવરન્સ રોવર દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલા ડેટાનો ઉપયોગ કરીને વૈજ્ઞાનિકો મંગળ પર પ્રાચીન જીવનના સંકેતો શોધી રહ્યા છે. વૈજ્ઞાનિકોએ શોધી કાઢ્યું છે કે આ મિશન પર એકત્રિત કરવામાં આવેલા ડેટા દક્ષિણ પશ્ચિમ તુર્કીમાં આવેલા સાલ્ડા સરોવરની સમાન છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- યુએસ સ્પેસ એજન્સી, નાસાએ જણાવ્યું હતું કે સાલ્ડા સરોવરમાં ખનિજો અને ખડકો, જેજેરો કેટર પર જમા થયેલા ખડકોની સમાન છે, જે જેજેરો કેટર પર અવકાશયાન ઉતર્યું હતું. માનવામાં આવે છે કે જેજેરો કેટર એક વખત પાણીથી ભરાઈ ગયો હતો. સાલ્ડા સરોવરમાંથી એકત્રિત કરવામાં આવેલી માહિતી વૈજ્ઞાનિકોને સુક્ષ્મસજીવોના અવશેષો શોધવામાં મદદ કરશે જે લાંબા સમયથી ખોવાયેલા તળાવની આજુબાજુ કાંપ અને અવશેષમાં સંગ્રહિત છે.

સાલ્ડા સરોવર

- તે દક્ષિણ-પશ્ચિમ તુર્કીમાં સ્થિત એક મધ્યમ કદનું કેટર સરોવર છે. તે બર્દુર પ્રાંતના યસિલોવા જિલ્લાની સીમામાં સ્થિત છે. આ સરોવર બુરદુરથી પશ્ચિમમાં લગભગ પચાસ કિલોમીટર દૂર સ્થિત છે. આ તળાવ તુર્કી લેક્સ ક્ષેત્રમાં શામેલ છે, જે આંતરિક પશ્ચિમથી દક્ષિણ એનાટોલીયા સુધી વિસ્તરિત છે. તેનું ક્ષેત્રફળ 4370 હેક્ટર છે અને ઊંડાઈ 196 મીટર છે.

જેજેરો કેટર

- આ કેટર સિરિટિસ મેજર ચતુર્ભુજમાં મંગળ પર સ્થિત છે. તેનો વ્યાસ લગભગ 49.0 કિમી છે. એવું માનવામાં આવે છે કે આ કેટર એક સમયે પાણીથી ભરેલું હતું. તેમાં ચાહક-ડેલ્ટા જેવા આકારનો સમાવેશ થાય છે. ડેલ્ટા અને ચેનલોના અપ્રયયન પરથી વૈજ્ઞાનિકોએ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે કેટર અંદર સરોવર એક સમયગાળા દરમિયાન રચાયેલું હતું જ્યારે ત્યાં સતત પાણીનો પ્રવાહ રહેતો હતો.

ભારત-બાંગ્લાદેશ: 'મૈત્રી સેતુ' નું ઉદ્ઘાટન 9 માર્ચે થશે

- ભારતના વડા પ્રધાન શ્રી નરેન્દ્ર મોદી 9 માર્ચ 2021 ના રોજ વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા ભારત અને બાંગ્લાદેશ વચ્ચેના 'ફ્રેન્ડશીપ બ્રિજ'નું ઉદ્ઘાટન કરશે. આ પ્રસંગે તે ત્રિપુરામાં અનેક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રોજેક્ટ્સનું ઉદ્ઘાટન અને શિલાન્યાસ કરશે.

Back to Basics : 'મૈત્રી બ્રિજ'

- 'મૈત્રી સેતુ' ફેની નદી ઉપર બાંધવામાં આવેલ પુલ છે. ફેની નદી ત્રિપુરા અને બાંગ્લાદેશ રાજ્યની વચ્ચે વહે છે. 'મૈત્રી સેતુ' નામ બંને દેશો વચ્ચે વધતા દ્વિપક્ષીય સંબંધો અને મૈત્રીપૂર્ણ સંબંધોના પ્રતીક માટે પસંદ કરવામાં આવ્યું છે.
- આ બ્રિજનું નિર્માણ 'નેશનલ હાઈવે અને ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિમિટેડ' દ્વારા કરાયું હતું. આ બ્રિજ પ્રોજેક્ટની કુલ કિંમત 133 કરોડ રૂપિયા છે. તે 1.9 કિમી લાંબો પુલ છે જે ભારતના સબરૂમને બાંગ્લાદેશના રામગઢ સાથે જોડે છે.

પુલનું મહત્વ

- આ પુલના ઉદ્ઘાટનથી દેશો વચ્ચે લોકોના વેપાર અને હલનચલન માટે એક નવો અધ્યાય સ્થાપવામાં આવશે. આ પુલના કામકાજ પછી, ત્રિપુરા બાંગ્લાદેશમાં ચટગાંવ બંદરની પહોંચ સાથે 'ગેટવે ઓફ નોર્થ ઇસ્ટ' બનશે. બંદર સબરૂમથી 80 કિમી દૂર છે.

સબરૂમમાં ચેક પોસ્ટ

- પ્રધાનમંત્રી મોદી આ પ્રસંગે 'સબરૂમમાં એકીકૃત ચેક પોસ્ટ' સ્થાપવા માટેનો શિલાન્યાસ પણ કરશે.

- ચેક પોસ્ટ ભારત અને બાંગ્લાદેશ વચ્ચે સામાન અને મુસાફરોની અવરજવર સરળ બનાવવામાં મદદ કરશે. તે ભારતના ઉત્તર પૂર્વી રાજ્યોના ઉત્પાદનો માટે બજારની નવી તકો પણ પ્રદાન કરશે.
- આ ચેકપોસ્ટ બંને દેશોના મુસાફરોની સરળ ગતિમાં પણ મદદ કરશે. આ પ્રોજેક્ટનું કામ 'લેન્ડ પોર્ટ્સ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા' કરશે. આ પ્રોજેક્ટની અંદાજિત કિંમત 232 કરોડ રૂપિયા છે.

બાંગ્લાદેશના મોંગલામાં ભારતીય નૌકાદળના જહાજોની ઐતિહાસિક સફર

- ભારતીય નૌકાદળના જહાજો પહેલીવાર બાંગ્લાદેશના ઐતિહાસિક બંદર શહેર મોંગલા જઈ રહ્યા છે. પાકિસ્તાન સામે 1971 ના મુક્તિ યુદ્ધના 50 વર્ષ પૂરા થવા પર આ જહાજો 'સુવર્ણ વિજય વર્ષ' ઉજવણીનો ભાગ બનાવશે. આ સમારંભ 8 માર્ચથી 10 માર્ચ 2021 સુધી યોજાશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- સત્તાવાર પ્રકાશન મુજબ, ભારતીય નૌકાદળના જહાજોમાં સ્વદેશી બિલ્ટ ઓફશોર પેટ્રોલિંગ જહાજો, સુમેધા અને સ્વદેશી બિલ્ટ ગાઈડ મિસાઈલ કોર્વેટ કુલીશ શામેલ છે.
- આ જહાજો બાંગ્લાદેશી અને ભારતીય સૈનિકો અને નાગરિકોને શ્રદ્ધાંજલિ આપશે, જેમણે 1971 ના મુક્તિ યુદ્ધમાં પોતાનો જીવ ગુમાવ્યો હતો. તે SAGAR નીતિની સાથે સુસંગતતા અને શાંતિ, સ્થિરતા જાળવવાની ભારતની કટિબદ્ધતા અને પ્રતિબંધને પણ પ્રતિબિંબિત કરે છે (આ ક્ષેત્રમાં બધા માટે સલામતી અને વૃદ્ધિ).

બાંગ્લાદેશ મુક્તિ યુદ્ધ, 1971

- આ યુદ્ધને બાંગ્લાદેશમાં બાંગ્લાદેશ સ્વાતંત્ર્ય સંગ્રામ અથવા મુક્તિ સંગ્રામ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- યુદ્ધ એ એક ક્રાંતિ અને સશસ્ત્ર સંઘર્ષ હતો જે 1971 માં બાંગ્લાદેશ હત્યાકાંડ દરમિયાન પૂર્વ પાકિસ્તાનમાં બંગાળી રાષ્ટ્રવાદીઓના ઉદભવ અને સ્વ-નિર્ધારણ ચળવળને કારણે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- આ યુદ્ધને કારણે પીપલ્સ રીપબ્લિક ઓફ બાંગ્લાદેશની સ્વતંત્રતા થઈ. પૂર્વ પાકિસ્તાની સૈન્યએ લોકો સામે 'ઓપરેશન સર્ચલાઈટ' શરૂ કર્યા પછી, 25 માર્ચ, 1971 ના રોજ યુદ્ધ શરૂ થયું હતું.
- આ યુદ્ધમાં, પાકિસ્તાની સેનાને બાંગ્લાદેશથી હાંકી કાઢવામાં આવી હતી અને 90000 પાકિસ્તાની સૈનિકોએ ભારતને શરણાગતિ આપી હતી.

પ્રશ્નોત્તરી

1. આંતરરાષ્ટ્રીય ઉત્તર-દક્ષિણ પરિવહન કોરિડોર (INSTC)

કોરિડોરના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ સભ્ય દેશો ઈરાન, રશિયા અને ભારત દ્વારા સેન્ટ પીટર્સબર્ગમાં 25 સપ્ટેમ્બર, 2005 ના રોજ સ્થાપિત કરાયેલ એક મલ્ટિ-મોડેલ પરિવહન પ્રોજેક્ટ છે.

2. આ કોરિડોર ઈસ્લામિક રિપબ્લિક ઈરાન દ્વારા હિંદ મહાસાગર અને પર્શિયન ગલ્ફને કેસ્પિયન સમુદ્રથી જોડે છે.

3. INSTC જે ઈરાનના સૌથી મોટા બંદર, બંદર અબ્બાસથી પસાર થાય છે, તેમાં ચાબહાર બંદરને સમાવવાનો પ્રસ્તાવ તાજેતરમાં ભારતે મૂક્યો છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

2. 2030 ડિજિટલ કંપાસ યોજના તાજેતરમાં કોણે રજૂ કરી છે?

- (A) સંયુક્ત રાષ્ટ્ર(UN) (B) યુરોપિયન યુનિયન
(C) રશિયા (D) જાપાન

3. તાજેતરમાં કયાં દેશે 'એસ્ટરએક્સ' પ્રથમ અવકાશ સૈન્ય

અભ્યાસ શરૂ કર્યો છે?

- (A) રશિયા (B) ફ્રાન્સ
(C) જાપાન (D) ઈઝરાયલ

4. ચતુર્ભુજ સુરક્ષા સંવાદ (Quadrilateral Security Dialogue-QUAD)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તેની શરૂઆત જાપાનના તે સમયનાં વડા પ્રધાન શ્રીઓ આબેએ 2007માં કરી હતી.

2. તે જાપાન, રશિયા, ભારત અને ઓસ્ટ્રેલિયા વચ્ચે એક અનૌપચારિક વ્યૂહાત્મક મંચ છે.

3. તેને એશિયન નાટો તરીકે જોવામાં આવે છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

5. બ્રિક્સ 2021ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તેની થીમ - "BRICS@15: Intra BRICS Cooperation for Continuity, Consolidation, and Consensus" છે.

2. રાજકીય અને સુરક્ષા, આર્થિક અને નાણાકીય અને સાંસ્કૃતિક આ ત્રણ સ્તંભો પર ચર્ચા કરવામાં આવશે.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

6. તાજેતરમાં નાણાકીય વર્ષ 2022 માં ભારતીય અર્થવ્યવસ્થા 12.6% ના દરે વૃદ્ધિ કરશે એવો અંદાજ કોણે આપ્યો છે?

- (A) ફીચ (B) નીતિ આયોગ
(C) OECD (D) મૂડી

7. કયાં દેશના સાહસ સરોવરને 'Mars on Earth' કહેવામાં આવે છે?

- (A) ઈન્ડોનેશિયા (B) ચીલી
(C) ચીન (D) તુર્કી

8. તાજેતરમાં 'મૈત્રી બ્રિજ'નું ઉદ્ઘાટન ભારત અને બીજા કયાં દેશ વચ્ચે કરવામાં આવ્યું છે?

- (A) નેપાળ (B) મ્યાન્માર
(C) બાંગ્લાદેશ (D) ભૂટાન

ફ્વાસર P172 + 18

- તાજેતરમાં, ખગોળશાસ્ત્રીઓની આંતરરાષ્ટ્રીય ટીમે યુરોપિયન સઘર્ન ઓબ્ઝર્વેટરીના સૌથી મોટા ટેલિસ્કોપ (European Southern Observatory's Very Large Telescope- ESO's VLT) ની મદદથી રેડિયો-ઉત્સર્જનના સૌથી દૂર સ્થિત સ્ત્રોત રેડિયો લાઉડ ફ્વાસર (Radio-Loud' Quasar) ની શોધ કરી છે.

Back to Basics : ફ્વાસર

- ફ્વાસર (Quasar), આકાશગંગા (Galaxy) નો સૌથી તેજસ્વી ઓબ્જેક્ટ હોય છે, જેનાથી રેડિયો આવર્તન પર પ્રવાહ (Jet) ઉત્સર્જિત થાય છે.
- ફ્વાસર શબ્દ 'ફ્વાસી-સ્ટેલર રેડિયો સ્ત્રોત' (Quasi-Stellar Radio Source)નું સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપ છે.
- ફ્વાસરને પ્રથમ વખત 1960 ના દાયકામાં શોધવામાં આવ્યો હતો, જેનો અર્થ છે તારાઓની જેમ રેડિયો તરંગોનો ઉત્સર્જક.
- ખગોળશાસ્ત્રીઓએ પાછળથી શોધી કાઢ્યું કે મોટાભાગના ફ્વાસરમાંથી રેડિયો ઉત્સર્જન ખૂબ ઓછું હોય છે, તેમ છતાં હાલમાં તેને આજ નામથી ઓળખવામાં આવે છે. ફ્વાસર રેડિયો તરંગો અને દૃશ્ય પ્રકાશ ઉપરાંત અલ્ટ્રાવાયોલેટ, ઈન્ફ્રારેડ, એક્સ-રે અને ગામા-કિરણો બહાર કાઢે છે.
- મોટાભાગના ફ્વાસર આપણા સૌરમંડળ કરતા પણ મોટા હોય છે. એક ફ્વાસરની પહોળાઈ લગભગ 1 કિલોપારસેક (Kiloparsec) સુધીની હોય છે.
- તે ફક્ત આકાશગંગામાં જોવા મળે છે, જેમાં વિશાળ બ્લેકહોલ (Blackhole) હોય છે, જે આ ઝગમગતી ડિસ્કને ઊર્જા આપતા રહે છે.
- બ્લેકહોલ્સ એ અવકાશમાં ઉપસ્થિત એવા છિદ્રો છે જ્યાં ગુરૂત્વાકર્ષણ એટલું વધારે છે કે ત્યાંથી પ્રકાશનું સંક્રમણ થઈ શકતું નથી.
- મોટાભાગની સક્રિય આકાશગંગાના કેન્દ્રમાં એક વિશાળ બ્લેકહોલ હોય છે જે નજીકની વસ્તુઓને પોતાની તરફ ખેંચી લે છે.
- ફ્વાસરનું નિર્માણ બ્લેકહોલની ચારે તરફ અને વળાંકવાળા ભાગમાંથી નીકળતી સામગ્રી દ્વારા ઉત્સર્જિત ઊર્જામાંથી થાય છે.
- આને પછીથી 'રેડિયો-લાઉડ' (Radio-Loud) અને 'રેડિયો-ક્વિટ' (Radio-Quiet) વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

રેડિયો-લાઉડ

- તેમાં શક્તિશાળી જેટ હોય છે જે રેડિયો-તરંગલંબાઈના ઉત્સર્જનના મુખ્ય સ્ત્રોત છે.

- આ ફ્વાસરની કુલ સંખ્યાના લગભગ 10% થાય છે.

રેડિયો-ક્વિટ

- આ પ્રકારના ફ્વાસરની પાસે શક્તિશાળી જેટનો અભાવ હોય છે જે રેડિયો-લાઉડની તુલનામાં, પ્રમાણમાં નબળા રેડિયો ઉત્સર્જન કરે છે.
- મોટાભાગના ફ્વાર્સ (લગભગ 90%) રેડિયો-ક્વિટ પ્રકારના હોય છે.

તાજેતરમાં શોધાયેલ ફ્વાસર P 172+18

- તરંગલંબાઈ ઉત્સર્જન કરનાર ફ્વાસરને P172+18 નામ આપવામાં આવ્યું છે, જેમાં 6.8 ની રેડશિફ્ટ (Redshift) હતી.
- ફ્વાસરના પ્રકાશને પૃથ્વી સુધી પહોંચવામાં 13 અબજ વર્ષ લાગ્યાં.
- વૈજ્ઞાનિકોના અનુસાર, તે વિશેષ પ્રકારનું ફ્વાસર છે કારણ કે તેનો ઉદભવ ત્યારે થયો જ્યારે બ્રહ્માંડ આશરે 78 કરોડ વર્ષ જૂની હતું.
- બ્લેકહોલની આજુબાજુની ગ્લોઈંગ ડિસ્ક આપણા સૂર્ય કરતાં 30 કરોડ ગણી વધારે મોટી છે.
- તે એક ઝડપી ગતિશીલ ફ્વાસર છે, એટલે કે તે ઝડપથી ગેલેક્સીમાંથી ઓબ્જેક્ટ્સને એકઠા કરી રહ્યું છે.
- હજી સુધી, છ કરતાં વધુ રેડશિફ્ટવાળા ફક્ત 3 અન્ય 'રેડિયો-લાઉડ' સ્ત્રોતો શોધી કાઢવામાં આવ્યા છે અને સૌથી દૂરના ભાગમાં 6.18 ની રેડશિફ્ટ હતી.
- રેડિયો તરંગલંબાઈની રેડશિફ્ટ જેટલી વધુ હોય છે, તેટલો જ તેનો સ્ત્રોત દૂર હોય છે.
- આ ફ્વાસરના કેન્દ્રમાં બ્લેકહોલ તેની આકાશગંગાને આશ્ચર્યજનક દરે સમાપ્ત કરી રહ્યો છે.

મહત્વ

- આ 'રેડિયો-લાઉડ' ઝગમગતા ઓબ્જેક્ટ્સનો વિગતવાર અભ્યાસ કરવાથી ખગોળશાસ્ત્રીઓને એ સમજવા પ્રેરીત કરી શકે છે કે બિગ બેંગ પછી તેમના કોરમાં વિશાળ બ્લેકહોલ્સ કેમ ઝડપથી વધી રહ્યાં છે.
- તે પ્રાચીન સ્ટાર સિસ્ટમ્સ અને આકાશી ઓબ્જેક્ટ્સના વિષયમાં કડીઓ આપી શકે છે.

ESO—s VLT વિશે

- ફ્વાસર P172+18 નું નિરીક્ષણ કરવા માટે ઉપયોગમાં લેવાતાં વેરી લાર્જ ટેલિસ્કોપ અટાકામા રણ (Atacama Desert) માં સ્થિત પેરાનાલ ઓબ્ઝર્વેટરી (Paranal Observatory)માં છે.
- ચાર યુનિટવાળા આ ટેલિસ્કોપમાં 8.2 મીટર (27 ફૂટ)ના મિરર્સ લાગેલા છે.

- આનાથી, કોઈપણ વસ્તુ કે જે આંખોથી જોઈ શકાતી નથી તે શોધી શકાય છે.
- યુરોપિયન સંઘન ઓબ્ઝર્વેટરી અનુસાર, વેરી લાર્જ ટેલિસ્કોપ એ વિશ્વની સૌથી અદ્યતન ઓપ્ટિકલ ટેલિસ્કોપ છે.

રેડશીફ્ટ

- ગુરુત્વાકર્ષણાત્મક રીડશીફ્ટ ત્યારે થાય છે જ્યારે પ્રકાશના કણો (ફોટોન) બ્લેકહોલમાંથી પસાર થાય છે અને પ્રકાશની તરંગલંબાઈ બહાર નીકળે છે. આ પ્રકાશ સ્પેક્ટ્રમના લાલ ભાગમાં તરંગલંબાઈને સ્થાનાંતરિત કરે છે.
- તીવ્ર ગુરુત્વાકર્ષણને ટાળવા માટે, પ્રકાશના કણો (ફોટોન) ને ઉર્જા ખર્ચવી પડે છે.
- આ ફોટોનને એક જ સમયે પ્રકાશની ગતિથી સતત ગતિ કરવી જોઈએ.
- તેથી જ્યારે ગતિ ધીમી હોય ત્યારે ફોટોન ઉર્જા ગુમાવતા નથી, પરંતુ તેને અન્ય રીતે ખર્ચ કરવી પડે છે.
- આ ખર્ચ કરેલી ઉર્જા લાઈટ સ્પેક્ટ્રમના લાલ અંત તરફ એક બદલાવના રૂપમાં દેખાય છે.

ડીઝલ ઇલેક્ટ્રિક સબમરીન માટે 'એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન' સિસ્ટમ

- સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) એ એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન (AIP) સિસ્ટમનું અંતિમ વિકાસ પરીક્ષણ કર્યું છે, જે ડીઝલ ઇલેક્ટ્રિક સબમરીન માટે મહત્વપૂર્ણ છે.

Back to Basics : એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન (AIP) સિસ્ટમ

- સબમરીન અનિવાર્ય રૂપથી બે પ્રકારની હોય છે: પરંપરાગત અને પરમાણુ.
- પરંપરાગત સબમરીન ડીઝલ-ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનનો ઉપયોગ કરે છે, જેથી તેને બળતણના કમ્બર્શન માટે વાતાવરણીય ઓક્સિજન મેળવવા માટે લગભગ દરરોજ દરિયાની સપાટી પર આવવાની જરૂર પડે છે.
- જો કોઈ સબમરીન 'એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન (AIP) સિસ્ટમ' થી સજ્જ છે, તો સબમરીનને અઠવાડિયામાં માત્ર એકવાર ઓક્સિજન લેવાની જરૂર રહેશે.
- સ્વદેશી રીતે વિકસિત AIP જે 'નેવલ મટિરીયલ્સ રિસર્ચ લેબોરેટરી' (NMRL) ના મુખ્ય મિશનમાંનું એક છે, તે નેવી માટે DRDOની મહત્વાકાંક્ષી પ્રોજેક્ટ્સમાંની એક માનવામાં આવે છે.
- આ પ્રોજેક્ટનો ઉદ્દેશ ભારતની સ્કોર્પિન ક્લાસ શ્રેણીની સબમરીન આઈએનએસ કલવરીને વર્ષ 2023 સુધીમાં આ તકનીક સાથે જોડવાનો છે.

AIPના ફાયદા

- AIP સિસ્ટમ આધારિત સબમરીન ક્યારેક ભાગ્યે જ સમુદ્રની સપાટી પર આવવાની જરૂર પડે છે, આમ તેની ઘાતકતા અને ગુપ્તતા અનેકગણી વધી જાય છે.
- ડીઝલ-ઇલેક્ટ્રિક સબમરીનને ઘણીવાર તેની બેટરી ચાર્જ કરવા માટે સપાટી પર આવવાની જરૂર પડે છે, આમ પાણીની અંદર રહેવા માટે તેમનો સમય ઓછો હોય છે.

- 'એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન' ટેકનોલોજી ડીઝલ જનરેટરને સપાટીની હવા પર ઓછાં નિર્ભર બનાવવામાં મદદ કરે છે.
- જોકે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે વિવિધ પ્રકારની AIP સિસ્ટમ છે, NMRLનું ફ્યુઅલ સેલ-આધારિત AIP અનન્ય છે કારણ કે સબમરીન પર જ હાઈડ્રોજન ઉત્પન્ન થાય છે.

ફ્યુઅલ સેલ આધારિત AIP સિસ્ટમ

- ફ્યુઅલ સેલ આધારિત AIPમાં, ઇલેક્ટ્રોલાઈટિક ફ્યુઅલ સેલ હાઈડ્રોજન અને ઓક્સિજનના સંયોજન દ્વારા ઉર્જા મુક્ત કરે છે, ફક્ત પાણી સાથે કચરાનું ઉત્પાદન થવાથી સમુદ્રમાં પ્રદૂષણ ઓછું થાય છે.
- આ ફ્યુઅલ સેલ અત્યંત ફ્યુઅલ કાર્યક્ષમ હોય છે અને તેમાં ગતિમાન ભાગો હોતા નથી, આથી સબમરીનમાં ઓછું ધ્વનિ ઉત્સર્જન થાય છે.

નેવલ મટિરીયલ્સ રિસર્ચ લેબોરેટરી

- નેવલ મટિરીયલ્સ રિસર્ચ લેબોરેટરી (NMRL) એ ડીઆરડીઓ હેઠળ કાર્યરત પ્રયોગશાળાઓમાંની એક છે, જેમાં મૂળભૂત સંશોધનની સાથે-સાથે ઘણા ક્ષેત્રોમાં (ઘાતુ શાસ્ત્ર, પોલિમર, સિરામિક્સ, કોટિંગ, કાટ અને વિદ્યુત સલામતી, દરિયાઈ બાયોટેકનોલોજી, પર્યાવરણીય વિજ્ઞાન) માં એપ્લિકેશન લક્ષી તકનીકી વિકાસ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી રહ્યાં છે.

ઉદ્દેશ

- નૌસેના સબમરીન અને ફ્યુઅલ સેલ તકનીકીઓ માટે એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન(AIP) સિસ્ટમ્સ વિકસાવવી.
- ભારતીય નૌસેના માટે તમામ શ્રેણીઓની સામગ્રી અને તકનીકીઓ માટે વૈજ્ઞાનિક સમાધાન પ્રદાન કરવું.
- ભારતીય નૌસેના માટે વ્યૂહાત્મક સામગ્રીઓ પર સંશોધન પ્રોજેક્ટ શરૂ કરવા.

પરમાણુ સબમરીન વિરૂદ્ધ પરંપરાગત સબમરીન

- પરંપરાગત સબમરીન અને પરમાણુ સબમરીન વચ્ચેનો મુખ્ય તફાવત પાવર ઉત્પાદન સિસ્ટમ છે. પરમાણુ સબમરીન (દા.ત. INS અરિહંત, INS અકુલા) આ કાર્ય માટે પરમાણુ રિએક્ટરનો ઉપયોગ કરે છે અને પરંપરાગત સબમરીન (જેમ કે પ્રોજેક્ટ-75 અને પ્રોજેક્ટ-75I ક્લાસ સબમરીન) ડીઝલ-ઇલેક્ટ્રિક એન્જિનોનો ઉપયોગ કરે છે.
- જોકે પરમાણુ ઉર્જા સંચાલિત સબમરીનને ઉડી દરિયાઈ કામગીરી માટે મહત્વપૂર્ણ માનવામાં આવે છે, પરંપરાગત ડીઝલ-ઇલેક્ટ્રિક સબમરીન તટીય સુરક્ષા અને કિનારા નજીકની કામગીરી માટે મહત્વપૂર્ણ છે.

INS કરંજ

- તાજેતરમાં જ ભારતીય નૌસેનાની ત્રીજી સ્ટીલ્થ સ્કોર્પિન ક્લાસ (પ્રોજેક્ટ-75) સબમરીન INS કરંજ નૌસેના ડોક્યાઈ મુંબઈ ખાતે શરૂ કરી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > ભૂતપૂર્વ INS કરંજ (એક રશિયન મૂળની સબમરીન) ને વર્ષ 1969 માં રીગામાં શરૂ કરાઈ હતી. તેણે વર્ષ 2003 (34 વર્ષ) સુધી દેશની સેવા કરી હતી.
- > નવીન INS કરંજ પશ્ચિમી નૌસેના કમાન્ડના સબમરીન કાફલાનો ભાગ હશે.
- > એવું માનવામાં આવે છે કે તેનું નામ (કરંજ) કરંજા દ્વીપ (જેને ઉરણ દ્વીપ તરીકે પણ ઓળખાય છે), જે રાયગઢ જિલ્લામાં આવેલું એક શહેર છે અને મુંબઈ હાર્બરના દક્ષિણ-પૂર્વમાં સ્થિત છે.
- > ભારતીય નૌકાદળનો એક બેસ નવી મુંબઈ પાસે ઉરણ ખાતે છે.

પ્રોજેક્ટ 75

- > તે ભારતીય નૌકાદળનો એક કાર્યક્રમ છે જેમાં છ સ્કોર્પિન ક્લાસ સબમરીન બનાવવાનો લક્ષ્ય રાખવામાં આવ્યું છે.
- > નિર્માણના વિવિધ તબક્કામાં સંરક્ષણ ઉત્પાદન વિભાગ (સંરક્ષણ મંત્રાલય) અને ભારતીય નૌકાદળ દ્વારા ટેકો અપાય છે.
- > માઝગાંવ ડોકયાર્ડ લિમિટેડ (MDL) ઓક્ટોબર 2005 માં હસ્તાક્ષરિત એક 3.75 અબજ ડોલરના સોદા હેઠળ ફ્રાન્સના નેવલ ગ્રૂપની ટેકનોલોજી સપોર્ટથી છ સ્કોર્પિન સબમરીનનું નિર્માણ કરી રહી છે.
- > MDL ભારતમાં અગ્રણી શિપબિલ્ડિંગ યાર્ડ અને એકમાત્ર સબમરીન ઉત્પાદક છે.

પ્રોજેક્ટ -75ની અન્ય સબમરીન

- > બે સબમરીન કલવરી અને ખાંદેરીને ભારતીય નૌસેનામાં શરૂ કરવામાં આવી છે.
- > ચોથી સ્કોર્પિન, વેલાએ તેની દરિયાઈપરીક્ષણોની શરૂઆત કરી દીધી છે.
- > પાંચમી સ્કોર્પિન વાગીર નવેમ્બર 2020 માં લોન્ચ કરવામાં આવી હતી.
- > છઠ્ઠી અને છેલ્લી સબમરીન, વાગશીર ટૂંક સમયમાં તૈયાર થઈ જશે.

સ્કોર્પિન ક્લાસ સબમરીન

- > પ્રોજેક્ટ-75 સ્કોર્પિન ક્લાસની સબમરીન ડીઝલ-ઇલેક્ટ્રિક પ્રોપલ્શન સિસ્ટમ દ્વારા સંચાલિત છે.
- > સ્કોર્પિન સૌથી વ્યવહારદક્ષ સબમરીનમાંની એક છે, જે સપાટી એન્ટી-સર્ફેસ શિપ વોરફેયર, એન્ટી-સબમરીન વોરફેયર, ગુપ્તમાહિતી એકત્રિત કરવા, લેન્ડમાઈન્સ નાખવા અને ક્ષેત્રની દેખરેખ સહિતના વિવિધ મિશન ચલાવવામાં સક્ષમ છે.
- > સ્કોર્પિન પરંપરાગત રીતે સંચાલિત સબમરીન (ડીઝલ-ઇલેક્ટ્રિક) છે, તેનું વજન 1,500 ટન છે અને 300 મીટરની ઉંડાઈ સુધી જઈ શકે છે.
- > જુલાઈ 2000 માં રશિયા પાસેથી ખરીદેલી INS સિંધુશાસ્ત્ર બાદ પછી લગભગ બે દાયકામાં સ્કોર્પિન શ્રેણી એ નેવીની પ્રથમ આધુનિક પરંપરાગત સબમરીન શ્રેણી છે.
- > નેવી તેમની ક્ષમતા વધારવા માટે તમામ સ્કોર્પિન સબમરીન પર ‘એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન’ (AIP) મોડ્યુલો સ્થાપિત કરવા વિચારી રહી છે.

આગળનો માર્ગ

- > INS કરંજની કામગીરી શરૂ થતાંની સાથે ભારતે એક ‘સબમરીન બિલ્ડિંગ નેશન’ તરીકેની સ્થિતિ મજબૂત કરી છે. MDLની યુદ્ધ જહાજ અને સબમરીન બિલ્ડર તરીકેની પ્રતિષ્ઠા છે. આ સંપૂર્ણ પણે ‘મેક ઇન ઇન્ડિયા’ અને ‘આત્મનિર્ભર ભારત અભિયાન’ તરફ સરકારની હાલની ગતિ સાથે એકરૂપ છે.

કુગાકુ : વિશ્વનું સૌથી શક્તિશાળી સુપર કમ્પ્યુટર

- > RIKEN અને Fujitsu નામની જાપાનીઝ વૈજ્ઞાનિક સંશોધન સંસ્થાએ છ વર્ષ પહેલા ‘કુગાકુ’ વિકસાવવાનું શરૂ કર્યું હતું. તે વિશ્વનું સૌથી શક્તિશાળી સુપર કમ્પ્યુટર છે. હવે આ સુપર કમ્પ્યુટર જાપાનમાં સંપૂર્ણ રીતે તૈયાર અને વિકસિત છે અને હવે તે સંશોધન ઉપયોગ માટે ઉપલબ્ધ છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > જાપાનના કમ્પ્યુટિંગ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરને મુખ્ય બનાવવામાટે સુપર કમ્પ્યુટર વિકસાવવામાં આવ્યું છે. તે પછી એપ્રિલ 2020 માં કોવિડ-19 રોગચાળાનો સામનો કરવા માટે ખાસ પ્રોજેક્ટ્સ માટે આ સુપર કમ્પ્યુટરનું પરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું. હવે કુગાકુ સંપૂર્ણપણે ઓપન છે અને સહિયારા ઉપયોગ માટે ઉપલબ્ધ છે. જાપાનની રિસર્ચ સંસ્થા ઓફ માહિતી વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી (RIST)એ કેટલાક 74 પ્રોજેક્ટ્સની પસંદગી કરી છે જે નાણાકીય વર્ષ 21માં આ સુપર કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ કરશે.

કુગાકુ

- > સંશોધન પરિણામો પ્રાપ્ત કરવાના લક્ષ્ય સાથે વિકસિત આ એક મોટી રાષ્ટ્રીય ટેકનોલોજી છે જે આખરે તંદુરસ્ત સમાજ, વધુ સારી ઊર્જા નો ઉપયોગ અને આપત્તિ ઘટાડવામાં મદદ કરશે. તેનો ઉદ્દેશ ‘અલ્ટ્રા-સ્માર્ટ સોસાયટી 5.0’ બનાવવા માટે સરકારનો અભિગમ સ્થાપિત કરવાનો છે. આ સુપર કમ્પ્યુટરે ટોપ 500ની યાદીમાં ટોચનું સ્થાન નિશ્ચિત કર્યું છે, જે ‘સુપર કમ્પ્યુટર બેન્ચમાર્ક ઇન્ડેક્સ’ છે. આ કમ્પ્યુટરમાં K સુપર કમ્પ્યુટરમાંથી ૧૦૦ ગણી એપ્લિકેશન કામગીરી છે. તેને ઉચ્ચ-રિઝોલ્યુશન, મોટા પાયે અને લાંબા ગાળાના સિમ્યુલેશન્સ માટે વિકસાવવામાં આવ્યું છે. કુગાકુનું નામ માઉન્ટ ફુજી માટે વૈકલ્પિક નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું છે. તેનો વિકાસ K કમ્પ્યુટરના અનુગામી તરીકે વર્ષ 2014 માં શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તે Fujitsu A64FX માઈક્રોપ્રોસેસરથી બનાવવામાં આવ્યું છે.

ઇસરો-નાસાએ સંયુક્ત પૃથ્વી નિરીક્ષણ સેટેલાઇટ મિશન માટે રડારનો વિકાસ કર્યો

- ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ઇસરો) એ સંયુક્ત પૃથ્વી નિરીક્ષણ સેટેલાઇટ મિશન માટે અત્યંત ઉચ્ચ-રીઝોલ્યુશન છબીઓ ઉત્પન્ન કરવા માટે યુ.એસ. સ્પેસ એજન્સી નેશનલ એરોનોટિક્સ અને સ્પેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન (નાસા) ના સહયોગથી સિન્થેટિક અપાર્થરરડાર (SAR) નો વિકાસ પૂર્ણ કર્યો છે.

Back to Basics : NASA-ISRO SAR (NISAR)

- તે પૃથ્વી નિરીક્ષણ માટે ડ્યુઅલ-ફ્રીક્વન્સી એલ-બેન્ડ અને એસ-બેન્ડ SAR માટે સંયુક્ત સહયોગ છે. નિસાર એ પહેલું સેટેલાઇટ મિશન છે જે એલ-બેન્ડ અને એસ-બેન્ડ નામના બે જુદા જુદા રડાર ફ્રીક્વન્સીનો ઉપયોગ કરશે.
- આ રડાર ફ્રીક્વન્સીઓનો ઉપયોગ પૃથ્વીની સપાટીમાં થતા ફેરફારોને માપવા માટે કરવામાં આવશે. આ મિશન વર્ષ 2022 માં આંધ્રપ્રદેશના ઇસરોના શ્રીહરિકોટા સ્પેસપોર્ટથી શરૂ કરવામાં આવશે.
- પેલોડ અમદાવાદના સ્પેસ એપ્લિકેશન સેન્ટર (SAC) થી નાસાની જેટ પ્રોપલ્શન લેબોરેટરી (JPL) ને મોકલવામાં આવ્યો હતો.

ઇસરો-નાસા સહયોગ

- નાસા આ મિશન માટે એલ-બેન્ડ SAR પ્રદાન કરી રહ્યું છે. SAR એ એક અત્યાધુનિક માહિતી પ્રોસેસીંગ તકનીક છે જેનો ઉપયોગ ઉચ્ચ-રીઝોલ્યુશન છબીઓ બનાવવા માટે થાય છે.
- તે GPS રીસીવરો, વિજ્ઞાન ડેટા, પેલોડ ડેટા સબસિસ્ટમ્સ અને સોલિડ સ્ટેટ રેકોર્ડર માટે ઉચ્ચ-દરની સંચાર સબસિસ્ટમ છે. બીજી તરફ, ઇસરો એસ-બેન્ડ રડાર, સ્પેસક્રાફ્ટ બસો, લોન્ચ વાહનો અને અન્ય મિશન સંબંધિત લોન્ચ સેવાઓ પ્રદાન કરી રહ્યું છે.
- ઇસરોનો ઉદ્દેશ રડાર ઇમેજિંગની મદદથી જમીનની સપાટીના ફેરફારોના કારણો અને પરિણામોના વૈશ્વિક માપન કરવાનો છે. સ્પેસ ડિપાર્ટમેન્ટ દ્વારા એસ-બેન્ડ SAR પેલોડ 4 માર્ચ, 2021 ના રોજ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું અને ઇસરોના અધ્યક્ષ કે.કે. શિવનના સેક્રેટરી દ્વારા હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

પૃષ્ઠભૂમિ

- અંતરિક્ષ એજન્સીઓ, નાસા અને ઇસરોએ 30 સપ્ટેમ્બર 2014 ના રોજ નિસાર સેટેલાઇટના વિકાસ અને પ્રક્ષેપણ માટે કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા હતા.

નિસાર નો ઉપયોગ

- નિસાર મિશન ઇકોસિસ્ટમ વિક્ષેપ, બરફના પતરાના પતન અને જ્વાળામુખી, ભૂસ્ખલન, ભૂકંપ અને સુનામી જેવા કુદરતી જોખમો જેવી અવકાશી અને અસ્થાયી ધોરણે જટિલ પ્રક્રિયાઓ માટે ઉપયોગી થશે.

- તે પૃથ્વીની બદલાતી ઇકોસિસ્ટમ્સ, ગતિશીલ સપાટીઓ અને બરફના માસને પણ માપશે. આ મિશન બાયોમાસ, પ્રાકૃતિક જોખમો, ભૂગર્ભજળ અને સમુદ્ર સપાટીના વધારા વિશે પણ માહિતી પ્રદાન કરશે.

પ્રશ્નોત્તર

- ઇસરો-નાસાએ સંયુક્ત પૃથ્વી નિરીક્ષણ સેટેલાઇટ મિશન માટે રડારનો વિકાસ કર્યો તે કઈ ફ્રીક્વન્સીનો ઉપયોગ કરશે?
 1. L-બેન્ડ
 2. ku-બેન્ડ
 3. s-બેન્ડ
 ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3
- તાજેતરમાં ચર્ચામાં છે તે ક્વાસર P172 + 18 શું છે?
 - (A) અમેરિકાનો એક ઉપગ્રહ
 - (B) રશિયાનું અવકાશયાન
 - (C) નવો શોધાયેલો ગ્રહ
 - (D) આકાશગંગા (Galaxy) નો સૌથી તેજસ્વી ઓબ્જેક્ટ
- એર ઇન્ડિપેન્ડન્ટ પ્રોપલ્શન (AIP) સિસ્ટમના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. સ્વદેશી રીતે વિકસિત AIP જે 'નેવલ મટિરીયલ્સ રિસર્ચ લેબોરેટરી' (NMRL) ના મુખ્ય મિશનમાંનું એક છે.
 2. આ સિસ્ટમવાળી સબમરીનને અઠવાડિયામાં માત્ર એકવાર ઓક્સિજન લેવાની જરૂર રહેશે.
 3. તેનો ઉદ્દેશ ભારતની સ્કોર્પિન ક્લાસ શ્રેણીની સબમરીન આઈએનએસ કલવરીને વર્ષ 2023 સુધીમાં આ તકનીક સાથે જોડવાનો છે.
 ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3
- INS કરંજના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 1. ભૂતપૂર્વ INS કરંજ (એક રશિયન મૂળની સબમરીન) ને વર્ષ 1969 માં રીગામાં શરૂ કરાઈ હતી.
 2. નવીન INS કરંજ પશ્ચિમી નૌસેના કમાન્ડના સબમરીન કાફલાનો ભાગ હશે.
 3. તે પ્રોજેક્ટ-75 અંતર્ગત વિકસાવવામાં આવી છે.
 ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3
- વિશ્વનું સૌથી શક્તિશાળી સુપર કમ્પ્યુટર ફુગાકુ કયાં દેશનું છે?

(A) અમેરિકા	(B) ઈઝરાયલ
(C) રશિયા	(D) જાપાન

‘સબ-મિશન ફોર એગ્રોનોમી’ (SMAF) યોજના

- તાજેતરમાં, કૃષિ અને ખેડૂત કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી ‘સબ-મિશન ઓન એગ્રોફોરેસ્ટ્રી યોજના’ (Sub-Mission on Agroforestry (SMAF) Scheme) હેઠળ રેશમ ક્ષેત્રે એગ્રોનોમી શરૂ કરવા માટે ‘કેન્દ્રીય રેશમ બોર્ડ’ સાથે એક સમજૂતી પત્ર (MoU) પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યાં છે.

મહત્વ

- આ MoU પર હસ્તાક્ષર કરવાનો ઉદ્દેશ્ય ખેડુતોને સેરીકલ્ચર આધારિત એગ્રો-ફોરેસ્ટ્રી મોડેલ અપનાવવા પ્રોત્સાહિત કરીને મેક ઈન ઈન્ડિયા અને મેક ફોર ધ વર્લ્ડ વિઝનમાં યોગદાન કરવાનો છે.
- આ સંગઠન, ઉત્પાદકો માટે ઝડપી લાભ મેળવવા હેતુ એગ્રો-ફોરેસ્ટ્રીમાં એક નવું નામ ઉમેરશે અને સાથે જ ભારતની પ્રખ્યાત રેશમી જાતોના ઉત્પાદનમાં મદદ કરશે.

Back to Basics : ‘એગ્રો ફોરેસ્ટ્રી હેતુ સબ-મિશન’ (SMAF) યોજના વિશે

- રાષ્ટ્રીય કૃષિ-વાનિકી નીતિ 2014 ની ભલામણો અનુરૂપ, કૃષિ, સહકાર અને ખેડૂતો કલ્યાણ વિભાગ (DAC & FW) દ્વારા વર્ષ 2016-17 થી ‘એગ્રો ફોરેસ્ટ્રી હેતુ સબ-મિશન’ (Sub-Mission on Agroforestry – SMAF) અમલમાં મુકવામાં આવશે.
- આ પેટા મિશન, રાષ્ટ્રીય ટકાઉ કૃષિ મિશન (National Mission for Sustainable Agriculture– NMSA) અંતર્ગત લાગૂ કરવામાં આવી રહ્યું છે.
- ભારત વર્ષ 2014 માં ‘રાષ્ટ્રીય કૃષિ વાનિકી નીતિ’ ઘડનાર વિશ્વનો પહેલો દેશ બન્યો હતો, આ નીતિને દિલ્હીમાં આયોજિત વર્લ્ડ એગ્રોફોરેસ્ટ્રી કોંગ્રેસ ખાતે લોન્ચ કરવામાં આવી હતી.
- હાલમાં, આ યોજના 20 રાજ્યો અને 2 કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં લાગૂ કરવામાં આવી રહી છે.

મિશનનો ઉદ્દેશ

- SMAF નો ઉદ્દેશ્ય ખેડુતોને આબોહવા-પુનરુત્થાન માટે કૃષિ-પાકની સાથે બહુહેતુક વૃક્ષો વાવવા પ્રોત્સાહિત કરવાનો અને ખેડુતોને આવકના વધારાના સ્ત્રોત પૂરો પાડવાનો છે અને આ સહીત લાકડા આધારિત અને હર્બલ ઉદ્યોગો માટે ફીડસ્ટોક / કાચા માલની ઉપલબ્ધતામાં વૃદ્ધિ કરવાનો છે.

વન ધન વિકાસ કેન્દ્ર પહેલ

- અત્યાર સુધીમાં, દેશના 22 રાજ્યો અને એક કેન્દ્ર શાસિત પ્રદેશમાં 1770 વન ધન કેન્દ્રોને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

Back to Basics : ‘વન ધન વિકાસ કેન્દ્ર’ પહેલ વિશે

- આ પહેલનો ઉદ્દેશ, આદિવાસી સંગ્રાહકો અને કારીગરોની લઘુ વનોત્પાદનો (MFPs) ના આધારે આજીવિકાના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.
- આ પહેલ હેઠળ, જમીની સ્તર પર લઘુ વનોત્પાદનોના પ્રાથમિક સ્તર મૂલ્યવર્ધનને પ્રોત્સાહન આપીને આદિજાતિ સમુદાયને મુખ્ય પ્રવાહમાં લાવવાના પ્રયાસો કરવામાં આવી રહ્યા છે.
- મહત્વ:
- આ પહેલ દ્વારા, બિન-ઈમારતી લાકડાની ઉત્પાદન મૂલ્ય યેઈનમાં આદિવાસીઓનો હિસ્સો, હાલમાં લગભગ 20% થી વધીને 60% થવાની ધારણા છે.

અમલીકરણ

- આ યોજનાને કેન્દ્રીય સ્તરે એક મહત્વપૂર્ણ વિભાગ તરીકે જનજાતીય કાર્ય મંત્રાલય દ્વારા અને રાષ્ટ્રીય સ્તરે એક મહત્વપૂર્ણ એજન્સીના રૂપમાં ટ્રાઈફેડના માધ્યમથી લાગૂ કરવામાં આવશે.
- યોજનાના અમલીકરણમાં રાજ્યના સ્તરે લઘુ વનોત્પાદનો માટે રાજ્ય નોડલ એજન્સી તથા જમીની સ્તર પર જિલ્લા કલેક્ટર મહત્વની ભૂમિકા નિભાવશે.
- સ્થાનિક સ્તરે આ કેન્દ્રોનું મેનેજમેન્ટ, એક મેનેજિંગ કમિટી (સ્વયં સહાયતા સમૂહ-SHG) દ્વારા કરવામાં આવશે, આ સમિતિમાં વન ધન સ્વયં સહાયતા સમૂહના પ્રતિનિધિઓ શામેલ હશે.
- સંરચના:
- યોજના પ્રમાણે, ટ્રાઈફેડ દ્વારા લઘુ વનોત્પાદનો- આધારિત મલ્ટિ-પર્પઝ વન ધન વિકાસ કેન્દ્રો સ્થાપવાની સુવિધા આપવામાં આવશે. જનજાતીય ક્ષેત્રોમાં, પ્રત્યેક દસ સ્વ-સહાય જૂથોના દરેક ફ્લસ્ટર / સમૂહમાં 30 લઘુ વનોત્પાદન સંગ્રહ કરનારા આદિવાસી શામેલ હશે.

‘માય રેશન મોબાઇલ એપ્લિકેશન’ લોન્ચ કરવામાં આવી

- કેન્દ્ર સરકારે 12 માર્ચ, 2021 ના રોજ દેશમાં ‘માય રેશન મોબાઇલ એપ્લિકેશન’ શરૂ કરી છે. ‘વન નેશન-વન રેશનકાર્ડ’ ની સુવિધા માટે આ એપ્લિકેશન શરૂ કરવામાં આવી હતી.

Back to Basics : માય રેશન મોબાઇલ એપ્લિકેશન

- આ એપ્લિકેશનને નેશનલ ઈન્ફોર્મેટિક્સ સેન્ટર (NIC)ના સહયોગથી વિકસાવવામાં આવી છે. આ એપ્લિકેશન નેશનલ ફૂડ સિક્યુરિટી એક્ટ (NFSA) ના લાભાર્થીઓ વચ્ચે ઘણી 'વન નેશન-વન રેશનકાર્ડ' સંબંધિત સેવાઓની સુવિધા માટે વિકસાવવામાં આવી છે. તે સ્થળાંતર લાભાર્થીઓ, એફપીએસ ડીલરો અને અન્ય સંબંધિત હિતધારકોને વિવિધ સેવાઓ પૂરી પાડશે. આ એપ્લિકેશન નજીકની વાજબી કિંમતની દુકાનને ઓળખવામાં પણ મદદ કરશે. આ લાભ તે રેશનકાર્ડ ધારકોને મળશે જે આજીવિકા માટે અન્ય વિસ્તારોમાં જશે. આ મોબાઇલ એપ્લિકેશનને 14 ભાષાઓમાં શરૂ કરવામાં આવશે. હાલમાં તે અંગ્રેજી અને હિન્દીમાં ઉપલબ્ધ છે. આ એપ્લિકેશનની મદદથી, લાભાર્થીઓ સરળતાથી ખોરાકના હકની વિગતો, તાજેતરના વ્યવહારો અને તેમની આધાર સિડિંગની સ્થિતિ જોઈ શકે છે. સ્થળાંતર લાભાર્થીઓ પણ આ એપ્લિકેશનની મદદથી તેમની સ્થળાંતર વિગતો દાખલ કરી શકે છે. લાભાર્થીઓ તેમના સૂચનો અથવા પ્રતિસાદ પણ સબમિટ કરી શકે છે.

એક રાષ્ટ્ર એક કાર્ડ યોજના

- આ યોજના તમામ લાભાર્થીઓ ખાસ કરીને સ્થળાંતર કરનારાઓને દેશમાં ક્યાંયથી પણ જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા સુવિધાનો લાભ આપવા માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ યોજના રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા અધિનિયમ હેઠળ લાગુ કરવામાં આવી રહી છે. તેનો હેતુ બનાવટી રેશનકાર્ડ, અયોગ્ય રેશનકાર્ડ અને ડુપ્લિકેટ રેશનકાર્ડને ખતમ કરવાનો છે.

કેન્દ્ર સરકાર 'આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ' શરૂ કરશે

- વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયે 12 માર્ચ, 2021ના રોજ જણાવ્યું હતું કે કેન્દ્ર સરકાર સ્થાનિક રોકાણકારો માટે માહિતી પ્રસાર અને સુવિધા માટે 'આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ' નામનું પોર્ટલ વિકસાવવાનું કામ કરી રહી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ હાલમાં પરીક્ષણના તબક્કામાં છે. તેને 1 મે, 2021 સુધીમાં લોન્ચ કરવામાં આવશે. આ મંત્રાલય એક વેબપેજ પર પણ કામ કરી રહ્યું છે જે પ્રાદેશિક ભાષાઓ અને મોબાઇલ એપ્લિકેશનોમાં ઉપલબ્ધ હશે. સ્થાનિક રોકાણને વેગ આપવા માટેના પ્રયાસોને મજબૂત કરવા માટે પોર્ટલ વિકસાવવામાં આવી રહ્યું છે. તેનો વિકાસ ઉદ્યોગ અને આંતરિક વેપાર પ્રોત્સાહન વિભાગ (DPIIT) દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યો છે.

પોર્ટલનું મહત્વ

- આ પોર્ટલ મંજૂરીઓ, લાઇસન્સ, બહુવિધ યોજનાઓ અને પ્રોત્સાહનોની માહિતી પૂરી પાડવા ઉપરાંત કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારો દ્વારા નીતિઓ અને નવી પહેલો સહિત ઘણી બાબતો પર દૈનિક અપડેટ્સ પ્રદાન કરવામાં મદદ કરશે.
- તે ઉત્પાદન ક્લસ્ટર્સ અને જમીનની ઉપલબ્ધતા ની માહિતી પણ પ્રદાન કરશે.
- આ પોર્ટલ રોકાણકારોને તેમની વ્યવસાયિક યાત્રા દરમિયાન તેનો ટેકો પૂરો પાડે છે અને તેમને રોકાણની તકો શોધવામાં, પ્રોત્સાહનોથી તેમના વ્યવસાયો, કાચા માલની ઉપલબ્ધતા, તમામ માહિતી મેળવવા માટે તાલીમ મેળવવામાં મદદ કરશે.

આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ

- આ એપ્લિકેશન કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારની નીતિઓ અને નવી પહેલો પર દૈનિક અપડેટ્સ પ્રદાન કરશે. તે રોકાણ ભારતના નિષ્ણાતો સાથે બેઠક કરશે.
- તેમાં પ્રશ્નો હલ કરવા માટે AI આધારિત ચેટબોટ્સ આપવામાં આવી છે. આ પોર્ટલ MSEM સોલ્યુશન્સ, એમ્પાયન્સ પોર્ટલ અને MSME કનેક્ટિવિટી જેવા તમામ MSME પોર્ટલને એક્સેસ કરવા માટે વન-સ્ટોપ-શોપ તરીકે કામ કરશે.

મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાનું વિસ્તરણ

- શિક્ષણ પરની સંસદીય સ્થાયી સમિતિએ ભલામણ કરી છે કે તમામ સરકારી શાળાઓ રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ દ્વારા કલ્પના કરવામાં આવેલી મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાનાં વિસ્તરણના ભાગરૂપે આગામી શૈક્ષણિક વર્ષમાં મફત નાસ્તો આપવાનું શરૂ કરે.
- શિક્ષણ પરની રાષ્ટ્રીય નીતિ મજબૂત શિક્ષણ વ્યવસ્થા સ્થાપિત કરવા માટે 'ખાદ્ય અને પોષણ' ક્ષેત્રોમાં ભંડોળની સમસ્યાને ઓળખે છે.

Back to Basics : જરૂરીયાત

- સંશોધન દર્શાવે છે કે સવારનો પૌષ્ટિક નાસ્તો જ્ઞાનાત્મક ક્ષમતા માં વધારો કરીને ચોક્કસ વિષયોના અભ્યાસ માટે ફાયદાકારક સાબિત થઈ શકે છે, તેથી આ ક્લાકોમાં મધ્યાહ્ન ભોજન ઉપરાંત હળવો પરંતુ સ્ફૂરણાદાયક નાસ્તો આપીને આ યોજનાનો લાભ લઈ શકાય છે.

પડકારો

- તીવ્ર ભંડોળને કારણે આ યોજનામાં વિલંબ થવાની સંભાવના છે.
- મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના પર કેન્દ્રનો હાલનો ખર્ચ લગભગ 11000 કરોડ રૂપિયા છે. મફત નાસ્તામાં 4000 કરોડ રૂપિયાના વધારાના બજેટનો સમાવેશ કરવામાં આવશે પરંતુ શાળા શિક્ષણ વિભાગે વર્ષ 2020-21ના બજેટમાં લગભગ 5000 કરોડ રૂપિયાનો ઘટાડો કર્યો હતો.

મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના

- મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના (શિક્ષણ મંત્રાલય હેઠળ) એક કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના છે, જે 1995માં શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- પ્રાથમિક શિક્ષણના સાર્વત્રિકીકરણના લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવાનો આ વિશ્વનો સૌથી મોટો શાળા ભોજન કાર્યક્રમ છે.
- આ કાર્યક્રમ હેઠળ વિદ્યાલયમાં પ્રવેશ ધોરણ 1 થી 8 માં અભ્યાસ કરતા છથી ચૌદ વર્ષના દરેક બાળકને રાંધેલો ખોરાક પૂરો પાડવામાં આવે છે.

■ લક્ષ્ય:

- અન્ય ઉદ્દેશો ભૂખ અને કુપોષણને દૂર કરવા, શાળાની નોંધણી અને હાજરીમાં વધારો, જ્ઞાતિઓમાં સમાજીકરણમાં સુધારો, ખાસ કરીને મહિલાઓને પાયાના સ્તરે રોજગારી પૂરી પાડવાનો છે.

■ ગુણવત્તા ચકાસણી:

- એગમાર્ક ગુણવત્તાની વસ્તુઓની ખરીદી સાથે, શાળા વ્યવસ્થાપન સમિતિના બે કે ત્રણ પુખ્ત સભ્યો દ્વારા ખોરાકનો સ્વાદ ચાખવો.

■ ભોજનની સુરક્ષા:

- જો અનાજ ન મળે અથવા અન્ય કોઈ કારણોસર કોઈ પણ દિવસે શાળામાં મધ્યાહ્ન ભોજન આપવામાં નહીં આવે તો રાજ્ય સરકાર આગામી 15 મી તારીખ સુધીમાં ખાદ્ય સુરક્ષા ભથ્થું ચૂકવશે.

■ નિયમન કરવાની ક્રિયા:

- રાજ્ય સંચાલન-ક્રમ-મોનિટરિંગ કમિટી (SSMC) આ યોજનાનાં અમલીકરણની દેખરેખ કરે છે, જેમાં પોષક ધોરણોની જાળવણી અને ખોરાકની ગુણવત્તા માટે એક વ્યવસ્થા ની સ્થાપના સામેલ છે.

■ રાષ્ટ્રીય ધોરણો:

- પ્રાથમિક (I-V ધોરણો) માટે 450 કેલરી અને 12 ગ્રામ પ્રોટીન અને અપર પ્રાથમિક (VI-VIII ધોરણો) માટે 700 કેલરી અને 20 ગ્રામ પ્રોટીનના પોષક ધોરણો સાથે રાંધેલો ખોરાક.

■ કવરેજ:

- સર્વ શિક્ષણ અભિયાન (SSA) હેઠળ તમામ સરકારી અને સરકારી અનુદાનિત શાળાઓ, મદરેસાઓ અને મક્તાબનો ટેકો છે.

વિવિધ મુદ્દાઓ અને પડકારો

■ બ્રષ્ટાચારની ઘટનાઓ :

- સાદી રોટલીમાં મીઠું નાખીને પીરસવું, દૂધમાં પાણી ઉમેરવું, ફૂડ ઝેર વગેરે ના ઘણા બનાવો સામે આવ્યા છે.

■ ખાતિપૂર્વગ્રહ અને ભેદભાવ:

- જ્ઞાતિના પક્ષપાતને કારણે ઘણી શાળાઓમાં બાળકોને તેમની જાતિ દ્વારા અલગ કરવાની ઘટનાઓ પણ બની છે.

■ કોવિડ-19:

- કોવિડ-19 બાળકો અને તેમના સ્વાસ્થ્ય અને પોષક અધિકારો માટે ગંભીર ખતરો છે.

■ કુપોષણનું જોખમ:

- નેશનલ ફેમિલી હેલ્થ સર્વે-5 અનુસાર, દેશભરમાં ઘણા રાજ્યોમાં બાળ કુપોષણના સૌથી ખરાબ સ્તરના આંકડા સામે આવ્યા છે.
- ભારતમાં પાંચ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના કુલ બાળકોમાંથી 30 ટકા બાળકો ભારતમાં છે અને પાંચ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના લગભગ 50 % બાળકોનું વજન ઓછું છે.
- ગ્લોબલ ન્યુટ્રિશન રિપોર્ટ-2020: ગ્લોબલ ન્યુટ્રિશન રિપોર્ટ-2020 મુજબ ભારત એવા 88 દેશોમાં સામેલ છે જે 2025 સુધીમાં વૈશ્વિક પોષણના લક્ષ્યાંકને ચૂકી જાય તેવી શક્યતા છે.
- ગ્લોબલ હગર ઇન્ડેક્સ (GHI) 2020: ગ્લોબલ હગર ઇન્ડેક્સ (GHI) 2020માં ભારતને 107 દેશોમાંથી 94મું સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. ઇન્ડેક્સે ભારતમાં ભૂખનું સ્તર 'ગંભીર' કેટેગરીમાં સ્થાન કર્યું છે.

આગળ નો રસ્તો

- જ્યારે બાળકો કુપોષિત અથવા અસ્વસ્થ હશે, ત્યારે તેઓ અપેક્ષા મુજબ શીખી નહીં શકે. તેથી બાળકોના પોષણ અને સ્વાસ્થ્ય (માનસિક સ્વાસ્થ્ય સહિત) માટે મધ્યાહ્ન ભોજન સહિત પૌષ્ટિક નાસ્તો આપવામાં આવશે. આ યોજનાનું વિસ્તરણ બાળકોને શાળાઓ સાથે જોડવા અને નોંધણીમાં સુધારો કરીને ભૂખ ને રોકવામાં મદદ કરશે.

ઓટોક્રેટાઇઝેશન ગોજ વાયરલ અહેવાલ

- તાજેતરમાં સ્વીડનની વેરાયટી ઓફ ડેમોક્રેસી (Varieties of Democracy- V-Dem) ઇન્સ્ટિટ્યૂટના 'ઓટોક્રેટાઇઝેશન ગાજ વાયરલ' (Autocratisation Goes Viral) નામના વાર્ષિક અહેવાલમાં ભારતને 'ચૂંટણીલક્ષી મનસ્વીતા' સાથેના દેશ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું છે.
- અમેરિકન થિન્ક ટેન્ક ફ્રીડમ હાઉસ (Freedom House) દ્વારા પ્રકાશિત ફ્રીડમ ઈન દ વર્લ્ડ-2021' (Freedom in the World) માંથી ભારતને ફ્રી કેટેગરીમાં 'સ્વતંત્ર' (ફ્રી) માંથી આંશિક સ્વતંત્ર કેટેગરીમાં સામેલ કરવામાં આવ્યા બાદ આ અહેવાલ આવ્યો છે.

Back to Basics : વી-ડેમ વિશે

- વી-ડેમ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ એક સ્વતંત્ર સંશોધન સંસ્થા છે, જે સ્વીડનના રાજકીય વૈજ્ઞાનિક સ્ટેફોર્ડ લિન્ડબર્ગ દ્વારા વર્ષ 2014માં સ્થપિત છે.
- તે 202 દેશોના લગભગ 30 મિલિયન ડેટા પોઈન્ટના ડેટાસેટના આધારે વૈશ્વિક સ્તરે લોકશાહીની સ્થિતિ પર તેનો વાર્ષિક અહેવાલ તૈયાર કરે છે.

વૈશ્વિક દૃશ્ય

- > છેલ્લા 10 વર્ષમાં એશિયા-પેસિફિક ક્ષેત્ર, મધ્ય એશિયા, પૂર્વીય યુરોપ અને લેટિન અમેરિકન પ્રદેશોમાં 'લિબરલ લોકશાહી' (Liberal Democracies) ની સ્થિતિમાં વૈશ્વિક સ્તરે ઘટાડો થયો છે.
- > ભારત ઉપરાંત G-20 દેશો સહિત બ્રાઝિલ અને તુર્કી જેવા દેશો ટોચના 10 દેશોમાં સામેલ છે જે રેન્કિંગથી નીચે છે.

ભારતની સ્થિતિ

- > ભારતને અગાઉ ચૂંટણી લોકશાહી (Electoral Democracy) દેશ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું હતું જેને તાજેતરના અહેવાલમાં ચૂંટણી લક્ષી (Electoral Autocracy) અધિકારીતરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યું છે.
- > રિપોર્ટ અનુસાર ભારતની સ્થિતિ હવે તેના પડોશી દેશ પાકિસ્તાન જેટલી જ અનાતીત છે.
- > વર્ષ 2014થી દેશમાં રાજકીય અધિકારો અને નાગરિક સ્વતંત્રતામાં ઘટાડો થયો છે, જેમાં માનવ અધિકાર સંગઠનો પર દબાણ છે, જેના કારણે શિક્ષણવિદો અને પત્રકારોને ધમકીઓ અને ધર્મના નામે મુસ્લિમોની હત્યા સહિતના મોટા હુમલાની આશંકામાં વધારો જોવા મળ્યો છે.

ભારતની સ્થિતિમાં ઘટાડાના કારણો

- > તાજેતરમાં ભારત સરકાર દ્વારા રાજદ્રોહ કાયદાની કલમ 124 A, ધ માનહાનિ એક્ટ (કલમ 499)નો ઉપયોગ ટીકાકારોને ચૂપ કરવા અને આતંકવાદને ખતમ કરવા માટે કરવામાં આવ્યો છે.
- > સરકારે નાગરિક સમાજ સંસ્થાઓના (Civil Society Organisations) પ્રવેશ, બહાર નીકળવા અને કામગીરીને પ્રતિબંધિત કરવા માટે વિદેશી યોગદાન નિયમન અધિનિયમ—(Foreign Contributions Regulation Act- FCRA), 2010નો ઉપયોગ કર્યો છે.
- > ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ (નિવારણ) સુધારા વિધેયક, 1967 જેવા કાયદાઓનો વારંવાર ઉપયોગ.

પ્રોજેક્ટ ઇન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ અને મેનેજમેન્ટ: SERB

- > તાજેતરમાં વિજ્ઞાન અને એન્જિનિયરિંગ રિસર્ચ બોર્ડ (SERB) દ્વારા પ્રોજેક્ટ ઇન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ્સ અને મેનેજમેન્ટ અથવા PRISM નામનું એક પોર્ટલ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યું છે, જે તેના દ્વારા સપોર્ટેડ વિવિધ સંશોધન પ્રોજેક્ટ્સ પર રીઅલ-ટાઈમ માહિતી પ્રદાન કરે છે.

Back to Basics : પ્રોજેક્ટ માહિતી સિસ્ટમ અને મેનેજમેન્ટ (PRISM)

- > તેનું સંપૂર્ણ નામ 'વિજ્ઞાન અને એન્જિનિયરિંગ રિસર્ચ બોર્ડ - 'પ્રોજેક્ટ ઇન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ્સ અને મેનેજમેન્ટ' (સર્બ-પ્રિઝમ) છે.

- > આ ઇ-પ્લેટફોર્મ વર્ષ 2011 થી SERB દ્વારા મંજૂર થયેલા તમામ પ્રોજેક્ટ્સ વિશે સંપૂર્ણ માહિતી આપશે, જેમાં ભંડોળ, સ્થિતિ, સંશોધન સારાંશ અને પ્રોજેક્ટ આઉટપુટ વિગતો જેમ કે પ્રકાશનો અને પેટન્ટ્સનો સમાવેશ થાય છે.

મહત્વ

- > આ પોર્ટલ વૈજ્ઞાનિક સમુદાય સાથે સંકળાયેલા લોકો ઉપરાંત મજબૂત વિજ્ઞાન-સમાજ જોડાણો બનાવવામાં મદદ કરવા માટે એક વ્યાપક સાધન તરીકે સેવા આપવાની અપેક્ષા છે.
- > આને પાણી, ઊર્જા અને આબોહવા જેવા મહત્વના ક્ષેત્રો અને વૈજ્ઞાનિક સામાજિક જવાબદારી (SSR) ની નવી વિભાવના સાથે જોડી શકાય છે.
- > આ સંશોધન અને વિકાસ ધિરાણ દ્વારા લોકશાહીકરણમાં સહાય કરશે.

વિજ્ઞાન અને ઇજનેરી સંશોધન બોર્ડ (SERB)

- > કેન્દ્રીય વિજ્ઞાન અને તકનીકી મંત્રાલયના વિજ્ઞાન અને તકનીકી વિભાગ હેઠળ વર્ષ 2009 માં ભારતીય સંસદના અધિનિયમ દ્વારા સ્થાપિત એક વૈધાનિક સંસ્થા છે.
- > તેની અધ્યક્ષતામાં વિજ્ઞાન અને તકનીકી વિભાગમાં પોસ્ટ કરાયેલા ભારત સરકારના સચિવની અધ્યક્ષતા છે અને તેમાં અન્ય ઘણા વરિષ્ઠ સરકારી અધિકારીઓ અને પ્રતિષ્ઠિત વૈજ્ઞાનિકો સભ્ય તરીકે જોડાય છે.
- > તે વિજ્ઞાન અને એન્જિનિયરિંગના પાયાના સંશોધનને પ્રોત્સાહન આપવા અને વૈજ્ઞાનિકો, શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, સંશોધન અને વિકાસ પ્રયોગશાળાઓ, સંબંધિત ઉદ્યોગો અને આવી સંશોધન માટે અન્ય એજન્સીઓને આર્થિક સહાય આપવા માટે સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી.
- > તેને ઉભરતા ક્ષેત્રોમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે સ્પર્ધાત્મક સંશોધનનું આયોજન, પ્રોત્સાહન અને ધિરાણ આપવાનું કાર્ય સોંપવામાં આવ્યું છે.

સર્બની કેટલીક અન્ય મહત્વપૂર્ણ યોજનાઓ

- > સર્બ-પાવર યોજના
- > એક્સેલરેટેડ વિજ્ઞાન યોજના
- > મલ્ટિડિસિપ્લિનરી સાયબર-ફિઝિકલ સિસ્ટમ્સ માટેનું રાષ્ટ્રીય મિશન

રાષ્ટ્રીય રેલ યોજના

- > કેન્દ્રીય રેલવે પ્રધાન પિયુષ ગોયલે 10 માર્ચ 2021 ના રોજ જાહેરાત કરી હતી કે ભારતીય રેલવેએ વર્ષ 2030 સુધીમાં ભાવિ-તૈયાર રેલવે સિસ્ટમ સ્થાપવા માટે રાષ્ટ્રીય રેલવે યોજના (NRP) તૈયાર કરી છે.

Back to Basics : રાષ્ટ્રીય રેલ્વે યોજના વિશે

- > કેન્દ્રીય રેલ્વે મંત્રીએ પ્રકાશ પાડ્યો કે રાષ્ટ્રીય રેલ્વે યોજના કાર્યકારી ક્ષમતા અને વ્યાપારી નીતિ બંને પહેલ પર આધારિત વ્યૂહરચના ઘડવાના હેતુથી ઘડવામાં આવી છે. નૂરમાં રેલ્વેનો હિસ્સો વધારીને 45 ટકા કરવા આ પગલું લેવામાં આવ્યું છે.

મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > રેલવે પ્રધાને નીચલા ગૃહને લેખિત જવાબમાં કહ્યું હતું કે શહેરી પરિવહન એ શહેરી વિકાસનો અભિન્ન ભાગ છે અને તે રાજ્યનો વિષય છે. તેથી, સંબંધિત રાજ્ય શહેરી પરિવહન ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અથવા મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટ્સ અથવા મેટ્રોલાઈટ અથવા મેટ્રોનેટો જેવા મેટ્રો ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર શરૂ કરવા અને વિકસાવવા માટે જવાબદાર છે.
- > તેમણે એમ પણ જણાવ્યું હતું કે, લોજિસ્ટિક્સમાં વેલ્યુ-ફોર-મની સોલ્યુશન્સ આપીને નવા બિઝનેસને આકર્ષવા માટે ઘણા બિઝનેસ ડેવલપમેન્ટ યુનિટ્સ (BDU) ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

વ્યાપાર વિકાસ એકમો

- > નવા ટ્રાફિકને આકર્ષવા અને હાલના ટ્રાફિકના પ્રવાહમાં રેલ્વેનો હિસ્સો વધારવા માટે ભારતીય રેલ્વેના તમામ વિસ્તારોમાં આવા એકમો બનાવવામાં આવ્યા છે. BDU ઉદ્યોગો સાથે સંપર્ક કરશે અને તે ઉદ્યોગોને રેલવેથી પરિવહન કરવામાં સુવિધા આપશે.
- BDUના મુખ્ય કાર્યોમાં શામેલ છે:
 - > પરંપરાગત જથ્થાબંધ ચીજોના પરિવહનમાં રેલ્વેનો હાલનો રેલ્વે ભાગ વધારવો.
 - > સ્થાનિક ઉદ્યોગોના નવા બિન-બલ્ક ટ્રાફિકને આકર્ષિત કરવો.

ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન રિપોર્ટ, 2021: UNCTAD

- > ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન રિપોર્ટ, 2021ના તાજેતરના 'દેશ તત્પરતા સૂચકાંક' અનુસાર, ભારત માથાદીઠ કુલ સ્થાનિક ઉત્પાદન (GDP)ની તુલનામાં ફિન્ટેચર ટેકનોલોજીમાં સૌથી મોટા 'ઓવર પર્ફોર્મર' તરીકે ઉભરી આવ્યું હતું.
- > યુનાઈટેડ નેશન્સ કોન્ફરન્સ અપર ટ્રેડ અને ડેવલપમેન્ટ (UNCTAD) દ્વારા આ અહેવાલ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

Back to Basics : અહેવાલ

- > યુનાઈટેડ નેશન્સ કોન્ફરન્સ અપર ટ્રેડ અને ડેવલપમેન્ટ (UNCTAD) દ્વારા આ અહેવાલ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.
- > તે રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય નીતિઓ, સાધનો અને સંસ્થાકીય સુધારાઓને પણ ધ્યાન આપે છે, જે બધા માટે

એક સામાન્ય વિશ્વ બનાવવા માટે જરૂરી છે, જે કોઈને પાછળ છોડતું નથી.

મહત્વના મુદ્દાઓ

- સીમાંત ટેક માર્કેટ:
 - > રિપોર્ટમાં નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે કે ફિન્ટેચર ટેકનોલોજીસ પહેલેથી જ 350 અબજ ડોલરના બજારનું પ્રતિનિધિત્વ કરી રહી છે, જે 2025 સુધીમાં વધીને 3.2 ટ્રિલિયન અમેરિકન ડોલર થઈ શકે છે.
- આંતરરાષ્ટ્રીય સહયોગ:
 - > તે ટેકનોલોજી હસ્તાંતરણની સાથે સાથે વિકાસશીલ દેશોમાં નવીનતા ક્ષમતા બનાવવા માટે મજબૂત આંતરરાષ્ટ્રીય સહયોગની હાલે પણ આપે છે.
- સમાવેશ:
 - > અહેવાલમાં એવી કલ્પના કરવામાં આવી છે કે તે ડિજિટલ ક્ષેત્રમાં મહિલાઓની ભાગીદારીમાં વધારો કરે છે, તકનીકી મૂલ્યાંકન હાથ ધરે છે અને ટકાઉ વિકાસ પર ફિન્ટેચર ટેકનોલોજીની અસર પર સર્વસમાવેશક ચર્ચાને પ્રોત્સાહન આપે છે.
 - > મનુષ્ય અને યંત્રોની કામગીરીની તુલના: તકનીકી પરિવર્તન દ્વારા નોકરી, વેતન અને નીચેની રીતોમાં અસમાનતામાં વધારો કરે છે

ઓટોમેશન ક્ષેત્રની નોકરીઓમાં

- > રોજગાર વિસ્થાપનરોજગારીના ધ્રુવીકરણ તરફ પણ દોરી શકે છે, જે મધ્ય સ્તરની પગાર નોકરીઓમાં સંકોચન સાથે મળીને ઉચ્ચ અને નીચી સ્તરની પગારની નોકરીઓના વિસ્તરણનો ઉલ્લેખ કરે છે.
- > ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ દ્વારા 'ગિગ ઇકોનોમી'ના નિર્માણને પ્રેરણા આપે છે તે સેવાઓ પૂરી પાડવા માટે ફિન્ટેચર ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

ભારત માટે તારણો

- > ભારતનું વાસ્તવિક ઈન્ડેક્સ રેન્કિંગ 43 છે, જ્યારે અંદાજિત માથાદીઠ આવક પર આધારિત રેન્ક 108 છે.
- > આનો અર્થ એ થયો કે ભારતે 65 દેશોમાંથી સાડું પ્રદર્શન કર્યું હતું. 57 દેશોમાંથી સારો દેખાવ કરતા ફિલિપાઈન્સ બાદ ભારતને સ્થાન આપવામાં આવ્યું હતું.
- > ભારતે સંશોધન અને વિકાસમાં સાડું પ્રદર્શન કર્યું હતું.
- > આ તુલનાત્મક રીતે ઓછા ખર્ચે ઉપલબ્ધ લાયક અને ઉચ્ચ કુશળ માનવ સંસાધનોના વિપુલ પુરવઠામાં પ્રતિબિંબિત થાય છે.
- > જોકે, અમેરિકા, સ્વિટ્ઝર્લેન્ડ અને યુનાઈટેડ કિંગડમ જેવા દેશો ફિન્ટેચર ટેકનોલોજી માટે 'બેસ્ટ પ્રિફર્ડ' કેટેગરીમાં હતા.

વિકસિત દેશો સામે પડકારો

■ વસ્તીવિષયક ફેરફાર:

- > ઓછી આવક અને ઓછી મધ્યમ આવક વાળા દેશોમાં વિસ્તરણ અને નાની વસ્તી છે જે ઓટોમેશન ક્ષેત્રની અસર ઘટાડતી વખતે શ્રમ પુરવઠામાં વધારો કરશે અને વેતનમાં ઘટાડો કરશે.

■ ઓછી તકનીકી અને નવીનતા ક્ષમતાઓ:

- > ઓછી આવક વાળા દેશોમાં ઓછા કુશળ લોકો હોય છે અને તેઓ મોટા ભાગે કૃષિ પર નિર્ભર છે જે નવી તકનીકોનો લાભ લેવા માટે પ્રમાણમાં ધીમા છે.

■ ઓછી વિવિધતા:

- > વિકાસશીલ દેશો સામાન્ય રીતે ઔદ્યોગિક દેશોનું અનુકરણ કરે છે, જે તેમના અર્થતંત્રોમાં વિવિધતા લાવે છે અને સ્થાનિક ઉપયોગ માટે નવી તકનીકો ધરાવે છે, પરંતુ આ પ્રક્રિયા સૌથી ગરીબ દેશોમાં સૌથી ધીમી છે.

■ નબળી ફાઇનાન્સિંગ મિકેનિઝમ:

- > મોટાભાગના વિકાસશીલ દેશોએ તેમના આર એન્ડ ડી ખર્ચમાં વધારો કર્યો છે, પરંતુ તે હજી પણ પ્રમાણમાં ઓછા છે.

■ જૌદિક સંપત્તિ અધિકાર અને ટેકનોલોજી હસ્તાંતરણ:

- > કડક જૌદિક સંપત્તિ સંરક્ષણ કૃષિ, સ્વાસ્થ્ય અને ઉર્જા જેવા એસડીજી સાથે સંબંધિત ક્ષેત્રોમાં મહત્વપૂર્ણ હોઈ શકે એવી ફ્રેન્ચાઇઝ ટેકનોલોજીના ઉપયોગપર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવશે.

સૂચન

- > અહેવાલમાં દલીલ કરવામાં આવી છે કે ટકાઉ વિકાસ માટે ફ્રેન્ચાઇઝ ટેકનોલોજી આવશ્યક છે, જે પ્રારંભિક અસમાનતાઓને પણ ઘટાડી શકે છે.
- > તે જોખમ ઘટાડવાની નીતિઓ તેમજ સમાનતા વધારવામાં ફાળો આપે છે તે સીમાંત તકનીકો પર આધારિત છે.
- > એકવીસમી સદીમાં સફળતા પ્રાપ્ત કરવા માટે મજબૂત ઔદ્યોગિક આધાર બનાવવા અને ફ્રેન્ચાઇઝ ટેકનોલોજીને પ્રોત્સાહન આપવાનો સંતુલિત અભિગમ જરૂરી છે.

ફ્રેન્ચાઇઝ ટેકનોલોજીઓ

- > ફ્રેન્ચાઇઝ ટેકનીકોને સંભવિત વિક્ષેપજનક તકનીકો તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે જે મોટા પડકારો અથવા તકોનો સામનો કરી શકે છે.
- > તેમાં આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ (AI), ઇન્ટરનેટ ઓફ થિંગ્સ, મોટો ડેટા, બ્લોકચેન, 5G, 3-D પ્રિન્ટિંગ, રોબોટિક્સ, ડ્રોન્સ, જીન એડિટિંગ, નેનો ટેકનોલોજી અને સોલર ફોટોવોલ્ટિકનો સમાવેશ થાય છે.

વેપાર અને વિકાસ પર સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પરિષદ (UNCTAD)

- > 1964માં સ્થપાયેલ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની વેપાર અને વિકાસ પરની પરિષદ (UNCTAD) વિકાસશીલ દેશોના વિશ્વ અર્થતંત્રમાં તેમના એકીકરણમાં વિકાસને પ્રોત્સાહન આપે છે.

- > તે એક કાયમી આંતર-સરકારી સંસ્થા છે.
- > જેનું મુખ્ય મથક સ્વિત્ઝર્લેન્ડના જીનીવામાં આવેલું છે.
- તેના દ્વારા પ્રકાશિત કેટલાક અહેવાલો:
- > વ્યવસાય અને વિકાસ અહેવાલ (Trade and Development Report)
- > વિશ્વ રોકાણ અહેવાલ (World Investment Report)
- > ન્યૂનતમ વિકસિત દેશોનો અહેવાલ (The Least Developed Countries Report)
- > માહિતી અને અર્થતંત્ર અહેવાલ (Information and Economy Report)
- > ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન રિપોર્ટ (Technology and Innovation Report)
- > કોમોડિટી અને ડેવલપમેન્ટ રિપોર્ટ (Commodities and Development Report)

GST હેઠળ લાવવામાં આવે તો ઇંધણના ભાવ ઘટશે: SBI સંશોધન

- > સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયાના એક અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે જો પેટ્રોલ અને ડીઝલને GSTના દાયરામાં અનુક્રમે 75 ડોલર અને 68 ડોલર પ્રતિ લીટર પર લાવવામાં આવે તો તેની કિંમતો દેશભરમાં ઘટી જશે.

Back to Basics : અહેવાલની વિશેષતા

- > આ અહેવાલમાં એમ પણ કહેવામાં આવ્યું છે કે જો પેટ્રોલ અને ડીઝલ પર 30 અને 20 નો સેસ લગાવવામાં આવે છે, તો 28% GST દરે, ફૂડ તેલની કિંમત બેરલ દીઠ 60 ડોલર છે અને રૂપિયો-ડોલર વિનિમય દર 73 છે; તે પછી તેને બજેટના અંદાજમાંથી 1 લાખ કરોડની આવકના વિચલનનો સામનો કરવો પડશે, જે નાણાકીય વર્ષ 2021-22 માટે જીડીપીના 4% જેટલું છે.
- > જ્યારે ઇંધણના ભાવ નીચે આવશે ત્યારે વપરાશ વધશે.તેણે નાણાકીય વર્ષ 2021-22માં પેટ્રોલ વપરાશમાં 10% અને ડીઝલ વપરાશમાં 15% વૃદ્ધિનો અંદાજ લગાવ્યો છે.
- > આ અહેવાલમાં એમ પણ જણાવ્યું છે કે નાણાકીય વર્ષ 2020-21માં ભારતની નાણાકીય ખાધ જીડીપીના 5% ના સુધારેલા અંદાજની તુલનામાં લગભગ 8.7% હોઈ શકે છે.
- > આ અહેવાલ મુજબ, આબકારી કર સહિતના આબકારી વેરા દ્વારા કરની રસીદમાં વધારો કરવામાં આવ્યો છે પરંતુ સરકાર પાસે હજી પણ આશરે 90 લાખ કરોડ રૂપિયા છે જે નાણાકીય વર્ષ 2020-21ના બે મહિના માટે ખર્ચ કરી શકાય છે.
- > આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે, કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારે બળતણ વેરા અંગે ચર્ચા કરવી જોઈએ કારણ કે તે કરવેરાની આવકનો મુખ્ય સ્ત્રોત છે. ભારતીય રિઝર્વ બેંકે રાજ્ય અને કેન્દ્ર સરકારના વેરામાં 'ઘટાડા અને સંકલન ઘટાડા' માટે પણ હાકલ કરી હતી.

ભારતની ડિજિટલ કુશળ વર્કફોર્સ પર AWS સર્વે

- તાજેતરમાં, એમેઝોન વેબ સર્વિસીસ (AWS) દ્વારા ભારતના ડિજિટલ કુશળ વર્કફોર્સ પર એક અહેવાલ બનાવવામાં આવ્યો છે. આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે, ડિજિટલ કુશળતા કર્મચારીઓને કાર્યક્ષમ રીતે કાર્ય કરવા માટે એક મહત્વપૂર્ણ ઘટક બની રહી છે. વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓ માટે કોવિડ-19 રોગચાળાને પગલે ડિજિટાઇઝેશન પ્રવાસ તીવ્ર બન્યો છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- AWS ના અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે ભારતના વર્તમાન કર્મચારીઓમાં ફક્ત 12% ડિજિટલ કુશળ કર્મચારીઓનો સમાવેશ થાય છે. આ નંબર, ડિજિટલ કુશળતાની આવશ્યકતા છે, 2025 સુધીમાં નવ ગણો વધારો કરવો પડશે.
- આ સંશોધન દ્વારા ભારતભરમાં 500 થી વધુ ડિજિટલ કામદારો પર એક સર્વે કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં ભારત, ઓસ્ટ્રેલિયા, જાપાન, સિંગાપોર, ઈન્ડોનેશિયા અને દક્ષિણ કોરિયા જેવા એશિયા-પેસિફિક (APAC) ક્ષેત્રના છ દેશોના આશરે 3,196 કામદારોનો સર્વે કરવામાં આવ્યો છે.

અહેવાલની વિશેષતા

- આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે છ એપીએસી દેશોમાં આશરે 150 મિલિયન કામદારો કામ પર ડિજિટલ કુશળતાનો ઉપયોગ કરે છે. 2025 સુધીમાં, 800 મિલિયનથી વધુ લોકોને ડિજિટલ કુશળતાવાળા લોકોની જરૂર પડશે.
- આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે, ભારતમાં લગભગ 70% કામદારોએ તેમની નોકરી માટે અદ્યતન ડિજિટલ કુશળતાનો ઉપયોગ કર્યો છે.
- આ અહેવાલ મુજબ, ભારતમાં ટોચની પાંચ ડિજિટલ કુશળતા માંગમાં શામેલ છે – ક્લાઉડ આર્કિટેક્ચર ડિઝાઇન; સોફ્ટવેર ઓપરેશન સપોર્ટ વેબસાઇટ; રમત, અથવા સોફ્ટવેર વિકાસ; મોટા પાયે ડેટા મોડેલિંગ અને સાયબર સુરક્ષા કુશળતા.
- આ ઉપરાંત, હાલમાં ભારતમાં 76% ડિજિટલ કર્મચારીઓ એવી અપેક્ષા રાખે છે કે ક્લાઉડ કમ્પ્યુટિંગ એક આવશ્યક કૌશલ્ય છે.
- મેન્યુફેક્ચરિંગ ક્ષેત્રના 50% ડિજિટલ કાર્યકરોને લાગે છે કે તેમને ક્લાઉડ આર્કિટેક્ચર ડિઝાઇન અને તેમની નોકરી કરવા માટે મૂળ ડિજિટલ સામગ્રી બનાવવાની ક્ષમતા જેવી કુશળતાની જરૂર પડશે.
- આ અહેવાલમાં જણાવાયું છે કે, ડિજિટલ કુશળ કર્મચારીઓની અનુમાનિત માંગને પહોંચી વળવા, એપીએસીના તમામ છ દેશોને 7.7 અબજ કૌશલ્ય સત્રોની જરૂર પડશે, જ્યારે ભારતને આગામી પાંચ વર્ષમાં 9.9 અબજ ડિજિટલ કુશળતા સત્રોની જરૂર પડશે. તેઓને તેમની પ્રાથમિકતાઓ

અને પડકારોને ધ્યાનમાં લેવા માટે વિવિધ નીતિ અભિગમોની પણ જરૂર પડશે.

મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે તમામ યોજનાઓ ત્રણ વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરી છે

- મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે તેમની અસરકારક અમલીકરણ અને કાર્યક્રમો – મિશન ન્યુટ્રિશન 2.0, મિશન વાત્સલ્ય અને મિશન શક્તિ માટે ત્રણ છત્ર યોજનાઓ હેઠળ મંત્રાલયની તમામ મોટી યોજનાઓના વર્ગીકરણની જાહેરાત કરી છે.

Back to Basics : મહિલાઓ અને બાળકોનું દેશ માટે

મહત્વ

- 2011 ની વસ્તી ગણતરી પ્રમાણે, ભારતની વસ્તીના 67.7% સ્ત્રીઓ અને બાળકો છે. તેથી, મહિલા અને બાળકોનું સશક્તિકરણ અને રક્ષણ અને તેમનો સર્વાંગી વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવો એ ભારતના ટકાઉ અને ન્યાયી વિકાસ માટે ખૂબ મહત્વનું છે.
- આ શ્રેણીમાં, મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય સલામત વાતાવરણમાં સુશિક્ષિત બાળકોનો વિકાસ સુનિશ્ચિત કરવા માંગે છે. તે સ્ત્રીઓને એક્સેસિબલ, વિશ્વસનીય અને ભેદભાવ અને હિંસાથી મુક્ત વાતાવરણ પૂરું પાડવાનો પણ પ્રયત્ન કરે છે.

મિશન શક્તિ

- ભારતીય બંધારણમાં સ્વતંત્રતા અને તકના સંબંધમાં મહિલા અને પુરૂષોને સમાન અધિકાર આપવામાં આવ્યા છે. એક સમાવિષ્ટ સમાજ બનાવવાની પણ જરૂર છે જેમાં મહિલાઓ અને છોકરીઓને સંસાધનો અને તકોની સમાન પહોંચ હોય. આ સાથે તેઓ દેશના સામાજિક, આર્થિક અને રાજકીય વિકાસમાં ભાગ લઈ શકશે. આ ઉદ્દેશ્યને પ્રાપ્ત કરવા માટે, મિશન શક્તિ શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું.

મિશન પોષણ 2.0

- પૂરક પોષણ કાર્યક્રમ અને પોષણ અભિયાનના મર્જર પછી સરકાર મિશન પોષણ 2.0 શરૂ કરી રહી છે. આ ડિલિવરી, આઉટરીચ, પોષક સામગ્રી અને પરિણામોને મજબૂત કરવામાં મદદ કરશે.

મિશન વાત્સલ્ય

- બાળકોની સલામતી અને સુખાકારી સુનિશ્ચિત કરવાના ઉદ્દેશથી આ મિશનની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

સ્ટેન્ડ અપ ઇન્ડિયા સ્કીમ: 81% થી વધુ એકાઉન્ટ ધારકો મહિલાઓ છે

- નાણાં મંત્રાલયે છેલ્લા સાત વર્ષમાં અનેક યોજનાઓ શરૂ કરી છે જેમાં મહિલાઓને સશક્તિકરણ કરવાની કેટલીક વિશેષ જોગવાઈઓનો સમાવેશ છે. આવી જ એક યોજના છે 'સ્ટેન્ડ-અપ ઇન્ડિયા સ્કીમ', જેમાં 81% એકાઉન્ટ ધારકો મહિલાઓ છે. આ તમામ યોજનાઓએ મહિલાઓને વધુ સારું જીવન જીવવા અને ઉદ્યોગસાહસિક બનવાના તેમના સપના પૂરા કરવા માટે આર્થિક સશક્તિકરણ કર્યું છે.

Back to Basics : સ્ટેન્ડ-અપ ઇન્ડિયા યોજના

- આર્થિક સશક્તિકરણ અને રોજગાર પેદા કરવા માટે તળિયાની ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે આ યોજના 5 એપ્રિલ 2016 ના રોજ શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- આ યોજના અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અને મહિલા ઉદ્યમીઓ માટે સંસ્થાકીય ધિરાણ માળખું પ્રદાન કરવાનો પ્રયાસ કરે છે. તે તેમને દેશના આર્થિક વિકાસમાં ભાગ લેવા સક્ષમ બનાવવા પ્રયાસ કરે છે. ગ્રીનફિલ્ડ એન્ટરપ્રાઇઝ સ્થાપવા માટે અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિના રૂ. 10 લાખથી લઈને 1 કરોડ સુધીની બેંક લોનની સુવિધાના હેતુથી આ યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી.

પ્રધાનમંત્રી મુદ્રા યોજના (PMMY)

- આ યોજના 8 મી એપ્રિલ, 2015 ના રોજ બિન-કોર્પોરેટ, બિન-કૃષિ નાના અથવા સૂક્ષ્મ ઉદ્યોગો માટે 10 લાખ સુધીની લોન આપવા માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ લોનને PMMY હેઠળ મુદ્રા લોન કહેવામાં આવે છે. આ લોન વાણિજ્યિક બેંકો, RRB, MFI, NBFC અને નાના નાણાંકીય બેંકો દ્વારા આપવામાં આવે છે, આ યોજના અંતર્ગત મુદ્રાએ 'શિશુ', 'કિશોર' અને 'તરૂણ' નામના ત્રણ ઉત્પાદનો બનાવ્યા છે, જે વૃદ્ધિ અથવા વિકાસના તબક્કે છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- સ્ટેન્ડ-અપ ઇન્ડિયા યોજનાના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - આર્થિક સશક્તિકરણ અને રોજગાર પેદા કરવા માટે તળિયાની ઉદ્યોગસાહસિકતાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે આ યોજના 5 એપ્રિલ 2016 ના રોજ શરૂ કરવામાં આવી હતી.
 - આ યોજના અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અને મહિલા ઉદ્યમીઓ માટે સંસ્થાકીય ધિરાણ માળખું પ્રદાન કરવાનો પ્રયાસ કરે છે.
 - રૂ. 50 લાખથી લઈને 5 કરોડ સુધીની બેંક લોનની સુવિધાના હેતુથી આ યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી. ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3
- રાષ્ટ્રીય કૃષિ વાનિકી નીતિ(SMAF)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - ભારત વર્ષ 2016 માં 'રાષ્ટ્રીય કૃષિ વાનિકી નીતિ' ઘડનાર વિશ્વનો પહેલો દેશ બન્યો હતો.
 - તાજેતરમાં તેના હેઠળ રેશમ ક્ષેત્રે એગ્રોનોમી શરૂ કરવા માટે 'કેન્દ્રીય રેશમ બોર્ડ' સાથે એક સમજૂતી પત્ર(MoU) પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યાં છે.
 - SMAF નો ઉદ્દેશ્ય ખેડુતોને આબોહવા-પુનરુત્થાન માટે કૃષિ-પાકની સાથે બહુહેતુક વૃક્ષો વાવવા પ્રોત્સાહિત કરવાનો અને ખેડુતોને આવકના વધારાના સ્ત્રોત પૂરો પાડવાનો છે. ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3
- વન ધન વિકાસ કેન્દ્ર પહેલના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
 - આ પહેલનો ઉદ્દેશ, આદિવાસી સંગ્રાહકો અને કારીગરોની લઘુ વનોત્પાદનો (MFPS) ના આધારે આજીવિકાના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવાનો છે.
 - આ યોજનાને કેન્દ્રિય સ્તરે એક મહત્વપૂર્ણ વિભાગ તરીકે જનજાતીય કાર્ય મંત્રાલય દ્વારા અને રાષ્ટ્રીય સ્તરે એક મહત્વપૂર્ણ એજન્સીના રૂપમાં NABARDના માધ્યમથી લાગુ કરવામાં આવશે.
 - સ્થાનિક સ્તરે આ કેન્દ્રોનું મેનેજમેન્ટ, એક મેનેજિંગ કમિટી (સ્વયં સહાયતા સમૂહ-SHG) દ્વારા કરવામાં આવશે, આ સમિતિમાં વન ધન સ્વયં સહાયતા સમૂહના પ્રતિનિધિઓ શામેલ હશે. ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) ફક્ત 1 અને 2	(B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3	(D) 1, 2 અને 3

4. માય રેશન મોબાઇલ એપ્લિકેશનના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ એપ્લિકેશનને CERT-Inના સહયોગથી વિકસાવવામાં આવી છે.

2. આ મોબાઇલ એપ્લિકેશનને 14 ભાષાઓમાં શરૂ કરવામાં આવશે. હાલમાં તે અંગ્રેજી અને હિન્દીમાં ઉપલબ્ધ છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

5. 'આત્મનિર્ભર રોકાણકાર મિત્ર પોર્ટલ' સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય તેને વિકસાવી રહ્યું છે.

2. સ્થાનિક રોકાણને વેગ આપવા માટેના પ્રયાસોને મજબૂત કરવા માટે પોર્ટલ વિકસાવવામાં આવી રહ્યું છે.

3. તેમાં પ્રશ્નો હલ કરવા માટે AI આધારિત ચેટબોટ્સ આપવામાં આવી છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

6. મધ્યાહ્ન ભોજન યોજનાના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. મધ્યાહ્ન ભોજન યોજના (શિક્ષણ મંત્રાલય હેઠળ) એક કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના છે, જે 1992માં શરૂ કરવામાં આવી હતી.

2. આ કાર્યક્રમ હેઠળ વિદ્યાલયમાં પ્રવેશ ધોરણ 1 થી 8 માં અભ્યાસ કરતા છથી ચૌદ વર્ષના દરેક બાળકને રાંધેલો ખોરાક પૂરો પાડવામાં આવે છે.

3. પ્રાથમિક (I-V ધોરણો) માટે 450 કેલરી અને 12 ગ્રામ પ્રોટીન અને અપર પ્રાથમિક (VI-VIII ધોરણો) માટે 700 કેલરી અને 20 ગ્રામ પ્રોટીનના પોષક ધોરણો સાથે રાંધેલો ખોરાક.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

7. પ્રોજેક્ટ ઈન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ અને મેનેજમેન્ટ પોર્ટલના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. વિજ્ઞાન અને એન્જિનિયરિંગ રિસર્ચ બોર્ડ (SERB) દ્વારા તે સ્થાપવામાં આવ્યું છે.

2. તેનું સંપૂર્ણ નામ 'વિજ્ઞાન અને એન્જિનિયરિંગ રિસર્ચ બોર્ડ - 'પ્રોજેક્ટ ઈન્ફોર્મેશન સિસ્ટમ્સ અને મેનેજમેન્ટ' (સર્બ-પ્રિઝમ) છે.

3. આ સંશોધન અને વિકાસ ધિરાણ દ્વારા લોકશાહીકરણમાં સહાય કરશે.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

8. ટેકનોલોજી અને ઇનોવેશન રિપોર્ટ, 2021 તાજેતરમાં કોને રજૂ કર્યો છે?

- (A) વિશ્વ બેન્ક (B) UNESCO
(C) UNDP (D) UNCTAD

9. તાજેતરમાં કોના દ્વારા ભારતના ડિજિટલ કુશળ વર્કફોર્સ પર એક અહેવાલ બનાવવામાં આવ્યો હતો?

- (A) વિશ્વ બેન્ક
(B) ILO
(C) નીતિ આયોગ
(D) એમેઝોન વેબ સર્વિસીસ (AWS)

10. મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે કઈ યોજનાઓ ત્રણ વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરી છે?

1. મિશન શક્તિ
2. મિશન પોષણ 2.0
3. મિશન વાત્સલ્ય

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

પૈય ટાઇગર રિઝર્વ

- તાજેતરમાં આદમખોર વાઘણ ‘અવની’ ના એક માદા બચ્ચાં (કબ)ને મહારાષ્ટ્રના ‘પૈય ટાઇગર રિઝર્વ’ (PTR) ના જંગલોમાં છોડવામાં આવ્યું છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

■ પરિચય:

- મહારાષ્ટ્ર અને મધ્યપ્રદેશમાં સ્થિત આ ટાઇગર રિઝર્વનું નામકરણ પ્રાચીન પૈય નદીના નામ કરવામાં આવ્યું છે.
- પૈય નદી, ‘પૈય ટાઇગર રિઝર્વ’ ના વચ્ચેથી પસાર થાય છે.
- આ નદી ઉત્તરથી દક્ષિણ તરફ વહે છે અને સમગ્ર રિઝર્વને પૂર્વ અને પશ્ચિમ ભાગોમાં વિભાજિત કરે છે.
- આ રિઝર્વ મધ્યપ્રદેશના સિવની અને છીંદવાડા જિલ્લાના સાતપુડા પર્વતોની દક્ષિણ છેડે આવેલું છે અને મહારાષ્ટ્રના નાગપુર જિલ્લા સુધી વિસ્તરિત છે.
- વર્ષ 1975 માં તેને મહારાષ્ટ્ર સરકાર દ્વારા એક રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન ઘોષિત કરવામાં આવ્યું હતું અને વર્ષ 1998-1999માં તેને ટાઇગર રિઝર્વ તરીકે માન્યતા પ્રદાન કરવામાં આવી હતી.
- નોંધનીય છે કે, પૈય ટાઇગર રિઝર્વ (PTR) ના મધ્યપ્રદેશ સ્થિત ભાગને વર્ષ 1992-1993માં ટાઇગર રિઝર્વનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો. તે કેન્દ્રીય ઉચ્ચ ભૂમિ / સેન્ટ્રલ હાઇલેન્ડ્સના સાતપુડા-મૈકલ પર્વતમાળાના પ્રમુખ સંરક્ષિત ક્ષેત્રમાંથી એક છે.
- તે ભારતના મહત્વપૂર્ણ પક્ષી ક્ષેત્રો(IBA) તરીકે સૂચિત સ્થળો / સાઇટ્સમાંથી એક છે.
- IBA બર્સલાઈફ ઇન્ટરનેશનલનો એક કાર્યક્રમ છે, જેનો હેતુ વિશ્વભરના પક્ષીઓ અને સંબંધિત વિવિધતાના સંરક્ષણ હેતુ મહત્વપૂર્ણ પક્ષી ક્ષેત્રોના વૈશ્વિક નેટવર્કની ઓળખ, દેખરેખ અને સુરક્ષા કરવાનો છે.

■ વનસ્પતિ:

- સમગ્ર રિઝર્વમાં ગ્રીન આવરણ વિસ્તૃત છે.
- અહીં વિશાળ પાંદડાવાળા શુષ્ક જંગલો અને ઉષ્ણકટિબંધીય મિશ્ર પાનખર જંગલો જોવા મળે છે.
- અહીં ઔષધીય તથા રોગનિવારક ગુણધર્મોયુક્ત કેટલીક વિશિષ્ટ જાતના છોડ અને વનસ્પતિ હાજર છે.
- રિઝર્વની આજુબાજુના જળસંચયમાં વાંસ પણ જોવા મળે છે.

પ્રાણી જગત

■ સસ્તન પ્રાણી:

- અહીં જોવા મળતા સસ્તન પ્રાણીઓમાં સ્લોથ બિયર / સુસ્ત રીંછ, શિયાળ, નીલગાય, જંગલી કૂતરો વગેરે શામેલ છે.

■ પક્ષી:

- મોર, મેગપાઈ રોબિન, પિનટેલ, ડ્રોન્ગો, મેના વગેરે અહીં જોવા મળતી મુખ્ય પ્રજાતિઓ છે.

અસોલા ભટ્ટી વન્યજીવ અભયારણ્યમાં જડ / નિષ્ક્રિય કચરાનો નિકાલ

- સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સ્થાપિત રિજ મેનેજમેન્ટ બોર્ડે અસોલા ભટ્ટી વન્યજીવ અભયારણ્ય (દિલ્હી) ની ખાણોમાં નિષ્ક્રિય (બિન-પ્રતિક્રિયાશીલ) કચરોનો નિકાલ/ ડમ્પિંગ કરવાની દરખાસ્તની સમીક્ષા કરવા માટે એક નિષ્ણાત સમિતિની રચના કરવાનો નિર્ણય લીધો છે.

Back to Basics : જડ / નિષ્ક્રિય કચરો

- નિષ્ક્રિય કચરો એ કચરો છે જે ન તો જૈવિક રીતે પ્રતિક્રિયાશીલ છે કે ન તો રાસાયણિક રૂપથી. આ પ્રકારનો કચરો કાં તો વિઘટન પામતો નથી અથવા ખૂબ ધીરે-ધીરે વિઘટિત થાય છે.
- બિન-પ્રતિક્રિયાશીલ / નિષ્ક્રિય કચરામાં બાંધકામ અને ડિમોલિશન સામગ્રી જેવી કે ધાતુ, લાકડુ, ઈંટ, ચણતર સંબંધિત કચરો અને સિમેન્ટ કોંક્રિટ, ડામર કોંક્રિટ, ઝાડની ડાળીઓ, કોલસાથી ચાલનાર બોઈલરની રાખ અને વાયુ પ્રદૂષણ નિયંત્રણ ઉપકરણોથી ઉત્પન્ન કોલસાની ધૂળ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે. (જોકે તે માત્ર આ તત્વો સુધી મર્યાદિત નથી)
- આ કચરો સામાન્ય રીતે પર્યાવરણ, પ્રાણીઓ અથવા અન્ય લોકોના સ્વાસ્થ્ય માટે કોઈ ખતરો ઉત્પન્ન નથી કરતાં અને ન તો એ જળાશયની ગુણવત્તાને જોખમમાં મૂકશે.
- જ્યારે આ પ્રકારના કચરાની માત્રા ખૂબ વધારે હોય છે, ત્યારે તે એક મુદ્દો બની શકે છે કારણ કે તે ઘણી બધી જગ્યાને કવર કરવાનું શરૂ કરે છે.

અસોલા ભટ્ટી વન્યપ્રાણી અભયારણ્ય

- અસોલા-ભટ્ટી વન્યપ્રાણી અભયારણ્ય 32.71 ચોરસ કિલોમીટરના વિસ્તારમાં ફેલાયેલ છે અને તે દિલ્હી-હરિયાણા સરહદ પર અરવલ્લી પર્વતમાળાની દક્ષિણ દિલ્હી રીજ (કટક / પર્વતમાળા) પર સ્થિત છે.
- ગુરૂગ્રામ અને ફરીદાબાદમાં અસોલા ભટ્ટી વન્યજીવ અભયારણ્યની આજુ-બાજુ 1 કિ.મી. નો વિસ્તાર એ ઇકો સેન્સિટિવ વિસ્તાર છે.
- આ ક્ષેત્રમાં વ્યાપારી ખાણકામ, ઉદ્યોગોની સ્થાપના અને મોટા પાવર પ્રોજેક્ટ્સની સ્થાપના જેવી પ્રવૃત્તિઓ પ્રતિબંધિત છે.
- અસોલા વન્યજીવ અભયારણ્યમાં પ્રાણી અને વનસ્પતિ-જાત વિવિધતાથી ભરેલ છે.
- અહીં વિવિધ પ્રકારના વૃક્ષો, છોડ, ઔષધિઓ અને ઘાસની જાતો જોવા મળે છે.
- સાથે જ આ મોટી સંખ્યામાં સસ્તન પ્રાણીઓ, સરીસૃપ, ઉભયજીવીઓ, પતંગિયાઓ અને પતંગો અને અન્ય જીવોનું નિવાસ સ્થાન છે.

- > આ અભયારણ્યમાં રહેતા પક્ષીઓ સ્થાનિક રહેવાસી અને પ્રવાસી પક્ષીઓની 200 જેટલી પ્રજાતિઓ શામેલ છે.
- > અભયારણ્યની અંદર સ્થિત વન્યજીવ વસવાટ દિલ્હી, ફરીદાબાદ અને ગુરૂગ્રામ માટેના પાણીના રિચાર્જ ક્ષેત્ર તરીકે કાર્ય કરે છે.

રીજ મેનેજમેન્ટ બોર્ડ (Ridge Management Board)

- પૃષ્ઠભૂમિ:
 - > સુપ્રીમ કોર્ટે એમ.સી. મહેતા કેસમાં (1987) દિલ્હી સરકારને તેના આદેશના માધ્યમથી દિલ્હી રિજના સંરક્ષણ માટે એક રિજ મેનેજમેન્ટ બોર્ડ બનાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.
 - > દિલ્હી રિજ આશરે 35 કિલોમીટર લાંબી છે અને તે અરવલ્લી પર્વતમાળાનો ઉત્તરીય વિસ્તાર છે.
 - > દિલ્હી રિજ રાજધાનીના ગ્રીન લંગસ અથવા લીલા ફેંફસાંના રૂપમાં કામ કરે છે અને તેને સંરક્ષિત કરવાની કોશિશમાં ઘણા વર્ષોથી સરકારના વિવિધ આદેશોના માધ્યમથી આ ક્ષેત્રમાં તમામ બાંધકામ પ્રવૃત્તિઓ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે.
- સ્થાપનાની તારીખ:
 - > 6 ઓક્ટોબર 1995.
- સભ્ય:
 - > દિલ્હીના મુખ્ય સચિવ આ બોર્ડના અધ્યક્ષ હોય છે અને દિલ્હી સરકારના વન વિભાગના અધ્યક્ષ તેના સભ્ય સચિવ હોય છે.
 - > આ બોર્ડમાં બિન-સરકારી સંસ્થાઓ (એનજીઓ) ના સભ્યો પણ હોય છે.

પૃથ્વીનું છુપાયેલ સ્તર

- > તાજેતરમાં વૈજ્ઞાનિકોએ પૃથ્વીના મુખ્ય ભાગની અંદર છુપાયેલા બંધારણના સંકેતો શોધી કાઢ્યાં છે. આ સંકેતોમાં પૃથ્વીના કેન્દ્ર વિશેની અસ્તિત્વમાં રહેલા લાંબા સમયથી માન્યતાને બદલવાની સંભાવના ધરાવે છે. આ સ્તરને 'પાંચમો સ્તર' કહેવામાં આવે છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > લાંબા સમયથી ચાલતી માન્યતા અનુસાર, પૃથ્વીના ચાર સ્તરો છે; પોપડો, આવરણ, બાહ્ય કોર અને આંતરિક કોર. વૈજ્ઞાનિકોએ આંતરિક કોરની અંદર લોખંડની રચનામાં કેટલાક ફેરફારો નોંધ્યા હોવાના અહેવાલ છે. આ ફેરફારો સૂચવે છે કે નવી 'બાઉન્ડ્રી લાઈન' પૃથ્વીના કેન્દ્રથી લગભગ 650 કિલોમીટર સુધી લંબાઈ રહી છે.

પાંચમું સ્તર

- > ડેઈલી મેઈલના અહેવાલમાં સંશોધનકારો એક દાયકાથી વધુ સમયથી પાંચમા સ્તરનો સંકેત આપી રહ્યા છે. જો કે, તે શોધવું તદ્દન મુશ્કેલ છે. પૃથ્વીની અંદર મુસાફરી કરતા સિસ્મિક મોજાઓના ટ્રાવેલ ટાઈમ ડેટાનો અભ્યાસ કર્યા પછી

સંશોધનકારો પાંચમા સ્તર વિશે શંકાસ્પદ છે. આ ડેટાને આંતરરાષ્ટ્રીય સિસ્મોલોજિકલ સેન્ટર દ્વારા કેપ્ચર કરવામાં આવ્યો છે. આ ડેટાને પગલે, વૈજ્ઞાનિકો અને સંશોધનકારોએ પૃથ્વીના આંતરિક ભાગની રચનામાં ફેરફાર માટેના પુરાવા શોધવા માટે તેમના નવા અલ્ગોરિધમનો ઉપયોગ કર્યો.

અભ્યાસનું મહત્વ

- > આ સંશોધન અધ્યયનનું તાત્પર્ય એ પણ છે કે પૃથ્વીના ઉત્ક્રાંતિના પ્રારંભિક તબક્કામાં, જે આશરે 4.5. અબજ વર્ષો પહેલા હતાં, પૃથ્વી ઘણી બધી અજાણી ઘટનાઓમાંથી પસાર થઈ હશે. ભૂસ્તરશાસ્ત્રીઓએ નિર્ધારિત કર્યું છે કે પૃથ્વીનો આંતરિક ભાગ 5,000° સે. કરતા વધુ તાપમાન સુધી પહોંચે છે.

ભારતનો સૌથી મોટો તરતો સોલર પાવર પ્લાન્ટ

- > નેશનલ થર્મલ પાવર કોર્પોરેશન લિમિટેડ એનટીપીસી (National Thermal Power Corporation Limited - NTPC) તેલંગાણાના પેડાપલ્લી જિલ્લાના રામગુંડમમાં ભારતનો સૌથી મોટો (ઉત્પાદન ક્ષમતાની દ્રષ્ટિએ) તરતો સોલર પાવર પ્લાન્ટ (Solar Power Plant) વિકસાવી રહી છે.
- > આ પ્રોજેક્ટ વર્ષ 2022 સુધીમાં 175 ગીગાવોટ નવીનીકરણીય ઊર્જા (Renewable Energy) ક્ષમતાના લક્ષ્યાંકને હાંસલ કરવાની ભારતની પ્રતિબદ્ધતાને અનુરૂપ છે, જેમાં 100 ગીગાવોટ (GW) સૌર ઊર્જા ઉત્પાદન ક્ષમતાનો સમાવેશ થાય છે.

Back to Basics : તરતો સોલર પાવર પ્લાન્ટ

- > તે જળ સંસ્થાઓની સપાટી પર ફોટોવોલ્ટિક પેનલની (Photovoltaic Panels) તૈનાતીનો ઉલ્લેખ કરે છે, જે ભારતમાં ઉપયોગમાં લેવાતા જમીન આધારિત સૌર ઊર્જા ઉત્પાદન વિસ્તારોનો વ્યવહારૂ વિકલ્પ છે.
- > દક્ષિણ ભારતમાં મોટી સંખ્યામાં જળાશયો છે જે તરતા સૌર પદ્ધતિ દ્વારા નવીનીકરણીય ઊર્જા ઉત્પન્ન કરવા માટે ખૂબ અનુકૂળ છે.

ભાવિ પ્રોજેક્ટ્સ

- > દક્ષિણ ભારતના રામગુંડમ ખાતે નો 447 MW મેગાવોટનો થર્મલ પ્લાન્ટ NTPC દ્વારા વિકસાવવામાં આવી રહ્યો છે તે નવીનીકરણીય (સોલર) પાવર પ્લાન્ટમાંનો એક હશે, જે માર્ચ 2023 સુધીમાં શરૂ કરવાની તેની સંપૂર્ણ ક્ષમતા સાથે વિકસાવવામાં આવશે.
- > આગામી ત્રણ મહિનામાં કાર્યરત રિન્યુએબલ પાવર પ્લાન્ટમાં વિશાખાપટ્ટનમ નજીક સ્થિત 25 મેગાવોટ ક્ષમતાનો સિંહદ્રી થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ (Simhadri Thermal

Power Plant) અને કેરળના કાયમકુલમ ખાતે 92 MW મેગાવોટની ક્ષમતાનો તરતો સોલર પ્લાન્ટ સામેલ છે.

લાભ

■ જમીન સંપાદન મુદ્દો:

- નવીનીકરણીય પાવર પ્લાન્ટ માલિકો સામે નામોટા પડકારો જમીન સંપાદન, ગ્રીડ કનેક્ટિવિટી, પ્લાન્ટની જાળવણી અને ઓફ-લેવા (Off-Take) છે.
- તરતા સૌર પાવર ઉચ્ચ વસ્તી ગીચતા અને ઉપલબ્ધ જમીનના ઉપયોગ વચ્ચે ઉત્પન્ન થતી સ્પર્ધાને સંતુલિત કરે છે. જમીનનો ઉપયોગ ખેતી અથવા બાંધકામ કાર્ય જેવા અન્ય હેતુઓ માટે કરી શકાય છે.

■ કૂલિંગ ઇફેક્ટ્સ:

- જળ સ્ત્રોત કૂલિંગ ઇફેક્ટ (Cooling Effect) પેદા કરે છે, જે સોલર ફોટોવોલ્ટિક પેનલની કાર્ય ક્ષમતામાં 5-10 % વધારો કરે છે.
- સમય જતાં, આ મહત્વપૂર્ણ ખર્ચ બચતમાં ફેરવાઈ રહ્યો છે.

■ અન્ય લાભો:

- ગ્રીડ ઇન્ટરકનેક્શનની કિંમતમાં ઘટાડો, પાણીના બાષ્પીભવનમાં ઘટાડો, પાણીની ગુણવત્તામાં સુધારો અને અલ્ગલ બ્લૂમિંગમાં (Algal Blooming) ઘટાડો.

પડકારો

■ વધુ ખર્ચ:

- તરતા સોલર પાવર પ્લાન્ટની એન્જિનિયરિંગ અને બાંધકામ કિંમત સામાન્ય રીતે જમીન પર સ્થાપિત સોલર પ્લાન્ટ કરતા વધારે છે.

■ સલામતી સંબંધિત મુદ્દાઓ:

- તરતા સોલર પાવર પ્લાન્ટમાં પાણી અને વીજળી બંનેનો સમાવેશ થાય છે, તેથી કેબલ મેનેજમેન્ટ અને ઇન્સ્યુલેશન પરીક્ષણ માટે વધુ ધ્યાન આપવાની જરૂર પડે છે, ખાસ કરીને જ્યારે કેબલ પાણીના સંપર્કમાં આવે છે.

■ ગુકસાન અને કાટ :

- તરતા સૌર ઉર્જા પ્લાન્ટના ઘણા ભાગોમાં ઘર્ષણ અને યાંત્રિક ઘસારો ચાલુ રહે છે.
- છોડના નિર્માણમાં યોગ્ય ટેકનોલોજીના અભાવે તેઓ નિષ્ફળ સાબિત થઈ શકે છે.
- દરિયાકાંઠાના વાતાવરણ અથવા વિસ્તારોમાં સ્થાપિત હોવાને કારણે ભેજને કારણે પતન અને કાટનું જોખમ રહે છે.

■ વોટર-બેડ ટોપોગ્રાફીની સમજ:

- વોટર-બેડ ટોપોગ્રાફી (Water-bed Topography) સમજાવાની જરૂર છે અને તેની યોગ્યતા વિકસાવવાની અને તરતા સોલર પ્રોજેક્ટ્સ સ્થાપવાની જરૂર છે.

સૌર ઉર્જાની અન્ય પહેલ

- રાષ્ટ્રીય સૌર મિશન: સૌર ઉર્જાએ જળવાયુ પરિવર્તન પર ભારતની રાષ્ટ્રીય કાર્ય યોજના (National Action Plan

on Climate Change)માં સામેલ રાષ્ટ્રીય સૌર મિશન સાથે પોતાનું કેન્દ્રીય સ્થાન બનાવ્યું છે.

■ INDCs લક્ષ્ય:

- તેનો ઉદ્દેશ વર્ષ 2022 સુધીમાં 100 GW ગ્રીડ કનેક્ટેડ સોલર પાવર પ્લાન્ટ સ્થાપવાનો છે.
- આ બિન-અશ્વિભૂત બળતણ આધારિત ઉર્જા સંસાધનોમાં થી લગભગ 40 ટકા સંચિત વિદ્યુત શક્તિની સ્થાપિત ક્ષમતા હાંસલ કરવાના રાષ્ટ્રીય સ્તરે નિર્ધારિત યોગદાન (Intended Nationally Determined Contributions- INDCs)ના લક્ષ્યને અનુરૂપ છે અને 2030 સુધીમાં તેના જીડીપીની ઉત્સર્જન તીવ્રતા 33 % ઘટાડીને 35 % 2005ના સ્તરે કરવામાં આવી છે.

■ ISAનો પ્રદોષણ :

- વર્ષ 2015માં ફ્રાન્સના પેરિસમાં સંયુક્ત રાષ્ટ્રજળ પરિવર્તન પરિષદ (COP-21)ના 21માં સત્રમાં ભારતના પ્રધાનમંત્રી અને ફ્રાન્સના રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર ગઠબંધન (International Solar Alliance- ISA)ની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.

■ સરકારી યોજનાઓ:

- તેમાં સોલર પાર્ક યોજના, કેનાલ બેંક અને કેનાલ ટોપ પ્લાન, બુંડલિંગ યોજના, ગ્રીડ કનેક્ટેડ સોલર રૂફટોપ યોજના વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
- ‘વન સન વન વર્લ્ડ વન ગ્રીડ પ્રોજેક્ટ: ભારત પાસે મહત્વાકાંક્ષી કોસ બોર્ડર પાવર ગ્રીડ ‘વન સન વન વર્લ્ડ વન ગ્રીડ’ છે, જે વીજળીની માંગને પહોંચી વળવા માટે આ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થતી સૌર ઉર્જાને ખસેડવાનો પ્રયાસ કરે છે.

નેશનલ થર્મલ પાવર કોર્પોરેશન લિમિટેડ (NTPC)

- NTPC લિમિટેડ એ ઉર્જા મંત્રાલય હેઠળકેન્દ્રીય જાહેર ક્ષેત્રનું ઉપક્રમ (Public Sector Undertaking-PSU) છે.
- તે ભારતનું સૌથી મોટું ઉર્જા કાપણી જૂથ છે. તેની સ્થાપના વર્ષ 1975 માં ઉર્જા વિકાસને વેગ આપવાનાં ઉદ્દેશસાથે કરવામાં આવી હતી.
- તેનું કાર્ય નવીનતા અને તીવ્રતા સાથે આર્થિક, કાર્યક્ષમ અને પર્યાવરણને અનુકૂળ રીતે વિશ્વસનીય ઉર્જા ઉત્પન્ન કરવાનું છે.
- મે 2010માં તેને મહારત્ન કંપનીનો દરજ્જો મળ્યો હતો.
- તે નવી દિલ્હીમાં આવેલું છે.

ઇન્ડોનેશિયાનો માઉન્ટ સીનાબુંગ

- તાજેતરમાં ઇન્ડોનેશિયાના સુમાત્રા ટાપુ પર સ્થિત એક સક્રિય જવાળામુખી સીનાબુંગ પર્વત પર ફાટી નીકળ્યો છે.
- અગાઉ મેરાપી અને સેમેરૂમાં પણ ઇન્ડોનેશિયાના અન્ય જવાળામુખી ફાટી નીકળ્યાં હતા.

Back to Basics : માઉન્ટ સીનાબુંગ

- > માઉન્ટ સીનાબુંગ (2,600 મી) ઉત્તર સુમાત્રાના કારો રિજેન્સીમાં સ્થિત છે.
- > સીનાબુંગ એ ઈન્ડોનેશિયામાં સ્થિત 120 થી વધુ સક્રિય જવાળામુખીમાંનું એક છે, જે 'પેસિફિક રીંગ ઓફ ફાયર' પરના તેમના સ્થાને કારણે સિસ્મિક ઉથલપાથલનું જોખમ ધરાવે છે.
- > 2010 ના વિસ્ફોટ પહેલાં 400 વર્ષ સુધી જવાળામુખી નિષ્ક્રિય હતો.
- > તેનો વર્ષ 2014, 2016 અને 2020 માં ફરીથી વિસ્ફોટ થયો હતો.

રીંગ ઓફ ફાયર

- > રિંગ ઓફ ફાયર, જેને સર્કમ-પેસિફિક બેલ્ટ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે, તે તેના સક્રિય જવાળામુખી અને ભૂકંપના સતત સંભવિત સુવિધાઓ માટે જાણીતું છે.
- > તે પેસિફિક, કોકોસ, ઈન્ડો-ઓસ્ટ્રેલિયન, નાઝકા, ઉત્તર અમેરિકન અને ફિલિપિન પ્લેટો સહિતના કેટલાક ટેક્ટોનિક પ્લેટોની સીમાઓથી સંબંધિત છે.
- > ટેક્ટોનિક પ્લેટોના પરિભ્રમણને કારણે રિંગ ઓફ ફાયર ક્ષેત્રમાં જવાળામુખી અને ભૂકંપના વિપુલ પ્રમાણનો વિસ્તાર જોવા મળે છે.
- > પૃથ્વીના 75% જવાળામુખી એટલે કે 450 થી વધુ જવાળામુખી 'રીંગ ઓફ ફાયર' પર સ્થિત છે. પૃથ્વીના 90% ભૂકંપ આ વિસ્તારમાં આવે છે.

પ્રશ્નોત્તરી

1. તાજેતરમાં ક્યાં દેશના સીનાબુંગ પર્વત પર જવાળામુખી ફાટી નીકળ્યો છે?
- (A) જાપાન (B) ચીલી
(C) અમેરિકા (D) ઈન્ડોનેશિયા

2. પૅચ ટાઈગર રિઝર્વના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. મહારાષ્ટ્ર અને મધ્યપ્રદેશમાં સ્થિત આ ટાઈગર રિઝર્વનું નામકરણ પ્રાચીન પૅચ નદીના નામ કરવામાં આવ્યું છે.
 2. વર્ષ 1975 માં તેને મહારાષ્ટ્ર સરકાર દ્વારા એક રાષ્ટ્રીય ઉદ્યાન ઘોષિત કરવામાં આવ્યું હતું અને વર્ષ 1998-1999માં તેને ટાઈગર રિઝર્વ તરીકે માન્યતા પ્રદાન કરવામાં આવી હતી.
 3. પૅચ ટાઈગર રિઝર્વ (PTR) ના મધ્યપ્રદેશ સ્થિત ભાગને વર્ષ 1992-1993માં ટાઈગર રિઝર્વનો દરજ્જો આપવામાં આવ્યો હતો.
- ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

3. અસોલા ભટ્ટી વન્યપ્રાણી અભયારણ્યના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તે દિલ્હી-હરિયાણા સરહદ પર અરવલ્લી પર્વતમાળાની દક્ષિણ દિલ્હી રીજ (કટક / પર્વતમાળા) પર સ્થિત છે.
 2. ગુરૂગ્રામ અને ફરીદાબાદમાં અસોલા ભટ્ટી વન્યજીવ અભયારણ્યની આજુ-બાજુ 1 કિ.મી. નો વિસ્તાર એ ઇકો સેન્સિટિવ વિસ્તાર છે.
 3. અસોલા-ભટ્ટી વન્યપ્રાણી અભયારણ્ય 32.71 ચોરસ કિલોમીટરના વિસ્તારમાં ફેલાયેલ છે
- ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

4. દિલ્હી રીજ મેનેજમેન્ટ બોર્ડ (Ridge Management Board)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. સુપ્રીમ કોર્ટે એમ.સી. મહેતા કેસમાં (1987) દિલ્હી સરકારને તેના આદેશના માધ્યમથી દિલ્હી રિજના સંરક્ષણ માટે એક રિજ મેનેજમેન્ટ બોર્ડ બનાવવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો.
 2. તેની સ્થાપના 6 ઓક્ટોબર 1985ના રોજ થઈ હતી.
 3. દિલ્હી રિજ આશરે 35 કિલોમીટર લાંબી છે અને તે અરવલ્લી પર્વતમાળાનો ઉત્તરીય વિસ્તાર છે.
- ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

5. તાજેતરમાં વૈજ્ઞાનિકોએ પૃથ્વીના મુખ્ય ભાગની અંદર કેટલામું સ્તર શોધી કાઢ્યું છે?
- (A) ચોથું સ્તર (B) પાંચમું સ્તર
(C) છઠ્ઠું સ્તર (D) સાતમું સ્તર

6. ભારતના સૌથી મોટા તરતા સોલર પાવર પ્લાન્ટના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. નેશનલ થર્મલ પાવર કોર્પોરેશન લિમિટેડ તેને વિકસાવી રહી છે.
 2. તેલંગાણાના પેડાપલ્લી જિલ્લાના રામગુંડમમાં તે વિકસી રહ્યો છે.
 3. આ પ્રોજેક્ટ વર્ષ 2022 સુધીમાં 250 ગીગાવોટ નવીનીકરણીય ઊર્જા (Renewable Energy) ક્ષમતાના લક્ષ્યાંકને હાંસલ કરવાની ભારતની પ્રતિબદ્ધતાને અનુરૂપ છે.
- ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી ક્યાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

ભારતીય આઝાદીના 75 મા વર્ષ નિમિત્તે દાંડી માર્ચ

- તાજેતરમાં વડાપ્રધાન દ્વારા સ્વતંત્રતા સંગ્રામના 75 માં વર્ષની ઉજવણીની શરૂઆત કરીને દાંડી માર્ચ (12 માર્ચ) એ રવાના કરવામાં આવી. આ પ્રસંગે 'આઝાદી કા અમૃત મહોત્સવ' (Azadi Ka Amrit Mahotsav) ની પણ શરૂઆત કરવામાં આવી છે.

Back to Basics : વર્ષ 2021ની દાંડીયાત્રા વિશે

- આ પદયાત્રા અમદાવાદના સાબરમતી આશ્રમથી દાંડીના નવસારી સુધી 81 મુસાફરો સાથે શરૂ કરવામાં આવી છે, 386 કિલોમીટરની આ સફર એપ્રિલ 2021 ના 25 દિવસ પછી 5 એપ્રિલ, 2021 એ પૂર્ણ થશે.
- વર્ષ 1930 ના દાંડી માર્ચમાં ભાગ લેનારા લોકોના વંશજોનું સન્માન કરવામાં આવશે.
- યાત્રામાં સામેલ લોકો મહાત્મા ગાંધીની દાંડીયાત્રામાં સામેલ થયેલા 78 અનુયાયીઓની યાદમાં બે વધારાના માર્ગો સાથે એ જ માર્ગ (અમદાવાદથી દાંડી) પર થઈને જશે જે માર્ગ પર વર્ષ 1930ની દાંડીયાત્રા કાઢવામાં આવી હતી.
- ગાંધીજી સાથે સંકળાયેલા છ સ્થળોએ મોટા કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવશે. જેમાં ગાંધીજીના જન્મસ્થળ પોરબંદરની સાથે રાજકોટ, વડોદરા, બારડોલી (સુરત), માંડવી (કચ્છ) અને દાંડી (નવસારી) નો સમાવેશ થાય છે.
- મુસાફરો દ્વારા વચ્ચે-સમયે 21 સ્થળોએ સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો આયોજિત કરવાની પણ યોજના છે.

વર્ષ 1930ની દાંડીયાત્રા વિશે

- દાંડી કૂચ, જેને નમક માર્ચ (Salt March) અને દાંડી સત્યાગ્રહ (Dandi Satyagraha)ના નામથી પણ ઓળખવામાં આવે છે, મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધીના નેતૃત્વ હેઠળની એક અહિંસક સવિનય અવજ્ઞા આંદોલન હતું.
- તેને 12 માર્ચ, 1930 થી 6 એપ્રિલ, 1930 સુધી બ્રિટીશ મીઠાના એકાધિકાર સામે કર પ્રતિરોધ અને અહિંસક વિરોધના પ્રત્યક્ષ કાર્યવાહી અભિયાન તરીકે ચલાવવામાં આવ્યું હતું.
- ગાંધીજીએ 12 માર્ચે સાબરમતીથી અરબી સમુદ્ર સુધી દાંડીના દરિયાકાંઠા સુધી 78 અનુયાયીઓ સાથે 241 માઈલની મુસાફરી કરી હતી, આ યાત્રાનો ઉદ્દેશ્ય મુલાકાત ગાંધીજી અને તેમના સમર્થકો દ્વારા સમુદ્રના પાણીમાંથી મીઠું બનાવીને બ્રિટીશ નીતિનો ભંગ કરવાનો હતો.
- દાંડીની બાજુમાં, ભારતીય રાષ્ટ્રવાદીઓ દ્વારા બોમ્બે અને કરાંચી જેવા દરિયાકાંઠાના શહેરોમાં મીઠું બનાવવા માટે એક ટોળકીનું નેતૃત્વ કરવામાં આવ્યું.

- સવિનય કાનૂન ભંગ આંદોલન દેશભરમાં ફેલાઈ ગયું, ટૂંક સમયમાં લાખો ભારતીયો તેમાં જોડાયા. બ્રિટીશ અધિકારીઓએ 60,000 થી વધુ લોકોની ધરપકડ કરી. 5 મેના રોજ ગાંધીજીની ધરપકડ થયા પછી પણ આ સત્યાગ્રહ ચાલુ રહ્યો.
- કવયિત્રી સરોજિની નાયડુ દ્વારા 21 મેના રોજ બોમ્બેથી લગભગ 150 માઈલ ઉત્તરમાં ધરસાણા નામના સ્થળે 2500 લોકોનું નેતૃત્વ કરવામાં આવ્યું હતું. અમેરિકન પત્રકાર વેબ મિલર દ્વારા નોંધાયેલી આ ઘટનાએ ભારતમાં બ્રિટીશ નીતિ સામે આંતરરાષ્ટ્રીય આકોશ ફેલાયો હતો.
- ગાંધીજીને જાન્યુઆરી 1931 માં જેલમાંથી મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, ત્યારબાદ તેઓ ભારતના વાઈસરોય, લોર્ડ ઈરવિનની મુલાકાત કરી. આ મુલાકાતમાં લંડનમાં ભારતના ભવિષ્યમાં થવાવાળી ગોળમેજી પરિષદ (Round Table Conferences) માં શામેલ થવા તથા સત્યાગ્રહ સમાપ્ત કરવા માટે સમંતિ આપવામાં આવી.
- ગાંધીજીએ ઓગસ્ટ 1931 માં ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસના એકમાત્ર પ્રતિનિધિ તરીકે આ પરિષદમાં હાજરી આપી હતી. આ બેઠક નિરાશાજનક રહી, પરંતુ બ્રિટિશ નેતાઓએ ગાંધીજીને એક એવી શક્તિ તરીકે સ્વીકાર્યા કે જેને ન તો તેઓ દબાવી શકતા હતા અને ન કે તેઓ નકારી શકતા.

દાંડી માર્ચ (પૃષ્ઠભૂમિ)

- વર્ષ 1929 લાહોર કોંગ્રેસ કાર્યકારી સમિતિ (Congress Working Committee)ને વેરાની ચૂકવણી નહીં કરવા તેમજ નાગરિક આજ્ઞાભંગ કાર્યક્રમ શરૂ કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવી.
- 26 જાન્યુઆરી, 1930 ના રોજ, "સ્વતંત્રતા દિવસ" ની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી, જે અંતર્ગત વિવિધ સ્થળોએ રાષ્ટ્રધ્વજ લહેરાવીને દેશભક્તિના ગીતો ગાવામાં આવ્યાં.
- સાબરમતી આશ્રમમાં ફેબ્રુઆરી 1930 માં કોંગ્રેસ કાર્યકારી સમિતિની બેઠકમાં ગાંધીજીને તેમના અનુસાર સમય અને સ્થળ પસંદ કરીને સવિનય કાનૂન ભંગ ચળવળ શરૂ કરવા માટે અધિકૃત કરવામાં આવ્યા.
- ગાંધીજીએ ભારતના વાઈસરોય (વર્ષ 1926-31) લોર્ડ ઈરવિનને અલ્ટીમેટમ આપ્યું હતું કે જો તેમની ન્યુનતમ માંગોને અવગણવામાં આવશે તો તેમની પાસે સવિનય કાનૂન ભંગ આંદોલન શરૂ કરવા સિવાય બીજો કોઈ રસ્તો નહીં રહે.

આંદોલનનો પ્રભાવ

- સવિનય કાનૂન ભંગ આંદોલન વિવિધ પ્રાંતોમાં શરૂ કરવામાં આવ્યું, જેમાં વિદેશી માલના બહિષ્કાર રાખવા પર વિશેષ ભાર મુકવામાં આવ્યો.
- પૂર્વ ભારતમાં રક્ષક કર આપવાની મનાઈ કરવામાં આવી, જે અંતર્ગત બિહારમાં નો-ટેક્સ અભિયાન (No-Tax Campaign) ખૂબ પ્રખ્યાત થયું.

- > જે.એન. સેનગુપ્તાએ બંગાળમાં સરકાર દ્વારા પ્રતિબંધિત પુસ્તકોનું ખુલ્લેઆમ વાંચન કરીને સરકારી કાયદાઓનો ભંગ કર્યો.
- > મહારાષ્ટ્રમાં વન કાયદાઓનું ઉલ્લંઘન મોટા પ્રમાણમાં કરવામાં આવ્યું હતું.
- > આ આંદોલન અવધ, ઓરિસ્સા, તમિળનાડુ, આંધ્રપ્રદેશ અને આસામના પ્રાંતોમાં આગની જેમ ફેલાયું હતું.

મહત્વ

- > આ આંદોલનના પરિણામે ભારતમાં બ્રિટનની આયાતમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયો. ઉદાહરણ તરીકે, બ્રિટનથી કાપડની આયાત અડધી થઈ ગઈ હતી.
- > આ ચળવળ પહેલાની આંદોલન પાછલાં આંદોલન કરતા વધુ વ્યાપક બન્યું હતું, જેમાં મહિલાઓ, ખેડૂતો, કામદારો, વિદ્યાર્થીઓ તથા વેપારીઓ અને દુકાનદારો જેવા શહેરી તત્વોએ મોટી સંખ્યામાં ભાગ લીધો હતો. આથી કોંગ્રેસને હવે ઓલ ઈન્ડિયા ઓર્ગનાઇઝેશનનું રૂપ મળી ગયું.
- > આ આંદોલનને શહેર અને ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં, ગરીબ અને અભણ લોકો તરફથી મળેલ ટેકો નોંધપાત્ર હતો.
- > આ આંદોલનમાં ભારતીય મહિલાઓની મોટી સંખ્યામાં ભાગીદારી એ ખરેખર તેમના માટે મુક્તિનો સૌથી અલગ અનુભવ હતો.
- > જોકે કોંગ્રેસે વર્ષ 1934 માં સવિનય કાનૂન ભંગ આંદોલન પાછું ખેંચ્યું, પરંતુ આ આંદોલને વૈશ્વિક સ્તર પર ધ્યાન આકર્ષિત કર્યું અને સામ્રાજ્યવાદ વિરોધી સંઘર્ષની પ્રગતિમાં મહત્વપૂર્ણ તબક્કો ચિહ્નિત કર્યો.

બીજૂ પટનાયક

- > 5 માર્ચે બીજૂ પટનાયકની જન્મજયંતિ ઉજવવામાં આવી હતી. તેમને એક સ્વાતંત્ર્ય સેનાની, એક ભારતીય રાજનેતા, એક વિમાન-ચાલક અને એક ઉદ્યોગપતિના રૂપમાં યાદ કરવામાં આવે છે.

Back to Basics : સંક્ષિપ્ત પરિચય

- > વિજયાનંદ પટનાયકનો જન્મ 5 માર્ચ, 1916 ના રોજ થયો હતો, તેઓ બીજૂ પટનાયકના નામથી લોકપ્રિય હતા.
- > તે એક સારાં પાઈલટ હતા. વર્ષ 1936 માં રોયલ ઈન્ડિયન એરફોર્સમાં જોડાયાં.
- > તેઓ બે વાર ઓડિશાના મુખ્યમંત્રી રહ્યાં હતા.

સ્વતંત્રતા સંગ્રામમાં ભૂમિકા

- > બીજૂ પટનાયકે વર્ષ 1942 માં એક સ્વતંત્ર સેનાનીના રૂપમાં તેમનાં રાજકીય જીવનની શરૂઆત કરી. તેઓ ભારતને આઝાદી આપવા માટે મહાત્મા ગાંધીના માર્ગદર્શન હેઠળ ભારત છોડો આંદોલનમાં જોડાયા.
- > તેઓ કોંગ્રેસના અગ્રણી નેતા બન્યા, તેઓએ જય પ્રકાશ નારાયણ અને ડો.રામ મનોહર લોહિયા સાથે ભારત છોડો આંદોલનમાં ભાગ લીધો.

- > વર્ષ 1943 માં, તેઓ ભારત છોડો આંદોલનમાં ભાગ લીધા પછી લગભગ બે વર્ષ જેલમાં રહ્યા.
- > તેમણે નેતાજી સુભાષચંદ્ર બોઝની ‘ઈન્ડિયન નેશનલ આર્મી’ નું પણ સમર્થન કર્યું.
- > તેમણે દ્વિતિય વિશ્વયુદ્ધ અને 1948 ના કાશ્મીર યુદ્ધમાં ભારતીય વાયુસેનામાં એક પાયલોટના રૂપમાં મુખ્ય ભૂમિકા ભજવી.

કાશ્મીરના એકીકરણમાં ભૂમિકા

- > બીજૂ પટનાયકે નિર્ભયપણે 27 ઓક્ટોબર, 1947 ના રોજ શ્રીનગરમાં એક DC -3 પરિવહન વિમાન ઉડાવ્યું હતું, જેમાં કાશ્મીરમાં પાકિસ્તાનના આક્રમણ બાદ શીખ રેજિમેન્ટના સૈનિકોને પહોંચાડવામાં આવ્યાં હતા.

ઈન્ડોનેશિયન સ્વતંત્રતા સંગ્રામમાં ભૂમિકા

- > પંડિત જવાહરલાલ નહેરૂની વિનંતી પર બીજૂ પટનાયકે જાવા માટે ઉડાન ભરી અને દિલ્હીમાં એક બેઠક માટે ‘સુલતાન શહર્યર’ (Sultan Sjahrir) ને ઈન્ડોનેશિયાના ડય-અંકુશિત ક્ષેત્રમાંથી લાવ્યા.
- > બહાદુરીના આ કાર્ય માટે, તેમને ઈન્ડોનેશિયામાં માનદ નાગરિકતા આપવામાં આવી હતી અને તેમને ‘ભૂમિ પુત્ર’ પદવીથી નવાજવામાં આવ્યા હતા.
- > વર્ષ 1996 માં, બીજૂ પટનાયકને સર્વોચ્ચ ઈન્ડોનેશિયાનો રાષ્ટ્રીય એવોર્ડ, ‘બટાંગ જસા ઉટમા’ થી નવાજવામાં આવ્યા હતા.

આસામનો ‘સત્તરા’ (વૈષ્ણવ મઠ)

- > રાજનેતાઓનું ખાસ કરીને ચૂંટણી વખતે, વિવિધ ‘સત્તરા’ / સત્રા / થાન / વૈષ્ણવ મઠો (Sattras)માં આશીર્વાદ મેળવવા અથવા શંકરદેવના ગુણોની સ્તુતિ કરવા જવું સામાન્ય બાબત છે.

Back to Basics : ‘સત્તરા’ વિશે

- > ‘સત્તરા’ / સત્રા, 16 મી સદીના નવ-વૈષ્ણવ સુધારણાવાદી ચળવળના ભાગ રૂપે બનાવવામાં આવેલ વૈષ્ણવી મઠ રૂપી સંસ્થા છે. નવ-વૈષ્ણવ સુધારણાવાદી ચળવળ, વૈષ્ણવ સંત-સુધારક શ્રીમંત સંકરદેવ (1449-1596) દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > આ સત્તરો / થાનોને 16 મી સદી દરમિયાન સમગ્ર આસામમાં ધાર્મિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક સુધારણા કેન્દ્રોના રૂપમાં સ્થાપિત કરવામાં આવ્યાં હતા.
- > સત્તરોમાં સંગીત (બોરગીત), નૃત્ય (સત્રિયા) અને થિયેટર (ભૌના) ના માધ્યમથી શંકરદેવની અનન્ય ‘કલાના માધ્યમથી ઉપાસના’ પદ્ધતિનો પ્રચાર કરવામાં આવે છે.
- > દરેક સત્તરામાં, કેન્દ્રકના રૂપમાં નામધર (પૂજા હોલ) હોય છે, અને તેનો પ્રમુખ એક પ્રભાવશાળી વ્યક્તિ હોય છે,

જેને 'સત્તરાધિકાર' કહેવામાં આવે છે. સત્તરામાં સાધુઓને 'ભક્ત' કહેવામાં આવે છે, અને તેઓને નાની ઉંમરમાં જ પ્રવેશ આપવામાં આવે છે. આ સાધુઓ, શામેલ થવાવાળા સત્તરોની પરંપરા અનુસાર બ્રહ્મચારી અથવા બિન-બ્રહ્મચારી હોઈ શકે છે.

‘શંકરદેવનાં દર્શન’ વિશે

- શંકરદેવે, ‘એક-શરણા-નામ-ધરમા’ નામના ભક્તિના એક રૂપને પ્રચારિત કર્યો અને સમાનતા અને ભાઈચારાના આધારે જાતિગત મતભેદો, રૂઢિવાદી બ્રાહ્મણવાદી રિવાજો અને બલિદાન પ્રથાઓથી મુક્ત સમાજને પ્રોત્સાહન આપ્યું.
- તેમના ઉપદેશો, મૂર્તિપૂજાના સ્થળે પ્રાર્થના અને જાપ (નામ) પર કેન્દ્રિત હતા. તેમનો ધર્મ, દેવ (ભગવાન), નામ (પ્રાર્થના), ભક્ત (શ્રદ્ધાળુ) અને ગુરૂ (શિક્ષક), ચાર ઘટકો પર આધારિત હતો.

મધ્યપ્રદેશ: સિંગરગઢ કિલ્લાનું સંરક્ષણ કાર્ય શરૂ થયું

- ભારતના રાષ્ટ્રપતિ રામ નાથ કોવિંદે 7 માર્ચ, 2021 ના રોજ મધ્ય પ્રદેશના દમોહ જિલ્લાના સિંગરમપુર ગામમાં સિંગરગઢ કિલ્લાના સંરક્ષણ કાર્ય માટે શિલાન્યાસ કર્યો હતો.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ પ્રસંગે રાષ્ટ્રપતિએ ભારતના પુરાતત્વીય સર્વેક્ષણના જબલપુર સર્કલનું ઉદ્ઘાટન પણ કર્યું હતું. તેમણે કેન્દ્રિય સંસ્કૃતિ મંત્રાલય અને મધ્યપ્રદેશના આદિજાતિ બાબતો વિભાગ દ્વારા આયોજિત દમોહના સિંગરમપુર ગામમાં રાજ્ય કક્ષાની આદિજાતિ સંમેલનને પણ સંબોધન કર્યું હતું.
- આ પ્રસંગે રાષ્ટ્રપતિએ સિંગરમપુર ગામની રાણી દુર્ગાવતીની પ્રતિમા પર પુષ્પો અર્પણ કર્યા. તેમણે આદિજાતિ વિભાગની પુસ્તિકા અને આદિવાસી કલાકારો માટે વર્ચુઅલ વર્ગખંડો માટેનું પોર્ટલ પણ લોન્ચ કર્યું હતું. પ્રસંગે રાષ્ટ્રપતિએ પ્રતિભાશાળી આદિવાસી વિદ્યાર્થીઓને શંકર શાહ અને રાણી દુર્ગાવતી એવોર્ડ પણ એનાયત કર્યા.

સિંગરગઢ કિલ્લો

- તે મધ્યપ્રદેશ રાજ્યમાં દમોહ જિલ્લામાં સ્થિત છે. તે ગઢ સામ્રાજ્યનો પર્વતીય કિલ્લો છે. આ કિલ્લો જંગલ વિસ્તારની ટેકરીઓમાં ફેલાયેલો છે. તે જબલપુર શહેરથી 45 કિમીના અંતરે સ્થિત છે. હાલમાં આ કિલ્લો ખંડેર હાલતમાં છે જેના માટે સંરક્ષણ કાર્ય શરૂ કરાયું છે.
- આ કિલ્લામાં ટેકરી પર એક સરોવર પણ છે જે પાણી પુરૂ પાડતું હતું.
- વર્ષ 1564 માં, રાણી દુર્ગાવતીના શાસન હેઠળ ગઢ સામ્રાજ્યના છેલ્લા યુદ્ધમાં આ કિલ્લા પર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો.

ગોંડવાના સામ્રાજ્ય

- તે ભારતના ગોંડવાના ક્ષેત્રમાં એક રાજ્ય હતું. આ ક્ષેત્રમાં વિદર્ભના પૂર્વ ભાગનો મહારાષ્ટ્ર, મધ્યપ્રદેશનો કેટલોક ભાગ અને છત્તીસગઢના પશ્ચિમમાંનો ભાગ શામેલ છે. તેમાં પશ્ચિમ ઓડિશા, ઉત્તરી તેલંગાણા અને દક્ષિણ ઉત્તર પ્રદેશનો ભાગ શામેલ છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- તાજેતરમાં રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા શિલાન્યાસ કરવામાં આવેલ સિંગરગઢ કિલ્લો કયાં રાજ્યમાં આવેલ છે?
(A) રાજસ્થાન (B) મધ્યપ્રદેશ
(C) મહારાષ્ટ્ર (D) ઉત્તરાખંડ
- નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. ઢાંડી કૂચ 12 માર્ચ, 1930 થી 6 એપ્રિલ, 1930 સુધી બ્રિટિશ મીઠાના એકાધિકાર સામે કરેલ પ્રતિરોધ અને અહિંસક વિરોધના પ્રત્યક્ષ કાર્યવાહી અભિયાન તરીકે કરવામાં આવી હતી.
2. ઢાંડી કૂચમાં ગાંધીજીએ 12 માર્ચે સાબરમતીથી અરબી સમુદ્ર સુધી ઢાંડીના દરિયાકાંઠા સુધી 78 અનુયાયીઓ સાથે 241 માઈલની મુસાફરી કરી હતી.
3. 5 મેના રોજ ગાંધીજીની ઘરપકડ થયા પછી પણ ઢાંડી સત્યાગ્રહ ચાલુ રહ્યો હતો.
ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
- બીજૂ પટનાયકના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તેમનું મૂળ નામ વિજયાનંદ પટનાયક છે તથા તેમનો જન્મ 5 માર્ચ, 1916 ના રોજ થયો હતો.
2. તેઓ બે વાર ઓડિશાના મુખ્યમંત્રી રહ્યાં હતા.
3. વર્ષ 1990 માં, બીજૂ પટનાયકને સર્વોચ્ચ ઈન્ડોનેશિયાનો રાષ્ટ્રીય એવોર્ડ, ‘બટાંગ જસા ઉટમા’ થી નવાજવામાં આવ્યા હતા.
ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
- ‘સત્તરા’ વિશે નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. ‘સત્તરા’ / સત્રા, 16 મી સદીના નવ-વૈષ્ણવ સુધારણાવાદી ચળવળના ભાગ રૂપે બનાવવામાં આવેલ વૈષ્ણવી મઠ રૂપી સંસ્થા છે.
2. નવ-વૈષ્ણવ સુધારણાવાદી ચળવળ, વૈષ્ણવ સંત-સુધારક શ્રીમંત સંકરદેવ (1449-1596) દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી હતી.
3. સત્તરોમાં સંગીત (બોરગીત), નૃત્ય (સત્રિયા) અને થિયેટર (ભૌના) ના માધ્યમથી શંકરદેવની અનન્ય ‘કલાના માધ્યમથી ઉપાસના’ પદ્ધતિનો પ્રચાર કરવામાં આવે છે.
ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

વેક્સીન પાસપોર્ટ

- વિશ્વભરની સરકારો કોરોના વાયરસથી સુરક્ષિત લોકોની ઓળખ કરીને અર્થતંત્રને ફરીથી પ્રારંભ કરવા માટે વેક્સીન પાસપોર્ટ(Vaccine Passports)ના સંભવિત ઉપયોગ પર વિચારણા કરી રહી છે.

Back to Basics : વેક્સીન પાસપોર્ટ વિશે

- રસી પાસપોર્ટ એક ઈ-સર્ટીફિકેટ છે જે નોકરીઓ અને કોવિડ-19 ના પરીક્ષણની સ્થિતિને રેકૉર્ડ કરે છે.
- તેને સ્માર્ટફોન એપ્લિકેશન અથવા અન્ય ડિજિટલ ફોર્મેટ્સમાં રાખી શકાય છે.
- જ્યારે લોકો એક દેશથી બીજા દેશમાં પ્રવેશ કરે છે એટલે કે, સરહદો પાર કરે છે, તો તેમાં ઉપલબ્ધ માહિતીનું નિરીક્ષણ સુરક્ષા ચોકી પર કરી શકાય છે.
- આ વિચાર રસીકરણ(Vaccination)ના પ્રમાણ પર આધારિત છે જેની જરૂરીયાત રોગચાળા પહેલા પણ ઘણા દેશોને હતી.
- ઘણા આફ્રિકન દેશોના યાત્રીઓને યુ.એસ. અથવા ભારતમાં મુસાફરી કરવા માટે પુરાવા રજૂ કરવા જરૂરી છે કે તેઓને પિત્ત ફીવર (Yellow Fever) જેવા રોગો સામે રસી અપાય છે કે નહીં.
- ફેબ્રુઆરી 2021 માં, ઈઝરાઈલ આ સર્ટિફિકેશન સિસ્ટમ (Certification System) ની શરૂઆત કરનાર પ્રથમ દેશ બન્યો, જે એવા લોકોને પોતાને ત્યાં આવવાની મંજૂરી આપે છે જેમણે કોવિડ-19 ને અટકાવવા માટે રસીકરણ કરાવ્યું છે.

વેક્સીન પાસપોર્ટનું કાર્ય

- તે દેશોમાં રસીકરણના રેકૉર્ડને ડિજિટલ કરશે.
- આ એ વાતનો પુરાવો આપે છે કે વેક્સીન પાસપોર્ટ ધારકને કોવિડ-19 રસી આપવામાં આવી છે અને તે સુરક્ષિત છે.

વેક્સીન પાસપોર્ટના સંભવિત લાભાર્થી

- તેનો પ્રાથમિક લાભ પર્યટન અને આતિથ્ય ઉદ્યોગને થશે આ બંને ક્ષેત્રો કોવિડ-19 ના સમય દરમિયાન સૌથી વધુ પ્રભાવિત થયા છે.
- આંતરરાષ્ટ્રીય હવાઈ મુસાફરો, જે સંક્રમણના ફેલાવાને કારણે મોટા પ્રમાણમાં પીડિત થયા હતા.

■ સમાન પહેલ:

- ઘણી બિન-નફાકારક સંસ્થા આંતરરાષ્ટ્રીય યાત્રા માટે પોતાની આવૃત્તિ (Versions) જાહેર કરી રહ્યાં છે:

■ IATA ટ્રાવેલ પાસ:

- એરલાઈન્સનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી એક વૈશ્વિક વ્યાપાર સંસ્થા (ઈન્ટરનેશનલ એર ટ્રાન્સપોર્ટ એસોસિએશન) આઈએટીએ ટ્રાવેલ પાસ નામની એક એપ વિકસિત કરી રહી છે જેને

રસીકરણના પુરાવા અને તેની માન્યતા ચકાસવા એક સામાન્ય પ્લેટફોર્મ સાથે એરલાઈન્સ અને અન્ય વિમાન ઉદ્યોગ હિતકારીઓને પ્રદાન કરવામાં આવશે.

■ સામાન્ય પાસ:

- બિન-લાભકારી કોમન પ્રોજેક્ટ, કોમન પાસ નામની એક એપ્લિકેશન વિકસાવવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યાં છે, જેમાં ટ્રાવેલરનો રસીકરણ રેકૉર્ડ શામેલ હોય છે.

સંસ્થાકીય ટિપ્પણી પાસપોર્ટ સંબંધિત ચિંતાઓ

■ WHOનું વલણ:

- વિશ્વ આરોગ્ય સંગઠન (World Health Organisation-WHO) કોવિડ-19 રસીકરણના પુરાવાને આંતરરાષ્ટ્રીય મુસાફરી માટે જરૂરી બનાવવાની વિરૂદ્ધ છે.
- કોવિડ-19 નો વ્યાપ ઘટાડવામાં રસીકરણની અસરકારકતા હજી પણ સંપૂર્ણ રીતે જાણીતી નથી.

■ એકરૂપતાનો અભાવ:

- અમલીકરણમાં મુખ્ય મુશ્કેલી જરૂરી અધિકારક્ષેત્રમાં એકરૂપતાનો અભાવ અને રસીકરણના પુરાવા પ્રકાશિત કરવામાં થશે.

■ રસીઓની અપૂર્ણતા:

- મુસાફરોનું ઉચ્ચ રસીકરણ એવા લોકો માટે રસીના અભાવ તરફ દોરી શકે છે જેમને કોવિડ-19 ચેપનું વધારે જોખમ છે.
- મુસાફરી માટે રસીકરણને ફરજિયાત બનાવવું મર્યાદિત રસી પુરવઠાની સમાન વૈશ્વિક પહોંચને અવરોધે છે અને સમાજ અને સમગ્ર વૈશ્વિક સ્વાસ્થ્ય માટે રસીકરણના મહત્તમ ફાયદાની શક્યતાને ઘટાડશે.

■ ભેદભાવ અને અસમાનતા:

- નિષ્ણાંતોનો તર્ક છે કે વેક્સીન પાસપોર્ટ મુસાફરીમાં અસમાનતાને પ્રોત્સાહન આપશે. આ ડિજિટલ પાસપોર્ટને કારણે ભેદભાવ અને અસમાનતા વધવાથી સામાજિક આર્થિક જૂથો વચ્ચે સંઘર્ષ ઉત્પન્ન થઈ શકે છે.
- શ્રીમંત દેશો કે જેમણે પહેલાથી જ ફાર્માસ્યુટિકલ કંપનીઓ પાસેથી લાખો ડોઝ ખરીદી ચુક્યા છે, આ દોડમાં આગળ છે, જ્યારે ગરીબ દેશોએ રસીકરણ શરૂ કરવા માટે મહિનાઓ સુધી રાહ જોવી પડી શકે છે.
- આનો અર્થ એ છે કે જો વેક્સીન પાસપોર્ટ ફરજિયાત કરવામાં આવે છે, તો ઓછી આવક ધરાવતા દેશો તેના લાભો મેળવવામાં પાછળ રહી જશે.
- જેનાથી એ યુવાપેઢી બાકાત થઈ જશે જે રસીકરણની લાઈનમાં શામેલ છે.

■ ગોપનીયતા વિશે ચિંતા:

- આ મુખ્યત્વે ડિજિટલ પ્રમાણપત્રો છે, જેને કોઈ ખાસ સેવા પ્રદાતા દ્વારા રસીકરણના પુરાવાને ચકાસવા માટે કરવામાં આવે છે, અહીં એ વાતની સંભાવના છે કે તેનો ઉપયોગ અધિકારીઓ દ્વારા તેમના ધારકોની પ્રવૃત્તિઓને ટ્રેક કરવા માટે કરવામાં આવશે.

વડાપ્રધાન સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા નિધિ

- આ મુખ્યત્વે ડિજિટલ પ્રમાણપત્રો છે, જેને કોઈ ખાસ સેવા તાજેતરમાં, કેન્દ્રીય કેબિનેટ દ્વારા પ્રધાનમંત્રી સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા નિધિ (PMSSN) બનાવવાની સંબંધી દરખાસ્તને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

Back to Basics : 'વડા પ્રધાન સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા નિધિ' વિશે

- આ મુખ્યત્વે ડિજિટલ પ્રમાણપત્રો છે, જેને કોઈ ખાસ સેવા આ સ્વાસ્થ્ય અને શિક્ષણ ઉપકરણી પ્રાપ્ત થવાવાળી રકમથી સ્વાસ્થ્ય ક્ષેત્ર માટે 'સિંગલ નોન-લેપ્સ રિઝર્વ ફંડ' (single non-lapsable reserve fund) થશે.
- આ મુખ્યત્વે ડિજિટલ પ્રમાણપત્રો છે, જેને કોઈ ખાસ સેવા PMSSNમાં મોકલવામાં આવેલી આ રકમનો ઉપયોગ આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલયની મહત્વપૂર્ણ યોજનાઓમાં કરવામાં આવશે, જેમાં આયુષ્માન ભારત -પ્રધાનમંત્રી જન આરોગ્ય યોજના (AB-PMJAY) અને રાષ્ટ્રીય આરોગ્ય મિશન અને પ્રધાનમંત્રી સ્વાસ્થ્ય સુરક્ષા સુરક્ષા યોજના (PMSSY) તથા આરોગ્ય સંબંધિત કટોકટીની પરિસ્થિતિઓમાં કટોકટી અને આકસ્મિક વિપત્તિ કાળમાં સજ્જતા અને પ્રતિસાદ માટેની યોજનાઓ સામેલ હશે.
- આ મુખ્યત્વે ડિજિટલ પ્રમાણપત્રો છે, જેને કોઈ ખાસ સેવા કોઈપણ નાણાકીય વર્ષમાં, આરોગ્ય અને કુટુંબ કલ્યાણ મંત્રાલયની ઉપરોક્ત યોજનાઓનો ખર્ચ શરૂઆતમાં PMSSN લેવામાં આવશે અને પછીથી સફળ બજેટ સહાયતા (Gross Budgetary Support- GBS) પાસેથી લેવામાં આવશે.

મહત્વ

- આ મુખ્યત્વે ડિજિટલ પ્રમાણપત્રો છે, જેને કોઈ ખાસ સેવા તેના મુખ્ય ફાયદા એ થશે કે નિશ્ચિત સંસાધનોની ઉપલબ્ધતા દ્વારા સાર્વત્રિક અને સસ્તાં આરોગ્ય સંભાળની એક્સેસ પ્રદાન કરી શકાય છે અને સાથે જ એ પણ સુનિશ્ચિત કરી શકાય છે કે કોઈપણ નાણાકીય વર્ષના અંતમાં તેના માટે નિશ્ચિત રકમ સમાપ્ત (લેપ્સ) થતી નથી.

રાજા ભૂમિબોલ વર્લ્ડ સોઇલ ડે- 2020 એવોર્ડ

- તાજેતરમાં ભારતીય કૃષિ સંશોધન પરિષદ (Indian Council of Agricultural Research- ICAR) ને ખાદ્ય અને કૃષિ સંગઠન (Food and Agriculture Organization- FAO) દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત 'રાજા ભૂમિબોલ વર્લ્ડ સોઇલ ડે એવોર્ડ' (King Bhumibol World Soil Day Award) - 2020 પ્રદાન કરવામાં આવ્યો હતો.
- FAO એ ICARને આ આંતરરાષ્ટ્રીય માન્યતા વર્ષ 2020 માં વર્લ્ડ સોઇલ ડે (World Soil Day) ના અવસર પર

‘મૃદા ક્ષરણ રોકો, આપણું ભવિષ્ય બચાવો’ વિષય પર ‘મૃદા સ્વાસ્થ્ય જાગૃકતા’ માં યોગદાન આપવાની જાહેરાત કરી હતી.

Back to Basics : રાજા ભૂમિબોલ વર્લ્ડ સોઇલ ડે એવોર્ડ

વિશે

- આ એવોર્ડની શરૂઆત વર્ષ 2018 માં કરવામાં આવી હતી. આ એ વ્યક્તિઓ અથવા સંસ્થાઓને આપવામાં આવે છે કે જેઓ સફળતાપૂર્વક અને અસરકારક રીતે વિશ્વ સોઇલ ડેની ઉજવણી કરે છે અને જમીન સંરક્ષણ અંગે જાગૃતિ વધારે છે.
- આ એવોર્ડ થાઇલેન્ડના સામ્રાજ્ય દ્વારા પ્રાયોજિત છે, જેને થાઇલેન્ડના રાજા ભૂમિબોલ અદુલ્યાદેજ (King Bhumibol Adulyadej) દ્વારા મૃદા વ્યવસ્થાપન, અન્ન સુરક્ષા અને ગરીબી નિવારણના મહત્વની જાગૃકતા ફેલાવવા માટે કરવામાં આવેલી આજીવન પ્રતિબદ્ધતાને કારણે તેમના નામ પર રાખવામાં આવેલ છે.
- આ એવોર્ડના પૂર્વ વિજેતાઓમાં પ્રેક્ટિકલ એક્શન ઇન બાંગ્લાદેશ - 2018 અને કોસ્ટા રિકાન સોઇલ સાયન્સ સોસાયટી (AACS) - 2019 નો સમાવેશ થાય છે.

ભારતીય કૃષિ સંશોધન પરિષદ

- તે ભારત સરકારના કૃષિ મંત્રાલય હેઠળ કૃષિ સંશોધન અને શિક્ષણ વિભાગ માટે એક સ્વાયત સંસ્થા છે.
- તેની સ્થાપના 16 જુલાઈ, 1929 ના રોજ કરવામાં આવી હતી, જેને પહેલાં ઇમ્પિરિયલ કાઉન્સિલ ઓફ એગ્રિકલચર રિસર્ચ (Imperial Council of Agricultural Research) નામથી ઓળખવામાં આવતી હતી.
- તેનું મુખ્ય મથક નવી દિલ્હીમાં આવેલું છે.
- આ કાઉન્સિલ બાગાયત, મત્સ્યોદ્યોગ અને પ્રાણી વિજ્ઞાન સહિતના કૃષિ ક્ષેત્રે સંકલન, માર્ગદર્શન અને સંશોધન સંચાલન અને શિક્ષણ માટે ભારતની એક સર્વોચ્ચ સંસ્થા છે.

માટી દારણ

- માટીનું ક્ષરણનો અર્થ જમીનની ભૌતિક, રાસાયણિક અને જૈવિક સ્થિતિના બગાડને સંદર્ભિત કરે છે અને આ સ્થિતિ સામાન્ય રીતે કૃષિ, ઔદ્યોગિક અથવા શહેરી હેતુઓ માટે જમીનના અયોગ્ય ઉપયોગ અથવા નબળા સંચાલનને લીધે ઉભી થાય છે.
- આ જમીનમાં કાર્બનિક પદાર્થોનું નુકસાન, જમીનની ફળદ્રુપતા અને માળખાકીય સ્થિતિના બગાડ, ક્ષરણ, ખારાશમાં વિપરીત ફેરફારો વગેરે હોઈ શકે છે.
- માટીનું ધોવાણ ખાદ્ય, ઘાસચારો વગેરેની વધતી જતી વસ્તીની માંગને પહોંચી વળવા માટે જમીન પર પડતા વધારાના દબાણને કારણે થાય છે.
- આ પ્રક્રિયાઓ સામાજિક અસલામતીને કારણે કૃષિ ઉત્પાદકતામાં ઘટાડો કરે છે.

- > વાતાવરણમાં પરિવર્તનના પરિણામ સ્વરૂપ વાતાવરણમાં ગ્રીનહાઉસ વાયુઓના ઉત્સર્જન અને ગ્લોબલ વોર્મિંગ જમીનના ધોવાણનું મુખ્ય કારણ હોઈ શકે છે.
- > વિવિધ માનવ પ્રવૃત્તિઓ જેમ કે, મોટા પાયે નહેરો દ્વારા સિંચાઈ અને ખામીયુક્ત જમીનનો ઉપયોગ ખારાશ, પૂર, દુષ્કાળ, ધોવાણ અને જળાશયો દ્વારા જમીનના તીવ્ર ધોવાણનું કારણ બને છે.

■ જમીનના ધોવાણના અન્ય કારણો છે:

- > વનનાબૂદી
- > ઓવરગ્રેડિંગ
- > કૃષિ પ્રવૃત્તિઓ
- > ઘરેલું હેતુ માટે વનસ્પતિનું અતિશય શોષણ

ગ્લોબલ વર્લ્ડ સોફલ એવોર્ડ

- > આ એવોર્ડ પણ FAO દ્વારા એનાયત કરવામાં આવે છે. તે એક વાર્ષિક એવોર્ડ છે, જે વિશ્વના સૌથી અગત્યના પર્યાવરણીય મુદ્દાઓને હલ કરવા માટે સમર્પિત વ્યક્તિઓને આપવામાં આવે છે.
- > આ એવોર્ડ એવા વ્યક્તિઓ અને સંસ્થાઓને આપવામાં આવે છે કે જેઓ તેમના નેતૃત્વ અને પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા જમીનના સંચાલન અને જમીન સંસાધનોના સંરક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે યોગદાન આપી રહ્યા છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય ચંદ્ર સંશોધન કેન્દ્ર

- > તાજેતરમાં જ ચીન અને રશિયાએ અવકાશ સહયોગમાં નવા યુગની શરૂઆતને ચિહ્નિત કરવા માટે ચંદ્રની સપાટી પર એક આંતરરાષ્ટ્રીય ચંદ્ર સંશોધન સ્ટેશન (International Lunar Research Station- ILRS) બનાવવાની સહમતી વ્યક્ત કરી છે.
- > રશિયન ઈન્ટરનેશનલ સ્પેસ સ્ટેશન (International Space Station) જે માનવ નિવાસ કરવા યોગ્ય એક કૃત્રિમ ઉપગ્રહ છે, જે પૃથ્વીની નીચી ભ્રમણકક્ષાની સૌથી મોટી માનવસર્જિત રચના છે.

Back to Basics : આંતરરાષ્ટ્રીય ચંદ્ર સંશોધન કેન્દ્ર (ILRS)

- **ILRS વિશે:**
- > ILRS એ લાંબાગાળાની સ્વાયત સંચાલન (Long-Term Autonomous Operation)ની ક્ષમતાવાળા વ્યાપક વૈજ્ઞાનિક પ્રયોગનો આધાર છે .
- > આ સ્ટેશનને ચંદ્ર સપાટી અને / અથવા ચંદ્ર ભ્રમણકક્ષામાં બનાવવામાં આવશે જે ચંદ્ર સંશોધન, ચંદ્ર આધારિત નિરીક્ષણ, મૂળ વૈજ્ઞાનિક પ્રયોગો અને તકનીકી ચકાસણી જેવી વૈજ્ઞાનિક સંશોધન પ્રવૃત્તિઓ કરશે.
- **સિદ્ધાંત:**
- > રશિયા અને ચીન દ્વારા પરસ્પર પરામર્શ, સંયુક્ત નિર્માણ અને સહલાભોના સિદ્ધાંતનું પાલન કરવામાં આવશે.

- > બંને દેશો દ્વારા ILRSમાં જોડાનારા રસ ધરાવતા દેશો અને આંતરરાષ્ટ્રીય ભાગીદારોને વિસ્તૃત સહકાર અને સુવિધા આપવામાં આવશે.
- **મહત્વ:**
- > ILRS વૈજ્ઞાનિક સંશોધનના આદાન-પ્રદાન અને માનવીય સંશોધનનાં વિનિમયને મજબૂત બનાવશે અને શાંતિપૂર્ણ હેતુ ઓ માટે બાહ્ય અવકાશના ઉપયોગને પ્રોત્સાહન આપશે.

અન્ય ચંદ્ર સંબંધિત કાર્યક્રમો

- **નાસાનો આર્ટેમિસ પ્રોગ્રામ:**
- > આ પહેલાં વર્ષ 2020 માં રાષ્ટ્રીય એરોનોટીકલ અને અવકાશ પ્રશાસન (NASA) એ તેના આર્ટેમિસ પ્રોગ્રામ માટે એક માળખું પ્રકાશિત કર્યું હતું, જે 2024 સુધીમાં આગામી પુરૂષ અને પ્રથમ મહિલાને ચંદ્ર સપાટી પર મોકલવાની યોજના ધરાવે છે.
- > અવકાશ ગેટવેમાં માનવ અને વૈજ્ઞાનિક સંશોધનને ટેકો આપવા માટે ચંદ્રની આસપાસની એક આઉટપોસ્ટ છે .
- **યુએઈનું રાશિદ મિશન :**
- > સંયુક્ત આરબ અમીરાત (UAE) દ્વારા વર્ષ 2024 માં રાશિદ (Rashid) નામનો એક માનવરહિત અવકાશયાનને ચંદ્ર પર મોકલવાનો નિર્ણય લીધો છે.
- **ચીનના ચાંગ E-4 અને ચાંગ E-5 મિશન:**
- > ચાંગ E -4 મિશન (Chang'e-4 Mission) ચીન દ્વારા ચંદ્રનું અંતર શોધવા માટેનું પ્રથમ સંશોધન છે.
- > ચાંગ E-5 મિશન (Chang'e-5 mission) ચંદ્રની ઉત્પત્તિ અને નિર્માણ વિષે વૈજ્ઞાનિકોને હજી વધુ જાણવા મદદ કરવા હેતુ ચંદ્ર પર નમૂનાઓ એકત્રિત કરશે.

ભારતીય પહેલ

- **ચંદ્રયાન - 3:**
- > ભારત ચંદ્રયાન -3 મિશન પર કામ કરી રહ્યું છે જે ચંદ્રયાન -2 મિશનની સિક્વલ છે. તે સંભવત: ચંદ્રની સપાટી પર બીજી સોફ્ટ-લેન્ડિંગ કરવાનો પ્રયાસ કરશે.
- **સ્પેસ સ્ટેશન:**
- > ભારતનું લક્ષ્ય ધરતીની નીચલી ભ્રમણકક્ષામાં માઈક્રોગ્રેવીટી પ્રયોગો (Microgravity Experiments)ના સંચાલનથી 5-7 વર્ષોમાં પોતાનું સ્પેસ સ્ટેશન સ્થાપવાનું છે .

ચંદ્ર

- **ચંદ્રથી સંબંધિત તથ્યો:**
- > ચંદ્ર એ પૃથ્વીનો એકમાત્ર કુદરતી ઉપગ્રહ છે અને તે સૌરમંડળ નો પાંચમો સૌથી મોટો ચંદ્ર પણ છે.
- > ચંદ્રની હાજરી આપણા ગ્રહોના સ્પંદનોને શાંત કરે છે અને આબોહવાને સ્થિરતા પ્રદાન કરે છે.
- > પૃથ્વીથી ચંદ્ર સુધીનું કુલ અંતર 3,85,000 કિલોમીટર છે.
- > ચંદ્રનું વાતાવરણ અત્યંત દુર્લભ છે કે જેને એક્સોસ્ફાયર (Exosphere) કહેવામાં આવે છે .

- > ચંદ્રની આખી સપાટી જવાળામુખી ફાટી નીકળવાથી થતી અસરો અને ખાડાઓથી ભરેલી છે.
- > પૃથ્વી અને ચંદ્ર એકબીજા સાથે સારી રીતે જોડાયેલા છે. પૃથ્વી અને ચંદ્રની પરિભ્રમણ ગતિ વચ્ચે એટલી સમાનતા છે કે આપણે દરેક સમયે ચંદ્રનો એક ભાગ જ દેખાય છે.

ચંદ્રનો અભ્યાસ કરવાનું કારણ

- પૃથ્વીના ઉત્પત્તિના પહેલાંના કારણોને સમજવું:
 - > ચંદ્રની ઉત્પત્તિના પુરાવા પૃથ્વી પરથી મળેલા અવશેષોમાં જોવા મળે છે. પૃથ્વીની પ્રારંભિક રચનાના પુરાવા ચંદ્રની ધૂળના સ્તરો વચ્ચે છુપાયેલા હોઈ શકે છે.
 - > આ ઉપરાંત, પૃથ્વી પર જીવનની શરૂઆતના સંભવિત ચિહ્નો પણ ચંદ્ર પર જોવા મળે છે.
- પૃથ્વી પર ભૂકંપની પ્રવૃત્તિ સમજવી:
 - > ચંદ્રના અભ્યાસથી આપણે એ સમજવામાં મદદ મળી શકે છે કે સપાટી પર ઓછા પ્રવાહી પાણી સાથે ધરતી પર ભૂકંપીય ગતિવિધિઓ કેટલી વાર થઈ શકે છે, જેમ કે મુખ્ય હિમ યુગના સમયગાળા દરમિયાન અથવા પૃથ્વીના પ્રારંભિક ઇતિહાસના સમય દરમિયાન જોવામાં આવ્યું હતું, જ્યારે સપાટી પ્રવાહી મહાસાગરોને જાળવવા માટે ખૂબ ગરમ હતી.
- પૃથ્વીના વાતાવરણની રચના :
 - > ચંદ્રથી પૃથ્વીની તેજસ્વીતા માપવાથી, વૈજ્ઞાનિકો દ્વારા એ વાતનું ચોક્કસ અનુમાન લગાવી શકાય છે કે પૃથ્વી કેટલી ચમકશે, ત્યાં સુધી પૃથ્વીના વાતાવરણની સંરચનાનો સચોટ અંદાજ લગાવી શકાય છે.
- ભરતી, ઋતુઓ અને આબોહવાને સમજવું :
 - > ભરતી અને ઋતુ પરિવર્તનના ક્રમને સમજવા માટે ચંદ્રના દ્રવ્યમાન, કદ અને ભ્રમણકક્ષાના ગુણધર્મોને માપવા જરૂરી છે.
 - > પૃથ્વી અને ચંદ્ર વચ્ચેની આ ભરતી અને કક્ષીય ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓનો અભ્યાસ, પૃથ્વીના હવામાન પર થતી સંભવિત અસરોને સમજવા માટે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે.

મિતાલી રાજ આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રિકેટમાં 10,000 રન બનાવનારી પ્રથમ ભારતીય મહિલા ક્રિકેટર બની

- > મિતાલી રાજ આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રિકેટમાં તમામ ફોર્મેટમાં 10,000 રન બનાવનારી પ્રથમ ભારતીય મહિલા ક્રિકેટર બની છે. મિતાલીએ લખનૌમાં દક્ષિણ આફ્રિકા સામે ચાલી રહેલ ત્રીજી વનડે મેચમાં આ સિદ્ધિ હાંસલ કરી હતી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > મિતાલીએ વનડેમાં 6974 રન બનાવ્યા છે જ્યારે આંતરરાષ્ટ્રીય ટી-20 મેચોમાં તેમના નામ પર 2,364 રન છે. તેમણે 10 ટેસ્ટમાંથી 663 રન પણ બનાવ્યા છે. મિતાલી હવે બધા જ ફોર્મેટમાં 10,000 રન બનાવનારી બીજી આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા ક્રિકેટર છે.

- > ઈંગ્લેન્ડની ચાર્લોટ એડવર્ડ્સ એવી પ્રથમ મહિલા ક્રિકેટર છે જેણે આ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી છે. મિતાલીએ 212 વનડે મેચ રમ્યા અને 50 ઓવરના ફોર્મેટમાં સાત સદી અને 54 અર્ધ સદી ફટકારી છે.

મિતાલી રાજ

- > મિતાલી રાજ એક ભારતીય મહિલા ક્રિકેટર છે, તેનો જન્મ 3 ડિસેમ્બર 1982 ના રોજ રાજસ્થાનના જોધપુરમાં થયો હતો. મિતાલી રાજને ભારતીય ક્રિકેટની સૌથી શ્રેષ્ઠ મહિલા ક્રિકેટર ગણવામાં આવે છે. આ રમતમાં તેમના યોગદાન માટે તેમને અર્જુન એવોર્ડ અને પદ્મશ્રીથી નવાજવામાં આવ્યા છે.

ડસ્ટલીક-II - ભારત-ઉઝબેકિસ્તાન સૈન્ય વ્યાયામ

- > ભારત-ઉઝબેકિસ્તાન સંયુક્ત સૈન્ય વ્યાયામ 'ડસ્ટલીક-II' ઉત્તરાખંડના રાણીખેતમાં ચૌબટિયા ખાતે યોજવામાં આવી રહ્યો છે. આ બંને સૈન્યની વાર્ષિક દ્વિપક્ષી સંયુક્ત કવાયતની આ બીજી આવૃત્તિ છે. તે 19 માર્ચ, 2021 ના રોજ સમાપ્ત થશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > DUSTLIKની પ્રથમ આવૃત્તિ નવેમ્બર, 2019 માં ઉઝબેકિસ્તાનમાં યોજાઈ હતી. આ કવાયતની બીજી આવૃત્તિમાં ભારતીય સેના અને ઉઝબેકિસ્તાન આર્મીના લગભગ 45 સૈનિકો ભાગ લઈ રહ્યા છે. આ કવાયત દરમિયાન, બંને સૈન્ય પર્વત અથવા શહેરી અથવા ગ્રામીણ લેન્ડસ્કેપમાં સંયુક્ત રાષ્ટ્રના આદેશ હેઠળ આતંકવાદ વિરોધી કામગીરીના સંબંધમાં તેમની કુશળતા અને વિશેષતા શેર કરશે.

મહત્વ

- > આ સંયુક્ત કવાયત બંને દેશોના સૈન્ય અને રાજદ્વારી સંબંધોને વધુ મજબૂત બનાવશે. તે આતંકવાદ સામે લડવાનો બંને દેશોનો દ્રઢ સંકલ્પ પણ દર્શાવે છે.

DUSTLIK

- > ભારત અને ઉઝબેકિસ્તાનની સૈન્ય વચ્ચેની તે પ્રથમ સંયુક્ત લશ્કરી કવાયત છે. આ કવાયત ઉઝબેકિસ્તાનમાં વર્ષ 2019 માં થઈ હતી. તેમાં આતંકવાદ સામે લડવામાં ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું હતું. આ કવાયત 13 નવેમ્બર, 2019 ના રોજ પૂર્ણ થઈ હતી. આ સમય દરમિયાન ભારતીય સૈન્યદળને ઉઝબેકિસ્તાન આર્મી સાથે તાલીમ આપવામાં આવી હતી.

ISRO-JAXA ચંદ્ર ધ્રુવીય સંશોધન (Lunar Polar Exploration) પરના સહયોગની સમીક્ષા કરી

- ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ISRO) અને જાપાન એરોસ્પેસ એક્સપ્લોરેશન એજન્સી (JAXA) એ 11 માર્ચ, 2021 ના રોજ પૃથ્વી નિરીક્ષણ, ચંદ્ર સહયોગ અને ઉપગ્રહ સંશોધક સહિતના સહયોગની સમીક્ષા કરી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- બંને દેશોની અંતરિક્ષ એજન્સીઓએ ‘સ્પેસ સિસ્ટમ્સ એન્ડ પ્રોફેશનલ એક્સપ્લોરેશન પ્રોગ્રામ’ માં સહયોગ અંગેની તકો શોધવાની સંમતિ પણ આપી હતી. એજન્સીઓએ ઉપગ્રહોના ડેટાનો ઉપયોગ કરીને ચોખ્ખા પાકના ક્ષેત્ર અને વાયુ ગુણવત્તાની દેખરેખ પરની પ્રવૃત્તિઓ માટે સહયોગ કરવા માટે અમલીકરણ વ્યવસ્થા પર હસ્તાક્ષર કર્યા.

LUPEX મિશન

- લૂપેક્સ મિશનનો અર્થ (Lunar Polar Exploration Mission) છે જેના પર ભારત અને જાપાન પહેલેથી કાર્યરત છે. બંને એજન્સીઓ આ મિશન પર કામ કરી રહી છે અને 2024 સુધીમાં ચંદ્રના દક્ષિણ ધ્રુવ પર લેન્ડર અને રોવર મોકલવાનો લક્ષ્યાંક છે.

ચંદ્ર મિશન પર ભારતનો સહયોગ

- તાજેતરમાં, અવકાશ વિજ્ઞાન, પૃથ્વી નિરીક્ષણ, રોબોટ્સ અને માનવ સંશોધન માટેની તકો શોધવા ભારતે ઈટાલી સાથે સહયોગ કર્યો હતો. ફેબ્રુઆરી 2021ના મહિનામાં, ભારતે ઓસ્ટ્રેલિયા સાથે કરાર કર્યો હતો જેમાં હાલના એમઓયુ માં સુધારો કર્યો હતો. આ કરાર એક વ્યાપક વ્યૂહાત્મક ભાગીદારી પર નિર્માણ કરશે.

ગગનયાન

- આ ભારતનો માનવ અંતરિક્ષ કાર્યક્રમ છે. તેને ત્રણ લોકોને વહન કરવા માટે ડિઝાઇન કરેલ છે. તે ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠનનું પ્રથમ કૂ મિશન હશે. આ અવકાશયાન બે કે ત્રણ માણસો સાથે સાત દિવસ સુધી 400 કિ.મી.ની ઉંચાઈ પર પૃથ્વીનું પરિભ્રમણ કરશે. આ મિશનને ડિસેમ્બર 2021 માં ઈસરોના GSLV Mk III પર લોન્ચ કરવાની યોજના બનાવી હતી, પરંતુ તેને 2023 સુધી મુલતવી રાખવામાં આવી છે. કૂ મોડ્યુલનું નિર્માણ હિન્દુસ્તાન એરોનોટિક્સ લિમિટેડ (HAL) દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે, જ્યારે તેનું સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) દ્વારા ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યું છે. DRDO ગંભીર માનવકેન્દ્રિત સિસ્ટમો અને તકનીકી જેવી કે આરોગ્યની સારસંભાળ, સ્પેસ ગ્રેડ ફૂડ, સલામત પુનઃપ્રાપ્તિ માટેના પેરાશૂટ માટે ટેકો પૂરો પાડશે.

ફ્યુઅલ આઉટલેટ્સ પર બેન્જીન ઉત્સર્જનમાં ઘટાડો લાવો : સમિતિ

- ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંગઠન (ISRO) અને જાપાન કેરળમાં વાયુ પ્રદૂષણનો અભ્યાસ કરવા માટે, રાષ્ટ્રીય ગ્રીન ટ્રીબ્યુનલ (NGT) દ્વારા નિયુક્ત એક સંયુક્ત સમિતિ દ્વારા નીચેની ભલામણો કરવામાં આવી છે:

Back to Basics : ભલામણો

- ઈંધણ સ્ટેશનો પર ‘વેપર રિકવરી સિસ્ટમ’ સ્થાપિત કરવામાં આવે.
- ડીઝલથી ચાલતા વાહનોમાં પાર્ટિક્યુલેટ ફિલ્ટર્સનું રેટ્રોફીટીંગ.
- ઉત્સર્જન ધોરણોનું પાલન ન કરતા ઔદ્યોગિક એકમો સામે કડક કાર્યવાહી.
- બેટરીથી ચાલતા વાહનોને પ્રોત્સાહન અને ડીઝલથી ચાલતા જુના વાહનોનું તબક્કાવાર રીતથી પ્રતિબંધિત કરવું.
- ટ્રાફિક કોરિડોર સાથે ગ્રીન બેલ્ટનું નિર્માણ કરવું.

આપાતકાલીન ઉપાયોની ભલામણ

- પ્રદૂષણ ફેલાવતા સ્પષ્ટ દેખાતા વાહનો (મોટર વાહન વિભાગ દ્વારા પ્રારંભ કરાયેલ) સામે કડક કાર્યવાહી.
- રસ્તાના ભીના / યાંત્રિકકૃત વેક્યૂમ સ્વીપીંગને શરૂ કરવું.
- ઉત્પાદન સ્થળોએ ધૂળ પ્રદૂષણને નિયંત્રિત કરવું.
- ઉત્પાદિત સામગ્રીનું પરિવહન, આવરી લેવામાં આવેલા વાહનો દ્વારા સુનિશ્ચિત કરવું.

જરૂરિયાત

- પેટ્રોલ રિફ્યુઅલિંગ સ્ટેશનો બેન્જીન ઉત્સર્જન, બાષ્પશીલ કાર્બનિક સંયોજનો અને 2.5 પાર્ટિક્યુલેટ પદાર્થોનો મુખ્ય સ્ત્રોત છે. તેથી, હવાની ગુણવત્તામાં સુધારણા માટે ‘વેપર રિકવરી સિસ્ટમ’ લગાવવું એ એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે. સમિતિની ભલામણો અનુસાર, તે ટૂંક સમયમાં પેટ્રોલિયમ અને વિસ્ફોટક સુરક્ષા સંગઠન (Petroleum and Explosives Safety Organization-PESO) ના સંકલન માટે લાગુ કરવામાં આવશે.

બેન્જીનના સ્ત્રોતો

- ઓટોમોબાઈલ અને પેટ્રોલિયમ ઉદ્યોગ.
- કોલસો તેલ, પેટ્રોલ અને લાકડાનું અપૂર્ણ દહન.
- સિગારેટનો ધુમાડો અને ચારકોલ ઈંધણથી ભોજન બનાવતી વખતે ઉત્સર્જિત થાય છે.
- આ ઉપરાંત, તે પાર્ટિકલબોર્ડ ફર્નિચર, પ્લાયવુડ, ફાઈબરગ્લાસ, ફ્લોર સ્ટીકીંગ પ્રોડક્ટ્સ, પેઈન્ટ્સ, લાકડાની પેનલિંગમાં પણ હાજર છે.

સાહિત્ય અકાદમી એવોર્ડ 2020 ના વિજેતાઓની જાહેરાત કરવામાં આવી

- રાષ્ટ્રીય એકેડેમી ઓફ લેટર્સ (National Academy of Letters)એ 12 માર્ચ, 2021 ના રોજ 'સાહિત્ય એકેડેમી એવોર્ડ 2020' ના વિજેતાઓની જાહેરાત કરી છે. આ નામોની ઘોષણા વાર્ષિક 'ફેસ્ટિવલ ઓફ લેટર્સ' ઇવેન્ટના ઉદઘાટન દરમિયાન કરવામાં આવી.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ એવોર્ડ રાજકારણી-લેખક એમ. વીરપ્પા મોઈલી, કવિ અરૂંધતી સુબ્રમણ્યમ સહિત અન્ય 20 લેખકોને આપવામાં આવશે. સુબ્રમણ્યમને તેમના અંગ્રેજીમાં "When God is a Traveller" કાવ્યસંગ્રહ માટે આ એવોર્ડ મળ્યો છે. વીરપ્પા મોઈલીને કન્નડ ભાષામાં 'શ્રી બાહુબલી અહિંસા દિગ્વિજયમ' નામના મહાકાવ્ય માટે નામાંકિત કરવામાં આવ્યા છે. આ યાદીમાં કવિતાના સાત પુસ્તકો, પાંચ ટૂંકી વાર્તાઓ, ચાર નવલકથાઓ, બે નાટકો અને એક સંસ્મરણ અને 20 ભારતીય ભાષાઓમાં એક મહાકાવ્યનો સમાવેશ છે. નેપાળી, મલયાલમ, ઓડિયા અને રાજસ્થાની ભાષાઓના પુરસ્કારોની જાહેરાત પછીથી કરવામાં આવશે.

અન્ય એવોર્ડ વિજેતાઓ

- કવિતા શ્રેણીમાં આ એવોર્ડ હરીશ મીનાક્ષી (ગુજરાતી), આર.એસ. ભાસ્કર (કોંકણી), અનામિકા (હિન્દી), ઇરૂંગબામ દેવેન (મણિપુરી), નિખિલેશ્વર (તેલુગુ) અને રૂપચંદ હંસદા (સંથાલી) ને આપવામાં આવશે. નવલકથાઓની કેટેગરીમાં આ એવોર્ડ ઇમાય્યામ (તમિલ), નંદ ખરે (મરાઠી), મહેશ ચંદ્ર શર્મા ગૌતમ (સંસ્કૃત) અને હુસેન ઉલ હકને આપવામાં આવશે. જ્યારે અપુર્વ કુમાર સૈકિયા (આસામી), હિદય કૌલ ભારતી (કાશ્મીરી), ધરનીધર ઓવેરી (બોડો), ગુરદેવસિંહ રૂપાના (પંજાબ) અને કામકાંત ઝા (મૈથિલી) ને ટૂંકી વાર્તા માટે એવોર્ડ આપવામાં આવશે.

સાહિત્ય એકેડેમી એવોર્ડ

- તે ભારતમાં એક સાહિત્યિક સન્માન છે. તે સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવે છે. આ એવોર્ડ સાહિત્યિક યોગ્યતાના સૌથી ઉત્કૃષ્ટ પુસ્તકોને આપવામાં આવે છે, જે હિન્દી, અંગ્રેજી અને બંધારણની આઠમી અનુસૂચિની અન્ય 22 ભાષાઓ સહિતની કોઈ પણ 24 પ્રમુખ ભારતીય ભાષાઓમાં પ્રકાશિત થાય છે. એવોર્ડ વિજેતાને તાંબાની તકતી, એક શાલ અને 1,00,000 રૂપિયાની રકમ એનાયત કરવામાં આવે છે.

રાષ્ટ્રીય રોજગારક્ષમતા દ્વારા એપ્રેન્ટિસશીપ પ્રોગ્રામ

- નેશનલ એપ્રેન્ટિસશીપ પ્રોગ્રામ (NETAP) દ્વારા નેશનલ એપ્રેન્ટિસશીપ આઉટલુક રિપોર્ટનું નવીનતમ સંસ્કરણ વર્ષ 2021 (જાન્યુઆરી-જૂન 2021) જાહેર કર્યું છે.
- એપ્રેન્ટિસશીપ એક કૌશલ્ય તાલીમ કાર્યક્રમનો ઉલ્લેખ કરે છે જેમાં વ્યક્તિ કંપનીમાં ઇન્ટર્ન તરીકે કામ કરે છે અને ટૂંકા ગાળા માટે થિયરીની તાલીમ લે છે, ત્યારબાદ તે નોકરી પરની તાલીમ મેળવે છે.

Back to Basics : રાષ્ટ્રીય રોજગારક્ષમતા દ્વારા એપ્રેન્ટિસશીપ પ્રોગ્રામ (NETAP)

- તેની સ્થાપના 2014માં 100 ટકા એમ્પ્લોયર-ઈડિંગ પબ્લિક-પ્રાઇવેટ પાર્ટનરશિપ (PPP) તરીકે કરવામાં આવી હતી.
- આ કાર્યક્રમની શરૂઆત કૌશલ્ય વિકાસ અને ઉદ્યોગ સાહસિકતા મંત્રાલય અને ટીમલીજ કૌશલ યુનિવર્સિટી (ગુજરાત) દ્વારા કરવામાં આવી હતી.
- આ કાર્યક્રમની શરૂઆત ઓલ ઇન્ડિયા કાઉન્સિલ ફોર ટેકનિકલ એજ્યુકેશન (AICTE)ના રાષ્ટ્રીય રોજગાર પ્રોત્સાહન મિશનને અનુરૂપ કરવામાં આવી છે.
- એપ્રેન્ટિસશીપ એક્ટ, 1961ના પડકારોને દૂર કરવા માટે NETAP માળખું બનાવવામાં આવ્યું હતું.
- NETAP આગામી 10 વર્ષ માટે વાર્ષિક 2 લાખ એપ્રેન્ટિસ નિયુક્ત કરવાની દરખાસ્ત કરી છે. આ કાર્યક્રમ તેના અંતિમ તબક્કામાં વિશ્વનો સૌથી મોટો એપ્રેન્ટિસશીપ કાર્યક્રમ હશે.
- તે બેરોજગાર યુવાનોને કામ દરમિયાન વ્યવહારિક કુશળતા પ્રાપ્ત કરવાની અને આજીવિકાનો મહત્વપૂર્ણ સ્ત્રોત પણ બનાવવાની તક પ્રદાન કરશે.

રાષ્ટ્રીય રોજગાર પ્રોત્સાહન મિશન

- AICTE અને ભારત સરકાર દ્વારા સંયુક્ત રીતે શરૂ કરવામાં આવેલી આ એક મહત્વપૂર્ણ પહેલ છે.
- 2013 માં રજૂ કરવામાં આવેલી NEEM હેતુ આ રીતે કોઈ વ્યક્તિની રોજગારક્ષમતા વધારવા માટે વ્યવહારિક તાલીમ પૂરી પાડવાનો છે:
- જે કાં તો કોઈ પણ તકનીકી અથવા બિન-તકનીકી પ્રવાહમાં સ્નાતક/ડિપ્લોમા છે, અથવા જેમણે ડિગ્રી અથવા ડિપ્લોમા અભ્યાસક્રમનો અભ્યાસ છોડી દીધો છે.
- આ મિશન હેઠળ, કોઈપણ નોંધાયેલ વ્યક્તિ દસમા ધોરણ સુધી ન્યૂનતમ શિક્ષણ સાથે એપ્રેન્ટિસ બની શકે છે અને તેની ઉંમર 16થી 40 વર્ષની વચ્ચે છે.
- મિશન હેઠળ કુલ 23 ઉદ્યોગોની યાદી આપવામાં આવી છે, જ્યાં એપ્રેન્ટિસ દાખલ કરી શકાય છે. જેમાં ઓટોમોબાઈલ ઉદ્યોગ, ફાર્માસ્યુટિકલ્સ, ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને હાર્ડવેર, ફૂડ

પ્રોસેસિંગ, હેલ્થકેર અને નાણાકીય ક્ષેત્ર વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

- તેણે તાલીમ આપવાના ઉદ્દેશ સાથે રજિસ્ટર્ડ કંપનીઓ અથવા રજિસ્ટર્ડ ઉદ્યોગોમાં વાર્ષિક ઓછામાં ઓછા 10,000 વિદ્યાર્થીઓનું લક્ષ્ય નક્કી કર્યું છે.

એપ્રેન્ટિસશીપ આઉટલુક રિપોર્ટ

- ભારતની એપ્રેન્ટિસશીપ ઇકોસિસ્ટમ: ભારતમાં લગભગ 41 ટકા નોકરીદાતાઓ એપ્રેન્ટિસ રાખવા તૈયાર છે, જ્યારે 58 ટકા સાહસો આ વર્ષે તેમના એપ્રેન્ટિસવધારવા માંગે છે.

■ અગ્રણી શહેરો:

- રિપોર્ટ અનુસાર, ચેન્નાઈ એપ્રેન્ટિસશીપ માટે સૌથી અનુકૂળ શહેર તરીકે ઉભરી આવ્યું છે.
- અમદાવાદ અને નાગપુર ને શહેરોની શ્રેણીમાં એપ્રેન્ટિસશીપ માટે સૌથી અનુકૂળ શહેરો માનવામાં આવે છે જ્યાં મેટ્રો સેવા નથી.

■ અગ્રણી ક્ષેત્ર:

- આ અહેવાલમાં એપ્રેન્ટિસશીપ માટેના અગ્રણી ક્ષેત્રો તરીકે ઉત્પાદન, ઓટોમોબાઈલ અને રિટેલ ક્ષેત્રોને પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા છે.

■ એપ્રેન્ટિસશીપ પ્રત્યે મહિલાઓનું સકારાત્મક વલણ:

- એકંદરે, મહિલા તાલીમાર્થીઓ માટે પસંદગીના દરમાં ગયા વર્ષની સામે 10 ટકાનો વધારો થયો છે.
- બેંગલુરુ, મુંબઈ અને કોલકાતામાં આ ટ્રેન્ડ ખૂબ જ મજબૂત જોવા મળી રહ્યો હતો.

મહત્વ

- અંદાજ મુજબ વર્ષ 2041 સુધીમાં ભારતની કાર્યકારી વસ્તીમાં નોંધપાત્ર વધારો થશે. અર્થતંત્રમાં રોજગાર સર્જનના જરૂરી દર પર આની ખૂબ ઊંચી અસર પડશે.
- આંકડા દર્શાવે છે કે સામાજિક-આર્થિક પડકારોને કારણે દેશમાં 5માં અને 8મા ધોરણ પછી લગભગ 3 ટકા બાળકો અભ્યાસ છોડી દે છે. એપ્રેન્ટિસશીપ, શાળાના શિક્ષણની અછતને પૂર્ણ કરવા અને કાર્યબળમાં કૌશલ્યના અંતરને ઘટાડવા માટે આ એક મહત્વપૂર્ણ વ્યવસ્થા સાબિત થઈ શકે છે.

અન્ય એપ્રેન્ટિસશીપ સંબંધિત પહેલ

- એપ્રેન્ટિસશીપ અધિનિયમ, 1961
- ‘એપ્રેન્ટિસશીપ અને સ્કિલમાં ઉચ્ચ શિક્ષણ યુવાનો માટેની યોજના’ અથવા ‘શ્રેયસ’
- રાષ્ટ્રીય એપ્રેન્ટિસશીપ વૃદ્ધિ યોજના (NAPS)
- ઔદ્યોગિક મૂલ્ય વૃદ્ધિ માટે કૌશલ્ય મજબૂત (પ્રયત્ન કરો)
- ‘યુવા: જનરેશન અનલિમિટેડ’ પહેલ
- પ્રધાનમંત્રી કૌશલ વિકાસ યોજના

વિચરતી/વિમુક્ત જનજાતિઓ

- સામાજિક ન્યાય અને અધિકારતા રાજ્ય મંત્રીએ તાજેતરમાં સંસદને માહિતી આપી છે કે દેશમાં વીમુક્ત, વિચરતા અને અર્ધ વિચરતા સમુદાયો માટે વિકાસ અને કલ્યાણ બોર્ડ (DWBDNCs)ની રચના વર્ષ 2019માં કરવામાં આવી હતી.
- કલ્યાણ બોર્ડની રચના ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે કરવામાં આવી હતી, જેને વધુમાં વધુ પાંચ વર્ષ માટે લંબાવી શકાય છે.

Back to Basics : વિચરતી/વિમુક્ત જાતિઓ દ્વારા પડકારો

- રેંકે કમિશન (2008) દ્વારા આપવામાં આવેલા આંકડા મુજબ ભારતમાં લગભગ 1,500 વિચરતી અને અર્ધ વિચરતી જાતિઓ અને 198 મુક્ત જનજાતિઓ છે, જેમાં લગભગ 15 કરોડ ભારતીયોનો સમાવેશ થાય છે.

- આ જનજાતિઓ હજી પણ સામાજિક અને આર્થિક રીતે હાંસિયામાં ધકેલાઈ ગઈ છે અને તેમાંની ઘણી જાતિઓ તેમના મૂળભૂત માનવ અધિકારોથી વંચિત છે.
- સૌથી મહત્વપૂર્ણ મુદ્દો તેમની ઓળખ વિશે છે.

■ મૂળભૂત માળખાગત સુવિધાઓનો અભાવ:

- આ સમુદાયોના સભ્યો પાસે પીવાનું પાણી, આશ્રય અને સ્વચ્છતા વગેરે જેવી પ્રાથમિક સુવિધાઓ નથી. આ ઉપરાંત તેઓ આરોગ્ય સેવા અને શિક્ષણ જેવી સુવિધાઓથી વંચિત છે.

■ સ્થાનિક વહીવટનો દુરુપયોગ:

- મુક્ત, વિચરતી અને અર્ધ-ઈનિરાન્ટ સમુદાયોના સંબંધમાં પ્રચલિત ખોટી અને ગુનાહિત ધારણાઓને કારણે તેઓ હજી પણ સ્થાનિક વહીવટીતંત્ર અને પોલીસ દ્વારા ભોગ બન્યા છે.

■ સામાજિક સુરક્ષા કવરનો અભાવ:

- આ સમુદાયોમાં લોકો ઘણીવાર જતા હોવાથી, તેમની પાસે કોઈ કાયમી ઠેકાણા નથી. પરિણામે, તેમની પાસે સામાજિક સુરક્ષા કવરનો અભાવ છે અને તેમને રેશનકાર્ડ, આધાર કાર્ડ વગેરે પણ આપવામાં આવતું નથી.
- આ સમુદાયોમાં જાતિનું વર્ગીકરણ બહુ સ્પષ્ટ નથી, કેટલાક રાજ્યોમાં આ સમુદાયોને અનુસૂચિત જાતિમાં સામેલ કરવામાં આવે છે, જ્યારે અન્ય કેટલાક રાજ્યોમાં તેમને અન્ય પછાત વર્ગો (OBC) હેઠળ સામેલ કરવામાં આવે છે.
- જોકે, આ સમુદાયોમાં મોટાભાગના લોકો પાસે જાતિપ્રમાણપત્રો નથી અને તેથી તેઓ સરકારી કલ્યાણ કાર્યક્રમોનો લાભ લઈ શક્યા નથી.

DBBDNCs ની જવાબદારી

- જરૂરિયાત મુજબ મુક્ત, વિચરતા અને અર્ધવિચરતા સમુદાયો માટે કલ્યાણ અને વિકાસ કાર્યક્રમો તૈયાર કરવા અને તેનો અમલ કરવો.

- > આ સમુદાયો જ્યાં રહે છે તે સ્થળો/વિસ્તારોને ઓળખી રહ્યા છે.
- > હાલના કાર્યક્રમોમાં આ સમુદાયોની પહોંચમાં અંતરનું મૂલ્યાંકન અને ઓળખ કરવી, આ ઉપરાંત વિવિધ મંત્રાલયો/અમલીકરણ એજન્સીઓ સાથે સહકાર દ્વારા એ સુનિશ્ચિત કરવું કે હાલના કાર્યક્રમો આ સમુદાયોની વિશેષ જરૂરિયાતોને પૂર્ણ કરે.
- > ભારત સરકાર અને રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોની યોજનાઓની પ્રગતિ પર નજર રાખવી અને તેનું મૂલ્યાંકન કરવું, જે મુક્ત, વિચરતા અને અર્ધ-વિચરતી સમુદાયોના સંદર્ભમાં છે.

વિચરતી/વિમુક્ત અને અર્ધ વિચરતા સમુદાયોને સંબંધિત યોજનાઓ

- ડો. આંબેડકર પ્રિ-મેટ્રિક અને ડીએનટી માટે પોસ્ટ-મેટ્રિક સ્કોલરશિપ:
 - > કેન્દ્રીય પ્રાયોજિત યોજના વર્ષ 2014-15માં મુક્ત, વિચરતી અને અર્ધ વિચરતી જનજાતિઓ (DNT)ના વિદ્યાર્થીઓને જેમને એસસી, એસટી અથવા અન્ય પછાત વર્ગો (OBC) કેટેગરી હેઠળ આવરી લેવામાં આવી નથી તેમના કલ્યાણ માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી.
 - > યોગ્યતા માટે આવક મર્યાદા વાર્ષિક 2 લાખ રૂપિયા નક્કી કરવામાં આવી છે.
 - > આ યોજના રાજ્ય સરકારો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોનાં વહીવટ દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવે છે. આ યોજનાને કેન્દ્ર અને રાજ્ય દ્વારા 75:25 (કેન્દ્ર:રાજ્ય)ના ગુણોત્તરમાં ભંડોળ પૂરું પાડવામાં આવે છે.
 - > આ યોજના મુક્ત, વિચરતા અને અર્ધ વિચરતા સમુદાયો, ખાસ કરીને છોકરીઓના બાળકોમાં શિક્ષણ ફેલાવવામાં મદદ કરે છે.
- ડીએનટી બોયઝ અને ગર્લ્સ માટે હોસ્ટેલના નિર્માણ માટે નાનાજી દેશમુખ યોજના:
 - > 2014-15માં શરૂ કરવામાં આવી હતી, કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના, રાજ્ય સરકારો/સરકારો/ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો/કેન્દ્રીય યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા લાગુ કરવામાં આવ્યો હતો.
 - > આ યોજનાનો ઉદ્દેશ એસસી, એસટી અથવા અન્ય પછાત વર્ગ (OBC) કેટેગરી હેઠળ આવરી ન લેવામાં આવેલા DNT વિદ્યાર્થીઓને છાત્રાલયની સુવિધા આપીને ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવી શકે તે છે.
 - > યોગ્યતા માટે આવક મર્યાદા વાર્ષિક 2 લાખ રૂપિયા નક્કી કરવામાં આવી છે.
 - > કેન્દ્ર સરકાર દેશભરમાં દર વર્ષે વધુમાં વધુ 500 બેઠકો પૂરી પાડે છે.
 - > આ યોજનાનો ખર્ચ કેન્દ્ર અને રાજ્ય વચ્ચે 75:25 (કેન્દ્ર:રાજ્ય)ના ગુણોત્તરમાં વહેંચવામાં આવે છે.

વીમુક્ત, વિચરતો અને અર્ધ-વિચરતો સમુદાય

- > વીમુક્ત જનજાતિઓ એવા લોકો છે જેમને બ્રિટિશ શાસન દરમિયાન ઘડવામાં આવેલા ફોજદારી જનજાતિ કાયદા હેઠળ સૂચિત કરવામાં આવ્યા હતા, જે હેઠળ સમગ્ર વસ્તીને જન્મથી જ ગુનેગાર જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- > 1952માં આ કાયદો રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને સમુદાયોને મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.
- > વિચરતી જનજાતિઓ સતત ભૌગોલિક ગતિશીલતા જાળવી રાખે છે, જ્યારે અર્ધ વિચરતી જાતિઓ એવી છે જે એક જગ્યાએથી બીજા સ્થળે જાય છે, પરંતુ વર્ષમાં એક વખત તેઓ મુખ્યત્વે વ્યાપારી કારણોસર તેમના નિશ્ચિત રહેઠાણ પર પાછા ફરે છે.
- > વિશિષ્ટ વંશીય અથવા સામાજિક-આર્થિક ધોરણોનો સમાવેશ વિચરતી અને અર્ધ વિચરતી જાતિઓ વચ્ચેનો ભેદ પારખવા માટે કરવામાં આવ્યો નથી, પરંતુ તેમની ગતિશીલતા દ્વારા તેનું પ્રદર્શન કરવામાં આવે છે.

શાળાઓ અને આંગણવાડીઓમાં પાણી પુરવઠાની સ્થિતિ

- > જળ સંસાધન અંગેની સંસદીય સ્થાયી સમિતિને આપવામાં આવેલી માહિતી મુજબ, 100% પાણી પુરવઠા ક્વરેજ હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ્યથી જળ ઉર્જા મંત્રાલય દ્વારા શરૂ કરાયેલ 100-દિવસીય અભિયાન છતાં, ફક્ત અડધી જ સરકારી શાળાઓ અને આંગણવાડીઓમાં પાણીની નળ દ્વારા સપ્લાય સુવિધાઓ છે.
- > કમિટીએ જળ જીવન મિશનની પ્રગતિ અંગે પણ નોંધ લીધી હતી.

Back to Basics : 100 દિવસ અભિયાન

- > આ અભિયાનનો ઉદ્દેશ પીવા અને રસોઈ માટે શુદ્ધ પાણી પૂરું પાડવું અને દરેક શાળા, આંગણવાડી, આશ્રમશાળા અથવા રહેણાંક આદિવાસી શાળામાં શૌચાલય માટે નળનું પાણી પૂરું પાડવું છે.
- > તે 2 ઓક્ટોબર 2020 (ગાંધી જયંતી) ના રોજ શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > 100 દિવસનો આ સમયગાળો 10 જાન્યુઆરી, 2021 નો હતો. જો કે કેટલાક રાજ્યો / કેન્દ્રશાસિત કેન્દ્રોએ સંકેત આપ્યો છે કે તેઓને કાર્ય પૂર્ણ કરવા માટે વધુ સમયની જરૂર છે. તેથી, આ અભિયાન 31 માર્ચ 2021 સુધી લંબાવવામાં આવ્યું છે.
- સંબંધિત વિહંગાવલોકન:
 - > 15 ફેબ્રુઆરી, 2021 સુધી આંગણવાડીઓમાં ફક્ત 48.5% અને 53.3% શાળાઓમાં નળ દ્વારા પાણી પહોંચાડવાની સુવિધા હતી.
 - > ઉત્તરપ્રદેશની 8% થી ઓછી શાળાઓ અને પશ્ચિમબંગાળ ની 11% શાળાઓમાં પાણી પુરવઠાની સુવિધા છે, જ્યારે

આસામ, ઝારખંડ, યુ.પી., છત્તીસગઢ અને બંગાળમાં ફક્ત 2-6% આંગણવાડીઓમાં પાણી પુરવઠાની સુવિધા છે.

■ સાત રાજ્યો:

- > આંધ્ર પ્રદેશ, ગોવા, હરિયાણા, હિમાચલ પ્રદેશ, તામિલનાડુ, તેલંગાણા અને પંજાબે 100% કવરેજ મેળવ્યું છે.
- > શાળાઓ અને આંગણવાડી કેન્દ્રોમાં લગભગ 1.82 લાખ 'ગ્રે વોટર મેનેજમેન્ટ સ્ટ્રક્ચર્સ' અને 1.42 લાખ રેઈન વોટર હાર્વેસ્ટિંગ સ્ટ્રક્ચર્સ બનાવવામાં આવ્યા છે.

પ્રદૂષિત પાણીથી સંબંધિત બાળકોના આરોગ્ય મુદ્દાઓ

- > બાળકો પાણીજન્ય રોગો (ઝાડા, કોલેરા, ટાઈફોઈડ) માટે વધુ સંવેદનશીલ હોય છે.
- > પીવાના પાણીના અભાવે બાળકોમાં અન્ય પોષક સમસ્યાઓ અને સ્વાસ્થ્યના જોખમો ઉભા થઈ રહ્યા છે.

સ્વતંત્ર પર્યાવરણીય નિયમનકાર

- > તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટે ગ્રીન ફિલયરન્સને મોનિટર કરવા માટે સરકારને 'સ્વતંત્ર પર્યાવરણ નિયમનકાર' ના સ્થાપવાના કારણો સ્પષ્ટ કરવા જણાવ્યું છે.

Back to Basics : સુપ્રીમ કોર્ટનો આદેશ

- > સુપ્રીમ કોર્ટે લાફર્જ ઉમીયમ માઈનિંગ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા કેસ, 2011 ના કેસની સુનાવણી કરી, જેને સામાન્ય રીતે 'લાફર્જ માઈનિંગ કેસ' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, લાફર્જ ઉમીયમ માઈનિંગ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા કેસમાં. આ સમયગાળા દરમિયાન, રાષ્ટ્રીય પર્યાવરણ ગ્રીન ફિલયરન્સની સ્વતંત્ર દેખરેખ સુનિશ્ચિત કરવા માટે, પર્યાવરણીય (સુરક્ષા) અધિનિયમ, 1986 હેઠળ નિયમનકારી સંસ્થાની સ્થાપના કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

નિયમનકારી કાર્યો

- મૂલ્યાંકન અને મંજૂરી:
 - > તે નિયમનકારી પ્રોજેક્ટ્સ અને પર્યાવરણીય મંજૂરીના સ્વતંત્ર, ઉદ્દેશ્યક અને પારદર્શક મૂલ્યાંકન પ્રદાન કરશે.
- મોનીટરીંગ અને અમલીકરણ:
 - > આ નિયમનકાર પર્યાવરણીય સ્વીકૃતિ માટે નિર્ધારિત શરતોના અમલીકરણની દેખરેખ રાખશે અને આ શરતોનું ઉલ્લંઘન કરનારાઓને દંડ લાદશે. આવી સત્તાઓના ઉપયોગમાં, નિયમનકાર રાષ્ટ્રીય વન નીતિ, 1988 ની યોગ્ય રીતે અમલ કરશે.

પર્યાવરણીય અસર આકારણી (2006) થી સંબંધિત વર્તમાન મુદ્દાઓ

- ક્ષમતાનો અભાવ:
 - > રાષ્ટ્રીય સ્તરે, એક નિષ્ણાત મૂલ્યાંકન સમિતિ દ્વારા

પર્યાવરણીય મંજૂરી આપવામાં આવે છે. આ સમિતિ કોઈપણ નિયમનકારી ક્ષમતા વિના એડ-હોક ધોરણે કાર્ય કરે છે.

- > રાજ્ય કક્ષાની મૂલ્યાંકન સમિતિઓ નિયમનકારી ટેકોની ગેરહાજરીમાં આ મંજૂરીની દેખરેખ રાખે છે.
- > આ સમિતિઓ પર્યાવરણીય અસર આકારણી સૂચના, 2006 મુજબ કાર્ય કરે છે.

■ કુશળતા અભાવ:

- > આ સમિતિઓના સભ્યો અને અધ્યક્ષોમાં નિપુણતાના અભાવને કારણે, તેમના દ્વારા કરવામાં આવતા પર્યાવરણીય પ્રભાવ આકારણી પર સવાલ ઉભા થયા છે.

■ યોગ્ય કાયદાઓનો અભાવ:

- > અસરકારક કાયદાકીય શક્તિ અને સંસ્થાકીય ક્ષમતા વિના, નિષ્ણાત મૂલ્યાંકન સમિતિઓ અને રાજ્ય કક્ષાની સમિતિઓને દાંત વગરનું લેબલ આપવામાં આવ્યું છે.

■ નિયમન અને રાષ્ટ્રિય ખર્ચ:

- > ઘણી વસ્તુઓ એક જ વસ્તુ માટે જરૂરી છે, જેમાંથી કંઈ પર્યાવરણ અથવા સમુદાયોના હક્કોનું રક્ષણ કરવું નથી. આવી ઊંચી કિંમતની મંજૂરીઓ ઉદ્યોગ પરના ભારને વધારે છે.
- > વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1980 ની કલમ 2 હેઠળ વન મંજૂરી.
- > કોસ્ટલ રેગ્યુલેશન ઝોન નોટિફિકેશન, 2011 હેઠળ દરિયાઈ મંજૂરી.
- > વન્યપ્રાણીસંરક્ષણઅધિનિયમ, 1972 હેઠળ વન્યપ્રાણીસૃષ્ટિના સંદર્ભમાં મંજૂરી.
- > નિયમો અને કાયદાઓની ગુણાકાર ઉદ્યોગ અને સરકાર વચ્ચેના અસંગત તત્વોના વિકાસમાં મદદ કરે છે.

જરૂરિયાત

■ ન્યાયી ચુકાદો:

- > પર્યાવરણીય નિયમનકારી પ્રક્રિયાની દેખરેખ માટે સ્વતંત્ર મંડળનો અભાવ, નિર્ણય લેવામાં રાજકીય રૂચિ તરફ દોરી શકે છે.

■ યોગ્ય પાલન:

- > પર્યાવરણીય પ્રભાવ આકારણીના માપદંડના પાલનની દેખરેખ જેવી મહત્વની ચિંતાઓને નિયંત્રક દ્વારા યોગ્ય ધોરણો નિર્ધારિત કરી શકાય છે.

■ ક્ષમતા અને સ્વતંત્રતા:

- > ભારતમાં વર્તમાન પર્યાવરણીય નિયમન સંસ્થાકીય મિકેનિઝમમાં નિયમનકારી ક્ષમતા અને સ્વતંત્રતાનો અભાવ છે.

■ નિયમનકારી સ્તરે વિલંબ અટકાવો:

- > નિયમનકારી સ્તરે વિલંબ ઘટાડવો પણ મહત્વપૂર્ણ છે. વિશ્વસનીય સ્વતંત્ર નિયમનકારની સહાયથી આ શક્ય હોઈ શકે છે, પરંતુ પર્યાવરણીય સંરક્ષણ માટે નિયમનકારી પ્રક્રિયા અને ધોરણોમાં શ્રેષ્ઠ સ્તરની કઠોરતા મહત્વપૂર્ણ હોઈ શકે છે.

■ હંગામી ઉકેલો:

- > સુપ્રીમ કોર્ટના જણાવ્યા મુજબ, જ્યાં સુધી સ્વતંત્ર નિયમનકારની સ્થાપના ન થાય ત્યાં સુધી પર્યાવરણ મંત્રાલયે પ્રોજેક્ટ્સના પર્યાવરણીય પ્રભાવનું તાત્કાલિક આકારણી કરવા માટે માન્યતા પ્રાપ્ત સંસ્થાઓની પેનલ તૈયાર કરવી જોઈએ.

આગળનો રસ્તો

- > ધોરણોને નિર્ધારિત, નિરીક્ષણ અને અમલ કરવાની સ્વતંત્રતા એ અસરકારક નિયમનકારી સંસ્થાની મહત્વપૂર્ણ સુવિધાઓ છે. પર્યાવરણીય કાયદામાં સુધારા પહેલાં સ્વતંત્ર નિયમનકારની સ્થાપના કરવી જોઈએ.
- > પર્યાવરણીય નિયમન માટે દ્વિસ્તરીય સુધારણા ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે, જે પર્યાવરણની સાથે સાથે સમુદાયના અધિકારને સુરક્ષિત કરશે અને આવા સંજોગોમાં ઉદ્યોગો સ્થાપવાનો સમય અને ખર્ચ બંને ઘટાડવામાં આવશે.
- > તેથી, કાયદાઓની ગુણાકારને ઘટાડવાની અને હાલમાં પુરાતવના કાયદાઓને દૂર કરીને નિયમનકારી પ્રક્રિયાને સુવ્યવસ્થિત કરવાની જરૂર છે.

નવું SMS સ્ક્રિબિંગ માપદંડ નિર્લંબિત

- > તાજેતરમાં, ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયાએ ટૂંકી સંદેશ સેવા અથવા ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઈડર્સ (TSP) ની SMS સ્ક્રિબિંગ પ્રક્રિયાને સાત દિવસ માટે સ્થગિત કરી દીધી હતી.
- > તાજેતરમાં ટેલિકોમ સર્વિસ પ્રોવાઈડર્સ દ્વારા SMS નિયમનના બીજા તબક્કાના અમલ પછી અસરગ્રસ્ત થયેલી અનેક SMS આધારિત બેન્કિંગ અને ઇ-કોમર્સ પ્લેટફોર્મ સેવાઓનો અમલ થયા પછી TRAI દ્વારા આ પગલું લેવામાં આવ્યું છે.

Back to Basics : ટેલિકોમ કમર્શિયલ કમ્યુનિકેશન્સ

કસ્ટમર પ્રેફરન્સ રેગ્યુલેશન, 2018

- > તે સ્પામની સમસ્યા સાથે અસરકારક રીતે વ્યવહાર કરવા માટે જારી કરાઈ હતી.
- > આ નિયમો ગ્રાહકોને દરેક નોંધાયેલ SMS સામગ્રી મોકલતા પહેલાં ટેલિકોમ કંપનીઓ દ્વારા ફરજિયાત ચકાસણી કરવાનો આગ્રહ રાખે છે.
- > TRAIના ધોરણો મુજબ, હવે તમામ SMS સામગ્રીને વપરાશકર્તાના ઉપકરણ પર મોકલતા પહેલાં તેની ચકાસણી કરવામાં આવશે. સ્ક્રિબિંગ તરીકે ઓળખાતી આ પ્રક્રિયા તાજેતરમાં નોંધપાત્ર વિલંબ પછી અમલમાં આવી હતી.
- > મુખ્ય TRAIO માટેના નવા TRAI નિયમો, જે ગ્રાહકોને SMS મોકલવા, પ્રેષકોની નોંધણી, ટેલિમાર્કેટર્સ, હેડરો, હેડરો, સામગ્રી, નમૂનાઓ, સંમતિ ટેમ્પલેટ (પ્રેષકો માટે) સંમતિ નમૂનાઓ) અને સબસ્ક્રાઈબર પસંદગી પસંદ કરશે.

- > આ નિયમો બિન-નોંધાયેલા મોકલનારાઓને વ્યાપારી સંદેશાઓ મોકલતા અટકાવે છે, બીજી તરફ, નોંધાયેલ કંપનીઓના ગ્રાહકોને કપટપૂર્ણ સંદેશા મોકલતા અટકાવે છે.
- > TRAI દ્વારા એક માળખું બહાર પાડવામાં આવ્યું છે જે અંતર્ગત ટેલિકોમ / ટેલિકોમ કંપનીઓ દ્વારા ડિસ્ટ્રિબ્યુટેડ લેજર ટેકનોલોજી અથવા બ્લોકચેનનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે જેથી ઉપકરણ પર મોકલતા પહેલાં દરેક વ્યવસાયિક SMSની મોકલનાર માહિતી વપરાશકર્તાના ઉપકરણ પર મોકલવામાં આવે અને સામગ્રીની ચકાસણી કરી શકાય.
- > બ્લોકચેન મુખ્યત્વે બિન-રદિયો અને ગોપનીયતાની ખાતરી કરશે. આ અંતર્ગત, ફક્ત અધિકૃત લોકો જ ગ્રાહકોને સંબંધિત માહિતીની પહોંચ મેળવશે અને તે પણ જ્યારે સેવા પ્રદાન કરવા માટે આમ કરવું જરૂરી હોય ત્યારે.
- > TRAIના કહેવા મુજબ, જૂની તકનીકી અને પ્લેટફોર્મ્સ ગ્રાહકની નિર્ધારિત પ્રાધાન્યતાના ઉલ્લંઘનમાં સસ્તી અને અવિશ્વસનીય માહિતી પ્રદાન કરે છે.

તાજેતરનો મુદ્દો

- > સ્ક્રિબિંગ ધોરણો કેટલાક ટીએસપી દ્વારા લાગુ કરવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ કેટલીક કંપનીઓ દ્વારા તેનો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો ન હતો, જેના કારણે ગ્રાહકો મહત્વપૂર્ણ સંદેશા પ્રાપ્ત કરવામાં નિષ્ફળ ગયા.
- > TRI દ્વારા TRAIના નિયમોને અનુસરીને અવાંછિત વ્યાપારી સંદેશાવ્યવહારના મુદ્દાઓને ધ્યાનમાં લેવા માટે સામગ્રી સ્ક્રિબિંગની નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને સક્રિય કરવામાં આવી હતી.
- > ટેલિકોમ સેવા પ્રદાતાઓ દ્વારા એકબીજા સાથે તેમના વિષયવસ્તુના નમૂનાઓ રજીસ્ટર કરવાના હેતુથી કી એન્ટિટીઝ સાથેની વાતચીતની ગોઠવણીની ખાતરી કરવામાં આવી હતી.

બ્લોકચેન ટેકનોલોજી

- > બ્લોકચેન એ એક વહેંચાયેલ, અપરિવર્તિત ખાતાવહી છે જે વ્યવસાયના નેટવર્કમાં ટ્રાન્ઝેક્શન્સ રેકૉર્ડ કરવા અને સંપત્તિને ટ્રેકિંગ કરવાની સુવિધા આપે છે.
- > સંપત્તિ મૂર્ત હોઈ શકે છે (ઘર, કાર, રોકડ, જમીન) અથવા અમૂર્ત (બૌદ્ધિક સંપત્તિ, પેટન્ટ, કોપિરાઈટ, બ્રાંડિંગ).
- > વર્ચ્યુઅલ રીતે આ પ્રકારની કોઈપણ મૂલ્યની વસ્તુને ટ્રેક કરીને બ્લોકચેન નેટવર્કમાં સમાવી શકાય છે, જે બધા જોખમોને આવરી લે છે અને બધાની કિંમત ઘટાડે છે.
- > બ્લોકચેન તકનીકનો પ્રારંભિક અને પ્રાથમિક ઉપયોગ ક્રિપ્ટોકરન્સીઝ (જેમ કે બિટકોઈન) ના વ્યવહારને મોનિટર કરવાનું હતું. જો કે, પાછલા વર્ષોમાં કેટલાક અન્ય ઉપયોગો જોવા મળ્યા છે.
- > બ્લોકચેન ટેકનોલોજીની મદદથી આંદ્ર પ્રદેશ અને તેલંગાણા સરકાર દ્વારા જમીનના રેકૉર્ડ્સ એકત્રિત કરવામાં આવે છે.

- ચૂંટણી પંચ (ઈસી) ના અધિકારીઓ દૂરના વિસ્તારોમાં મતદાન કરવા માટે બ્લોક્યેન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરવાની સંભાવનાને શોધી રહ્યા છે.

ભારતની ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી

- ટેલિકોમ સેવાઓ માટે ટેરિફ નિર્ધારણ / સુધારણા સહિત ટેલિકોમ સેવાઓ નિયમન માટે સંસદના અધિનિયમ (ટેલિકોમ રેગ્યુલેટરી ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા એક્ટ, 1997) દ્વારા તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- તે એક નિષ્પક્ષ અને પારદર્શક નીતિ માટેનું વાતાવરણ પૂરું પાડે છે જે બધાને સમાન તકો પ્રદાન કરે છે અને સ્પર્ધાની સુવિધા આપે છે.
- TRAI તરફથી પેટાકંપની અને વિવાદના કાર્યોને ઉકેલવા માટે ટ્રાઈ એક્ટમાં સુધારો કરવાના હેતુથી ટેલિકોમ ડિસપ્યુટ સેટલમેન્ટ અને અપીલ ટ્રિબ્યુનલ (ટેલિકમ્યુનિકેશન ડિસપ્યુટ સેટલમેન્ટ એન્ડ એપેલેટ ટ્રિબ્યુનલ- TDSAT) ની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- વિવિધ લાઇસન્સધારકો, બે કે તેથી વધુ સર્વિસ પ્રોવાઇડર્સ, સર્વિસ પ્રોવાઇડર અને ગ્રાહકોના જૂથ વચ્ચેના વિવાદના નિકાલ માટે અને TRAIના કોઈપણ સૂચના, નિર્ણય અથવા આદેશ સામે અપીલ સાંભળવા અને નિકાલ કરવા માટે TDSATની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.

FIAF એવોર્ડ 2021: અમિતાભ બચ્ચનનું સન્માન કરવામાં આવશે

- ઇન્ટરનેશનલ ફેડરેશન ઓફ ફિલ્મ આર્કાઇવ્સ (FIAF) અને વિશ્વવ્યાપી ફિલ્મ આર્કાઇવ્સ અને સંગ્રહાલયોની વિશ્વવ્યાપી સંસ્થા 19 માર્ચ, 2021 ના રોજ અમિતાભ બચ્ચનને 2021 FIAF એવોર્ડ પ્રદાન કરશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- FIAF સંલગ્ન ફિલ્મ હેરિટેજ ફાઉન્ડેશન દ્વારા 78 વર્ષીય અભિનેતાને એવોર્ડ માટે નામાંકિત કરાયા હતા.
- ફાઉન્ડેશન ભારતની ફિલ્મ હેરિટેજની જાળવણી, પુનઃસંગ્રહ, દસ્તાવેજીકરણ, પ્રદર્શન અને અભ્યાસ માટે સમર્પિત છે. ફિલ્મના નિર્માતા માર્ટિન સ્કોર્સી અને કિસ્ટોફર નોલાન દ્વારા તેમને આ એવોર્ડ આપવામાં આવશે. આ બંને વ્યક્તિઓ આ એવોર્ડના અગાઉના પ્રાપ્તકર્તાઓ છે.
- અમિતાભ બચ્ચનને ફિલ્મના ધરોહરની જાળવણીમાં તેમના સમર્પણ અને યોગદાન બદલ આ એવોર્ડ આપવામાં આવશે.

આંતરરાષ્ટ્રીય ફેડરેશન ઓફ ફિલ્મ આર્કાઇવ્સ (FIAF)

- FIAFની સ્થાપના 1938 માં પેરિસમાં સિનેમાથેક ફ્રાન્સાઈઝ અને ન્યુ યોર્ક સિટીના મ્યુઝિયમ ઓફ મોડર્ન આર્ટ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

- FIAF, કલા અને સંસ્કૃતિના કાર્યો, તેમજ ઐતિહાસિક દસ્તાવેજ તરીકે મૂલ્યવાન હોય તેવા મૂર્વિંગ ચિત્રોને સંગ્રહિત કરવા, સાચવવા અને સ્કીનિંગ કરવા માટે સમર્પિત છે. તેમાં નવેમ્બર 2020 સુધીમાં 80 દેશોની 172 ફિલ્મ હેરિટેજ સંસ્થાઓ શામેલ છે.

ઉદ્દૂપી રામચંદ્ર રાવ

- ગૂગલે પ્રખ્યાત ભારતીય પ્રોફેસર અને વૈજ્ઞાનિક ઉદ્દૂપી રામચંદ્ર રાવનો 89 મો જન્મદિવસ 10 માર્ચ, 2021 ના રોજ તેમના 'ગુગલ ડૂડલ' દ્વારા ઉજવ્યો હતો.
- ડૂડલમાં પ્રોફેસર રાવનું એક સ્કેચ અને પૃથ્વીની પૃષ્ઠભૂમિ શામેલ છે, જેમાં અવકાશ ક્ષેત્રમાં તેમના યોગદાનની નિશાની છે.

Back to Basics : ઉદ્દૂપી રામચંદ્ર રાવ વિશે

- ઉદ્દૂપી રામચંદ્ર રાવ ભારતીય અવકાશ વિજ્ઞાની હતા. તેમણે ભારતીય અવકાશ સંશોધન સંસ્થાના પ્રમુખ તરીકે પણ કાર્ય કર્યું હતું.
- તે તિરૂવનંતપુરમમાં ભારતીય અવકાશ વિજ્ઞાન અને તકનીકી-IIST ની ગવર્નિંગ કાઉન્સિલના અધ્યક્ષ પણ હતા.
- તેમને 'સેટેલાઈટ મેન ઓફ ઇન્ડિયા' તરીકે યાદ કરવામાં આવે છે.
- વર્ષ 2017 માં તેમનું અવસાન થયું. તેનો જન્મ 10 માર્ચ 1932 ના રોજ કર્ણાટકના એક ગામમાં થયો હતો.
- તેમણે તેમની કારકિર્દીની શરૂઆત ભારતના અંતરિક્ષ કાર્યક્રમના પિતા ગણાતા ડોક્ટર વિક્રમ સારાભાઈ સાથે કરી હતી. ત્યારબાદ તેણે પ્રોફેસર તરીકે કામ કર્યું અને નાસાના પાયોનિયર અને એક્સપ્લોરર સ્પેસ પ્રોબ પર પ્રયોગો કર્યા. તેઓ 1966 માં ભારત પાછા ફર્યા અને 1975 માં ભારતનો પ્રથમ ઉપગ્રહ 'આર્યભટ્ટ' લોન્ચ કર્યો. આ ઉપગ્રહ પ્રોફેસર દ્વારા વિકસિત 20 ઉપગ્રહોમાંનો એક છે. ઉપગ્રહએ અદ્યતન સંદેશાવ્યવહાર અને હવામાન સેવાઓ આપીને ગ્રામીણ ભારતનું પરિવર્તન કર્યું.

એવોર્ડ અને સન્માન

- પ્રોફેસર રાવને વર્ષ 1976 માં ભારત સરકાર દ્વારા પદ્મ ભૂષણ એવોર્ડથી સન્માનિત કરવામાં આવ્યા હતા, અને 2017 માં તેમને પદ્મવિભૂષણથી નવાજવામાં આવ્યા હતા.
- સોસાયટી ઓફ સેટેલાઈટ પ્રોફેશનલ્સ ઇન્ટરનેશનલ દ્વારા આયોજિત એક સમારોહમાં માર્ચ 2013 માં વોશિંગ્ટનના સેટેલાઈટ હોલ ઓફ ફેમમાં પ્રોફેસરને સામેલ કરવામાં આવ્યા હતા. આમ, સેટેલાઈટ હોલ ઓફ ફેમમાં સામેલ થનાર તે પ્રથમ ભારતીય બન્યા હતા.
- તેમને મે 2016 માં આંતરરાષ્ટ્રીય એસ્ટ્રોનોટિક્સ ફેડરેશનમાં પણ સામેલ કરવામાં આવ્યા હતા અને આ સન્માન મેળવનારો પ્રથમ ભારતીય બન્યા હતા.

75 સ્થળોએ અમૃત મહોત્સવ 75 અઠવાડિયા સુધી યોજાશે

- 10 માર્ચ 2021 ના રોજ, ભારતના વડા પ્રધાન, નરેન્દ્ર મોદીએ તમામ સાંસદો અને જન પ્રતિનિધિઓને ‘અમૃત મહોત્સવ’માં ભાગ લેવા વિનંતી કરી.

Back to Basics : અમૃત મહોત્સવ

- બ્રિટિશ શાસનથી ભારતની આઝાદીના 75 વર્ષ પૂરા થવા માટે અમૃત મહોત્સવ 12 માર્ચ, 2021 ના રોજ શરૂ થશે. તેની શરૂઆત ગુજરાતમાં સાબરમતી આશ્રમથી થશે. આ ઉત્સવ દેશભરના 75 સ્થળોએ 75 અઠવાડિયા સુધી યોજાશે.

અમૃત મહોત્સવનો લોગો

- mygov તાજેતરમાં અમૃત મહોત્સવ માટે લોગો ડિઝાઇનની સ્પર્ધા શરૂ કરી હતી. આ સ્પર્ધામાં ભાગ લેવા માટે, કલાકારોને શાસન, વિકાસ, તકનીકી, સુધારણા, પ્રગતિ અને નીતિથી લઈને વિષયો પર લોગોની રચના કરવાનું કહેવામાં આવ્યું હતું.

કોણ હરીફાઈ માટે પાત્ર છે?

- આ લોગોની સ્પર્ધા ફક્ત ભારતના નાગરિકો માટે જ ખુલ્લી હતી. આ સ્પર્ધા માટે પ્રવેશ મફત હતો અને સરકાર દ્વારા કોઈ લાયકાત નક્કી કરવામાં આવી નથી. આ માટેની એન્ટ્રી 28 ફેબ્રુઆરી 2021 ના રોજ બંધ કરવામાં આવી હતી.

લોગોની પસંદગી

- 28 ફેબ્રુઆરી સુધી પ્રાપ્ત પ્રવેશોનું મૂલ્યાંકન પસંદગી સમિતિ દ્વારા કરવામાં આવશે જે આ હેતુ માટે બનાવવામાં આવી હતી. આ સમિતિ પ્રવેશોને શોર્ટલિસ્ટ કરશે અને જો કોઈ એન્ટ્રી યોગ્ય જણાશે તો વિજેતાનો નિર્ણય લેવામાં આવશે.
- આ પ્રવેશો મૌલિકતા, સર્જનાત્મકતા, તકનીકી શ્રેષ્ઠતા, રચના, સરળતા, દ્રશ્ય પ્રભાવો, કલાત્મક ગુણવત્તા પર નિર્ણય લેવામાં આવશે. આ સમિતિ એક વિજેતા, બે રનર્સ અપ નક્કી કરશે. વિજેતાને 1 લાખ રૂપિયાનું ઇનામ મળશે, જ્યારે બંને રનર્સ અપને અનુક્રમે 50,000 અને 25,000 રૂપિયા મળશે.

‘એક્સલેરેટર બેંગલુરુ’ (Xcelerator Bengaluru) પહેલનું બેંગલુરુમાં અનાવરણ થયું

- કર્ણાટકરાજ્યએ મહિલાઓની માલિકીના માઈક્રો-બિઝનેસને ટેકો આપવા માટે ‘એક્સસેલેટર બેંગલુરુ ઇનિશિયેટિવ’ શરૂ કરી છે.

Back to Basics : મહિલાઓને સરકારનો ટેકો

- રાજ્યએ 8 માર્ચ, 2021 ના રોજ 2021-2021 માટેનું બજેટ રજૂ કર્યું હતું, જેમાં મહિલા કેન્દ્રિત કાર્યક્રમો માટે 37,188 કરોડ આપવામાં આવ્યા હતા. તેવી જ રીતે, સરકાર ‘એલિવેટ વુમન’ કાર્યક્રમ જેવી અનેક પહેલની મદદથી નાના પાયે અથવા સૂક્ષ્મ ઉદ્યોગો, કર્મચારીઓ, કામદાર મહિલાઓ, ગ્રામીણ સ્વ-સહાય જૂથોને પણ પ્રોત્સાહન આપી રહી છે.

એક્સલેરેટર બેંગલુરુ

- ‘એક્સલેરેટર બેંગલુરુ’ એ ક્યુરેટેડ છ મહિલાઓ એક્સલેરેટર પ્રોગ્રામ છે. તે મહિલાઓને માલિકીની માઈક્રો-બિઝનેસમાં વૃદ્ધિ કરવામાં મદદ કરવા માટે મહિલાઓને તેનો ટેકો પૂરો પાડશે.
- UBTNTU કન્સોર્ટિયમ ઓફ વુમન એન્ટરપ્રિન્યોરશિપ એસોસિએશન, ગ્લોબલ એલાયન્સ ફોર માસ એન્ટરપ્રિન્યોરશિપ (ગેમ) અને ફેડરેશન ઓફ કર્ણાટક ચેમ્બર્સ ઓફ કોમર્સ એન્ડ ઇન્ડસ્ટ્રી (FICCI) દ્વારા સંયુક્ત રીતે આ પહેલ શરૂ કરવામાં આવી છે.
- તે મહિલા સંચાલિત 50,000 સાહસો સુધી પહોંચવાનો પ્રયત્ન કરશે. તે મહિલા ઉદ્યોગસાહસિક વિકાસ સંગઠનો, સફળ ઉદ્યોગસાહસિકો અને શિક્ષણવિદોની સહાયથી ડિઝાઇન અને નિર્માણ થયેલ છે.
- તે કર્ણાટકની મહિલા સાહસિકોના સંગઠન (AWAKE) ની ભાગીદારીમાં બનાવવામાં આવી છે, જે ઉદ્યોગ વિકાસ દ્વારા મહિલા સશક્તિકરણ માટે સમર્પિત છે.

ફૂડ વેસ્ટ ઇન્ડેક્સ રિપોર્ટ 2021

- યુનાઇટેડ નેશન્સ પર્યાવરણ કાર્યક્રમ (UNEP)એ ‘ફૂડ વેસ્ટ ઇન્ડેક્સ રિપોર્ટ, 2021’ પ્રકાશિત કર્યો હતો. આ UNEP રિપોર્ટ અનુસાર, 2019માં વિશ્વભરમાં અંદાજે 931 મિલિયન ટન ખોરાકનો બગાડ થયો હતો.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ ઇન્ડેક્સ રિપોર્ટ UNEP દ્વારા ભાગીદાર સંસ્થા WRAP સહયોગથી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. ઘરો 61 %, ખાદ્ય સેવાઓ 26 % ફાળો આપે છે, જ્યારે રિટેલ ક્ષેત્ર આ બગાડમાં 13 % ફાળો આપે છે. આ રિપોર્ટમાં કુલ વૈશ્વિક ખાદ્ય ઉત્પાદનના 17 ટકાના બગાડને પણ પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો છે. આ ઉપરાંત ઉપલબ્ધ કુલ ખોરાકમાંથી 11 ટકા ખોરાક ઘરોમાં વેડફાઈ જાય છે.

ભારતમાં ખોરાકનો બગાડ

- ભારતમાં ઘરેલુ ખોરાકનો બગાડ વાર્ષિક વ્યક્તિ દીઠ 50 કિલો છે જે વાર્ષિક 68,760,163 ટન બરાબર છે. બીજી તરફ, યુ.એસ.માં ઘરેલુ ખાદ્ય કચરો દર વર્ષે 59 કિલો છે જે દર વર્ષે 19,359,951 ટન બરાબર છે. રિપોર્ટમાં કહેવામાં આવ્યું છે

કે, 'ચીનમાં ઘરેલુ ખોરાકનો બગાડ' વાર્ષિક માથાદીઠ 64 કિલોગ્રામ છે જે એક વર્ષમાં 91,646,213 ટન બરાબર છે.

સેરાવિક વૈશ્વિક ઊર્જા અને પર્યાવરણીય નેતૃત્વ પુરસ્કારો

(CERAWeek Global Energy and Environment Leadership Award)

- તાજેતરમાં ભારતના પ્રધાનમંત્રીને કેમ્બ્રિજ એનર્જી રિસર્ચ એસોસિએટ (Cambridge Energy Research Associate- CERA) દ્વારા ગ્લોબલ એનર્જી એન્ડ એનરોમેન્ટ લીડરશીપ એવોર્ડથી(Global Energy and Environment Leadership Award) નવાજમાં આવ્યા છે.
- આ એવોર્ડ ભારતના પ્રધાનમંત્રીને દેશ અને દુનિયાનાં ભવિષ્યની ઊર્જા જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે ટકાઉ વિકાસને વિસ્તૃત કરવાની પ્રતિબદ્ધતા માટે આપવામાં આવ્યો હતો.
- તેમણે સેરાવીક(CERAWeek) કોન્ફરન્સને સંબોધન કર્યું હતું અને જળવાયુ પરિવર્તનના મુદ્દાને દૂર કરવા અને સ્વચ્છ ઈંધણ પ્રાપ્ત કરવા માટે ભારત દ્વારા લેવામાં આવેલા પગલાં પર પ્રકાશ આપ્યો હતો.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ એવોર્ડની શરૂઆત વર્ષ 2016 માં કરવામાં આવી હતી.
- આ એવોર્ડ વૈશ્વિક ઊર્જા અને પર્યાવરણના ભવિષ્ય માટે સમર્પિત નેતૃત્વનું સન્માન કરવા માટે આપવામાં આવે છે.
- કેમ્બ્રિજ એનર્જી રિસર્ચ એસોસિએટ:
 - યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ એનર્જી માર્કેટ્સ, રાજકારણ, ઉદ્યોગના વલણો, ખાનગી કંપનીઓ વગેરેને સલાહ આપવી તે એક કન્સલ્ટિંગ કંપની છે.
- સેરાવીક:
 - સેરાવીકની સ્થાપના 1983માં ડા. ડેનિયલ યર્ગીને(Dr. Daniel Yergin) કરી હતી.
 - 1983થી હ્યુસ્ટન (Houston-USA)માં આ વાર્ષિક ઊર્જા સંમેલન યોજાઈ રહ્યું છે.
 - IHS માર્કેટ (લંડન સ્થિત વૈશ્વિક બ્લોઅર) વિશ્વનો અગ્રણી ઊર્જા કાર્યક્રમ બની ગયો છે, જેમાં ઊર્જા ઉદ્યોગના વડાઓ, નિષ્ણાતો, સરકારી અધિકારીઓ, નીતિ નિર્માતાઓ વગેરે છે.
 - 1-5 માર્ચ, 2021 દરમિયાન વીડિયો કોન્ફરન્સ દ્વારા સેવાસપ્તાહ-2021નું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.
- થીમ:
 - આ વર્ષે સેરાવીકની થીમ હતી નવો નકશો: ઊર્જા, આબોહવા અને ચાર્ટિંગ ભવિષ્ય (The New Map: Energy, Climate, and Charting the Future).

પ્રધાનમંત્રીના સંબોધનના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- પ્રધાનમંત્રીએ પોતાના સંબોધનમાં જળવાયુ ન્યાય પ્રાપ્ત કરવા માટે ભારતની મોટી પહેલોની ચર્ચા કરી:
 - સબસિડી અભિયાન માંથી બહાર નીકળો,
 - રાષ્ટ્રીય હાઈડ્રોજન મિશન,
 - પ્રધાનમંત્રી કુસુમ,
 - BS6 ઉત્સર્જન માપદંડ,
 - ટકાઉ પહેલ,
 - ઈથેનોલનું મિશ્રણ,
 - આધુનિક સિંચાઈ તકનીકો,
 - સજીવ ખેતી,
 - આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર ગઠબંધન,
 - પેરિસ જળવાયુ સમજૂતી(Paris Climate Accord) પ્રત્યે ભારતની પ્રતિબદ્ધતા અને
 - મહાત્મા ગાંધીના ટ્રસ્ટીશીપના સિદ્ધાંતની વાત કરી હતી.
 - ટ્રસ્ટીશીપના મૂળમાં એકઠીતા, કડ્ડણ અને જવાબદારી વગેરે છે.

લિંગ સમાનતાનો માર્ગ: UNDP

- યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (United Nations Development Programme - UNDP) દ્વારા તાજેતરમાં ટાઈમ્સ ઓફ વિમેન્સ આજીવિકા દ્વારા ટાઈમ્સ ઓફ પૅડમિક દ્વારા પ્રકાશિત તાજેતરના અહેવાલમાં: કામચલાઉ મૂળભૂત આવક અને લિંગ સમાનતાનો માર્ગ (Protecting Women's Livelihoods in Times of Pandemic: Temporary Basic Income and the Road to Gender Equality) વિકાસશીલ દેશોની ગરીબ મહિલાઓ માટે કામચલાઉ મૂળભૂત આવક(Temporary Basic Income- TBI) પ્રસ્તાવ રજૂ કરે છે.
- આ પ્રસ્તાવ આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ (8 માર્ચ) પહેલા રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.

Back to Basic : લિંગ અસમાનતા

- અવેતન શ્રમ:
 - સ્ત્રીઓ રોજના 2.4 કલાક પુરૂષો કરતાં વધુ ખર્ચ કરે છે, જેમ કે સંભાળ અને ઘરના કામો.
 - પગારદાર અર્થતંત્રમાં ભાગ લેતી મહિલાઓ પગાર ચૂકવતા અને ન ચૂકવતા કામ કરતા પુરૂષોની તુલનામાં દિવસમાં સરેરાશ ચાર કલાક કામ કરે છે.
- અલગ નીતિઓ:
 - જટિલ લિંગ ધોરણો ઉપરાંત સમાન વેતન, પેઈડ મેટરનિટી લીવ, સાર્વત્રિક સ્વાસ્થ્ય, બેરોજગારી અને સંભાળના લાભોના રૂપમાં પ્રાપ્ત વળતર જેવી નીતિઓને કારણે મહિલાઓને આર્થિક નબળાઈનો પણ સામનો કરવો પડે છે.

■ કોવિડની અસર:

- આવકના અભાવ અને રોગચાળાને કારણે નોકરી ગુમાવવાને કારણે પુરૂષો કરતાં મહિલાઓને વધુ વિપરીત અસર થઈ રહી છે.
- આ નબળાઈ લિંગ અસમાનતાને કારણે છે.
- અત્યંત ગરીબીમાં મહિલાઓ જીવવાની સંભાવના પુરૂષો કરતાં 25 ટકા વધારે હોય છે.
- કોવિડ-19 ગ્લોબલ જેન્ડર રિસ્પોન્સ ટ્રેક અનુસાર, દસમાંથી માત્ર એક જ દેશોએ મહિલાઓની આર્થિક સુરક્ષા જરૂરિયાતો સાથે સંબંધિત નીતિઓ બનાવી છે.
- કોવિડ-19 ગ્લોબલ જેન્ડર રિસ્પોન્સ ટ્રેકર યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP) અને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહિલા (UN Women)ની પહેલ છે, જે રોગચાળા દરમિયાન સામાજિક સુરક્ષા અને નોકરીઓમાં મહિલાઓની જરૂરિયાતોની મોટા પાયે ઉપેક્ષા દર્શાવે છે.

મુખ્ય પ્રસ્તાવ

■ કામચલાઉ મૂળભૂત આવક (Temporary Basic Income):

- દરરોજ કોરોના વાયરસની મહામારીની અસરોને પહોંચી વળવા માટે વિશ્વમાં લાખો ગરીબ મહિલાઓ દ્વારા સામનો કરવામાં આવતા આર્થિક દબાણના પડકારોને ઘટાડવામાં કામચલાઉ મૂળભૂત આવક (TBI)નો મહત્વની ભૂમિકા રહી છે.
- વિકાસશીલ દેશોના કુલ સ્થાનિક ઉત્પાદન (જીડીપી)ના 0.07-0.31 ટકા માસિક રોકાણ ગરીબીમાં જીવતા 61.3 કરોડ કામ કરતી વૃદ્ધ મહિલાઓને વિશ્વસનીય નાણાકીય સુરક્ષા પૂરી પાડે છે.
- આવા અર્થપૂર્ણ રોકાણનો લાભ માત્ર મહિલાઓ અને તેમના પરિવારોને રોગચાળાના તણાવમાંથી બહાર નીકળવામાં જ મદદ કરી શકે છે, પરંતુ મહિલાઓને આવક, આજીવિકા અને જીવનની પસંદગીઓ વિશે સ્વતંત્ર નિર્ણયો લેવાની શક્તિ પણ આપી શકે છે.

■ મહિલા-મૈત્રીપૂર્ણ નીતિઓ:

- તમામ કામદારો, પુરૂષો અને મહિલાઓની જરૂરિયાતોને ઓળખવા માટે નીતિઓ ઘડવી જોઈએ, જેથી તેમની ઘરેલુ જવાબદારીઓ કામ અને સંસ્થાકીય સંભાળ અને ઘરના કામોની ચુકવણીની સાથે પૂરી કરી શકાય કારણ કે જવાબદારીને વધુ વહેંચવાની જરૂર છે.
- આવી નીતિઓમાં ગેરેન્ટીડ પેઈડ મેટરનિટી લીવ, વિસ્તૃત માતૃત્વ રજા અને સરળ અમલીકરણનો સમાવેશ થાય છે.
- પાર્ટ ટાઈમ વર્ક અથવા કાર્યસ્થળ સ્તનપાન સુવિધાઓ જેવી વ્યવસ્થા સ્થાપિત કરીને પ્રસૂતાના થોડા સમય પછી માતાપિતાને વર્કફોર્સમાં પાછા ફરવા માટે સહાય પૂરી પાડે છે.

■ શ્રમ બજારમાં સુધારો:

- પેઈડ એક્શન્સ અને પારિવારિક જવાબદારીઓ વચ્ચે સમાધાન ઉપરાંત સરકારોએ લિંગ અને લિંગ અને આંતર દેશના અન્ય સ્ત્રોતો, શ્રમ બજારમાં આડું અને ઊભું અલગીકરણ જેવા અન્ય પરિબળો પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ અને તેમાં ભેદભાવ વિરોધી કાયદાઓ અને હકારમાં પગલાં લેવાની પહેલનો સમાવેશ કરવો જોઈએ.
- સામાન્ય રીતે, આડી અલગતા (Horizontal Segregation) વિવિધ પ્રકારની જોબમાં પુરૂષો અને સ્ત્રીઓની દ્રષ્ટિએ વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે.
- ઊભી એકલતા એ એવી પરિસ્થિતિનું સૂચક છે જે કંપનીની અંદર ચોક્કસ લિંગ માટે કારકિર્દીની પ્રગતિની તકોને મર્યાદિત કરે છે.

અન્ય દેશોની પહેલ

■ ફિલિપાઈન્સ:

- વિસ્તૃત સ્તનપાન પ્રોત્સાહન અધિનિયમ, 2009.

■ મેક્સિકો:

- મેક્સિકો દ્વારા સામાજિક સુરક્ષા કાયદામાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો જેણે પુરૂષોને બાળ સંભાળ સેવાઓનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપી હતી.

■ બોસ્નિયા એન્ડ હર્ઝેગોવિના અને બોલિવિયા:

- કોવિડ-19માં પરિવારની સંભાળ રાખવા માટે આ દેશોના વાલીઓને કામના કલાકો ઘટાડવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

■ કેપ વર્ડે, ઉત્તર મેસેડોનિયા અને બ્રિનિદાદ એન્ડ ટોબેગો:

- આ દેશોએ કર્મચારીઓને કાળજીની જવાબદારીઓ સાથે ઘરેથી કામ કરવાની સુવિધા આપી છે.

લિંગ સમાનતાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ભારતમાં

જોગવાઈઓ

■ મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય:

- મહિલાઓને રોજગારીને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વર્ષ 2006માં એક અલગ મંત્રાલયની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.

મેટરનિટી બેનિફિટ (સુધારા) કાયદો, 2017

- તે ગર્ભવતી મહિલાઓને કુલ 26 અઠવાડિયાની રજા આપે છે, જેમાં પ્રિનેટલ 8 અઠવાડિયાના વિરામનો સમાવેશ થાય છે.
- મેટરનિટી લીવ પર જતા પહેલા મહિલાને ત્રણ મહિના માટે તેના દૈનિક પગારનો લાભ મળે છે.

■ કાર્યસ્થળ પર મહિલાઓની જાતીય સતામણી (નિવારણ, પ્રતિબંધ અને નિવારણ) અધિનિયમ, 2013:

- તે તમામ મહિલાઓને જાહેર અને ખાનગી બંને ક્ષેત્રોમાં કાર્યસ્થળ પર જાતીય સતામણીથી બચાવે છે.

- સામાજિક સુરક્ષા સંહિતા, વ્યાવસાયિક સુરક્ષા પર કોડ, વ્યાવસાયિક સુરક્ષા, આરોગ્ય અને કાર્ય સ્થિતિ સંહિતા અને ઔદ્યોગિક સંબંધોની સંહિતા, 2020:
- આ કોડ હેઠળ મહિલાઓને રાત્રે તમામ વિસ્તારોમાં કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, પરંતુ એ સુનિશ્ચિત કરવામાં આવ્યું છે કે મહિલાઓની સુરક્ષા એમ્પ્લોયર દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવે અને રાત્રે કામ કરતા પહેલા મહિલાઓની સંમતિ જરૂરી છે.

ઇન્ડિયન સાયન્સ રિસર્ચ ફેલોશિપ, 2021

- તાજેતરમાં 6 દેશોના 40 વિદ્યાર્થીઓને ઇન્ડિયન સાયન્સ રિસર્ચ ફેલોશિપ (Indian Science Research Fellowship), 2021 એવોર્ડ એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો.
- આ ફેલોશિપ ભારતના પડોશી દેશો સાથે સંશોધનના ક્ષેત્રમાં સહયોગને પ્રોત્સાહન આપવા માટે એક મહત્વપૂર્ણ મંચ છે, જે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિભાગના (Department of Science and Technology) આંતરરાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી (International Science and Technology) સહયોગનો મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે.

Back to Basics : ભારતીય વિજ્ઞાન સંશોધન

ફેલોશિપ વિશે

- ભારતના પડોશી દેશો સાથે સહયોગ અને ભાગીદારી વધારવાની પહેલ તરીકે વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી વિભાગે S&T ભાગીદારી વિકસાવવાના ઉદ્દેશ સાથે ISRF કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો છે.
- આ કાર્યક્રમ અફઘાનિસ્તાન, બાંગ્લાદેશ, ભૂતાન, માલદીવ, મ્યાનમાર, નેપાળ, શ્રીલંકા અને થાઇલેન્ડના વિદ્વાનો માટે શરૂ કરવામાં આવ્યો છે.
- ISRF કાર્યક્રમ ભારતના પડોશી દેશોના યુવા સંશોધકોને ભારતીય યુનિવર્સિટીઓ અને ભારતીય સંશોધન સંસ્થાઓમાં ઉપલબ્ધ વિશ્વ સ્તરની સંશોધન સુવિધાઓ પ્રદાન કરે છે.
- આ કાર્યક્રમ વર્ષ 2015 થી લાગુ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

ફેલોશિપનું મહત્વ

- વિજ્ઞાન કૂટનીતિ:
- આ ફેલોશિપ કાર્યક્રમ આંતરરાષ્ટ્રીય કૂટનીતિ અને વિદેશી સંબંધોની દ્રષ્ટિએ વૈશ્વિક ક્ષેત્રે અને મુખ્ય પ્રવાહના વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી અને નવીનતામાં (Science, Technology and Innovation) ભારતનો પ્રભાવ વધારવામાં મદદ કરશે.
- આ દક્ષિણ એશિયા ક્ષેત્રમાં તકનીકી પ્રગતિને પ્રોત્સાહન આપશે.

આંતરરાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી સહયોગ

ISTC વિશે:

- આ વિભાગ વિજ્ઞાન અને તકનીકી વિભાગ હેઠળ આવે છે જે આંતરરાષ્ટ્રીય વૈજ્ઞાનિક અને તકનીકી બાબતોના સોદા, વૈજ્ઞાનિક અને તકનીકી સહકાર, કરારોના અમલીકરણ વગેરે માટે જવાબદાર છે.
- ભારત અને અન્ય દેશો વચ્ચે થયેલા એસ એન્ડ ટી કરારો પર ચર્ચા, સમાપન અને અમલ કરવા.
- મહત્વ:
- વૈશ્વિક સંશોધન પરિદ્રશ્યમાં ભારતની વૈજ્ઞાનિક શ્રેષ્ઠતાને પ્રદર્શિત કરવી અને રજૂ કરવી.
- ભારતના રાષ્ટ્રીય વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી સંશોધનની તાકાત, ક્ષમતા અને પહોંચને મજબૂત કરવા માટે રાષ્ટ્રના મુખ્ય કાર્યક્રમો સાથે સંકલન કરવા માટે વિદેશી જોડાણો અને ભાગીદારીનો ઉપયોગ કરવો.
- ISTC ડિવિઝન નીચેની આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટનાઓમાં ભાગ લઈ રહ્યું છે
- આંતરરાષ્ટ્રીય સૌર ગઠબંધન,
- મિશન નવીનતા,
- આંતરરાષ્ટ્રીય એઈડ્સ રસી પહેલ,
- લેસર ઇન્ફેરોમીટર ગુરૂત્વાકર્ષણ-વેવ ઓબ્ઝર્વેટરી (LIGO), વગેરે.

MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ

- નવીનતમ MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ સૂચવે છે કે જૂન 2020 માં સમાપ્ત થયેલા ક્વાર્ટરની તુલનામાં સપ્ટેમ્બર 2020 માં સમાપ્ત થયેલા ક્વાર્ટરમાં MSME ક્રેડિટ વૃદ્ધિમાં તેજી જોવા મળી હતી.
- ઇમરજન્સી ક્રેડિટ લાઇન ગેરંટી સ્કીમ (ECGLS)એ સૂક્ષ્મ, નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો (MSME) ક્ષેત્રો માટે ક્રેડિટ શ્રોતમાં મદદ કરી છે.

Back to Basics : MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ

જારી કરનાર:

- ટ્રાન્સયુનિયન (TransUnion CIBIL) આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય (MoSPI) સાથે ભાગીદારીમાં MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ શરૂ કર્યો છે.
- આ ઇન્ડેક્સ ત્રિમાસિક ધોરણે પ્રકાશિત થાય છે.

લક્ષ્ય:

- ભારતમાં MSME ક્ષેત્રની વૃદ્ધિ અને ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવું.
- આ ઇન્ડેક્સ સરકાર, નીતિ નિર્માતાઓ, ધિરાણકર્તાઓ અને MSME ક્ષેત્રના સહભાગીઓને MSME ક્ષેત્રની સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે આંકડાકીય સૂચક પ્રદાન કરે છે.

■ માપન:

- > આ સૂચકાંક ભારતના MSME ઉદ્યોગની કેડિટ સ્થિતિને વૃદ્ધિ અને કાર્યક્ષમતા એમ બે માપદંડો પર માપી લે છે. વૃદ્ધિ અને ક્ષમતા બંને સૂચકાંકના ઉચ્ચ સિદ્ધાંતનું પાલન કરે છે.
- > સમય જતાં એક્સપોઝર વેલ્યુ (બાકી સંતુલન)માં વધારા અનુસાર આ વધારો માપવામાં આવે છે.
- > વૃદ્ધિ સૂચકાંક વધતો કેડિટ વૃદ્ધિમાં સુધારો સૂચવે છે.
- > નોન-પર્ફોર્મિંગ એસેટ્સ (NPA)ની દ્રષ્ટિએ કેડિટ જોખમમાં ઘટાડા/વધારા દ્વારા ક્ષમતા માપવામાં આવે છે.
- > આ ઈન્ડેક્સ હેઠળ ક્ષમતામાં વધારો સુધારેલી સંપત્તિની ગુણવત્તા અને ક્ષેત્રની માળખાકીય ક્ષમતામાં સુધારાને પ્રતિબિંબિત કરે છે.

■ મહત્વ:

- > આ માપન મોડેલ MSME ક્ષેત્ર અને અર્થતંત્રને પુનર્જીવિત કરવા અને પુનર્જીવિત કરવામાં વધુ સારા MSME કેડિટ જોખમ વ્યવસ્થાપન, વધુ સારી વ્યૂહરચનાઓ અને નીતિઓને ટેકો આપે છે.

નવીનતમ પરિસ્થિતિ

- > એકંદર વૃદ્ધિ સૂચકાંક જૂન 2020 માં 1 પોઈન્ટથી ત્રણ પોઈન્ટ વધીને 114 પોઈન્ટ થયો હતો.
- > આ જ સમયગાળામાં એકંદર ક્ષમતા સૂચકાંક પણ 83 થી વધીને 89 થયો હતો.

ઇમરજન્સી કેડિટ લાઇન ગેરંટી યોજના (ECGLS)

- > કોરોનાવાયરસને કારણે લોકડાઉનને કારણે થતી કટોકટીને દૂર કરવા માટે ખાસ કરીને સૂક્ષ્મ, નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો (MSME)ને લોન પૂરી પાડવા માટે સ્વ-ટકાઉ ભારત અભિયાન પેકેજના ભાગરૂપે મે 2020માં આ યોજના શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > ECGLS ગેરંટીડ ઈમરજન્સી કેડિટ લાઇન (GECL) સુવિધા પ્રદાન કરે છે.
- > GECL એક એવી લોન છે જેના માટે નેશનલ કેડિટ ગેરંટી ટ્રસ્ટી કંપની (NCGTC) દ્વારા મેમ્બર ધિરાણ સંસ્થાઓ (MLI)- બેંકો, નાણાકીય સંસ્થાઓ અને નોન-બેન્કિંગ નાણાકીય કંપનીઓ (NBFC)ને 100 ટકા ગેરંટી આપવામાં આવે છે.
- > બેંકોના કિસ્સામાં, NBFCs કિસ્સામાં વધારાની કાર્યકારી મૂડી ટર્મ કેડિટ સુવિધા અને વધારાની કેડિટ સુવિધા પૂરી પાડવા માટે પ્રધાનમંત્રી મુદ્રા યોજના (PMMY) હેઠળ પાત્ર સૂક્ષ્મ, નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગો (MSMEs)/વ્યવસાયો અને રસ ધરાવતા લોન લેનારાઓને વધારાની કાર્યકારી મૂડી ઉપલબ્ધ છે.

નેશનલ કેડિટ ગેરંટી ટ્રસ્ટી કંપની લિમિટેડ

- > 'NCGTC એક ખાનગી લિમિટેડ કંપની છે, જે કંપની એક્ટ, 1956' હેઠળ વર્ષ 2014માં સામેલ કરવામાં આવી

હતી, જેની સ્થાપના નાણાં મંત્રાલયના નાણાકીય સેવા વિભાગ દ્વારા ભારત સરકારની સંપૂર્ણ માલિકીની કંપની તરીકે કરવામાં આવી છે, જે કેડિટ ગેરંટી માટે સામાન્ય ટ્રસ્ટી કંપની તરીકે કામ કરે છે.

- > લોન ગેરંટી કાર્યક્રમો ધિરાણકર્તાઓના ઉધાર જોખમને શેર કરવા અને સંભવિત લોન લેનારાઓ માટે નાણાંની એક્સેસની સુવિધા માટે બનાવવામાં આવ્યા છે.

એમ.ટી. સ્વર્ણ કૃષ્ણ: આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ

- > ભારતના શિપિંગ કોર્પોરેશનનું વહાણ બંદરો, શિપિંગ અને જળમાર્ગ મંત્રી દ્વારા SCI, એમ.ટી. સ્વતંત્ર કૃષ્ણ (MT સ્વર્ણ કૃષ્ણ), જે સંપૂર્ણ રીતે મહિલા કૂ દ્વારા સંચાલિત છે, તેને લીલી ઝંડી આપવામાં આવી હતી.
- > SCIની ચાલુ ડાયમંડ જ્યુબિલી સેલિબ્રેશન અને આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ (8મો દિવસ) નિમિત્તે આ પહેલ છે.
- > વર્લ્ડ મેરીટાઇમ ઇતિહાસમાં આ પહેલી વાર છે કે જ્યારે મહિલા અધિકારીઓ દ્વારા સંપૂર્ણ રીતે સંચાલિત માલવાહક જહાજ રવાના કરવામાં આવી રહ્યાં છે.

Back to Basics : ભારતનું શિપિંગ કોર્પોરેશન

- > પૂર્વી શિપિંગ કોર્પોરેશન અને વેસ્ટર્ન શિપિંગ કોર્પોરેશનના મર્જર દ્વારા 2 ઓક્ટોબર, 1961 ના રોજ SCIની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- > વધુ બે શિપિંગ કંપનીઓ-જયંતિ શિપિંગ કંપની અને મોગુલ લાઇન્સ લિમિટેડનું અનુક્રમે વર્ષ 1973 અને 1986 માં SCIમાં મર્જ થયું હતું.
- > તે ભારત સરકારનો જાહેર ક્ષેત્રનો ઉપક્રમ છે. તે વહાણોનું સંચાલન કરે છે અને સંચાલન કરે છે જે રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે સેવા આપે છે.

- > મુખ્ય મથક: મુંબઈ

■ નવરત્નનો દરજ્જો:

- > SCIને વર્ષ 2008 માં ભારત સરકાર દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત 'નવરત્ન' કંપનીનો દરજ્જો મળ્યો હતો.

■ વિનિવેશ:

- > નવેમ્બર 2019 માં, કેન્દ્રીય કેબિનેટે વ્યૂહાત્મક ખરીદનારને મેનેજમેન્ટ કંટ્રોલના સ્થાનાંતરણ સાથે SCIમાં ભારત સરકારના 63.75% હિસ્સોની વ્યૂહાત્મક વિનિવેશ માટે 'સૈદ્ધાંતિક' મંજૂરી આપી.

આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ

- તે દર વર્ષે 8 માર્ચે ઉજવવામાં આવે છે જેમાં શામેલ છે:
 - > મહિલાઓની સિદ્ધિઓને પ્રોત્સાહિત કરવા.
 - > મહિલાઓની સમાનતા અંગે જાગૃતિ લાવવા.
 - > ગતિશીલ લિંગ સમાનતાના હિમાયતીઓ.

- > મહિલાઓને કેન્દ્રમાં રાખીને અનુદાન એકત્રીત કરવું.
- સંક્ષિપ્તમાં પરિચય:
 - > મહિલા દિવસ સૌ પ્રથમ 1911 માં જર્મનીની ફ્લેરા ઝેટકિન દ્વારા ઉજવવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ મહિલા દિવસના મૂળ કામદારોના આંદોલન સાથે જોડાયેલા હતા.
 - > વર્ષ 1913 માં તે 8 માર્ચે સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવ્યું હતું, જે આજ સુધી ચાલુ છે.
 - > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 1975 માં આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિનની પ્રથમ ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
 - > ડિસેમ્બર 1977 માં, મહાસભાના સભ્ય દેશો દ્વારા તેની ઐતિહાસિક અને રાષ્ટ્રીય પરંપરાઓને અનુલક્ષીને, વર્ષના કોઈપણ દિવસે યુનાઈટેડ નેશન્સ ડે વિમેન્સ રાઈટ્સ અને આંતરરાષ્ટ્રીય શાંતિ માટે ઉજવણીની દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં આવી હતી.
- 2021 થીમ:
 - > UN દ્વારા વર્ષ 2021 માટે 'વુમનમાં ઈન લીડરશીપ: એચિવિંગ એન ઈન ઈક્વલ ફ્યુચર ઈન કોવિડ -19 વર્લ્ડ' (Women in leadership: Achieving an equal future in a Covid-19 world)ની થીમ પસંદ કરવામાં આવી છે.
 - > નોંધનીય છે કે વર્ષ 2021 માં આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિન નિમિત્તે કેટલાક મહિલા જૂથો દ્વારા 'ચૂઝ ટૂ ચેલેન્જ' નામનું અભિયાન શરૂ કરાયું છે.

સંબંધિત ડેટા

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર અનુસાર, કાનૂની પ્રતિબંધો 2.7 અબજ મહિલાઓને પુરૂષોની સમાન નોકરીઓ મેળવવાથી અટકાવે છે.
- > 2019 સુધીમાં 25% કરતા ઓછી મહિલાઓ સાંસદ હતા.
- > ત્રણમાંથી એક મહિલા લિંગ આધારિત હિંસાથી પીડાય છે.
- > ILOના અંદાજ મુજબ, 2019 માં કોવિડ -19 રોગચાળો પહેલા, ભારતમાં સ્ત્રી મજૂર દળની ભાગીદારી પુરૂષો (76%) ની સરખામણીમાં 20.5% હતી.
- > વર્લ્ડ ઈકોનોમિક ફોરમના ગ્લોબલ જેન્ડર ગેપ ઈન્ડેક્સ (જે લિંગ સમાનતા તરફ પ્રગતિને માપે છે) માં 2019-2 માં ભારત 112 મા ક્રમે છે, જેનું મુખ્ય કારણ સાત મિલિયનથી વધુ ભારતીય મહિલાઓને રોજગારથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે.

ભારતમાં મહિલાઓ માટે રક્ષાત્મક પગલાં

- બંધારણીય પગલાં:
- મૂળભૂત અધિકારો:
 - > કલમ 14 એ તમામ ભારતીયોને સમાનતાના અધિકારની બાંધધરી આપે છે. કલમ 15 (1) અનુસાર, જાતિના આધારે રાજ્ય દ્વારા કોઈ ભેદભાવ કરવામાં આવશે નહીં અને રાજ્ય દ્વારા મહિલાઓની તરફેણમાં કલમ 15 (3) મુજબ ખાસ જોગવાઈઓ.

- મૂળભૂત ફરજો:
 - > બંધારણ, દરેક નાગરિકની કલમ 51A (E) દ્વારા મહિલાઓની ગૌરવ સામે અપમાનજનક વ્યવહારને નકારી કાઢવાની મૂળભૂત ફરજ લાગુ કરે છે.
- કાયદાકીય માળખું:
 - > ઘરેલું હિંસાથી મહિલાઓનું રક્ષણ કાયદો, 2005: તે કાયદેસરની કાર્યવાહી દ્વારા ઘરેલું હિંસા પીડિત મહિલાઓને સુરક્ષા પૂરી પાડે છે.
 - > દહેજ નિષેધ અધિનિયમ, 1961: તે દહેજની માંગ, ચુકવણી અથવા સ્વીકૃતિને પ્રતિબંધિત કરે છે.
 - > કાર્યસ્થળ પર મહિલાઓની જાતીય સતામણી (નિવારણ, નિષેધ અને નિવારણ) અધિનિયમ, 2013: તે મહિલાઓને તેમના કાર્યસ્થળ પર જાતીય સતામણીથી રક્ષણ પૂરું પાડે છે.

મહિલાઓને લગતા વિષયો પર વૈશ્વિક પરિષદ

- યુનાઈટેડ નેશન્સ દ્વારા, વખત મહિલાઓને લગતા મુદ્દાઓ પર વૈશ્વિક પરિષદોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું છે:
 - > મેક્સિકો સિટી, 1975
 - > કોપનહેગન, 1980
 - > નેરોબી, 1985
 - > બેઈજિંગ, 1995

IMPCL હવે તેના ઉત્પાદનોનું વેચાણ GeM પોર્ટલ પર કરશે

- > ઈન્ડિયન મેડિસિન ફાર્માસ્યુટિકલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (IMPCL) અને સરકારી ઈ-માર્કેટપ્લેસ (GeM) પોર્ટલ વચ્ચે સોદો થયો છે, જે અંતર્ગત IMPCL હવે તેના ઉત્પાદનોને સરકારના ઈ-માર્કેટપ્લેસ (GeM) પોર્ટલ પર વેચશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > IMPCLની આયુર્વેદિક અને યુનાની દવાઓ હવે સરકારના સેંકડો ખરીદદારો માટે જીએમ પોર્ટલમાં પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે.
- > આ આરોગ્ય અને કાર્યક્રમોમાં આ દવાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે કેન્દ્ર અને રાજ્ય સરકારની સંસ્થાઓને ઝડપી ખરીદી કરવામાં મદદ કરશે.
- > આ સુવિધા રાજ્ય સરકારોને આયુર્વેદિક અને યુનાની દવાઓની ખરીદી અને વિતરણને સુવ્યવસ્થિત કરવામાં પણ મદદ કરશે. સરકારી આયુષ હોસ્પિટલોની મુલાકાત લેતા હજારો દર્દીઓ અને અન્ય ગ્રાહકોને પણ આયુષ હોસ્પિટલો અને ફિલિનિક્સમાં દવાઓની આ વધતી ઉપલબ્ધતાનો લાભ મળશે.
- > સોદા હેઠળ, GeM એ 31 કેટેગરીઓ બનાવી છે, જેમાં લગભગ 311 દવાઓનો સમાવેશ થાય છે. આ દવાઓ હવે IMPCL દ્વારા GeM પોર્ટલ પર અપલોડ કરી શકાય છે.

સરકારી ઇ માર્કેટપ્લેસ (GeM)

- તે જાહેર ખરીદી માટેનું ઓનલાઇન પ્લેટફોર્મ છે જે 9 ઓગસ્ટ, 2016 ના રોજ શરૂ થયું હતું. આ મંચનું ઉદ્દેશ્ય વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયે કર્યું હતું. તે સરકારી ખરીદદારો માટે એક ખુલ્લું અને પારદર્શક પ્રાપ્તિ મંચ બનાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. GeM સ્પેશિયલ પર્યાવરણ વહીવટી (SPV) ની માલિકી છે. વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલય હેઠળ સરકારની માલિકીની જેમ SVP 100% છે. તે કાગળ વિનાનું, સંપર્ક વિનાનું અને કેશલેસ ઓનલાઇન બજાર છે.

ઇમ્પલિમેન્ટેશન મેડિસીન્સ ફાર્માસ્યુટિકલ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (IMPCL)

- IMPCLની સ્થાપના 1978 માં કેન્દ્ર સરકાર સંશોધન એકમો, ખુલ્લા બજારો, સરકારી હોસ્પિટલો અને રાજ્ય સરકાર સંબંધિત વિભાગો માટે અસલી અને અસરકારક ભારતીય દવાઓના ઉત્પાદન અને સપ્લાયના ઉદ્દેશથી કરવામાં આવી હતી.

ગૂગલે 'વુમન વિલ' વેબ પ્લેટફોર્મ શરૂ કર્યું

- ગૂગલે 8 માર્ચ 2021 ના રોજ 'આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ' નિમિત્તે એક નવું વેબ પ્લેટફોર્મ 'વુમન વિલ' લોન્ચ કર્યું છે. પ્લેટફોર્મ ભારતમાં 1 મિલિયન ગ્રામીણ મહિલાઓને પ્રવેગક કાર્યક્રમો, વ્યાવસાયિક ટ્યુટોરિયલ્સ અને માર્ગદર્શનની સહાયથી ઉદ્યોગસાહસિક બનવા માટે ટેકો પૂરો પાડશે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- આ વેબ પોર્ટલ અંગ્રેજી અને હિન્દી ભાષાઓમાં મેળવી શકાય છે. તે ગામડાની મહત્વાકાંક્ષી મહિલાઓને બ્યુટી સર્વિસીઝ, ટેલરિંગ, હોમ ટ્યુશન, ફૂડ પ્રોસેસિંગ વગેરે જેવા વ્યવસાયમાં તેમની રૂચિમાં રૂપાંતરિત કરવા માર્ગદર્શન પૂરું પાડશે.
- તે વ્યવસાયને સંચાલિત કરવા અને પ્રોત્સાહન આપવા માર્ગદર્શન પણ પ્રદાન કરશે. પ્રારંભિક તબક્કામાં, ગૂગલ મહિલાઓને ઉદ્યોગસાહસિક બનવામાં સહાય માટે 2,000 'ઇન્ટરનેટ ભાગીદારો' સાથે કામ કરશે.

ઇન્ટરનેટ ભાગીદાર પ્રોગ્રામ

- ગામોમાં મહિલાઓને ડિજિટલ સાક્ષરતા તાલીમ આપવાના ઉદ્દેશ્યથી 2015 માં ગૂગલ અને આલ્ફાબેટના સીઈઓ સુંદર પિચાઈ દ્વારા ઇન્ટરનેટ સાથી કાર્યક્રમની શરૂઆત કરવામાં આવી હતી.

ગૂગલની અન્ય પહેલ

- ગૂગલે પણ મહિલા દિન નિમિત્તે પહેલની ઘોષણા કરી હતી. તે પહેલ શામેલ છે—
- નાસ્કોમ ફાઉન્ડેશનને, 5,00,000 ની ગ્રાન્ટ. આ અનુદાન હરિયાણા, બિહાર, ઉત્તર પ્રદેશ, હિમાચલ પ્રદેશ, રાજસ્થાન

અને ઉત્તરાખંડ રાજ્યોમાં 1 લાખ મહિલા કામદારો સુધી પહોંચશે. આ ડિજિટલ અને આર્થિક સાક્ષરતા તાલીમ આપવામાં મદદ કરશે.

- વૈશ્વિક 'ઓર્ગે ઇમ્પેક્ટ ચેલેન્જ ફોર વુમન એન્ડ ગર્લ્સ' ની પણ જાહેરાત કરવામાં આવી હતી. આ અંતર્ગત ગૂગલ ભારત અને અન્ય દેશોમાં બિન-લાભકારી અને સામાજિક ઉદ્યોગોને 25 મિલિયન ડોલરની ગ્રાન્ટ આપશે જે મહિલાઓ અને છોકરીઓને સહાય પૂરી પાડે છે જેથી તેઓ કરી શકે તેમની સંપૂર્ણ સંભાવના સુધી પહોંચવા માટે સપોર્ટ કરો.
- ગૂગલે 'મહિલાઓ દ્વારા સંચાલિત રેસ્ટોરન્ટ્સ' 'મહિલાઓની આગેવાની હેઠળના કપડા સ્ટોર જેવા અન્ય કીવર્ડ્સ માટે અંગ્રેજીમાં શોધ સક્ષમ કરવા માટે સંશોધનની પણ જાહેરાત કરી છે.' તે મહિલા ઉદ્યમીઓને મદદ કરશે. આ સુવિધા Google મારો વ્યવસાય પરની ઓપ્ટ-ઇન સુવિધા પર આધારિત છે.
- ગૂગલે ભારતમાં કોવિડ-19 રોગચાળા વચ્ચે ભારતીય નાના અને સૂક્ષ્મ ઉદ્યોગોને ટેકો આપવા માટે ફેબ્રુઆરી 2021 માં 15 મિલિયનના રોકાણની પણ જાહેરાત કરી હતી.
- આ સિવાય કંપનીએ ભારતમાં ડિજીટલાઈઝેશનના પ્રયત્નોને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વર્ષ 2020 માં પાંચથી સાત વર્ષમાં 75,000 કરોડ રૂપિયાના રોકાણની પણ જાહેરાત કરી હતી.

આર્થિક સ્વતંત્રતા સૂચકાંક 2021

- અમેરિકન થિંક ટેન્ક હેરિટેજ ફાઉન્ડેશને તાજેતરમાં જ 'આર્થિક સ્વતંત્રતા સૂચકાંક' રજૂ કર્યો છે. આ સૂચકાંકમાં સિંગાપોર સતત બીજા વર્ષે વૈશ્વિક રેન્કિંગમાં ટોચ પર છે. જુલાઈ 2019 થી જૂન 2020 ના સમયગાળા માટે, આ સમય સૂચકાંક 184 દેશોને સમાવીને તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- સિંગાપોરનો એકંદર સ્કોર 0.3 પોઈન્ટ વધીને 89.7 પર પહોંચી ગયો છે. મુખ્યત્વે સરકારી ખર્ચમાં સુધારો લાવવા માટેનો સ્કોર વધારવામાં આવ્યો હતો.
- સિંગાપોર દ્વારા મેળવેલો સ્કોર પ્રાદેશિક અને વિશ્વની સરેરાશ કરતા ઘણો ઉપર છે. હોંગકોંગે આ વર્ષના સૂચકાંકને પ્રથમ વખત તૈયાર કરવાનું માન્યું ન હતું, આ વર્ષના સૂચકાંક પહેલાના 26 વર્ષોમાં 25 વર્ષ માટે આ સૂચિમાં ટોચનું સ્થાન મેળવ્યું હતું. હોંગકોંગને બાકાત રાખવામાં આવ્યો, કારણ કે, વિશેષ વહીવટી ક્ષેત્ર અને દેશની આર્થિક નીતિઓ હવે બેઈજિંગના સીધા નિયંત્રણ હેઠળ છે.

ટોચના પાંચ દેશો

- ન્યુઝીલેન્ડે 83.9 પોઈન્ટ સાથે બીજું સ્થાન મેળવ્યું. ઓસ્ટ્રેલિયા 82.4 પોઈન્ટ સાથે ત્રીજા સ્થાને છે. સ્વિટ્ઝર્લેન્ડે 81.9 પોઈન્ટ મેળવ્યા અને ચોથા સ્થાને રહ્યો. જોકે, આયર્લેન્ડ 81.4 પોઈન્ટ સાથે પાંચમાં સ્થાને છે.

મોટી અર્થવ્યવસ્થાની ક્રમ

- > વિશ્વની મોટી અર્થવ્યવસ્થાઓમાં, યુનાઈટેડ કિંગડમ 78.4 પોઈન્ટ સાથે 7 મા ક્રમે છે. યુએસ 74.8 પોઈન્ટ સાથે 20 માં ક્રમે છે. જાપાન 23 મા ક્રમે છે અને 74.1 પોઈન્ટ મેળવ્યું છે. જર્મનીએ 72.5 પોઈન્ટ મેળવ્યા છે અને 29 મા સ્થાને છે. 58.4 પોઈન્ટના સ્કોર સાથે ચીન 107 મા ક્રમે છે. ભારતે આ વર્ષે 56.5 સ્કોર હાંસલ કર્યો છે જે એશિયા-પેસિફિક દેશોમાં મધ્યમ સ્થાને છે.

આર્થિક સ્વતંત્રતા સૂચકાંક

- > તે વાર્ષિક સૂચકાંક અને રેન્કિંગ છે. તે 1995 માં ધ હેરિટેજ ફાઉન્ડેશન અને ધ વોલ સ્ટ્રીટ જર્નલ નામના થિંક-ટેન્ક દ્વારા બનાવવામાં આવી હતી. આ સૂચકાંક વિશ્વના દેશો વચ્ચે આર્થિક સ્વતંત્રતાને માપે છે. આ સૂચકાંક ધ વેલ્થ ઓફ નેશન્સમાં એડમ સ્મિથના અભિગમથી પ્રેરિત છે.

બજરંગ પુનિયાએ વિશ્વમાં પ્રથમ ક્રમાંક મેળવ્યો

- > ભારતીય રેસલર બજરંગ પુનિયાએ વિશ્વનો પ્રથમ ક્રમાંક હાંસલ કર્યો છે. મેટ્રીયો પેલિકોન રેન્કિંગ સિરીઝમાં સતત બીજો ગોલ્ડ મેડલ જીત્યા પછી તેણે આ રેન્કિંગ પ્રાપ્ત કરી છે.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > બજરંગ પુનિયાએ 65 કિલોગ્રામમાં મંગોલિયાના તુલ્ગા તુમ્મર ઓચિરને 2-2 માપદંડથી હરાવ્યો હતો. તેણે અંતિમ 30 સેકન્ડના મુકાબલામાં બે પોઈન્ટ મેળવ્યા બાદ ઈવેન્ટ જીતી હતી. કોવિડ-19 ફાટી નીકળ્યા બાદ બજરંગ પુનિયાની આ પહેલી આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધા હતી.

પૃષ્ઠભૂમિ

- > કુસ્તીબાજ બજરંગ પુનિયાનો મેટ્રીયો પેલિકોન રેન્કિંગ સિરીઝની શરૂઆત પહેલા રેન્કિંગમાં બીજો ક્રમ હતો. ઈવેન્ટમાં તેની જીતથી તેમને 65 કિલો વજનના વર્ગમાં ટોચનું સ્થાન પ્રાપ્ત કરવામાં મદદ મળી.

છેલ્લી જીત

- > 2020 માં ફાઈનલમાં બજરંગ પુનિયાએ યુએસએ તરફથી જોર્ડન ઓલિવરને હરાવ્યો હતો. તેણે આ ટૂર્નામેન્ટમાં ગોલ્ડ મેડલ જીત્યો હતો. અગાઉ, તેણે વર્લ્ડ ચેમ્પિયનશીપમાં બ્રોન્ઝ જીત્યા પછી સપ્ટેમ્બર 2019 માં ટોક્યો ઓલિમ્પિક ગેમ્સ માટે પોતાનું સ્થાન સુરક્ષિત રાખ્યું હતું.

ટોક્યો ગેમ્સ 2020

- > 2020 સમર ઓલિમ્પિક્સને ટોક્યો 2020 તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. જાપાનના ટોક્યો, 23 જુલાઈથી 8 ઓગસ્ટ 2021 માં યોજનારી તે આગામી આંતરરાષ્ટ્રીય મલ્ટિ-સ્પોર્ટ ઈવેન્ટ છે. તે અગાઉ 24 જુલાઈથી 9 ઓગસ્ટ 2020 સુધી નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું. પરંતુ COVID-19 રોગચાળાને કારણે માર્ચ 2020 માં મુલતવી રાખવામાં આવી હતી.

અક્ષય પાત્ર: અખિલ મહિલા કલા પ્રદર્શન

- > આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ નિમિત્તે લલિત કલા એકેડેમીમાં ‘અક્ષય પાત્ર’ તરીકે નિયુક્ત ઓલ-વુમન આર્ટ પ્રદર્શનનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું.

Back to Basics : મુખ્ય મુદ્દાઓ

- > આ કલા પ્રદર્શન રવિન્દ્ર ભવન ગેલેરીઓમાં યોજવામાં આવી રહ્યું છે અને 20 માર્ચ, 2021 ના રોજ સમાપન થશે.
- > આ આર્ટ એક્ઝિબિશનમાં 12 દેશોના 250 જેટલા કલાકારોનું પ્રદર્શન કરવામાં આવશે. તેમાં 29 પ્રતિભાશાળી મહિલા કલાકારો દ્વારા રચિત આર્ટવર્કનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- > ઉભરતા, જુવાન અને વરિષ્ઠ કલાકારોની કૃતિઓનું પ્રદર્શન કરતું તે એક મલ્ટિડિસિપ્લિનરી આર્ટ પ્રદર્શન છે. આ કલા પ્રદર્શન ભારતીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સહભાગીઓને દુનિયાની સામે આદિજાતિ, આંતરરાષ્ટ્રીય, સમકાલીન કળા પ્રથાઓ માટે ખુલ્લા પાડશે.

ફાઇન આર્ટ્સ એકેડેમી

- > તે નેશનલ એકેડેમી ઓફ આર્ટ્સ તરીકે પણ ઓળખાય છે. તે ભારતની નેશનલ એકેડેમી ઓફ ફાઈન આર્ટ્સ છે.
- > આ એકેડેમી એક સ્વાયત્ત સંસ્થા છે જેની સ્થાપના 1954 માં નવી દિલ્હીમાં થઈ હતી. કેન્દ્રીય સંસ્કૃતિ મંત્રાલયે તેની સ્થાપના કરી હતી. તેનું મુખ્ય મથક રવિન્દ્ર ભવન, નવી દિલ્હી ખાતે છે.
- > આ એકેડેમી વિશ્વભરમાં ભારતીય કલાની સમજને પ્રોત્સાહન આપે છે અને પ્રોત્સાહન આપે છે. તે વિશ્વવ્યાપી પ્રાયોજકો અને પ્રદર્શનોનું આયોજન ઉપરાંત શિષ્યવૃત્તિ અને ફેલો કાર્યક્રમ પણ પ્રદાન કરે છે. એકેડેમી દ્વિભાષી સામયિક પણ પ્રકાશિત કરે છે. એકેડેમી ભારત અને એશિયામાં રાષ્ટ્રીય કલા પુરસ્કારો આપે છે, જેમાં શાલ, તકતી અને 1 લાખ રૂપિયા એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.

પ્રશ્નોત્તર

1. 'રાજા ભૂમિબોલ વર્લ્ડ સોઈલ ડે એવોર્ડ'ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ એવોર્ડની શરૂઆત વર્ષ 2014 માં કરવામાં આવી હતી.
2. તાજેતરમાં ભારતીય કૃષિ સંશોધન પરિષદ (Indian Council of Agricultural Research- ICAR) ને આ એવોર્ડ મળ્યો છે.
3. ખાદ્ય અને કૃષિ સંગઠન (Food and Agriculture Organization- FAO) દ્વારા આ એવોર્ડ આપવામાં આવે છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

2. તાજેતરમાં કયાં બે દેશો એ અવકાશ સહયોગ માટે એક આંતરરાષ્ટ્રીય ચંદ્ર સંશોધન સ્ટેશન (International Lunar Research Station- ILRS) બનાવવાની સહમતી વ્યક્ત કરી છે?

- (A) રશિયા અને જાપાન (B) અમેરિકા અને ઈઝરાયેલ
(C) રશિયા અને ભારત (D) રશિયા અને ચીન

3. મિતાલી રાજના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તેનો જન્મ 3 ડિસેમ્બર, 1982 ના રોજ રાજસ્થાનના જોધપુરમાં થયો હતો.
2. તેમના યોગદાન માટે તેમને અર્જુન એવોર્ડ અને પદ્મશ્રીથી નવાજવામાં આવ્યા છે.
3. મિતાલી રાજ આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રિકેટમાં તમામ ફોર્મેટમાં 10,000 રન બનાવનારી પ્રથમ ભારતીય મહિલા ક્રિકેટર બની છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

4. ડસ્ટલીક-II સૈન્ય વ્યાયામના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે ભારત-ઉઝબેકિસ્તાન વચ્ચેની સંયુક્ત સૈન્ય કવાયત છે.
2. તાજેતરમાં તેની બીજી આવૃત્તિ ઉત્તરાખંડના રાણીખેતમાં ચૌબટિયા ખાતે યોજવામાં આવી રહી છે.
3. DUSTLIKની પ્રથમ આવૃત્તિ નવેમ્બર, 2019 માં ઉઝબેકિસ્તાનમાં યોજાઈ હતી.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

5. LUPEX મિશન કયાં બે દેશોનું સંયુક્ત મિશન છે?

- (A) ભારત અને જાપાન (B) અમેરિકા અને જાપાન
(C) અમેરિકા અને ભારત (D) રશિયા અને ભારત

6. સાહિત્ય અકાદમી એવોર્ડ 2020ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. અરૂંધતી સુબ્રમણ્યમને તેમના અંગ્રેજીમાં 'When God is a Traveller' કાવ્યસંગ્રહ માટે આ એવોર્ડ મળ્યો છે.
2. વીરપ્પા મોઈલીને કન્નડ ભાષામાં 'શ્રી બાહુબલી અહિંસા દિગ્વિજયમ' નામના મહાકાવ્ય માટે નામાંકિત કરવામાં આવ્યા છે.
3. કવિતા શ્રેણીમાં આ એવોર્ડ હરીશ મીનાક્ષીને ગુજરાતી ભાષા માટે આ એવોર્ડ આપવામાં આવ્યો છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

7. રાષ્ટ્રીય રોજગાર પ્રોત્સાહન મિશનના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. AICTE અને ભારત સરકાર દ્વારા સંયુક્ત રીતે શરૂ કરવામાં આવેલી આ એક મહત્વપૂર્ણ પહેલ છે.
2. 2010 માં રજૂ કરવામાં આવેલી NEEM હેતુ આ રીતે કોઈ વ્યક્તિની રોજગારક્ષમતા વધારવા માટે વ્યવહારિક તાલીમ પૂરી પાડવાનો છે.
3. આ મિશન હેઠળ, કોઈપણ નોંધાયેલ વ્યક્તિ દસમા ધોરણ સુધી ન્યૂનતમ શિક્ષણ સાથે એપ્રેન્ટિસ બની શકે છે અને તેની ઉંમર 16થી 40 વર્ષની વચ્ચે છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

8. નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. દેશમાં વીમુક્ત, વિચરતા અને અર્ધ વિચરતા સમુદાયો માટે વિકાસ અને કલ્યાણ બોર્ડ (DWBDNCs)ની રચના વર્ષ 2015માં કરવામાં આવી હતી.
2. કલ્યાણ બોર્ડની રચના ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે કરવામાં આવી હતી, જેને વધુમાં વધુ પાંચ વર્ષ માટે લંબાવી શકાય છે.

ઉપર આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

9. FIAF એવોર્ડ 2021 કોને એનાયત કરવામાં આવશે?

- (A) અમિતાભ બચ્ચન (B) નશરુદ્દીન શાહ
(C) ધર્મેન્દ્ર (D) કમલ હસન

10. ઉદ્ધૂપી રામચંદ્ર રાવ વિશે નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તેમને 'સેટેલાઈટ મેન ઓફ ઈન્ડિયા' તરીકે યાદ કરવામાં આવે છે.
2. 1975 માં ભારતનો પ્રથમ ઉપગ્રહ 'આર્યભટ્ટ' લોન્ચ કરવામાં તેમની મુખ્ય ભૂમિકા હતી.
3. 2012 માં તેમને પદ્મવિભૂષણથી નવાજવામાં આવ્યા હતા.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
11. અમૃત મહોત્સવના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. બ્રિટિશ શાસનથી ભારતની આઝાદીના 75 વર્ષ પૂરા થવા માટે અમૃત મહોત્સવ 15 ઓગસ્ટ, 2021 ના રોજ શરૂ થશે.
2. 75 સ્થળોએ અમૃત મહોત્સવ 75 અઠવાડિયા સુધી યોજાશે.
3. તેની શરૂઆત ગુજરાતમાં સાબરમતી આશ્રમથી થશે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
12. તાજેતરમાં શરૂ કરાયેલ 'એક્સેલરેટર બેંગલુરુ' (Xcelerator Bengaluru) પહેલ કોને સંબંધિત છે?
(A) ઉદ્યમી દિવ્યાંગો (B) ઉદ્યમી મહિલાઓ
(C) ઉદ્યમી યુવાનો (D) ઉદ્યમી લોકો
13. ફૂડ વેસ્ટ ઇન્ડેક્સ રિપોર્ટ 2021ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. યુનાઈટેડ નેશન્સ પર્યાવરણ કાર્યક્રમ (UNEP) એ આ રિપોર્ટ પ્રકાશિત કર્યો છે.
2. આ ઇન્ડેક્સ રિપોર્ટ UNEP દ્વારા ભાગીદાર સંસ્થા WRAP સહયોગથી પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો.
3. ભારતમાં ઘરેલુ ખોરાકનો બગાડ વાર્ષિક વ્યક્તિ દીઠ 80 કિલો છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
14. સેરાવિક વૈશ્વિક ઉર્જા અને પર્યાવરણીય નેતૃત્વ પુરસ્કારના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. આ એવોર્ડની શરૂઆત વર્ષ 2014 માં કરવામાં આવી હતી.
2. તાજેતરમાં ભારતના પ્રધાનમંત્રીને આ એવોર્ડથી નવાજમાં આવ્યા છે.
3. આ એવોર્ડ વૈશ્વિક ઉર્જા અને પર્યાવરણના ભવિષ્ય માટે સમર્પિત નેતૃત્વનું સન્માન કરવા માટે આપવામાં આવે છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

15. લિંગ સમાનતાને પ્રોત્સાહન આપવા માટે ભારત દ્વારા લીધેલા પગલાના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. મહિલાઓને રોજગારીને પ્રોત્સાહન આપવા માટે વર્ષ 2006માં એક અલગ મંત્રાલયની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
2. મેટરનિટી બેનિફિટ (સુધારા) કાયદો, 2017 લાવવામાં આવ્યો.
3. કાર્યસ્થળ પર મહિલાઓની જાતીય સતામણી (નિવારણ, પ્રતિબંધ અને નિવારણ) અધિનિયમ, 2013 લાવવામાં આવ્યો હતો.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
16. ઇન્ડિયન સાયન્સ રિસર્ચ ફેલોશિપના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં 6 દેશોના 40 વિદ્યાર્થીઓને ઇન્ડિયન સાયન્સ રિસર્ચ ફેલોશિપ 2021 એવોર્ડ એનાયત કરવામાં આવ્યો હતો.
2. આ કાર્યક્રમ વર્ષ 2012 થી લાગુ કરવામાં આવી રહ્યો છે.
3. આ કાર્યક્રમ અફઘાનિસ્તાન, બાંગ્લાદેશ, ભૂતાન, માલદીવ, મ્યાનમાર, નેપાળ, શ્રીલંકા અને થાઈલેન્ડના વિદ્વાનો માટે શરૂ કરવામાં આવ્યો છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3
17. MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.
1. ટ્રાન્સયુનિયન (TransUnion CIBIL) આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય (MoSPI) સાથે ભાગીદારીમાં MSME ક્રેડિટ હેલ્થ ઇન્ડેક્સ શરૂ કર્યો છે.
2. આ ઇન્ડેક્સ છમાસિક ધોરણે પ્રકાશિત થાય છે.
3. આ સૂચકાંક ભારતના MSME ઉદ્યોગની ક્રેડિટ સ્થિતિને વૃદ્ધિ અને કાર્યક્ષમતા એમ બે માપદંડો પર માપન કરે છે. વૃદ્ધિ અને ક્ષમતા બંને સૂચકાંકના ઉચ્ચ સિદ્ધાંતનું પાલન કરે છે.
ઉપર આપેલા નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

18. આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિવસ સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે દર વર્ષે 8 માર્ચે ઉજવવામાં આવે છે
2. મહિલા દિવસ સૌ પ્રથમ 1971 માં જર્મનીની ફ્લેરા ઝેટકિન દ્વારા ઉજવવામાં આવ્યો હતો.
3. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા 1975 માં આંતરરાષ્ટ્રીય મહિલા દિનની પ્રથમ ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
4. UN દ્વારા વર્ષ 2021 માટે 'લુમનમાં ઈન લીડરશીપ: એથિવિંગ એન ઈન ઈક્વલ ફ્યુચર ઈન કોવિડ -19 વર્લ્ડ' ની થીમ પસંદ કરવામાં આવી છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1, 2 અને 3 (B) ફક્ત 2, 3 અને 4
(C) બંને 1 અને 3 અને 4 (D) 1, 2, 3 અને 4

19. સરકારી ઈ માર્કેટપ્લેસ (GeM)ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે જાહેર ખરીદી માટેનું ઓનલાઇન પ્લેટફોર્મ છે જે 9 ઓગસ્ટ, 2016 ના રોજ શરૂ થયું હતું.
2. આ મંચનું ઉદ્દઘાટન વાણિજ્ય અને ઉદ્યોગ મંત્રાલયે કર્યું હતું.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 (B) ફક્ત 2
(C) બંને 1 અને 2 (D) એક પણ નહિ

20. આર્થિક સ્વતંત્રતા સૂચકાંક 2021ના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. અમેરિકન થિંક ટેન્ક હેરિટેજ ફાઉન્ડેશને તાજેતરમાં જ 'આર્થિક સ્વતંત્રતા સૂચકાંક' રજૂ કર્યો છે.
2. આ સૂચકાંકમાં ન્યુઝીલેન્ડ સતત બીજા વર્ષે વૈશ્વિક રેન્કિંગમાં ટોચ પર છે.
3. ભારતે આ વર્ષે 56.5 સ્કોર હાંસલ કર્યો છે જે એશિયા-પેસિફિક દેશોમાં મધ્યમ સ્થાને છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

21. ફાઇન આર્ટ્સ એકેડેમીના સંદર્ભમાં નીચેના નિવેદનો ધ્યાનમાં લો.

1. તે નેશનલ એકેડેમી ઓફ આર્ટ્સ તરીકે પણ ઓળખાય છે.
2. આ એકેડેમી એક સ્વાયત્ત સંસ્થા છે જેની સ્થાપના 1954 માં નવી દિલ્હીમાં થઈ હતી.
3. કેન્દ્રીય માનવ સંશોધન વિકાસ મંત્રાલયે તેની સ્થાપના કરી હતી. તેનું મુખ્ય મથક રવિન્દ્ર ભવન, નવી દિલ્હી ખાતે છે.

ઉપર આપેલા નિવેદનો માંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) ફક્ત 1 અને 2 (B) ફક્ત 2 અને 3
(C) ફક્ત 1 અને 3 (D) 1, 2 અને 3

PSI / ASI / કોન્સ્ટેબલ

ફ્રી સ્પેશિયલ લેક્ચર કાયદો

PSI શ્રી દ્વારા
▶ IPC, CRPC, EVIDENCEનું તદ્દન સરળ પ્રેક્ટીકલ નોલેજ

કાયદાની અસંખ્ય કલમોમાંથી પરીક્ષાલક્ષી મહત્વની કલમો અંગેની માહિતી

માત્ર ગોખાપટ્ટી નહિ, કાયદાને સમજવાની ટેક્નિક

કાયદાને કાયદેસર શીખવાની કળા

લેક્ચરમાં ભાગ લેનાર દરેક વિદ્યાર્થીઓને કાયદાના સંબંધિત Que-Ansની બુક ફ્રી

OFFLINE

ગાંધીનગર
21/03/21 | સાંજે 05:00 રવિવાર વાગ્યે
81406-01110 / 81407-01110

ICE
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS
રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત

અમદાવાદ
21/03/21 | સવારે 10:00 રવિવાર વાગ્યે
84695-01110 / 84696-01110

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની લેટેસ્ટ માહિતી અને ફ્રી મટીરિયલ્સ
તેમજ રેગ્યુલર કરંટ અફેર્સ મેળવવા માટે
નીચે આપેલા અમારા
Social Media Icon પર Click કરો.

JOIN OUR WHATSAPP GROUP
joinicerajkot.com

JOIN OUR TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

YouTube
ICE RAJKOT

Instagram
ICE RAJKOT

Facebook
like | comment | share
ICE RAJKOT

twitter
ICE RAJKOT